

ספר דברים
DEUTERONOMY

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת דברים
17	פרשת ואתחנן
36	פרשת עקב
54	פרשת ראה
75	פרשת שופטים
91	פרשת כי תצא
108	פרשת כי תבוא
126	פרשת נצבים
133	פרשת וילך
138	פרשת האזינו
148	פרשת וזאת הברכה
158	שירת הים ועשרת הדברות
158	עשרת הדברות בטעם עליון
158	האזינו
161	הפטרות
161	הפטרת דברים
163	הפטרת ואתחנן
165	הפטרת עקב
167	הפטרת ראה
169	הפטרת שופטים

171	הפטרת כי תצא
172	הפטרת כי תבוא
174	הפטרת נצבים
176	הפטרת וילך
177	הפטרת האזינו
181	הפטרת וזאת הברכה
184	מפטיר לשבת ראש חודש
184	הפטרת שבת ראש חודש
187	הפטרת שבת מחר חודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the “Targum”—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Tāj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum. *Paseq* is indicated with a vertical bar with a space on both sides, but the line indicating a *munaḥ legarme* has no space between the line and the preceding word.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ס in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the kerī and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

I	These are the words which Moses spoke unto all Israel beyond the Jordan; in the wilderness, in the Arabah, over against Suph, between Paran and Tophel, and Laban, and Hazeroth, and Di-zahab.	אלֵּין פִּתְּגַמְיָא דְּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבְרָא דִּינְרָדְנָא אוֹכַח יְתָהוֹן עַל דְּחִבּוּ בְּמִדְבָּרָא וְעַל דְּאַרְגִּיזוּ בְּמִישְׁרָא לְקַבִּיל יָם סוּף בְּפֶאֶרְן וּבִין־תַּפֵּל וּלְבָן וְחֶזְרֹת וְדִי־זָהָב: וּבְחֲצִירוֹת אֲרִגִּיזוּ עַל בְּשָׂרָא וְעַל דְּעַבְדוּ עֵינָל דְּדָהָב:	אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבָּר בְּעֶרְבָה מִזֹּל סוּף בֵּין־ פָּאֶרָן וּבֵין־תַּפֵּל וּלְבָן וְחֶזְרֹת וְדִי־זָהָב: וּבְחֲצִירוֹת אֲרִגִּיזוּ עַל בְּשָׂרָא וְעַל דְּעַבְדוּ עֵינָל דְּדָהָב:	דברים א
2	It is eleven days journey from Horeb unto Kadesh-barnea by the way of mount Seir.	מִהֹרֶב חַד עֶשֶׂר יוֹמִין מַחוּרָב אוֹרֶחַ טוֹרָא דְּשַׁעִיר עַד רָקִם גִּיאָה:	אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם מַחוּרָב דֶּרֶךְ הַר־שַׁעִיר עַד קָדֵשׁ בַּרנֶע:	2
3	And it came to pass in the fortieth year, in the eleventh month, on the first day of the month, that Moses spoke unto the children of Israel, according unto all that the LORD had given him in commandment unto them;	וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתִּי־ עֶשֶׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל כֹּל דְּפִקִּיד יְיָ יְהִיָּה לְוִתָּהוֹן:	וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתִּי־ עֶשֶׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֱלֹהִים:	3
4	after he had smitten Sihon the king of the Amorites, who dwelt in Heshbon, and Og the king of Bashan, who dwelt in Ashtaroth, at Edrei;	בְּתַר דְּמַחָא יְתָ סִיחוֹן מֶלֶכָא אֲמוֹרִיָּא דִּיתִיב בְּחֶשְׁבּוֹן וְיָת עוֹג מֶלֶכָא דְּמַחֲנֵן דִּיתִיב בְּעֶשְׂתִּירוֹת בְּאֶדְרֵי:	אַחֲרֵי הִפְתּוּ אֶת סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן וְאֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר־יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתִּירוֹת בְּאֶדְרֵי:	לוי

(1) אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות (ספרי א), ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום זה, לפיכך סתם את הדברים והזכירן בזמנו, מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל. אילו הוכיח מקצתן, היו אלו בשוק אומרים, אחת הייטם שומעים מנן עמרם ולא השיבות דבר מכך וכך, אילו היינו שם היינו משיצין אותו, לכן כנסם כולם ואמר להם הרי כלכם כאן, כלמי שיש לו תשובה ישיב: במדבר. לא במדבר היו אלא בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שאמרו מי יפן מותנו וגו' (שמות טז, ג): בערבה. בשביל הערבה, שחטאו בצעל פעור צטטים בערבות מואב: מול סוף. על מה שהמרו צים סוף צוואם לים סוף, שאמרו המצלי אין קצרים צמרים (שם יד, יא), וכן צנעם מחור הים, שנאמר וימרו על ים צנים סוף (תהלים קו, ז), כדאיחא בערכין (טו, ו): בין פארן ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן, חזרונו על כל המקרא, ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שחפלו על המן שהוא לבן, שאמרו ונפשונו קנה צלקס הקלקל (במדבר כא, ה), ועל מה שעשו במדבר פארן ע"י המרגלים: וחצרות. במחלוקתו של קרח. דבר אחר, אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע (ספרי א), ואחם נדברתם במקום: ודי זהב. הוכיחן על העגל, שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר וקסף הרציתי לה וזה עשו לצעל (הושע ב, י):

(2) אחד עשר יום מחורב. אמר להם משה, ראו מה גרמחם, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש צרנע דרך הר שעיר, ואף הוא מהלך י"א יום, ואחם הלכתם אותו בשלשה ימים. שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב, שנאמר ויהי צִשְׁנָה השנית צִחֶשׁ השני צִעֲשִׁים צִחֶשׁ וגו' (במדבר י, יא), ובצ"ט צסיון שלחו את המרגלים מקדש צרנע (תענית כט,). לא מהם שלשים יום שעשו בקצרות התאווה, שאלו הוצרכו שש עשר ימים, ושצעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים, נמצא בג' ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך הייתה השכינה מתלצטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, וצשזל שקלקלתם, הסב אתכם סביבות הר שעיר מ' שנה:

(3) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש. מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה, ממי למד, מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה, אמר, ראובן בני, אני אומר לך, מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעש אוי, ומפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחורו ומוכיחו, ושלא יהא חצירו רואהו ומתבייש ממנו כו', כדאיחא צספרי (ב), וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, וכן שמואל, שנאמר הגני עני צי (שמואל א ג, ג), וכן דוד את שלמה בנו (מ"א ב, א):

5	beyond the Jordan, in the land of Moab, took Moses upon him to expound this law, saying:	בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר:	5
6	The LORD our God spoke unto us in Horeb, saying: 'Ye have dwelt long enough in this mountain;	יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלִיל עִמָּנוּ בְּחֹרֵב לֵאמֹר רַב־לָכֶם שָׁבַת בְּהָר הַזֶּה:	6
7	turn you, and take your journey, and go to the hill-country of the Amorites and unto all the places nigh thereunto, in the Arabah, in the hill-country, and in the Lowland, and in the South, and by the sea-shore; the land of the Canaanites, and Lebanon, as far as the great river, the river Euphrates.	פָּנּוּ וְסַעוּ לָכֶם וּבֵאוּ הָרָאִי וְאֶל־כָּל־שְׁכֵנֵי בְּעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֶגֶב וּבְחֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבָּנוּן עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת:	7
8	Behold, I have set the land before you: go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give unto them and to their seed after them.'	רְאֵה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת־הָאֶרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם:	8
9	And I spoke unto you at that time, saying: 'I am not able to bear you myself alone;	וְאָמַרְתִּי לָכֵן בְּעֵדְנָא הָהוּא לֵאמֹר לֹא־אֹכֵל לְבַדִּי שְׂאתָ אֶתְכֶם:	9

(4) אחרי הכותו. אמר משה, אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצה הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה הטיב לנו, אינו צא אלא לקחת ולמנוח עליה, שאין צו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחם (ספרי ג): סיחון וגור אשר יושב וגור. אילו לא היה סיחון קשה והיה שרוי בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי צמודה, היתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה, שהמלך קשה והמדינה קשה (שם): אשר יושב בעשתרות. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרות. הוא לשון זקין וקושי כמו עשתרות קרנים, ועשתרות זה, הוא עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר ויבן את רפאים צעשלת קרנים (בראשית יד, ה), ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר ויצא הפליט (שם יג), ואומר כי רק עוג מלך הצנן נשאר מיתר הרפאים (לקמן ג, יא): באדרעי. שם המלכות:

(5) הואיל. התחיל, כמו הנה לא הולטי (בראשית יח, כז): באר את התורה. בצענים לשון פירשה להם: (6) רב לכם שבת. כפשוטו, ויש מדרש אגדה, (ספרי ה) הרבה גזלה לכם ושכר, על שישתכס צהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים, קצלתם תורה, מניחם לכם סנהדרין שרי אלפים ושירי מאות: (7) פנו וסעו לכם. זו דרך ערד ומרמה: ובאו הר האמורי. כמשמעו: ואל כל שכניו. עמון ומואב והר שעיר: בערבה. זה מישור של יער: בהר. זה הר המלך: ובשפלה. זו שפלת דרום: ובנגב ובחוף הים. אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאיתא בספרי (ו): עד הנהר הגדול. מפני שנוכר עם ארץ ישראל קוראו גדול, משל הדיוט אומר, עצד מלך מלך, הדבק לשמור וישמחו לך, קרב לגבי דהינא ואידהן (שבעות מז): (8) ראה נתתי. צייניכם אחס רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמועה: באו ורשו. אין מערער בדבר, ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכים לכלי זין: לאבתיכם. למה הזכיר שוב לאברהם ליצחק וליעקב, אלא אברהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו:

10	the LORD your God hath multiplied you, and, behold, ye are this day as the stars of heaven for multitude.—	יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הֵרְבָה אֶתְכֶם וְהִנֵּה הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב:	יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֵסֵי יִתְכוֹן וְהָאֵי תִיכוֹן יוֹמָא דִּין כְּכּוֹכְבֵי שָׁמַיָא לְסֵגִי:
11	The LORD, the God of your fathers, make you a thousand times so many more as ye are, and bless you, as He hath promised you!—	יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פַּעַמִּים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:	יְיָ אֱלֹהָא דְאַבְהָתְכוֹן יוֹסִיף עֲלֵיכוֹן כְּכֶם אֶלְפָּא זְמַנִּין וַיְבָרִיךְ יִתְכוֹן כְּמָא דְמַלְלִי לְכוֹן:
12	How can I myself alone bear your cumbrance, and your burden, and your strife?	אֵיכָה אֲשָׂא לְבַדִּי טַרְחֵכֶם וּמַשְׁאָכֶם וְרִיבְכֶם:	אֵיכְדִין אֲסוּבֵר בְּלַחֲדִי טוּרְחֵיכוֹן וְעַסְקֵיכוֹן וְדִינְכוֹן:
13	Get you, from each one of your tribes, wise men, and understanding, and full of knowledge, and I will make them heads over you.’	הָבּוּ לָכֶם אַנְשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וִידְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם:	הָבוּ לְכוֹן גּוֹבְרִין חֲכִימִין וְנִבְנִין וִידְעִין וְאֲמַנִּין לְשִׁבְטֵיכוֹן וְאֲמַנִּין רִישֵׁין עֲלֵיכוֹן:
14	And ye answered me, and said: ‘The thing which thou hast spoken is good for us to do.’	וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת:	וַתֵּאָתְּבוּנֵנוּ יְתִי וַתֹּאמְרֵנוּ תִּשְׁכִּין בְּתַנְּמָא דְמַלְלִילָתָא לְמַעַבְדָּא:

(9) ואומר אליכם בעת ההוא לאמר. מהו לאמר, אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקד"ה: לא אוכל לבדי וגו'. אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם שהזיזם ממנצרים, וקרע להם את הים, והוריד את המן, והגיו את השליו, לא היה יכול לדונם, אלא כך אמר להם, ה' אלהיכם הרבה אתכם, הגדיל והרים אתכם על דייניכם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינים. וכן אמר שלמה, פי מי יוכל לשפט את עמך הפדד הזה (מלכים"א ג, ט), אפשר מי שכתוב בו ויפסם מכל הקדם (שם ה, יא), אומר מי יוכל לשפוט, אלא כך אמר שלמה, אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות עובדי אלילים, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגו' אין צדק כלום, אני אם חייבתי ממון שלא כדין, נפשות אני נחצה, שנאמר וקצצו את קצעיך נפש (משלי כב, כג):

(10) והנכם היום ככוכבי השמים. וכי כוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משוליים כיום, קיימים לעולם כחמה וכלבנה וכוכבים:

(11) יוסף עליכם ככם אלף פעמים. מהו שזו ויצרך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לצרכתנו, כבר הצטיח הקד"ה את אצרהם אשר הם יוכלו איש למנות וגו' (צראשית יג, טז), אמר להם זו משלי הוא, אצל הוא יצרך אתכם כאשר דבר לכם:

(12) איכה אשא לבדי. אם אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי (ס"א שאמרנו) לכם, לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקד"ה: טרחכם. מלמד שהיו ישראל טרחנים, היה אחד מהם רואה את צעל דינו נוטח צדין, אומר יש לי עדים להציא, יש לי ראיות להציא, מוסיף אני עליכם דיינים: ומשאכס. מלמד שהיו אפיקורסין, הקדים משה לנאם, אמרו מה ראה בן עמרם לנאם, שמה אינו שפוי בתוך ביתו, איחר לנאם, אמרו מה ראה בן עמרם שלא לנאם, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עלות רעות וחושב עליכם מחשבות (ס"א מלות וחשבוניות): וריבכם. מלמד שהיו רוגזים:

(13) הבו לכם. הזמינו עצמכם לדבר: אנשים. וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר אנשים, צדיקים: חכמים. כסופים: ונבונים. מצינים דבר מתוך דבר. זה ששאל אריוס את ר' יוסי, מה בין חכמים לנבונים, חכם דומה לשולחני עשיר, כשמציאין לו דינרין לראות רואה וכשאין מציאין לו יושב ותוהה, נבון דומה לשולחני תגר, כשמציאין לו מעות לראות רואה, וכשאין מציאין לו הוא מסור ומציא משלו: וידועים לשבטיכם. שהם ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליחו, איני יודע מי הוא, ומאיזה שבט הוא, ואם הגון הוא, אצל אתם מכירין בו, שאתם גדלתם אותו, לכן נאמר וידועים לשבטיכם: בראשיכם. ראשים ומכובדים עליכם, שמהיו נהגין צהם כבוד ויראה: ואשכנז. חסר יו"ד, למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם, שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרך הישרה:

(14) ותענו אותי וגו'. חלמטם את הדבר להנאכסם, היה לכם להשיב, רבינו משה, ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא

- 15 So I took the heads of your tribes, wise men, and full of knowledge, and made them heads over you, captains of thousands, and captains of hundreds, and captains of fifties, and captains of tens, and officers, tribe by tribe.
- 16 And I charged your judges at that time, saying: 'Hear the causes between your brethren, and judge righteously between a man and his brother, and the stranger that is with him.
- 17 Ye shall not respect persons in judgment; ye shall hear the small and the great alike; ye shall not be afraid of the face of any man; for the judgment is God's; and the cause that is too hard for you ye shall bring unto me, and I will hear it.'
- וַאֲקַח אֶת־רָאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיָדְעִים וְאֶתָּן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:
- וַאֲצַוָּה אֶת־שֹׁפְטֵיכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע בֵּין־אֲחֵיכֶם וּשְׁפֹטֶתֶם צֶדֶק בֵּין־אִישׁ וּבֵין־אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ:
- לֹא־תִכְרֹו פָנִים בַּמִּשְׁפָּט כִּקְטָן כְּגֹדֹל תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגְוְרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לַאלֹהִים הוּא וְהִדְבַּר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרֹבון אֵלַי וְשָׁמַעְתִּיו:
- וְדַבַּרְתִּי יְת רִישֵׁי שְׁבִטֵיכֶם גּוֹבְרִין חֲכָמִים וּמַדְעִין וּמִנִּיתִי יִתְּהוּן רִישֵׁין עֲלֵיכֶן רַבְנֵי אֲלָפֵי וּרַבְנֵי מֵאוֹתָ וּרַבְנֵי חֲמִשִּׁין וּרַבְנֵי עֶשְׂרִיתָא וְסֹרְבִין לְשִׁבְטֵיכֶן:
- וּפְקִידֵי יְת דִּינִיכֶן בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר שְׁמַעוּ בֵּין אֲחֵיכֶן וּתְדִינוּן קוּשְׁטָא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין אֲחוּהִי וּבֵין גֵּיּוֹרָא:
- לֹא תִשְׁתַּמּוּדְעוּן אִפִּי בְּדִינָא מְלִי זַעֲרָא כְּרַבָּא תִשְׁמָעוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן קֳדָם גּוֹבְרָא אֲרִי דִינָא דִּי הוּא וּפְתִגְמָא דִּיקְשֵׁי מִנְכֶן תִּקְרֹבון לְוִתִּי וְאִשְׁמַעֲנִיהָ:

ממך שננטערת עליה, אלא ידעתי מחשבותיכם, שהייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה, אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים (ספרי יד): לעשות. אם הייתי מתעצל, אם אומרים עשה מהרה: (15) ואקח את ראשי שבטיכם. משקטים בדברים, אשריכם, על מי באתם להתמנות, על בני אברהם יצחק ויעקב, על בני אדם שנקראו אחים ורעים, חלק ונחלה, וכל לשון חזה: אנשים חכמים וידועים. אבל נצווים לא מלאכי, זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה, ולא מלא אלא שלשה, אנשים נדיקים, חכמים, וידועים (ספרי טו עיין בחוקוני): ראשים עליכם. שנתהגו זהם כבוד, ראשים במקח, ראשים בממכר, ראשים במשא ומתן, נכנס (מביטו לז"ה) אחרון ויוצא ראשון: שרי אלפים. אחד ממונה על אלף: שרי מאות. אחד ממונה על מאה: ושוטרים. מניתי עליכם לשבטיכם אלו הכופתין והמכין ברכושה על פי הדיינין:

(16) ואצווה את שפטיכם. אמרתי להם הו ממונים דין, אם צא דין לפניך פעם אחת שמים ושלש, אל תאמר כבר צא דין זה לפני פעמים הרבה, אלא היו נושאים ונותנים צו (ספרי טז): בעת ההוא. משפטיים אמרתי להם, אין עכשיו כלשעבר, לשעבר הייתם צרשות עצמכם, עכשיו הרי אתם משועבדים לנצור (ספרי שס): שמוע. לשון הוה, אודני"ט בלע"ז (הערענד), כמו נבחר (שמות כ, ז) ונמור (להלן ה, יז): ובין גרו. זה בעל דינו, שאוגר עליו דברים, (ספרי) דבר אחר ובין גרו, אף על עסקי דירה, בין חלוקת אחים, אפילו בין תנור לכיריים (סנהדרין ז):

(17) לא תכירו פנים במשפט. זה הממונה להושיע הדיינין, שלא יאמר איש פלוני נאה או גבור אושיבנו דין, איש פלוני קרובי אושיבנו דין בעיר, והוא אינו צדיק צדיקין, נמצא מחייב את הזכאי ומוכח את החייב, מעלה אני על מי שמונהו כאלו הכיר פנים דין (ספרי יז): בקטן כגדול תשמעון. שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, שאם קדם וצא לפניך, לא תסלקנו לאחרון (סנהדרין ח). דבר אחר כקטן כגדול תשמעון כהרגומו, שלא תאמר, זה עני הוא, וחזירו עשיר ומנוה לפרנסו, אזכה את העני ונמצא מתפרנס בנקיות. דבר אחר, שלא תאמר, היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשיו, וכשיצא לחוץ אומר אני לו, תן לו שאתה חייב לו: לא תגורו מפני איש. לא תיראו (ספרי יז). דבר אחר לא תגורו, לא תכניס דברך מפני איש, לשון אגר בקין (משלי י, ה): כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין, אתה מוזיקני להחזיר לו, נמצא שהטית עלי המשפט (סנהדרין ח). תקרבו אל. על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות נלפחד (ספרי יז), וכן שמואל אמר לשאול אֲנִי הִנֵּה הָרָאָה (שמואל א ט, יט), אמר לו הקב"ה, חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה, ואימתי הודיעו, כשצא למשוח את דוד, ויצא את אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו (שם טז, ו), אמר לו הקב"ה, ולא אמרת אנכי הרואה, אל תצטק אל מלאהו (שם ז):

18	And I commanded you at that time all the things which ye should do.	וּפְקִידִית יִתְּכֹן בְּעֵדְנָא הָהוּא יֵת כָּל פְּתִגְמֵי דִתְעֲבָדוּן:	וְאֶצְוָה אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	18
19	And we journeyed from Horeb, and went through all that great and dreadful wilderness which ye saw, by the way to the hill-country of the Amorites, as the LORD our God commanded us; and we came to Kadesh-barnea.	וְנִטְלָנָא מִחוּרֵב וְהִלִּיכְנָא יֵת כָּל מַדְבָּרָא רַבָּא וְדָחִילָא הָהוּא דִּחְוִיתוֹן אוּרְחַ שׁוּרָא דְאַמּוֹרֵאָה כְּמָא דְפִקִּיד יי אֱלֹהֵנָא יִתְנָא וְאִתְּנָא עַד רָקִם גִּיאָה:	וְנִסְעָ מִחוּרֵב וְנָלַךְ אֵת כָּל-הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הָהוּא אֲשֶׁר רִאִיתֶם דְּרָךְ תֶּרֶם הָאֲמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קֶדֶשׁ בַּרנֶע:	19
20	And I said unto you: 'Ye are come unto the hill-country of the Amorites, which the LORD our God giveth unto us.	וְאִמַּרְתִּי לְכוּן אֲתִיתוֹן עַד שׁוּרָא דְאַמּוֹרֵאָה דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא:	וְאִמַּר אֲלֵכֶם בְּאִתְּמַלְתֶּם עַד-תֶּרֶם הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	20
21	Behold, the LORD thy God hath set the land before thee; go up, take possession, as the LORD, the God of thy fathers, hath spoken unto thee; fear not, neither be dismayed.'	חֲזִי דִיהִב יי אֱלֹהֵךְ קִדְמָךְ יֵת אֲרַעָא סָק אַחְסִין כְּמָא דְמַלִּיל יי אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם לָךְ לֹא תִדָּחַל וְלֹא תִתְבַּר:	רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֶה רֶשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֲלִ-תִּירָא וְאַל-תִּתַּחַת:	21
22	And ye came near unto me every one of you, and said: 'Let us send men before us, that they may search the land for us, and bring us back word of the way by which we must go up, and the cities unto which we shall come.'	וּקְרִיבְתוֹן לְנוֹתִי כּוֹלְכוֹן וְאִמַּרְתוֹן נִשְׁלַח גּוֹבְרִין קִדְמָנָא וַיֵּאֲלִינוּ לָנָא יֵת אֲרַעָא וַיִּתִּיבוֹן יִתְנָא פְתִגְמָא יֵת אוּרְחָא דְנִסְק בְּהַ וַיִּתְּ קִרְוֵא דְנִיעוֹל לְהוֹן:	וְתִקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וְתֹאמְרוּ נִשְׁלַח אַנְשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וְיִשְׁבּוּ אֲתָנוּ דְּבַר אֶת-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה-בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ:	שלישי 22
23	And the thing pleased me well; and I took twelve men of you, one man for every tribe;	וּשְׁפַר בְּעֵינֵי פְתִגְמָא וּדְבָרִית מְנַכּוֹן תִּרֵּי עֲשֶׂר גּוֹבְרִין גּוֹבְרָא חַד לְשִׁבְטָא:	וַיִּיטֵב בְּעֵינֵי הַדְּבַר וְאֶקַּח מִכֶּם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ:	23

(18) את כל הדברים אשר תעשון. אלו י' דברים שצין דיני ממונות לדיני נפשות:

(19) המדבר הגדול והנורא. שהיו צו נחשים כקורות, ועקיצים כקשמות:

(22) ותקרבון אלי כלכם. צערבוציא, ולהלן הוא אומר ופקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם, ונאמרו הן הר'אנו וגו' (לקמן ה, כ), אומה קריזה היתה הוגנת, ילדים מכבדים את הזקנים ושלחם לפנייהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפנייהם, אזל כאן, ומקרבון אלי כולכם, צערבוציא, ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: וישיבו אתנו דבר. צאיזה לשון הם מדברים (ספרי כ): את הדרך וגו'. אין דרך שאין זה עקמימות: ואת הערים אשר נבוא אליהן. תחלה לכדוש:

(23) וייטב בעיני הדבר. צעיני ולא צעיני המקום, ואם צעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות, משל לאדם שאומר לחבירו מכור לי חמורך זה, אמר לו הן, נותנו אתה לי לנסיון, אמר לו הן, זהרים וגבעות, אמר לו הן, כיון שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקח כלבו, בטוח הוא זה שלא אמלא בו מוס, מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסהו מעתה, אף אני הודיתי לדברייכם, שמא תחזרו ככם כשתראו שאיני מעכב, ואתם לא חזרתם ככם: ואקח מכם. מן הצוררים שזכר, מן המסלטים שזכר: שנים עשר אנשים איש אחד לשבט. מגיד שלא היה שצט לוי עמהם (שם כא):

24	and they turned and went up into the mountains, and came unto the valley of Eshcol, and spied it out.	וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֲשַׁכּוֹל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ: וַתֵּיָאֵר:	24 וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֲשַׁכּוֹל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ:
25	And they took of the fruit of the land in their hands, and brought it down unto us, and brought us back word, and said: 'Good is the land which the LORD our God giveth unto us.'	וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֵּרְדּוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אִתָּנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	25 וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֵּרְדּוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אִתָּנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:
26	Yet ye would not go up, but rebelled against the commandment of the LORD your God;	וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וְלֹא אָבִיתִין לְמַסַּק וְסָרִיבְתִּין עַל מִימְרֵי דִי אֱלֹהִיכֹן:	26 וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
27	and ye murmured in your tents, and said: 'Because the LORD hated us, He hath brought us forth out of the land of Egypt, to deliver us into the hand of the Amorites, to destroy us.	וַתִּרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשָׁנָת יְהוָה אֲתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אִתָּנוּ בְּיַד הָאֲמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ: וַתִּרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשָׁנָת יְהוָה אֲתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אִתָּנוּ בְּיַד הָאֲמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:	27 וַתִּרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשָׁנָת יְהוָה אֲתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אִתָּנוּ בְּיַד הָאֲמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:
28	Whither are we going up? our brethren have made our heart to melt, saying: 'The people is greater and taller than we; the cities are great and fortified up to heaven; and moreover we have seen the sons of the Anakim there.'	אָנֹכִי אֲנִיחֵנוּ עַל־יְמֵינוּ הַמָּסוּי אֶת-לִבֵּבְנוּ לֹא־מָר עִם גְּדוֹל וְרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם: לֹאן אֲנַחְנָ סֹלְקִין אֶחְנָא תִּבְרוּ יֵת לִבְנָא לְמִימָר עִם רַב וְחִשּׁוּף מִנְּנָא קְרוּיִן רִבְרָבִין וּבְרִיכִין עַד צִית שְׁמַיָא וְאִף בְּנֵי גִבְרָא חֲזִינָא תַּמָּן:	28 אָנֹכִי אֲנִיחֵנוּ עַל־יְמֵינוּ הַמָּסוּי אֶת-לִבֵּבְנוּ לֹא־מָר עִם גְּדוֹל וְרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:
29	Then I said unto you: 'Dread not, neither be afraid of them.	וַאֲמַרְתִּי לָכֹון לֹא תִתְּבָרוּן וְלֹא תִדְחַלּוּן מִנְּהוֹן:	29 וַאֲמַר אֲלֵכֶם לֹא־תִעַרְצוּן וְלֹא־תִירָאוּן מֵהֶם:
30	The LORD your God who goeth before you, He shall fight for you, according to all that He did for you in Egypt before your eyes;	יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהְלִיךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם: יְיָ אֱלֹהֵיכֹן דְּמַדְבֵּר קִדְמִיכֹן מִימְרֵיהּ יִגִּיחַ לָכֹון כְּכֹל דְּעֵבַד עִמְכֹון בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֹון:	30 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהְלִיךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:

(24) עד נחל אשכול. מגיד שנקרא על שם סופו: וירגלו אותה. מלמד שהלכו זה ארבעה אומנים שמי וערב (שם כב):

(25) ויורדו אלינו. מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו טובה, יהושע

וכלל (שם כג):

(26) ותמרו. לשון התרסה, התרחסם כנגד מאמרו:

(27) ותרגנו. לשון הרע, וכן דרגי נקנן (משלי יח, ט), אדם המוציא דבה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה אוהב אתכם, אזל

אתם שונאים אותו, משל הדיוט אומר, מה דצלצץ על רחמון מה דצלציה עלן: בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים.

הוצאנו לשנאה היתה, משל למלך אשר ודס שהיו לו שני צנים, ויש לו שתי שדות אחת של שקיאל ואחת של צעל, למי שהוא אוהב

נותן של שקיאל, ולמי שהוא שונא נותן לו של צעל, ארץ מצרים של שקיאל היא, שנילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של צעל,

והוציאנו ממצרים לתת לנו את ארץ כנען:

(28) ערים גדולות ובצורות בשמים. דברו הכתובים לשון רבאי:

(29) לא תערצון. לשון שצירה כתרוממו, ודומה לו צערון נקלים לשון (איוב ל, ו), לשבור נחלים:

(30) ילחם לכם. צבילכם:

31	and in the wilderness, where thou hast seen how that the LORD thy God bore thee, as a man doth bear his son, in all the way that ye went, until ye came unto this place.	וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשְׂאֵאִישׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:	וּבַמִּדְבָּרָא דְחֻזִּיתָא דְסוּבְרָךְ יי אֱלֹהֶךָ כְּמָא דְמִסּוּבְרָ גּוֹבְרָא יְת בְּרִיה בְּכָל אֹרְחָא דְחִלְיָתוֹן עַד מִיִּתְיָכוֹן עַד אַתְרָא הַדִּין:
32	Yet in this thing ye do not believe the LORD your God,	וּבַדְבָר הַזֶּה אֵינִיכֶם מֵאֱמִינִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	וּבַפְתָּגְמָא הַדִּין לִיִּתְיָכוֹן מְהִימְנִין בְּמִימְרָא דִּיִּי אֱלֹהֵכֹן:
33	Who went before you in the way, to seek you out a place to pitch your tents in: in fire by night, to show you by what way ye should go, and in the cloud by day.	הַחֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם לְחַנּוּתְכֶם בָּאֵשׁ לַיְלָה לְרֹאשְׁתְּכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וּבַעֲנַן יוֹמָם:	דְּמַדְבֵּר קְדָמִיכֹן בְּאֹרְחָא לְאַחְקָנָא לְכוֹן אַתְר בֵּית מִשְׁרֵי לְאַשְׁרִיּוּתְכוֹן בְּעִמּוּדָא דְאִישְׁתָּא בְּלִילְיָא לְאַחְזִיּוּתְכוֹן בְּאֹרְחָא דְתַחְכוֹן בֵּהּ וּבְעִמּוּדָא דְעֲנָנָא בִּימָמָא:
34	And the LORD heard the voice of your words, and was wroth, and swore, saying:	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר:	וַשְׁמִיעַ קְדָם יי יְת קֹל פְּתָגְמִיכֹן וּרְגִיז וְקִיָּים לְמִימֵר:
35	‘Surely there shall not one of these men, even this evil generation, see the good land, which I swore to give unto your fathers,	אִם־יִרְאֶה אִישׁ בְּאַנְשֵׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הַרְעָה הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתִּיכֶם:	אִם יַחְזִי גִבֵּר בְּגוֹבְרִיָּא הָאֵלִין דְּרָא בִּישָׁא הַדִּין יְת אֶרְעָא טְבָתָא דְקִיָּימִית לְמַתָּן לְאַבְתְּהִיכֹן:
36	save Caleb the son of Jephunneh, he shall see it; and to him will I give the land that he hath trodden upon, and to his children; because he hath wholly followed the LORD.	זִוְלָתִי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹאֲתָן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַךְ־בָּהּ וּלְבָנָיו יֵעַן אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרָי יְהוָה:	אֱלֹהִין כָּלֵב בֶּר יִפְנֶה הוּא יַחְזִינָה וְלִיה אֲתִין יְת אֶרְעָא דְדֶרֶךְ בֵּהּ וּלְבָנֵהּ חִלְף דְּאַשְׁלִים בְּתֵר דְחִלְתָּא דִּיִּי:
37	Also the LORD was angry with me for your sakes, saying: Thou also shalt not go in thither;	גַּם־בִּי הִתְאַנֵּף יְהוָה בְּגִלְלָכֶם לֵאמֹר גַּם־אַתָּה לֹא־תָבֹא שָׁם:	אַף עָלִי הוּא רָגַז מִן קְדָם יי בְּדִילְכוֹן לְמִימֵר אַף אַתָּ לֹא תִיעוֹל לְתַמָּן:

(31) ובמדבר אשר ראית. מוסב על מקרא שלמעלה הימנו, ככל אשר עשה אחכס צמזרים, ועשה אף צמדצר אשר ראית אשר נשאף וגו'. כאשר ישא איש את בנו. כמו שפירשתי אצל ויִסַּע מִלֶּאךָ הָאֵלֶּהִים הַלֵּךְ לִפְנֵי מַתְנֶה יִשְׁרָאֵל וגו' (שמות יד, יט), משל למהלך צדק וצנו לפניו, צאו לסטים לשצותו וכו'.

(32) ובדבר הזה. שהוא מצטיחכם להציאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו:

(33) לראותכם. כמו להראותכם, וכן לנחמכם הדֶּרֶךְ (שם יג, כא), וכן לשמע עֲקוֹל חוֹדָה (תהלים כו, ז), וכן לָלֶכֶת לְגִיד צִיָּוְעָל (מלכים ב, ט, טו):

(36) אשר דרך בה. מצרון, שנאמר וַיֵּצֵא עַד חֲצֹרֹן (צמדצר יג, כב):

(37) התאנף. נתמלא רוגז:

38	Joshua the son of Nun, who standeth before thee, he shall go in thither; encourage thou him, for he shall cause Israel to inherit it.	יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון הָעֹמֵד לְפָנַי הוּא יָבֹא שָׁמָּה אִתּוֹ חֹזֶק כִּי-הוּא יִנְחִלָנָה אֶת-יִשְׂרָאֵל:	יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נון דְּקָאִים קְדָמָי הוּא יִיעוֹל לְתַמָּן יִתִּיה תַּקִּיר אַרִי הוּא יַחֲסִנְנָה לְיִשְׂרָאֵל:
39	Moreover your little ones, that ye said should be a prey, and your children, that this day have no knowledge of good or evil, they shall go in thither, and unto them will I give it, and they shall possess it.	וּטְפֹכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבָז יִהְיֶה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וָרָע הַמָּדָה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְנַנָּה וְהֵם יִירְשׁוּהָ:	וּטְפִלְכוֹן דְּאָמַרְתוּן לְבָזָא יְהוֹן וּבְנֵיכוֹן דְּלֹא יָדְעוּ יוֹמָא דִּין טַב וּבִישׁ אַנּוּן יִיעֲלֹן לְתַמָּן וְלָהוֹן אֶתְנַנָּה וְאַנּוּן יִירְתוּנָה:
40	But as for you, turn you, and take your journey into the wilderness by the way to the Red Sea.'	וְאַתֶּם פָּנּוּ לָכֶם וְסַעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף:	וְאַתּוֹן אַתְפְּנוּ לָכוֹן וְטוּלוּ לַמִּדְבָּרָא אוּרְחָ יָמָא דְסוּף:
41	Then ye answered and said unto me: 'We have sinned against the LORD, we will go up and fight, according to all that the LORD our God commanded us.' And ye girded on every man his weapons of war, and deemed it a light thing to go up into the hill-country.	וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלַי חֲטֵאנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחַגְרוּ אִישׁ אֶת-כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וַתַּהֲיִנוּ לַעֲלֹת הַהָרָה:	וְאַתְיַבְתוּן וְאַמַּרְתוּן לִי חֲבָנָא קְדָם יְיָ אֲנַחְנָא נִסְק וְנִגִּית קָרִב כְּכֹל דְּפִקְדָנָא יְיָ אֱלֹהֵנָא וְזִרְיָתוֹן גְּבַר יֵת מְאִנִּי קָרְבִּיה וְשִׁרְיָתוֹן לְמַסַּק לְטוּרָא:
42	And the LORD said unto me: 'Say unto them: Go not up, neither fight; for I am not among you; lest ye be smitten before your enemies.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלֹוּ וְלֹא-תִלָּחֲמוּ כִּי אֲנִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִגָּפּוּ לִפְנֵי אֲבִיכֶם:	וְאַמַּר יְיָ לִי אֵימַר לָהוֹן לֹא תַסְקוּן וְלֹא תִגִּיחוּן קָרִב אַרִי לִית שְׂכִינָתִי בֵּינֵיכוֹן וְלֹא תַתְּבְּרוּן קְדָם בְּעָלֵי דְבְּבִיכוֹן:
43	So I spoke unto you, and ye hearkened not; but ye rebelled against the commandment of the LORD, and were presumptuous, and went up into the hill-country.	וַאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וַתִּמְרֹו אֶת-פִּי יְהוָה וַתִּזְדּוּ וַתַּעֲלֹו הַהָרָה:	וּמְלִילִית עִמָּכוֹן וְלֹא קִבִּילְתוּן וְסָרִיבְתוּן עַל מִימְרָא דִּיִּי וְאַרְשַׁעְתוּן וְסָלִיקְתוּן לְטוּרָא:
44	And the Amorites, that dwell in that hill-country, came out against you, and chased you, as bees do, and beat you down in Seir, even unto Hormah.	וַיֵּצֵא הָאֲמֹרִי הַיּוֹשֵׁב בְּהָר הַהוּא לְקִרְאָתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְּתוּ אֹתְכֶם בְּשִׁעִיר עַד-חֶרְמָה:	וַנִּפֵּק אֲמוֹרָאָה דִּיתִיב בְּטוּרָא הַהוּא לְקִדְמוּתְכוֹן וְיִרְדְּפוּ יַתְּכוֹן כְּמָא דְנִתְּזוֹן דְּבְּרִיתָא וְיִטְרְדוּ יַתְּכוֹן בְּשִׁעִיר עַד חֶרְמָה:

- (40) פנו לכם. אמרתי להעביר אתכם דרך רוחב ארץ אדום לזד צפון ליכנס לארץ, קלקלתם וגרמתם לכם עכוב: פנו לכם. לאחורכם, ותלכו במדבר לזד ים סוף, שהמדבר שהיו הולכים צו לדומה של הר שעיר, היה מפסיק צין ים סוף להר שעיר, עתה המשכו לזד הים ותסבצו את הר שעיר כל דרומו מן המערב למזרח:
- (41) ותדינו. לשון הַנְּיָו וְעָלִינוּ אֶל הַמָּקוֹם (במדבר יד, מ), זה הלשון שאמרם לשון הן, כלומר נודמנתם:
- (42) לא תעלו. לא עלייה תהא לכם אלא ירידה:
- (44) כאשר תעשינה הדבורים. מה הדבורה הזאת, כשהיא מכה את האדם מיד מטה, אף הם כשהיו נוגעים בכס מיד מתים:

45	And ye returned and wept before the LORD; but the LORD hearkened not to your voice, nor gave ear unto you.	וַתָּשָׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא שָׁמַע יְהוָה בְּקוֹלְכֶם וְלֹא הִאֲזִין אֲלֵיכֶם:	45
46	So ye abode in Kadesh many days, according unto the days that ye abode there.	וַתָּשָׁבוּ בְּקֶדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:	46
II	Then we turned, and took our journey into the wilderness by the way to the Red Sea, as the LORD spoke unto me; and we compassed mount Seir many days.	וַנִּפֶן וְנָסַע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וְנָסַב אֶת-הַר-שְׁעִיר יָמִים רַבִּים: (ס)	II
2	And the LORD spoke unto me, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:	חמישי ב
3	'Ye have compassed this mountain long enough; turn you northward.	רַב-לָכֶם סָב אֶת-הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה:	3
4	And command thou the people, saying: Ye are to pass through the border of your brethren the children of Esau, that dwell in Seir; and they will be afraid of you; take ye good heed unto yourselves therefore;	וְאֶת-הָעָם צִוּ לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי-עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשְׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:	4
5	contend not with them; for I will not give you of their land, no, not so much as for the sole of the foot to tread on; because I have given mount Seir unto Esau for a possession.	אֲלֹתֵתְגִירוּ בָּם כִּי לֹא-אֶתֵּן לָכֶם מְאָרְצָם עַד מִדְּרֹךְ כַּף-רֶגֶל כִּי-יִרְשֶׁהָ לַעֲשׂו נְתַתִּי אֶת-הָר שְׁעִיר:	5

(45) ולא שמע ה' בקולכם. כזיכול עשיתם מדת רחמיו כאילו אכזרי:
(46) ותשבו בקדש ימים רבים. י"ט שנה, שנאמר כימים אשר ישבתם, זשאר המסעות, והם היו ל"ח שנה, י"ט מהם עשו בקדש, וי"ט שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש, כמו שנאמר וַיֵּעַס בַּמִּדְבָּר (שם לז, יג). כך מצאתי בסדר עולם:
(1) ונפן ונסע המדבר. אילו לא חטאו, היו עוזרים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לזפנו, ובשזיל שקלקלו, הפכו לזד המדבר, שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אלז דרומו מן המערב למזרח. דרך ים סוף. דרך יליאתן ממזרים שהוא במקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים לזד המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב:
(3) פנו לכם צפונה. סובו לכם לרוח מזרחית, מן הדרום לזפון פניכם לזפון, נמצאו הולכין את רוח מזרחית, וזה שנאמר ויצא ממזרח שמש לזרע לזרע (שופטים יא, יח):
(4) ונשמרתם מאד. ומהו השמירה, אל תתגרו בם:
(5) עד מדרך כף רגל. אפילו מדרך כף רגל, כלומר אפילו דריסת הרגל איני מקשה לכם לעבור בארצם שלא ברשות. ומדרש אגדה (תנחומא ישן דברים הוספה ו), עד שיצא יוס דריסת כף רגל על הר הזיתים, שנאמר וְעָמְדוּ רָגְלָיו וְגו' (זכריה יד, ד): ירשה לעשו. מאברהם, עשרה עממים נחמלו, שבעה לכם, וקיני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר (ב"ר מד, כג), אחד מהם לעשו, ושנים לבני לוט, בזכר שהלך אחר למזרים ושחק על מה שהיה אומר על אשתו אחותו היא, עשאו כבנו:

6	Ye shall purchase food of them for money, that ye may eat; and ye shall also buy water of them for money, that ye may drink.	עֲבוּרָא תִזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִכְלוּן וְאִם מִיָּא תִזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִשְׁתּוּן:	אֲכַל תִּשְׁכְּרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְאֲכַלְתֶּם וְגַם מַיִם תִּכְרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְשִׁתִּיתֶם:	6
7	For the LORD thy God hath blessed thee in all the work of thy hand; He hath known thy walking through this great wilderness; these forty years the LORD thy God hath been with thee; thou hast lacked nothing.'	כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יָדַע לִכְתֹּךְ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְהוּא אֲרַבְעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָבָר:	אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכָל עֹבְדֵי יָדְךָ סוֹפִיק לְךָ צוּרְכְךָ בְּמַחְכֶּךָ יָת מִדְבָּרָא רַבָּא הֲדִין דָּנוּ אֲרַבְעִין שָׁנִין מִיָּמְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ בְּסַעֲדָךָ לֹא חָסַרְתָּא מִדָּעַם:	7
8	So we passed by from our brethren the children of Esau, that dwell in Seir, from the way of the Arabah, from Elath and from Ezion-geber. And we turned and passed by the way of the wilderness of Moab.	וַעֲבַרְנָא מִלּוֹת אַחְנָא בְּנֵי הָעִשְׂבִּים בְּשַׁעִיר מִדְּרָךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמִעֲצִין גִּבֵּר (ס) וּנְפֹן וַנַּעֲבֹר דְּרָךְ מִדְּבָר מוֹאָב:	וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אַחֵינוּ בְּנֵי־עִשׂוֹ הָעִשְׂבִּים בְּשַׁעִיר מִדְּרָךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמִעֲצִין גִּבֵּר (ס) וּנְפֹן וַנַּעֲבֹר דְּרָךְ מִדְּבָר מוֹאָב:	8
9	And the LORD said unto me: 'Be not at enmity with Moab, neither contend with them in battle; for I will not give thee of his land for a possession; because I have given Ar unto the children of Lot for a possession.—	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תִּצְרֹר אֶת־מוֹאָב וְאַל־תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֶּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֵשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יְרֵשָׁה:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תִּצְרֹר אֶת־מוֹאָב וְאַל־תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֶּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֵשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יְרֵשָׁה:	9
10	The Emim dwelt therein aforetime, a people great, and many, and tall, as the Anakim;	אִימִתִּי מִלְּקֶדְמִין יְתִיבוּ בָּהֶם רַב וְסִי וְתִשְׁרִף כְּגִבְרִיא:	הָאֲמִים לִפְנִים יָשְׁבוּ בָּהֶם עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֲנָקִים:	10
11	these also are accounted Rephaim, as the Anakim; but the Moabites call them Emim.	גִּבְרִיא מִתְחַשְּׁבִין אִף אֲנִין כְּגִבְרִיא וּמוֹאֲבָאִי קִרְנוּ לַהוֹן אִימִתִּי:	רִפְאִים יִחְשְׁבוּ אֶת־הֶם כְּעֲנָקִים וְהַמּוֹאָבִים יִקְרְאוּ לָהֶם אֲמִים:	11

- (6) תכרו. לשון מקח, וכן אשר קריתי לי (בראשית ג, ה), שכן בצרכי הים קורין למכירה כירה (ר"ה כו.).
- (7) כי ה' אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו (ס"א תכפּוּ) את טוֹבַתוֹ לַהֲרֹאֹת כֹּאִילוֹ אֶתֶם עֲנִיִּים, אלא הראו עמכם עשירים:
- (8) ונפן ונעבור. ללד נפון, הפכנו פנים להלון רוח מזרחית:
- (9) ואל תתגר וגו'. לא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מִיָּרִאִים הִיוּ אֹתָם וּגְרָאִים לָהֶם כְּשֶׁהֵם מְזִיזִינִים, לפיכך כתיב וַיִּגַּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם (במדבר כג, ג), שהיו שוללים ובוזזים אותם, אבל צבני עמון נאמר וְאֵל תִּתְּנָהּ צָם (להלן פסוק יט), שום גרוי, בשכר זניעות אדם, שלא פרסמה על אציה כמו שעשתה הבכירה, שקראה שם צנה מואב (צ"ק לח:). ער. שם המדינה:
- (10) האמים לפנים וגו'. אתה סבור שזו ארץ רפאים שנחתי לו לאברהם, לפי שהאמים שהם רפאים ישבו זה לפנים, אבל לא זו היא, כי אותם רפאים הורשתי מפני צני לוט, והושגתם תחתם:
- (11) רפאים יחשבו וגו'. רפאים היו נחשבים אותם אמים, כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות: אמים. על שם שאימתם מוטלת על הבריות, וכן וצשעיר ישבו החורים ונחתיים לצני עשו:

<p>12 And in Seir dwelt the Horites aforetime, but the children of Esau succeeded them; and they destroyed them from before them, and dwelt in their stead; as Israel did unto the land of his possession, which the LORD gave unto them.—</p>	<p>ובשעיר יתבו חוראי מלמדמין ובני עשו תריכונון ושציאונון מן קדמיהון ויתבו באתרהון כמא דעבד ישאל לארע ורותתיה דיהב יי להון:</p>	<p>12 ובשעיר ישבו החורים לפני ובני עשו יירשום וישמידום מפניהם וישבו תחתם כאשר עשה ישראל לארץ ירשתו אשר נתן יהוה להם:</p>
<p>13 Now rise up, and get you over the brook Zered.' And we went over the brook Zered.</p>	<p>פען קומו ועברו לכון ית נחלא דזרד ועברנא ית נחלא דזרד:</p>	<p>13 עתה קמו ועברו לכם את־נחל זרד ונעבר את־נחל זרד:</p>
<p>14 And the days in which we came from Kadesh-barnea, until we were come over the brook Zered, were thirty and eight years; until all the generation, even the men of war, were consumed from the midst of the camp, as the LORD swore unto them.</p>	<p>ויהימיא אשר הלכנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את־נחל זרד שלשים ושמונה שנה עד תם כל־הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע יהוה להם:</p>	<p>14 והימים אשר הלכנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את־נחל זרד שלשים ושמונה שנה עד תם כל־הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע יהוה להם:</p>
<p>15 Moreover the hand of the LORD was against them, to discomfit them from the midst of the camp, until they were consumed.</p>	<p>ואף מחא מן קדם יי הות בהון לשיציותהון מגו משריתא עד דשלימו:</p>	<p>15 וגם יד־יהוה היתה פם להם מקרב המחנה עד תמם:</p>
<p>16 So it came to pass, when all the men of war were consumed and dead from among the people,</p>	<p>והנה כד שלימו כל גוברי מגיחי קרבא לממת מגו עמא:</p>	<p>16 ויהי כאשר תמו כל־אנשי המלחמה למות מקרב העם: (ס)</p>
<p>17 that the LORD spoke unto me saying:</p>	<p>ומליל יי לי למימר:</p>	<p>17 וידבר יהוה אלי לאמר:</p>
<p>18 'Thou art this day to pass over the border of Moab, even Ar;</p>	<p>את עבר יומא דין ית תחום מואב ית לחית:</p>	<p>18 אתה עבר היום את־גבול מואב את־ער:</p>
<p>19 and when thou comest nigh over against the children of Ammon, harass them not, nor contend with them; for I will not give thee of the land of the children of Ammon for a possession; because I have given it unto the children of Lot for a possession.—</p>	<p>ותקרב לקביל בני עמון לא תצור עליהון ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתין מארע בני עמון לך ירחא ארי לבני לוש יתבתה ירחא:</p>	<p>19 וקרבת מול בני עמון אל־ תצורם ואל־תתגר בם כי לא־ אתן מארץ בני־עמון לך ירשה כי לבני־לוש נתתיה ירשה:</p>

- (12) יירשום. לשון הווה, כלומר נחית זהם כח שהיו מורשים אותם והולכים:
(15) היתה בם. למהר ולהומם צוחך מ'שנה, שלא יגרמו לצניהם עוד להעכב צמדצר:
(16) ויהי כאשר תמו וגו' וידבר ה' אלי וגו'. אצל משילוח המרגלים עד כאן לא נאמר צפרשה זו וידבר, אלא ויאמר, ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתיחד עמו הדבור בלשון חצה פנים אל פנים וישב הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים, אלא בשביל ישראל: אנשי המלחמה. מנן עשרים שנה היוצאים בצבא:
(18) אתה עובר היום את גבול מואב וגו' וקרבת מול בני עמון וגו'. מכאן שארץ עמון ללד נפון:

20	That also is accounted a land of Rephaim: Rephaim dwelt therein aforetime; but the Ammonites call them Zamzummim,	אֶרֶץ רִפְאִים תַּחֲשָׁב אֲף־הִוא גִּבְרִין וַיְהִיבוּ בָהּ מִלְּקַדְמִין וַעֲמֻזַּי קָרְן לַהֲוֹן חֲשָׁבְנִי:	20 אֶרֶץ־רִפְאִים תַּחֲשָׁב אֲף־הִוא רִפְאִים יִשְׁבוּ־בָהּ לְפָנִים וְהַעֲמִיז יִקְרְאוּ לָהֶם זַמְזֻמִּים:
21	a people great, and many, and tall, as the Anakim; but the LORD destroyed them before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead;	עַם רַב וְסָגִי וַתְּקִיף כְּגִבְרִיא וַשִּׁינִינוּ יְיָ מִן קִדְמֵיהֶן וַתִּרְכֻּנֶנּוּ וַיְהִיבוּ בָאתֶרְהֹן:	21 עַם גָּדוֹל וְרַב וְרָם כְּעַנְקִים וַיִּשְׁמִידֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֻׁם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם:
22	as He did for the children of Esau, that dwell in Seir, when He destroyed the Horites from before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead even unto this day;	כַּמָּא דַּעֲבַד לְבָנֵי עֲשׂוּ דִיתְכִּין בְּשַׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת־הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֻׁם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	22 כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבָנֵי עֲשׂוּ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת־הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֻׁם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
23	and the Avvim, that dwelt in villages as far as Gaza, the Caphtorim, that came forth out of Caphtor, destroyed them, and dwelt in their stead.—	וַעֲנָי דִיתְכִּין בְּרַפִּיחַ עַד עֹזָה קַפּוּטִקָּא דִנְפָקוּ מִקַּפּוּטִקָּא שִׁינִיאוֹנִין וַיְהִיבוּ בָאתֶרְהֹן:	23 וְהַעֲנִים הַיִּשְׁבִּים בְּחֲצָרִים עַד־ עֹזָה כְּפַתְרִים הִי־צֵאוּ מִכְּפַתֵּר הַשְּׁמִידֵם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם:
24	Rise ye up, take your journey, and pass over the valley of Arnon; behold, I have given into thy hand Sihon the Amorite, king of Heshbon, and his land; begin to possess it, and contend with him in battle.	קוּמוּ טוּלוּ וַעֲבְרוּ יַת נַחֲלָא דְאַרְנוֹן חַי דְּמִסְרִית בִּידְךָ יַת סִיחוֹן מֶלֶךְא דְחֶשְׁבוֹן אֲמוֹרֵאָה וַיַּת אֶרְעֵיהָ שְׂרִי לְתַרְכוּתֶיהָ וְאַתְגְּרִי לְמַעַבַּד עֲמִיָּה קָרֵב:	24 קוּמוּ סֹעֲו וַעֲבְרוּ אֶת־נַחֲל אֲרָנוֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת־סִיחוֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבוֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת־ אֶרְצוֹ הַחֵל רֶשֶׁת וְהַתְּגַר בּוֹ מִלְחָמָה:
25	This day will I begin to put the dread of thee and the fear of thee upon the peoples that are under the whole heaven, who, when they hear the report of thee, shall tremble, and be in anguish because of thee.'	יּוֹמָא הַדִּין אֲשֶׁרִי לְמַתָּן זִיעַתְךָ וְדַחֲלַתְךָ עַל אֲפִי עַמִּיָּא דְתַחֲתָא כָּל שְׂמִיָּא דִישְׁמַעוֹן שְׂמַעְךָ וַיִּזְוַעוּ וַיִּתְּכְרוּן מִן קִדְמָךָ:	25 הַיּוֹם הַזֶּה אֶחֱלִי תַת פַּתְדְּךָ וַיִּרְאָתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמַעוֹן שְׂמַעְךָ וַיִּרְגְּזוּ וַחֲלוּ מִפְּנֵיךָ:
26	And I sent messengers out of the wilderness of Kedemoth unto Sihon king of Heshbon with words of peace, saying:	וּשְׁלַחִית אֲנִגְדִּין מִמִּדְבָּר קְדִימוֹת לְוַת סִיחוֹן מֶלֶךְא דְחֶשְׁבוֹן פִּתְגָמִי שְׁלָמָא לְמִימַר:	26 וְאֶשְׁלַח מַלְאָכִים מִמִּדְבָּר קְדִימוֹת אֶל־סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבוֹן דְּבַרִי שְׁלוֹם לֵאמֹר:

(20) ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף היא, לפי שהרפאים ישבו זה לפני, אזל לא זו היא שנחתי לאברהם: (23) והעמים היושבים בחצרים וגו'. עמים מפלשתיים הם, שעמהם הם נחשבים כספר יהושע, (יג, ג) שנאמר קָמַשְׁת סַרְגִי פֶלֶשְׁתִּים דַּעֲמִי וְהַשְׁדֻדִי הָאֶשְׁדֻדִי הַגָּשִׁי וְהַעֲקֻרוֹנִי וְהָעֻזִּים, ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, לא יכלו ישראל להוציא ארס מידם (חולין ס:), והצאתי עליהם כפתורים והשמידום וישבו תחתם, ועכשיו אחם מותרים לקחתה מידם: (25) תחת כל השמים. למד, שעמדה חמה למשה ציוס מלחמת עוג (ס"א סיחון), ונדע הדבר תחת כל השמים (תענית כ. ע"זכ): (26) ממדבר קדמות. אע"פ שלא זוני המקום לקרוא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני, מן התורה שקדמה לעולם, כשצא

27	'Let me pass through thy land; I will go along by the highway, I will neither turn unto the right hand nor to the left.	אָעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ אֲלֵךְ לֹא אָסוּר יָמִין וּשְׂמֹאל: אָעֲבֹר בְּאַרְעֶךָ בְּאוֹרְחָא בְּאוֹרְחָא אֲיוֹל לֹא אֶסְטִי לְיָמִינָא וְלְשְׂמֹאלָא:
28	Thou shalt sell me food for money, that I may eat; and give me water for money, that I may drink; only let me pass through on my feet;	אָכַל בִּכְסֶּף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאָכְלִיתִי וּמִים בִּכְסֶּף תִּתֶּן-לִי וְשָׁתִיתִי רַק אָעֲבֹרָה בְּרַגְלִי: עֲבוּרָא בִּכְסָפָא תּוֹבִין לִי וְאִיכּוֹל וּמִיָּא בִּכְסָפָא תִּתִּין לִי וְאַשְׁתִּי לְחוּד אָעֲבֹר בְּרַגְלִי:
29	as the children of Esau that dwell in Seir, and the Moabites that dwell in Ar, did unto me; until I shall pass over the Jordan into the land which the LORD our God giveth us.'	כָּמָא דְעֲבָדוּ לִי בְנֵי עֵשָׂו דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר וּמוֹאָבָא דִּיתְבִּין בְּלַחֲתִי עַד דְּאָעֲבֹר יְת יַרְדֵּנָא לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא: כָּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְנֵי עֵשָׂו הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיִּשְׁבִּים בְּעַר עַד אֲשֶׁר-אָעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר- יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:
30	But Sihon king of Heshbon would not let us pass by him; for the LORD thy God hardened his spirit, and made his heart obstinate, that He might deliver him into thy hand, as appeareth this day.	וְלֹא אָבָה סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הָעֲבָרְנוּ בּוֹ כִּי-הִקְשָׁה יְהוָה אֶל-לִיָּד אֶת-רוּחוֹ וְאָמַץ אֶת- לִבּוֹ לִמְעַן תִּתְּנוּ בְיָדְךָ כִּיּוֹם הַזֶּה: (ס) וְלֹא אָבָא סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן דְּחֶשְׁבּוֹן לְמַשְׁבַּקְנָא לְמַעַבְר בְּתַחוּמֵיהּ אַרִי אֶקְשִׁי יְיָ אֱלֹהֵךְ יְת רוּחִיהּ וְתַקִּיף יְת לִבִּיהּ בְּדִיל לְמַמְסְרִיהּ בְּיָדְךָ כִּיּוֹם הַדִּין:
31	And the LORD said unto me: 'Behold, I have begun to deliver up Sihon and his land before thee; begin to possess his land.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הִחַלֹּתִי תַּת לְפָנֶיךָ אֶת-סִיחוֹן וְאֶת-אַרְצּוֹ הִחַל רֹשׁ לָרֶשֶׁת אֶת-אַרְצּוֹ: וַיֹּאמֶר יְיָ לִי חֲזִי דְשִׁרִיתִי לְמַמְסֵר קֳדָמְךָ יְת סִיחוֹן וְיְת אֶרְעֵיהּ שְׂרִי לְתַרְכוּתֵיהּ לְמִירַת יְת אֶרְעֵיהּ:
32	Then Sihon came out against us, he and all his people, unto battle at Jahaz.	וַיֵּצֵא סִיחוֹן לְקָרְאֲתָנוּ הוּא וְכָל- עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יְהֻזָּה: וַיִּפַּק סִיחוֹן לְקֳדָמוּתָנָא הוּא וְכָל עַמִּיהּ לְאַגְחָא קֶרְבָּא לְיָהֶץ:
33	And the LORD our God delivered him up before us; and we smote him, and his sons, and all his people.	וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּךְ אֹתוֹ וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-כָּל- עַמּוֹ: וּמַסְרִיהּ יְיָ אֱלֹהֵנָא קֳדָמָנָא וּמַחֲינָא יְתִיהּ וְיְת בְּנוֹהֵי וְיְת כָּל עַמִּיהּ:

הקצ"ה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה, ואעפ"כ פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיוחן בדברי שלום. דבר אחר ממדבר קדמות, ממך למדתי שקדמת לעולם, יכול היית לשלוח צרק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתיני מן המדבר אל פרעה, לאמר שלח את עמי בְּמִתּוֹן:

(29) כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעצור את ארצם, אלא לענין מכר אוכל ומים: עד אשר אעבור את הירדן. מוסב על אעברה בארץך:

(31) החלתי תת לפניך. כָּפָה שר של אמוריים של מעלה תחת רגליו של משה והדריכו על נוארו:

(32) ויצא סיוחן. לא שלח בשביל עוג לעזור לו, ללמדך שלא היו זריכין זה לזה:

(33) ואת בניו. בנו כתיב, שהיה לו בן גבור כמותו:

34	And we took all his cities at that time, and utterly destroyed every city, the men, and the women, and the little ones; we left none remaining;	וּנְלָכְדָּ אֶת־כָּל־עָרָיו בַּעֲתָה הָהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־עִיר מְתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ שְׂרִיד:	34
35	only the cattle we took for a prey unto ourselves, with the spoil of the cities which we had taken.	רַק הַבְּהֵמָה בָּזַזְנוּ לָנוּ וְשַׁלַּל הָעָרִים אֲשֶׁר לָכַדְנוּ:	35
36	From Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, and from the city that is in the valley, even unto Gilead, there was not a city too high for us: the LORD our God delivered up all before us.	מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנַחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קָרְיָהּ אֲשֶׁר שָׁנָבָה מִמֶּנּוּ אֶת־הַכָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ:	36
37	Only to the land of the children of Ammon thou camest not near; all the side of the river Jabbok, and the cities of the hill-country, and wheresoever the LORD our God forbade us.	רַק אֶל־אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא קָרַבְתָּ כָּל־יָד נַחַל יַבֹּק וְעָרֵי הַהָר וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:	37
III	Then we turned, and went up the way to Bashan; and Og the king of Bashan came out against us, he and all his people, unto battle at Edrei.	וַנִּפְּנֶה וְנָעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֲדָרְעִי:	III
2	And the LORD said unto me: 'Fear him not; for I have delivered him, and all his people, and his land, into thy hand; and thou shalt do unto him as thou didst unto Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תִּירָא אַתָּה כִּי בִידִי נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עַשִׂיתָ לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן:	2
3	So the LORD our God delivered into our hand Og also, the king of Bashan, and all his people; and we smote him until none was left to him remaining.	וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְהֶה עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שְׂרִיד:	3

(34) מתם. אנשים, בצצית סיוחן נאמר בזזנו לנו, לשון בזזה, שהיתה חציבה עליהם ובזזים איש לו, וכשזאו לבצית עוג כזר היו שזעים ומלאים, והיתה בזזיה צעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב, לכך נאמר בזזנו לנו לשון בזיון, כך נדרש בספרי (זלק קלא) צפ' וישב ישראל בשטים (במדבר כה, א):

(37) כל יד נחל יבק. כל אצל נחל יבק: וכל אשר צוה ה' אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו:

(1) ונפן ונעל. כל צד נפון הוא עלייה:

(2) אל תירא אותו. (נדה סא). ובסיוחן לא הוצרך לומר אל תירא אותו, אלא מתיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות שמש לבזרהם, שנאמר ויצא הפליט (בראשית יד, יג), והוא עוג:

4	And we took all his cities at that time; there was not a city which we took not from them; threescore cities, all the region of Argob, the kingdom of Og in Bashan.	וּנְלָכְדָּ אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאַתָּם נָשִׁים עִיר כָּל־תְּכַל אַרְגֹּב מִמְּלֶכֶת עֹג בְּבָשָׁן:
5	All these were fortified cities, with high walls, gates, and bars; beside the unwallled towns a great many.	כָּל־אַלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה גְּבוּהָה דְּלָתַיִם וּבָרִיחַ לְבַד מְעַרְי הַפְּרוּזִי הַרְבֵּה מְאֹד:
6	And we utterly destroyed them, as we did unto Sihon king of Heshbon, utterly destroying every city, the men, and the women, and the little ones.	וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן הַחֲרַם כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:
7	But all the cattle, and the spoil of the cities, we took for a prey unto ourselves.	וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בְּזִנּוּנוֹ לָנוּ:
8	And we took the land at that time out of the hand of the two kings of the Amorites that were beyond the Jordan, from the valley of Arnon unto mount Hermon—	וַנִּשְׁלַח בְּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָדָם מִיַּד שְׁנֵי מְלָכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנוֹן עַד־הָר הַחֶרְמוֹן:
9	which Hermon the Sidonians call Sirion, and the Amorites call it Senir—	צִידֹנִים יִקְרָאוּ לַחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֱמֹרִי יִקְרָאוּ־לוֹ שְׁנִיר:
10	all the cities of the plain, and all Gilead, and all Bashan, unto Salcah and Edrei, cities of the kingdom of Og in Bashan.—	כָּל־עָרֵי הַמִּישָׁר וְכָל־הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סֹלֶכָה וְאֶדְרֵי עָרֵי מִמְּלֶכֶת עֹג בְּבָשָׁן:

(4) חבל ארגב. מתרגמינן דית פלך טרכונא, וראיתי תרגום ירושלמי (תרגום שני א, ג) במגלת אסתר קורא פלטין טרכונין, למדתי חזל ארגוב הפרכיא היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן את הארגוב דמלכיס, אכל היכל מלך בקרגו פקח בן רמליהו לפקחיה (מלכיס-צ טו, כה), למדתי שכן נקראת שם ההפרכיא:
(5) מערי הפרזי. פרזות ופתוחות בלא חומה, וכן פקזות תשז ירושלם (זכריה ב, ח):
(6) החרם. לשון הוה, הלוח וכלות:
(8) מיד. מרשות:
(9) צידנים יקראו לחרמון וגו'. ובמקום אחר הוא אומר ועד הר שאין הוא קרמון (לקמן ד, מה), הרי לו ארבעה שמות, למה הוטרבו ליכתב, להגיד שזה ארץ ישראל שהיו ארבע מלכיות מתפארות בזה, וזו אומרת על שמי יקרא וזו אומרת על שמי יקרא: שניר. הוא שלג בלשון אשכנז (שנעע) ובלשון כנעני:

11	For only Og king of Bashan remained of the remnant of the Rephaim; behold, his bedstead was a bedstead of iron; is it not in Rabbah of the children of Ammon? nine cubits was the length thereof, and four cubits the breadth of it, after the cubit of a man.—	כִּי רַק-עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֵּתֵר הַרְפָּאִים הִנֵּה עֲרֻשׁוֹ עֲרֻשׁ בַּרְזֶל הָלָה הוּא בְּרֶכֶת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע אַמּוֹת אָרְכָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ בְּאַמַּת אִישׁ:	אֲרִי לַחֹד עֹג מֶלֶךְ אֲשֶׁתָּאֵר מִשְׁאֵר גִּבְרִיָּא הָא עֲרֻשִׁיהּ עֲרֻשָּׁא דְּבַרְזָלָא הָלָא הִיא בְּרֶכֶת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע אַמּוֹן הָשַׁע אַמּוֹן אֲוִרְכָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹן פּוֹתִינָה בְּאַמַּת מֶלֶךְ:
12	And this land we took in possession at that time; from Aroer, which is by the valley of Arnon, and half the hill-country of Gilead, and the cities thereof, gave I unto the Reubenites and to the Gadites;	וְאֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת יָרֻשְׁנוּ בְּעֵת הַהוּא מֵעֲרֻעַר אֲשֶׁר-עַל-נַחַל אַרְנוֹן וְחֻצֵי הַר-הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי:	וְיַת אֶרֶץ הָאָרְעָא הָדָא יִרְיִתָּנָא בְּעֵדְנָא הַהוּא מֵעֲרֻעַר דְּעַל נַחֲלָא דְאַרְנוֹן וּפְלָגוֹת טוֹרָא דְגִלְעָד וְקִירוֹתֶיהּ יְהִבִית לְשִׁיבְט רֵאוּבֵן לְשִׁיבְט גָּד:
13	and the rest of Gilead, and all Bashan, the kingdom of Og, gave I unto the half-tribe of Manasseh; all that the region of Argob—all that Bashan is called the land of Rephaim.	וְיֵתֵר הַגִּלְעָד וְכָל-הַבָּשָׁן מִמַּמְלַכַת עֹג נָתַתִּי לְחֻצֵי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה כָּל חֶבֶל הָאָרְגֹב לְכָל-הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אָרֶץ רְפָאִים:	וְשְׂאֵר גִּלְעָד וְכָל מַתָּנָן מַלְכוּתֵיהּ דְּעֹג יְהִבִית לְפְלָגוֹת שְׁבָטָא דְּמְנַשֶּׁה כָּל בֵּית פֶּלֶךְ טְרַכּוֹנָא לְכָל מַתָּנָן הַהוּא מַתְקַרֵּי אֶרֶע גִּבְרִיָּא:
14	Jair the son of Manasseh took all the region of Argob, unto the border of the Geshurites and the Maacathites, and called them, even Bashan, after his own name, Havvoth-jair, unto this day.—	יָאִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת-כָּל-חֶבֶל אֲרֹגֹב עַד-גְּבוּל הַגִּשּׁוּרִי וְהַמַּעַתִּית וַיִּקְרָא אֹתָם עַל-שְׁמוֹ אֶת-הַבָּשָׁן חֲוֹת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	יָאִיר בֶּר מְנַשֶּׁה נָסִיב יַת כָּל בֵּית פֶּלֶךְ טְרַכּוֹנָא עַד תַּחֲוִם גִּשּׁוּרָאָה וְאַפִּיקִירוֹס וַיִּקְרָא יְתָחוֹן עַל שְׁמִיהּ יַת מַתָּנָן כְּפָרְנִי יָאִיר עַד יוֹמָא הַדִּין:
15	And I gave Gilead unto Machir.	וּלְמַכִּיר נָתַתִּי אֶת-הַגִּלְעָד:	וּלְמַכִּיר יְהִבִית יַת גִּלְעָד:
16	And unto the Reubenites and unto the Gadites I gave from Gilead even unto the valley of Arnon, the middle of the valley for a border; even unto the river Jabbok, which is the border of the children of Ammon;	וּלְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן-הַגִּלְעָד וְעַד-נַחַל אַרְנוֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגִבּוֹל וְעַד יַבֶּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:	וּלְשִׁיבְט רֵאוּבֵן וּלְשִׁיבְט גָּד יְהִבִית מִן גִּלְעָד וְעַד נַחֲלָא דְאַרְנוֹן גֹּו נַחֲלָא וְתַחֲוִמֶיהּ וְעַד יוֹבְקָא דְנַחֲלָא תַחֲוִמָא דְבְנֵי עַמּוֹן:
17	the Arabah also, the Jordan being the border thereof, from Chinnereth even unto the sea of the Arabah, the Salt Sea, under the slopes of Pisgah eastward.	וְהָעֲרָבָה וְחִירְבֹן וְגִבּוֹל מִכְנֶזֶת וְעַד יָם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁרֶת הַפִּסְגָּה מִזְרָחָה:	וּמִישְׂרָא וּיְרֵדְנָא וְתַחֲוִמֶיהּ מִגְנִיסָר וְעַד יָמָא דְּמִישְׂרָא יָמָא דְּמִלְחָא תַחֲוֹת מִשְׁפַּד מִי רְמַתָּא מִדְּנַחָא:

(11) מִיֵּתֵר הַרְפָּאִים. שְׁהִרְגוּ אֶמְרַפֶּל וְחִזְרִירוּ צַעֲמֹתוֹת קַרְנִים, וְהוּא פִלְט מִן הַמִּלְחָמָה, שְׁנֹאֲמַר וַיֵּצֵא הַפְּלִיט (צִרְאֲשִׁית יד, יג), וְזֶה עֹג (נִדֵּה סא). בְּאַמַּת אִישׁ. צֹאֲמַת עֹג:

(12) וְאֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת יָרֻשְׁנוּ בְּעֵת הַהוּא. הַאֲמֹרָה לַמַּעֲלָה, מִנַּחַל אַרְנוֹן וְעַד הַר חֶרְמוֹן: מֵעֲרֻעַר אֲשֶׁר עַל נַחַל אַרְנוֹן. אִינוּ מִחוּצָר לְרֹאשׁוֹ שֶׁל מִקְרָא אֵלָּא לְסוּפוֹ, עַל נִתְמִי לְרֹאשׁוֹ וְלַגְדִּי, אֲזַל לַעֲנִין יְרוּשָׁה עַד הַר חֶרְמוֹן הִיא:

(13) הַהוּא יִקְרָא אָרֶץ רְפָאִים. הִיא אֹמֶת שְׁנִתְמִי לְאַרְבָּעָה:

(16) תּוֹךְ הַנַּחַל וְגִבּוֹל. כָּל הַנַּחַל וְעוֹד מֵעֶזֶר לְשִׁפְתּוֹ, כְּלוֹמַר עַד וְעַד כָּלֵל וְיֹתֵר מִכָּאן:

<p>18 And I commanded you at that time, saying: "The LORD your God hath given you this land to possess it; ye shall pass over armed before your brethren the children of Israel, all the men of valour.</p>	<p>וַאֲצִוְךָ אֶתְּכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-בְּנֵי-חַיִל:</p>	<p>18 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-בְּנֵי-חַיִל:</p>
<p>19 But your wives, and your little ones, and your cattle—I know that ye have much cattle—shall abide in your cities which I have given you;</p>	<p>לְחֹד נְשִׁיכֶם וְטַפְלְכֶם וּבְעִירְכֶם יָדַעְנָא אֲרִי בְעִיר סִגִּי לָכֵן יִתְּבוּן בְּקָרְוֵיכֶם דִּיהֶבִית לָכֵן:</p>	<p>19 רַק נְשִׁיכֶם וְטַפְכֶם וּמִקְנֵכֶם יֵדַעְתִּי כִּי־מְקַנָּה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעִרְיָכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>
<p>20 until the LORD give rest unto your brethren, as unto you, and they also possess the land which the LORD your God giveth them beyond the Jordan; then shall ye return every man unto his possession, which I have given you.</p>	<p>עַד דִּינִית יְהוָה לְאַחֵיכֶם וַיִּירְתוּן אַף אֲנִי יְת אֶרְעָא דִּי אֶלְהֶכֶן יְהִיב לְהוֹן בְּעִבְרָא דִּירְדְנָא וְתִתְּבוּן גְּבַר לִירוּתָתִיה דִּיהֶבִית לָכֵן:</p>	<p>מפטיס עַד אֲשֶׁר־יָנִית יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וַיִּירְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְשָׁבְתָם אִישׁ לִירוּשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>
<p>21 And I commanded Joshua at that time, saying: "Thine eyes have seen all that the LORD your God hath done unto these two kings; so shall the LORD do unto all the kingdoms whither thou goest over.</p>	<p>וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאִית אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּךָ יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:</p>	<p>21 וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאִית אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּךָ יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:</p>
<p>22 Ye shall not fear them; for the LORD your God, He it is that fighteth for you.'</p>	<p>לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלָּחֶם לָכֶם: (ס)</p>	<p>קספס לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלָּחֶם לָכֶם: (ס)</p>

The Haftara is Isaiah 1:1 - 1:27 on page 161.

<p>23 And I besought the LORD at that time, saying:</p>	<p>וַאֲתַחֲנֶן אֶל־יְהוָה בְּעֵת הַהוּא וַצִּלִּיתִי קֶדֶם יְיָ בְּעִדְנָא הַהוּא לֵאמֹר:</p>	<p>וַאֲתַחֲנֶן אֶל־יְהוָה בְּעֵת הַהוּא וַצִּלִּיתִי קֶדֶם יְיָ בְּעִדְנָא הַהוּא לֵאמֹר:</p>
---	---	---

(17) מכנרת. מעצר הירדן המערבי היה, ונחלת בני גד מעצר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רוחצ הירדן כנגדם ועוד מעצר לשפתו עד כנרת, וזה שנאמר והירדן וגבול, הירדן ומעצר לו:
(18) ואצו אחכם. לבני ראובן ובני גד היה מדבר: לפני אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים ואויזים נופלים לפנייהם, שנאמר וסרף ורוע סף קדקד (לקמן לג, כ):
(23) ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מחנה חנם, אע"פ שיש להם לצדיקים לחלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מחנה חנם, לפי שאמר לו וסנתי סת אשר סתן (שמות לג, יט), אמר לו בלשון ואתחנן. דבר אחר, זה אחד מעשרה לשונות שנקראת חפלה, כדאיתא בספרי (כו): בעת ההיא. לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיטי שמא הוטר הנדר (ספרי ס): לאמר. זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום, איני מניחך עד שמודיעני אם תעשה שאלתי

24	<p>'O Lord God, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts?</p>	<p>אֲדַגִּי יְהוָה אֶתְּהָה חֲחֻלּוֹת לְהַרְאוֹת אֶת־עֲבֹדְךָ אֶת־גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ וְכַגְּבוּרָתְךָ:</p>	24
25	<p>Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon.'</p>	<p>אֶעְבְּרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנוֹן:</p>	25
26	<p>But the LORD was wroth with me for your sakes, and hearkened not unto me; and the LORD said unto me: 'Let it suffice thee; speak no more unto Me of this matter.'</p>	<p>וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לָךְ אֶל־תּוֹסֵף דִּבֵּר אֵלַי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה:</p>	26
27	<p>Get thee up into the top of Pisgah, and lift up thine eyes westward, and northward, and southward, and eastward, and behold with thine eyes; for thou shalt not go over this Jordan.</p>	<p>עֲלֹה וְרָאשׁ הַפְּסִגָּה וְשֹׂא עֵינֶיךָ יָמָה וְצָפֹנָה וְתִימָנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ כִּי־לֹא תַעְבֵּר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:</p>	27
28	<p>But charge Joshua, and encourage him, and strengthen him; for he shall go over before this people, and he shall cause them to inherit the land which thou shalt see.'</p>	<p>וְצַו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקָהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי־הוּא יַעְבֵּר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:</p>	28

אס לאו:

(24) ה' אלהים. חוס צדין: אתה החללות להראות את עבדך. פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שנגזרה גזירה, אמר לו ממך למדתי, שאמרתי לי ועסקה הניקה לי (שמות לב, י), וכי תופס הייתי כך, אלא לפתוח פתח שזי היה תלוי להתפלל עליהם (ספרי כז), כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו: את גדלך. זו מדת טובך, וכן הוא אומר, וְעָשָׂה יְגִדֵּל נָא פֶּחַ אֱלֹדִי (במדבר יד, יז): ואת ידך. זו ימין, שהיא פשוטה לכל צאי עולם: החזקה. שאתה כובש צרחמים את מידת הדין החזקה: אשר מי אל וגו'. אינך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועצין וסנקסדרין, הממחין בידו כשרוצה לעשות חסד ולעצור על מדותיו, אתה אינך מי ימחה בידך אס תמחול לי ותצטל גזירתך. ולפי פשוטו, אתה החלות להראות את עבדך, מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב רָאֵה הַמַּלְחֵמָה לְפָנֶיךָ (דברים ז, לא), הראני מלחמת ל"א מלכים:

(25) אעברה נא. אינך נא אלא לשון בקשה: החר הטוב הזה. זו ירושלים: והלבנון. זה בית המקדש (יומא לט): (26) ויתעבר ה'. נתמלא חמה (ספרי כט): למענכם. בשלכם, אתם גרמתי לי, וכן הוא אומר, וַיִּקְלְפוּ עַל מִי מְרִיבָה וַיִּרְעוּ לְמַשָּׁה צָעֲזוּרָם (תהלים קו, לב): רב לך. שלא יאמרו הרב כמה קשה, והתלמיד כמה סרכן מפני. דבר אחר רב לך, הרבה מזה שמור לך, רב טוב הנפול לך (ספרי פנחס קלה):

(27) וראה בעיניך. בקשת ממני ואלה את הארץ הטובה, אני מראה לך את כולה, שנאמר וַיִּקְרָאָהוּ ה' אֵת כָּל הָאָרֶץ (לקמן לד, א):

(28) וצו את יהושע. על הטרדות ועל המשאות, ועל המריבות: וחזקה ואמצה. בדצריך, שלא ירך לבו לומר, כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם, מצטיחו אני, כי הוא יעבור והוא ינחיל: כי הוא יעבר. אס יעבור לפנייהם

29	So we abode in the valley over against Beth-peor.	וַנָּשָׁב בְּגֵיא מוֹל בֵּית וַיְתִיבָנָא בְּחִלְתָּא לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר: (פ)	29
IV	And now, O Israel, hearken unto the statutes and unto the ordinances, which I teach you, to do them; that ye may live, and go in and possess the land which the LORD, the God of your fathers, giveth you.	וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל-הַחֻקִּים וְאֶל-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּ וּבֹאתֶם יְיָשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם:	IV
2	Ye shall not add unto the word which I command you, neither shall ye diminish from it, that ye may keep the commandments of the LORD your God which I command you.	לֹא תִסְפוּ עַל-הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם:	2
3	Your eyes have seen what the LORD did in Baal-peor; for all the men that followed the Baal of Peor, the LORD thy God hath destroyed them from the midst of thee.	עֵינֵיכֶם הִרְאֹת אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל-הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרַי בְּעַל-פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵי מִקְרָב:	3
4	But ye that did cleave unto the LORD your God are alive every one of you this day.	וְאַתֶּם הַדֹּבְקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם:	4
5	Behold, I have taught you statutes and ordinances, even as the LORD my God commanded me, that ye should do so in the midst of the land whither ye go in to possess it.	רְאוּ הִנֵּה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כְּאֲשֶׁר צֻוֵּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	5

ינחלו, ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי, והוא יצא, ויפז מהם אנשי העי וגו' (יהושע ז, ה), וכיון שנפל על פניו, אמר לו קם לך (שם פסוק י), קם לך כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, למה זה אתה נופל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך, אם הוא עוזר עוזרין ואם לאו אין עוזרין:

(29) ונשב בגיא וגו'. ונצמדס לעבודת אלילים, ואעפ"כ ועתה ישראל שמע אל החקים, והכל מחול לך, ואני לא זכיתי לימחל לי (ספרי פנחס קלו):

(2) לא תוסיפו. כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בזלזל, וחמש זיכיות, וכן לא תגרעו (ספרי ראה פב):

<p>6 Observe therefore and do them; for this is your wisdom and your understanding in the sight of the peoples, that, when they hear all these statutes, shall say: 'Surely this great nation is a wise and understanding people.'</p>	<p>וְשִׁמְרֵתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֲכַמְתֶּכֶם וּבִינְתֶכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם־חֲכָם וְנָבוֹן הָגוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה:</p>	<p>6 וְשִׁמְרֵתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֲכַמְתֶּכֶם וּבִינְתֶכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם־חֲכָם וְנָבוֹן הָגוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה:</p>
<p>7 For what great nation is there, that hath God so nigh unto them, as the LORD our God is whensoever we call upon Him?</p>	<p>אֲרִי מֵאֵן עִם רַב דְּלִיה אֱלֹהִי קָרִיב לִיה לְקַבֵּל צְלוֹתֶיהָ בְּעֶדֶן עֲקָתֶיהָ כִּי אֱלֹהֵנָּה בְּכָל־עֵדֶן דְּאֲנַחְנָא מְצַלֵּן קְדָמוֹהִי:</p>	<p>7 כִּי מִי־גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרִיבִים אֵלָיו כִּי־הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קְרָאָנוּ אֵלָיו:</p>
<p>8 And what great nation is there, that hath statutes and ordinances so righteous as all this law, which I set before you this day?</p>	<p>וּמֵן עִם רַב דְּלִיה קְדָמִין וְדִינִין קְשִׁיטִין כָּל־אֹרִיתָא הַדָּא דְּאֲנָא יְהִיב קְדָמִיכוֹן יוֹמָא דִּין:</p>	<p>ע"כ צחול וּמִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּל־חֻתֻּמָּה הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִכִּי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:</p>
<p>9 Only take heed to thyself, and keep thy soul diligently, lest thou forget the things which thine eyes saw, and lest they depart from thy heart all the days of thy life; but make them known unto thy children and thy children's children;</p>	<p>לְחֹד אִסְתָּמַר לְךָ וְטַר נַפְשְׁךָ לְחֹדָא דְּלִמָּא תַתְנַשִּׁי יֵת פִּתְגָמָא דְּחֻזָּא עֵינֶךָ וְדְלִמָּא יַעֲדוֹן מִלְבָּד כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ וְתַהוֹדַעְנוּן לְבָנֶךָ וְלִבְנֵי בָנֶךָ:</p>	<p>9 רַק הִשָּׁמֶר לָךְ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מֵאֵד פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן־יִסּוּרוּ מִלְבָּבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בְנֶיךָ:</p>
<p>10 the day that thou stoodest before the LORD thy God in Horeb, when the LORD said unto me: 'Assemble Me the people, and I will make them hear My words that they may learn to fear Me all the days that they live upon the earth, and that they may teach their children.'</p>	<p>יוֹמָא דְּקַמְתָּא קָדָם יי אֱלֹהֶךָ בְּחוּרֵב כַּד אָמַר יי לִי כְנוּשׁ קְדָמִי יֵת עֻמָּא וְאִשְׁמַעְנוּן יֵת פִּתְגָמֵי דִּיִּלְפוֹן לְמַדְחַל קְדָמִי כָּל יוֹמָא דְּאֲנוּן קְדָמִין עַל אֶרְעָא וְיֵת בְּנִיהוֹן יִלְפוּן:</p>	<p>10 יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּאֹמַר יְהוָה אֵלַי הִקְהֵל־לִי אֶת־הָעָם וְאִשְׁמַעַם אֶת־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־הָאֲדָמָה וְאֶת־בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:</p>

(6) ושמרתם. זו משנה: ועשיתם. כמשמעו: כי הוא חכמתכם ובינתכם וגו'. זאת תִּקְשְׁצוּ חכמים ונבונים לעיני העמים:

(8) חקים ומשפטים צדיקים. הגוים ומקוצלים:

(9) רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים. אז, כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם, תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעומו אותם מתוך שכחה, תִּקְשְׁצוּ שומרים:

(10) יום אשר עמדת. מוסב על מקרא שלמעלה ממנו, אשר ראו עיניך, יום אשר עמדת בחורב, אשר ראיתם את הקולות ואת הלפידים: ילמדו. ילפון לעצמם: ילמדו. ילפון לאחרים:

11	And ye came near and stood under the mountain; and the mountain burned with fire unto the heart of heaven, with darkness, cloud, and thick darkness.	וַתִּקְרְבוּ וַתַּעֲמִדוּן תַּחַת הָהָר וַהָהָר בָּעֵר בְּאֵשׁ עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעָרְפֹל׃ וּקְרִיבִיתוּן וְקָמְתוּן בְּשָׁפְלִי טוֹרָא וְטוֹרָא בָּעֵר בְּאִשְׁתָּא עַד צִית שְׁמַיָּא חֲשׁוּכָא עָנְנָא וְאִמְטָתָא׃	11
12	And the LORD spoke unto you out of the midst of the fire; ye heard the voice of words, but ye saw no form; only a voice.	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שְׁמָעִים וַתִּמְוָנָה אֵינְכֶם רֹאִים זִוְלָתִי קוֹל׃ וּמִלִּיל יְיָ עִמָּכוֹן מִגֹּו אִשְׁתָּא קָל פִּתְגָמִין אַתּוּן שְׁמַעִין וְדַמּוּ לִיתִיכוֹן חֲזַן אֱלֹהִין קָלָא׃	12
13	And He declared unto you His covenant, which He commanded you to perform, even the ten words; and He wrote them upon two tables of stone.	וַיַּגִּד לָכֶם אֶת-בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרִים וַיִּכְתֹּבֵם עַל-שְׁנֵי לְחֹת אֲבָנִים׃ וְחֹוִי לָכוֹן יְת קִמְיָה דְּפָשִׁיד יִתְכוֹן לְמַעַבֵּד עֲשָׂרָא פִּתְגָמִין וּכְתַבְנוּן עַל תַּרְוִין לִוְחֵי אֲבָנִיָּא׃	13
14	And the LORD commanded me at that time to teach you statutes and ordinances, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it.	וְאֵתִי צִוָּה יְהוָה בְּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתָם אַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ וַיְתִי פָשִׁיד יְיָ בְּעֵדְנָא הַהוּא לְאַלְפָּא יִתְכוֹן קִימִין וְדִינִין לְמַעַבְדָּכוֹן יִתְחִוּן בְּאֶרְעָא דְּאַתּוּן עֹבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ׃	14
15	Take ye therefore good heed unto yourselves—for ye saw no manner of form on the day that the LORD spoke unto you in Horeb out of the midst of the fire—	וּנְשַׁמְרֵתֶם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רִאִיתֶם כָּל-תִּמְוָנָה בְּיוֹם דְּבָר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחָרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ׃ וְתִסְתַּמְרוּן לַחֲדָא לְנַפְשְׁתְּכוֹן אַרִי לֹא חֲזִיתוּן כָּל דְּמוּ בְּיוֹמָא דְּמִלִּיל יְיָ עִמָּכוֹן בְּחָרֵב מִגֹּו אִשְׁתָּא׃	15
16	lest ye deal corruptly, and make you a graven image, even the form of any figure, the likeness of male or female,	פֶּן-תִּשְׁחָתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תִּמְוָנַת כָּל-סִמָּל תִּבְנִית זָכָר אִו נְקֵבָה׃ דְּלִמָּא תַחְבְּלוּן וַתַּעֲבְדוּן לָכוֹן צִילִם דְּמוּת כָּל צוּרָא דְּמוּת דְּכָר אִו נְיָקָבָא׃	16
17	the likeness of any beast that is on the earth, the likeness of any winged fowl that flieth in the heaven,	תִּבְנִית כָּל-בְּחֵמָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ תִּבְנִית כָּל-צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוּף בַּשָּׁמַיִם׃ דְּמוּת כָּל בְּעִירָא דְּבִאֶרְעָא דְּמוּת כָּל צִפּוֹר גָּפָא דְּפָרַח בְּאִוִּיר רְקִיעַ שְׁמַיָּא׃	17
18	the likeness of any thing that creepeth on the ground, the likeness of any fish that is in the water under the earth;	תִּבְנִית כָּל-רֶמֶשׂ בְּאֶדְמָה תִּבְנִית כָּל-דָּגָה אֲשֶׁר-בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ׃ דְּמוּת כָּל רֶחֶשׂא דְּבִאֶרְעָא דְּמוּת כָּל נוּנִי דְּבִמְיָא מְלַרְע לָאֶרְעָא׃	18

(14) ואני צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם. מורה נעלפה:

(16) סמל. מורה:

19	and lest thou lift up thine eyes unto heaven, and when thou seest the sun and the moon and the stars, even all the host of heaven, thou be drawn away and worship them, and serve them, which the LORD thy God hath allotted unto all the peoples under the whole heaven.	וּפֶן-תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ אֶת-הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת-הַיָּרֵחַ וְאֶת-הַכּוֹכָבִים כָּל צֶבֶא הַשָּׁמַיִם וּנְדַחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכָל-הָעַמִּים תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם:	19
20	But you hath the LORD taken and brought forth out of the iron furnace, out of Egypt, to be unto Him a people of inheritance, as ye are this day.	וְיִתְּכֹן קָרִיב יְיָ לְדַחֲלָתָהּ וְאֶפְסִים יִתְּכֹן מִכּוּרָא דְבִרְזָלָא מִמְצָרַיִם לְמַהְוֵי לִיהָ לְעַם אַחְסָנָא כְּיוֹמָא הַדִּין:	20
21	Now the LORD was angered with me for your sakes, and swore that I should not go over the Jordan, and that I should not go in unto that good land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance;	וַיִּהְיֶה הַתְּאַנְף־בִּי עַל-דְּבָרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבַלְתִּי עֲבָרִי אֶת-הַיַּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי-בָא אֶל-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה:	21
22	but I must die in this land, I must not go over the Jordan; but ye are to go over, and possess that good land.	כִּי אֲנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר אֶת-הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וִירִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת:	22
23	Take heed unto yourselves, lest ye forget the covenant of the LORD your God, which He made with you, and make you a graven image, even the likeness of any thing which the LORD thy God hath forbidden thee.	הַשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן-תִּשְׁכַּחוּ אֶת-בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	23
24	For the LORD thy God is a devouring fire, a jealous God.	כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא אֵל קָנָא: (פ)	24

(19) ופן תשא עיניך. להסתכל בדבר, ולחמל לצלשוצל טעות אחריהם: אשר חלק ה'. להאיר להם. דבר אחר, לאלוהות, לא מנען מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הצליהם לטורדס מן העולם (ע"ז נה.), וכן הוא אומר, כִּי הִסְלִיק אֵלָיו צַעֲיָיו לְמַלֵּא עֹזוֹ לְשָׂא (תהלים לו, ג):

(20) מכור. הוא כלי שמוקקיס צו את הזהב:

(21) התאנף. נתמלא רוגז: על דבריהם. על אודותיהם על עסקיהם:

(22) כי אנכי מת וגר אינני עובר. מאחר שמת מהיכן יעבור, אלא אף ענמותי אינם עוזרין:

(23) תמונת כל. תמונת כל דבר: אשר צוה ה'. אשר נזק שלא לעשות:

(24) אל קנא. מקנא לנקום אנפרדמנ"ט צלע"ז (אייפער) מתקרה על רוגזו להפרע מעכו"ם:

25	When thou shalt beget children, and children's children, and ye shall have been long in the land, and shall deal corruptly, and make a graven image, even the form of any thing, and shall do that which is evil in the sight of the LORD thy God, to provoke Him;	כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבָנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנָתָם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחָתָם וַעֲשִׂיתָם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל וַעֲשִׂיתָם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ:	*ד אֲרִי תִלְדוּן בָּנִין וּבָנֵי בָנִין וְתִתְעַתְּקוּן בְּאַרְעָא וְתַחֲבִלּוּן וְתַעֲבְדוּן צִלְמִם דְּמוּת כּוּלָּא וְתַעֲבְדוּן דְּבִישׁ קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ לְאַרְגָּזָא קֳדָמוּהִי:
26	I call heaven and earth to witness against you this day, that ye shall soon utterly perish from off the land whereunto ye go over the Jordan to possess it; ye shall not prolong your days upon it, but shall utterly be destroyed.	הַעֲיֵדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֶבְדַּ תְּאֲבֹדוּן מִהָרָא מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֵאָרִיכּוּ יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשִּׁמְד תִּשְׁמְדוּן:	אֶסְהִידִית בְּכוּן יוֹמָא דִּין ית שְׁמִיָּא וְיִת אַרְעָא אֲרִי מִיבְדַּ תִּיבְדוּן בְּפָרִיעַ מֵעַל אַרְעָא דְּאִתּוּן עֲבְרִין ית יַרְדֵּנָא לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ לֹא תִירְכּוּן יוֹמִין עָלֶיהָ אֲרִי אֲשִׁיצָאָה תִשְׁתִּיצוּן:
27	And the LORD shall scatter you among the peoples, and ye shall be left few in number among the nations, whither the LORD shall lead you away.	וְהַפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסֹּפֶר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהֹג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה:	וְיִבְדַּר יי וְיִתְכוּן בֵּינֵי עַמֻּמֵּיָא וְתִשְׁתַּאֲרוּן עִם דְּמִנֵּין בְּעַמֻּמֵּיָא דִּידְבַר יי וְיִתְכוּן לְתַמָּן:
28	And there ye shall serve gods, the work of men's hands, wood and stone, which neither see, nor hear, nor eat, nor smell.	וְעַבַּדְתֶּם־שֵׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יֵרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּן וְלֹא יִרְיָחוּן:	וְתַפְלַחוּן תַּמָּן לְעַמֻּמֵּיָא פְּלַחִי טַעוּתָא עוֹבְדֵי יְדֵי אִנְשָׁא אֲעָא וְאִבְנָא דְּלֹא חֲזַן וְלֹא שְׁמַעִין וְלֹא אֲכָלִין וְלֹא מְרִיחִין:
29	But from thence ye will seek the LORD thy God; and thou shalt find Him, if thou search after Him with all thy heart and with all thy soul.	וּבִקְשַׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִצְאֲתָ כִּי תִדְרָשְׁנּוּ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:	וְתִתְבַּעוּן מִתַּמָּן ית דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְתִשְׁכַּח אֲרִי תִבְעִי מִן קֳדָמוּהִי בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:
30	In thy distress, when all these things are come upon thee, in the end of days, thou wilt return to the LORD thy God, and hearken unto His voice;	בְּצָר לָךְ וּמִצְאֹיָךְ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשָׁבָתָ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ:	כַּד תִּיעוֹז לָךְ וְיִשְׁכַּחֲוֹנָךְ כָּל פְּתִגְמֵיָא הָאֵלִין בְּסוֹף יוֹמֵיָא וְתָתִיב לְדְחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְתִקְבִּיל לְמִימְרֵיהָ:

(25) ונושנתם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושנים שנה, כמנין ונושנתם, והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים לנושנתם, כדי שלא יתקיים זהם כי אצד תאצדון, וזה שנאמר, וישקד ה' על הקעה ויציאה עלינו כי נדיק ה' פלאינו (דניאל ט, יד), נדקה עשה עמנו, שמהר להציאה צ' שנים לפני זמנה (סנהדרין לח.):

(26) העידתי בככם. הנני מזמנים להיות עדים התריתי בככם:

(28) ועברתם שם אלהים. כתרומו, משאחם עוזדים לעוזדיהם, כאילו אתם עוזדים להם:

<p>31 for the LORD thy God is a merciful God; He will not fail thee, neither destroy thee, nor forget the covenant of thy fathers which He swore unto them.</p>	<p>כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:</p> <p>אֲרִי אֱלֹהָא רַחֲמָנָא יִי אֱלֹהֶךָ לֹא יִשְׁבַּקְךָ וְלֹא יִחְבַּלְךָ וְלֹא יִתְּנִשִּׁי יְת קִמָּא דְאַבְרָהָם דְקַיִים לְהוֹן:</p>	<p>31 כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:</p>
<p>32 For ask now of the days past, which were before thee, since the day that God created man upon the earth, and from the one end of heaven unto the other, whether there hath been any such thing as this great thing is, or hath been heard like it?</p>	<p>אֲרִי שָׁאֵל כְּעַן לְיוֹמָא קִדְמָאִי דִּהְיוּ קִדְמָךָ לְמַן יוֹמָא דְבְרָא יִי אָדָם עַל אֲרֻעָא וּלְמִסְפִּי שְׁמִיָּא וְעַד סִפִּי שְׁמִיָּא הִהוּהָ כְּפִתְגָמָא רַבָּא הִדִּין אוֹ הֲשִׁתַּמַּע דְכֹנְתִיָּה:</p>	<p>32 כִּי שָׁאֵל־נָא לַיָּמִים רֵאשֹׁנִים אֲשֶׁר־הָיוּ לְפָנֶיךָ לַמִּן־הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל־הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קְצֵה הַשָּׁמַיִם הִנְהִיָּה כְּדָבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הִנְשַׁמַּע כְּמָהוּ:</p>
<p>33 Did ever a people hear the voice of God speaking out of the midst of the fire, as thou hast heard, and live?</p>	<p>הֲשָׁמַע עַמָּא קָל מִיִּמְרָא דִּיִּי מִמְלִיל מַגּוּ אִישְׁתָּא כְּמָא דְשָׁמַעְתָּא אֶת וְאַתְקִיָּים:</p>	<p>33 הֲשָׁמַע עַם קוֹל אֱלֹהִים מִדְּבַר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר־שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיָּחִי:</p>
<p>34 Or hath God assayed to go and take Him a nation from the midst of another nation, by trials, by signs, and by wonders, and by war, and by a mighty hand, and by an outstretched arm, and by great terrors, according to all that the LORD your God did for you in Egypt before thine eyes?</p>	<p>אוֹ נִסִּין עֲבַד יִי לְאַתְגָּלָאָה לְמִפְרָק לִיָּה עִם מַגּוּ עִם בְּנִסִּין בְּאִתִּין וּבְמוֹפְתִין וּבְקִרְבָּא וּבִיד תְּקִיפָא וּבְדִרְעָא מִרְמָמָא וּבְחֻזְנִין רַבְרְבִין כָּל דְעַבַּד לְכוּן יִי אֱלֹהֵכוֹן בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכוֹן:</p>	<p>34 אוֹ הִנֵּסָה אֱלֹהִים לָבוֹא לְקַחַת לּוֹ גּוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמִסַּת בְּאִתֹּת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבִיד חֻזָּקָה וּבִזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֻלִּים כָּל אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיךָ:</p>
<p>35 Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the LORD, He is God; there is none else beside Him.</p>	<p>אַתְּ אִתְחֻזִּיתָא לְמַדַּע אֲרִי יִי הוּא אֱלֹהִים לִית עוֹד בָּר מִנִּיהָ:</p>	<p>35 אַתָּה הִרְאֵתָ לְדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבָדּוֹ:</p>

(31) לא ירפך. מלהחזיק בך בידי, ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא, לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאכלו, וכן חֲסִנְפִּי וְלֹא חֲרָפְנוּ (שיר השירים ג, ד), שלא נקד חֲרָפְנוּ. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל, כמו חֲרָפָה לָהּ (מלכים-ב ד, כז), תן לה רפיון, חֲרָפְנוּ מִנִּי (לקמן ט, יד), חֲרָפָה מִנִּי:

(32) לימים ראשונים. על ימים ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הצרואים אשר מקצה אל קצה, זה פשוטו. ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים (חגיגה יב), והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה: הנהייה כדבר הגדול הזה. ומהו הדבר הגדול, השמע עם וגו':

(34) הנסח אלהים. הָכִי עֲשֵׂה נִסִּים שׁוּם אֱלֹהִים לִבֹּא לְקַחַת לוֹ גּוֹי וְגו', כל ההי"ן הללו תמיהות הן, לכך נקודות הן צחט"ף פת"ח, הנהייה, הנשמע, הנסח, השמע: במסות. על ידי נסיונות הודיעם גבורותיו, כגון חֲסִנְפִּי עָלֶי (שמות ח, ה), אם אוכל לעשות כן הרי זה נסיון: באותות. נסיונות, להאמין שהוא שלוחו של מקום, כגון מהִיָּה דְיִדְךָ (שם ד, ז): ובמופתים. הם נפלאות, שהביא עליהם מכות מופלאות: ובמלחמה. זיס, שנאמר פִּי ה' נִלְקַס לָהֶם (שם יד, כה):

(35) הראת. כתרומתו אֲתִּיבָא, כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שצעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחיד, לכך נאמר אִתָּה הִרְאֵתָ לְדַעַת:

<p>36 Out of heaven He made thee to hear His voice, that He might instruct thee; and upon earth He made thee to see His great fire; and thou didst hear His words out of the midst of the fire.</p>	<p>מִן־הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעָךְ אֶת־קוֹלִי לִיִּסְרָךְ וְעַל־הָאָרֶץ הִרְאֶךְ אֶת־אֲשׁוֹ הַגְּדוֹלָה וּבְכִרְיִי שָׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:</p>	<p>36 מִן־הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעָךְ אֶת־קוֹלִי לִיִּסְרָךְ וְעַל־הָאָרֶץ הִרְאֶךְ אֶת־אֲשׁוֹ הַגְּדוֹלָה וּבְכִרְיִי שָׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:</p>
<p>37 And because He loved thy fathers, and chose their seed after them, and brought thee out with His presence, with His great power, out of Egypt,</p>	<p>וְחַלַּף אֲרֵי רַחֲמִים יִתְּ אֲבֹתְךָ וְאֶתְרֵעִי בְּבִנְיָהוֹן בְּתִרְיָהוֹן וְאֶפְקֶךָ בְּמִימְרֵיהֶ בְּחִילִיהֶ רַבָּא מִמְּצָרִים:</p>	<p>37 וְתַחַת כִּי אָהַב אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזֶרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצֵאֲךָ בְּפָנָיו בְּכֹחוֹ הַגָּדֹל מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>38 to drive out nations from before thee greater and mightier than thou, to bring thee in, to give thee their land for an inheritance, as it is this day;</p>	<p>לְתַרְכָּא עַמִּין רַבְרַבִּין וְתַשְׁפִּין מִנָּךְ מִן קֳדָמְךָ לְאֵלֹהֶיךָ לְמֹתָן לָךְ יִתְ אֶרְעָהוֹן אַחְסָנָא כְּיוֹמָא הַדִּין:</p>	<p>38 לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצָמִים מִמֶּךָ מִפְּנֵיךָ לְהַבְיֹאֲךָ לְתֶת־לָךְ אֶת־אֲרָצָם נַחֲלָה כְּיוֹם הַזֶּה:</p>
<p>39 know this day, and lay it to thy heart, that the LORD, He is God in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.</p>	<p>וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְּ אֶל־לִבְךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:</p>	<p>39 וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְּ אֶל־לִבְךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:</p>
<p>40 And thou shalt keep His statutes, and His commandments, which I command thee this day, that it may go well with thee, and with thy children after thee, and that thou mayest prolong thy days upon the land, which the LORD thy God giveth thee, for ever.</p>	<p>וְחָטַר יִתְ קִימוּהִי וְיִת פְּקוּדוֹהִי דְאֵנָּא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין דְּיִטֵּב לָךְ וּלְבָנֶיךָ בְּתִרְךָ וּבְדִיל דְּתוֹרִיךָ יוֹמִין עַל אֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ כָּל יוֹמָא:</p>	<p>40 וְשָׁמַרְתָּ אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תֵּאָרִיךְ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ כָּל־הַיָּמִים: (פ)</p>
<p>41 Then Moses separated three cities beyond the Jordan toward the sunrising;</p>	<p>בְּכִין אֶפְרַיִם מֹשֶׁה תָּלַת קָרְיוֹן בְּעֵבְרָא דִּירְדָּנָא מִדְּנַח שְׁמֶשׁ:</p>	<p>שלישי ה' אֵין וּבְדִיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַחָה שָׁמֶשׁ:</p>

(37) ותחת כי אהב. כל זה תחת אשר אהב: ויוצאך בבניו. כאלם המנהיג צנו לפניו, שנאמר ויסע מלאך ה' אליהם ההלך וגו' וילך מאסריהם (שם יד, יט), דבר אחר ויוציאך צפניו, צפני אבותיו, כמו שנאמר נגד לצוֹתָם עָשָׂה פֶלָא (תהלים עח, יז), ואל תחמה על שהזכירם צלשון יחיד, שהרי כחצם צלשון יחיד, ויבחר בזרעו אחריו: (38) ממך מפניך. סרסו ודרסו, להוריש מפניך, גויס גדולים ועומים ממך: כיום הזה. כאשר אתה רואה היום: (41) אז יבדיל. נתן לז להיות חרד לזכר שיצילם, ואף על פי שאינן קולטות עד שיצילו אותן שצארן כנען, אמר משה, מזה שאפשר לקיימה, אקיימנה (מכות י): בעבר הירדן מזרחה שמש. צאמו עזר שצמורחו של ירדן: מזרחה שמש. לפי שהוא דבוק נקודה ר"ש צמטף, מזרח של שמש, מקום זריחת השמש:

42	that the manslayer might flee thither, that slayeth his neighbour unawares, and hated him not in time past; and that fleeing unto one of these cities he might live:	לְנֶס שְׁמָהּ רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׁנָא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֶשֶׁם וְנֶס אֶל־אַחַת מִן־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַחֲיוּ לְמַעַן יִתְקַיֵּם:	42
43	Bezer in the wilderness, in the table-land, for the Reubenites; and Ramoth in Gilead, for the Gadites; and Golan in Bashan, for the Manassites.	אֶת־בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לְרֵאוּבֵנִי וְאֶת־רָאֲמֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמַנַּשֵּׁשִׁי:	43
44	And this is the law which Moses set before the children of Israel;	וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	44
45	these are the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which Moses spoke unto the children of Israel, when they came forth out of Egypt;	אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:	45
46	beyond the Jordan, in the valley over against Beth-peor, in the land of Sihon king of the Amorites, whom Moses and the children of Israel smote, when they came forth out of Egypt;	בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּגֵיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶץ סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבוֹן אֲשֶׁר הָכָה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:	46
47	and they took his land in possession, and the land of Og king of Bashan, the two kings of the Amorites, who were beyond the Jordan toward the sunrise;	וַיִּירְשׁוּ אֶת־אֶרֶצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח שֶׁמֶשׁ:	47
48	from Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, even unto mount Sion—the same is Hermon—	מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אֲרֹנוֹן וְעַד־הָר שִׁיאוֹן הוּא חֶרְמוֹן:	48
49	and all the Arabah beyond the Jordan eastward, even unto the sea of the Arabah, under the slopes of Pisgah.	וְכָל־הָעֲרָבָה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה וְעַד יַם הָעֲרָבָה תַּחַת אֲשֶׁר־הַפִּסְגָּה: (פ)	49

(44) וזאת התורה. זו שהוא עמיד למדר אחר פרשה זו:

(45) אלה העדות וגו' אשר דבר. הם הם אשר דבר נאמנם ממזרים, חזר ושנאה להם בערבות מואב:

(47) אשר בעבר הירדן. שהוא צמזמ, שהעבר השני היה צמזמ:

V	And Moses called unto all Israel, and said unto them: Hear, O Israel, the statutes and the ordinances which I speak in your ears this day, that ye may learn them, and observe to do them.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם:	רביעי
2	The LORD our God made a covenant with us in Horeb.	יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב:	2
3	The LORD made not this covenant with our fathers, but with us, even us, who are all of us here alive this day.	לֹא אֶת-אֲבוֹתֵינוּ כָּרַת יְהוָה אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנִיחֵנוּ אֵלֶּה כֹּה הַיּוֹם כָּלֵנוּ חַיִּים:	3
4	The LORD spoke with you face to face in the mount out of the midst of the fire—	פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מְתוֹךְ הָאֵשׁ:	4
5	I stood between the LORD and you at that time, to declare unto you the word of the LORD; for ye were afraid because of the fire, and went not up into the mount—saying: .	אֲנִי הָיִיתִי קָאִים בֵּין מִימְרָא דִּי וּבִינֵיכֶן בְּעֵדָנָא הָהוּא לְחֻוָּא לְכוֹן יַת פְּתֻמָּא דִּי אֲרִי דְחִילְתוֹן מִן קֳדָם אִשְׁתָּא וְלֹא סְלִיקְתוֹן בְּטוֹרָא לְמִימַר:	5
<p><i>The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 158.</i></p>			
6	I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	6
7	Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא יִהְיֶה-לָּךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי:	7

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 158.

- (3) לא את אבותינו. כלל כרת ה' וגו', כי אחנו:
 (4) פנים בפנים. אמר רבי זכריה, כך אמר משה, אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר, כדרך שהקסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי המוכר עומד מדבר עמכם:
 (5) לאמר. מוסב על דבר ה' עמכם דבר מתוך האש לאמר אני ה' וגו' ואנכי עומד בין ה' וביניכם:
 (7) על פני. כלל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם. דבר אחר, כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כבר פרשתי:

<p>8 Thou shalt not make unto thee a graven image, even any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth.</p>	<p>לֹא־תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל כָּל־ תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:</p>	<p>8 לא־תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל כָּל־ תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:</p>
<p>9 Thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the third and upon the fourth generation of them that hate Me,</p>	<p>לֹא תִסְגֹּד לָהֶן וְלֹא תִפְלַחֲנֵן אֲרִי אָנֹכִי יי אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מִסַּעַר חֹבֵי אָבִיךָ עַל בְּנֵי מִרְדֵּיךָ וְעַל דֶּר תִּלִּיתַי וְעַל דֶּר רְבִיעִי לְשֹׂנְאֵי כֹד מִשְׁלֵמִין בְּנֵיךָ לְמַחֲסֵי בֶּתֶר אֲבֹתֶיךָ:</p>	<p>9 לא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֲוֹן אָבוֹת עַל־ בָּנִים וְעַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רְבָעִים לְשֹׂנְאֵי:</p>
<p>10 and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.</p>	<p>וְעֵבִיד טִיבוֹ לְאֵלֶיךָ דְּרִין לְרַחֲמֵי וּלְנִסְתֵּי פִקּוּדֶיךָ:</p>	<p>10 וְעֵשֶׂה חֶסֶד לְאֵלֶיךָ לְאֵלֶיךָ וּלְשִׁמְרֵי (כ') מִצְוֹתַי (ק') מִצְוֹתַי (ס) class="mam-spi- samekh"></p>
<p>11 Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.</p>	<p>לֹא תִיַּמֵּי בְשֵׁמִי דִי אֱלֹהֶיךָ לְמַגָּנָא אֲרִי לֹא יִזְכֵּי יי יֵת דִּי־יַמֵּי בְשֵׁמִי לְשִׁקְרָא:</p>	<p>11 לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (ס)</p>
<p>12 Observe the sabbath day, to keep it holy, as the LORD thy God commanded thee.</p>	<p>טַר יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקִדְשׁוּתִיהָ כְּמָא דְפִקְדֵךְ יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>12 שְׁמֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקִדְשׁוֹ כְּאֲשֶׁר צֻוֵּיךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>13 Six days shalt thou labour, and do all thy work;</p>	<p>שֵׁשֶׁת יוֹמִין תַּפְלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתְּךָ:</p>	<p>13 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־ מְלֹאכֶתְךָ:</p>
<p>14 but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thine ox, nor thine ass, nor any of thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates; that thy man-servant and thy maid-servant may rest as well as thou.</p>	<p>וַיּוֹמַם שְׁבִיעָא שַׁבְּתָא קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידְךָ אֶת וּבְרִיךְ וּבְרִיתְךָ וְעִבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְתוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל בְּעִירְךָ וְגִזְרְךָ דְּבִקְרִיךָ בְּדִיל דִּינְגִית עֲבִידְךָ וְאִמָּתְךָ כְּנִיתְךָ:</p>	<p>14 וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אֹתָהּ וּבְנֶהּ וּבִתָּהּ וְעִבְדְּךָ־ וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל־ בְּהֶמְתְּךָ וְגִרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עֲבִידְךָ וְאִמָּתְךָ כְּמוֹךָ:</p>

(12) שמור. וזרשונות הוא אומר זכור, שניהם צדצור אחד וצמיצה אחת נאמרו, וצמיעה אחת נשמעו (מכילתא צחזש פ"ו): כאשר צוך. קודם מתן תורה צמרה (שנת פו):

15 And thou shalt remember that thou was a servant in the land of Egypt, and the LORD thy God brought thee out thence by a mighty hand and by an outstretched arm; therefore the LORD thy God commanded thee to keep the sabbath day.

וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה
עַל־כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס)

16 Honour thy father and thy mother, as the LORD thy God commanded thee; that thy days may be long, and that it may go well with thee, upon the land which the LORD thy God giveth thee.

כְּבָד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ
כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לַמַּעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלִמְעַן
יֵיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)

17 Thou shalt not murder. Neither shalt thou commit adultery. Neither shalt thou steal. Neither shalt thou bear false witness against thy neighbour.

לֹא תִרְצַח: (ס) וְלֹא
תִנְאַף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס)
וְלֹא־תַעֲנֶה בִרְעֶךָ עֵד
שָׁוֵא: (ס)

18 Neither shalt thou covet thy neighbour's wife; neither shalt thou desire thy neighbour's house, his field, or his man-servant, or his maid-servant, his ox, or his ass, or any thing that is thy neighbour's.

וְלֹא תַחְמֹד אִשְׁתּוֹ רֵעֶךָ: (ס)
וְלֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ
וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ שׁוֹרׇוֹ וַחֲמֹרׇוֹ וְכָל
אֲשֶׁר לִרְעֶךָ: (ס)

19 These words the LORD spoke unto all your assembly in the mount out of the midst of the fire, of the cloud, and of the thick darkness, with a great voice, and it went on no more. And He wrote them upon two tables of stone, and gave them unto me.

אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־כָּל־קְהִלָּתְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ הָעֵנָן וְהָעֲרָפֶל קוֹל גָּדוֹל
וְלֹא יָסַף וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לְחֹת
אֲבָנִים וַיִּתֵּנָם אֵלָי: חמישי

20 And it came to pass, when ye heard the voice out of the midst of the darkness, while the mountain did burn with fire, that ye came near unto me, even all the heads of your tribes, and your elders;

וַיְהִי כַשְׁמֹעְכֶם אֶת־הַקּוֹל
מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בֹּעֵר
בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּ אֵלָי כָּל־רָאשֵׁי
שְׁבִיטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם: 20

(15) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדאך, ששהיה לו עזד ותשמור מצותיו:

(16) כאשר צוה. אף על כיצוד אז ואס נטעו צמרה (סנהדרין נז:), שנאמר שם שם לו חק ומשפט (שמות טו, כה):

(17) ולא תנאף. אין לשון נאוף אלא באשת איש:

(18) ולא תחמד. לא תירוד, אף הוא לשון חמדה, כמו נחמד למרצה (בראשית ז, ט), דמחרגמינן דמרגג למחזי:

(19) ולא יסף. מחרגמינן ולא פסק, [לפי שמדת דבר ודא אינו יכול לדבר כל דבריו בגשימה אחת, ואריך להפסיק, ומדת הקצ"ה אינו כן, לא היה פוסק, ומשלא היה פוסק לא היה מוסיף, כי קולו חזק וקיים לעולם. דבר אחר ולא יסף, ולא הוסיף להקלות באותו פומזי:

21	and ye said: 'Behold, the LORD our God hath shown us His glory and His greatness, and we have heard His voice out of the midst of the fire; we have seen this day that God doth speak with man, and he liveth.	וַתֹּאמְרוּ תָן הָרְאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ וְאֶת־קוֹלוֹ שִׁמְעָנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחַי:	21
22	Now therefore why should we die? for this great fire will consume us; if we hear the voice of the LORD our God any more, then we shall die.	וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסְפְּיוּ אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַת אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּנְמָתָנוּ:	22
23	For who is there of all flesh, that hath heard the voice of the living God speaking out of the midst of the fire, as we have, and lived?	כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כְּמִנּוּ נִחַי:	23
24	Go thou near, and hear all that the LORD our God may say; and thou shalt speak unto us all that the LORD our God may speak unto thee; and we will hear it and do it.'	קִרְבֵּ אֶתָּה וּשְׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ:	24
25	And the LORD heard the voice of your words, when ye spoke unto me; and the LORD said unto me: 'I have heard the voice of the words of this people, which they have spoken unto thee; they have well said all that they have spoken.	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שְׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלַיךָ הַיִּטִּיבוּ כָל־אֲשֶׁר דִּבְּרוּ:	25
26	Oh that they had such a heart as this always, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever!	מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וּלְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים לְמַעַן יִטֵּב לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם לְעֹלָם:	26
27	Go say to them: Return ye to your tents.	לֵךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לְכֶם לְאֶהְלֵיכֶם:	27

(24) ואת תדבר אלינו. הפשט את כחי כנקצה, שננטעתי עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה, וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגזורה, ולא ללמוד ממני:

28	But as for thee, stand thou here by Me, and I will speak unto thee all the commandment, and the statutes, and the ordinances, which thou shalt teach them, that they may do them in the land which I give them to possess it.'	וְאַתָּה פֹּה עֹמֵד עִמָּדִי וְאֶדְבַּרְתָּ אֵלַיךְ אֶת כָּל-הַמִּצְוֹת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּלְמַדְם וְעָשׂוּ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ:	28
29	Ye shall observe to do therefore as the LORD your God hath commanded you; ye shall not turn aside to the right hand or to the left.	וְשָׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם לֹא תִסְרוּ יָמִין וּשְׂמָאל:	29
30	Ye shall walk in all the way which the LORD your God hath commanded you, that ye may live, and that it may be well with you, and that ye may prolong your days in the land which ye shall possess.	בְּכָל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחְיוּ וְטוֹב לָכֶם וְהֵאָרַכְתֶּם יָמִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּירָשׁוּן:	30
VI	Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the LORD your God commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it—	וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	VI
2	that thou mightest fear the LORD thy God, to keep all His statutes and His commandments, which I command thee, thou, and thy son, and thy son's son, all the days of thy life; and that thy days may be prolonged.	לְמַעַן תִּירָא אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת-כָּל-חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבֶן-בְּנֶךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְכוּ יָמֶיךָ:	2
3	Hear therefore, O Israel, and observe to do it; that it may be well with thee, and that ye may increase mightily, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised unto thee—a land flowing with milk and honey.	וּשְׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל וּשְׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוּן מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (פ)	3
4	HEAR, O ISRAEL: THE LORD OUR GOD, THE LORD IS ONE.	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:	ששי ו

(4) ה' אלהינו ה' אחד. ה' שהוא אלהינו עמה, ולא אלהי האומות עובדי אלילים, הוא עמיד להיות ה' אחד, שנאמר פי אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה זְרוּקָה לְקַלָּא כְּלָם בְּשֵׁם ה' (נפניה ג, ט), ונאמר ציוס הוא ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד (זכריה יד, ט):

5	And thou shalt love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.	וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:	וְתָרַחַם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לֶבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל נִכְסְךָ:
6	And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart;	וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ:	וַיְהוֹן פִּתְגָמֵי הָאֱלֹהִין דְּאַנָּא מְפָשִׁיד לְךָ יוֹמָא דִּין עַל לִבְךָ:
7	and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.	וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבִלְכַתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:	וְתַתִּינִין לְבָנְךָ וְתַמְלִיל בְּהוֹן בְּמִתְבָּךְ בְּבֵיתְךָ וּבְמַהְלֶכְךָ בְּאוֹרְחָא וּבְמִשְׁכְּבְךָ וּבְמִקְוֵמְךָ:
8	And thou shalt bind them for a sign upon thy hand, and they shall be for frontlets between thine eyes.	וְקָשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל-יָדְךָ וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ:	וְתַקְטְרָנִין לְאוֹת עַל יָדְךָ וַיְהוֹן לְתַפְלִין בֵּין עֵינְךָ:
9	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates.	וְכַתַּבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: (ס)	וְתַכְתּוּבֵנוּן עַל מְזוּזִין וְתַקְבַּעֲנוּן בְּסַפֵּי בֵיתְךָ וּבַתְרַעָךְ:
10	And it shall be, when the LORD thy God shall bring thee into the land which He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give thee—great and goodly cities, which thou didst not build,	וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְתֶת לְךָ עָרִים גְּדֹלֹת וְטֹבֹת אֲשֶׁר לֹא-בָנִיתָ:	וַיְהִי אֲרִי יַעֲלִנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאָרֶעָא דְקַיִים לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְמִתָּן לְךָ קְרוֹיִן רַבְרָבִין וְטָבִין דְּלֹא בָנִיתָ:

(5) ואהבת. עשה דבריו מאהבה, אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה, העושה אלל רבו מיראה, כשהוא מטריח עליו, מניחו והולך לו (ספרי לז): בכל לבבך. צני יצריך. דבר אחר צכל לצנך, שלא יהיה לצנך חלוק על המקום (ספרי שס): ובכל נפשך. אפילו הוא נוטל את נפשך: ובכל מאודך. צכל ממוןך, יש לך אדם שממונו חצי עליו מגופו, לכן נאמר וצכל מאדך (צרכות סא): דבר אחר וצכל מאדך, צכל מדה ומדה שמודד לך, צין צמדה טובה צין צמדת פורענות, וכן צדוד הוא אומר, כוס יצועות אשא וגו' (תהלים קטז, יג) קרה ויגון אמן וגו' (שס ג):

(6) והיו הדברים. ומהו האהבה, והיו הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר צהקצ"ה ומדצק צדרכיו (ספרי לג): אשר אנכי מצוך היום. לא יהיו צעיניך קדי וטקמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה (ספרי שס). דיוקמא מצות המלך הצאה צמכת:

(7) ושננתם. לשון צדוד הוא, שיהיו מחודדים צפיק, שאם ישאלך אדם דבר, לא תהא צריך לגמגם צו, אלא אמור לו מיד (ספרי לז). קידושין ל): לבניך. אלו התלמידים, מצינו צכל מקום שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים לה' אלהיכם (לקמן יד, א), ואומר צני הנציאים אשך צית אל (מלכים-צ, ג, יג), וכן צחוקיהו שלמד תורה ללל ישראל וקראם צנים, שנאמר צני עפה אל תשלו (דברי הימים-צ, כט, יא), וכס שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים אדם לה' אלהיכם, כך הרצ קרוי אב, שנאמר אב צני קבצ אשך אל וגו' (מלכים-צ, צ, יצ): ודברת בם. שלא יהא עיקר צדורך אלא צם, עשם עיקר ואל תעשם טפל (ספרי לד): ובשכבך. יכול אפילו שכצ צחצי היום, תלמוד לומר וצקומך, יכול אפילו עמד צחצי הלילה, תלמוד לומר צצמתן צציתך וצכלתך צדך, דרך ארץ דברה תורה (ספרי שס), זמן שכיבה וזמן קימה:

(8) וקשרתם לאות על ידך. אלו תפילין צצזרוע: והיו לטטפת בין עיניך. אלו תפילין צצראש, ועל שם מנין פרשיותהם נקראו טטפת, טט צכפיי שמים, פת צאפריקיי שמים (סנהדרין ד):

(9) מזוזות ביתך. מזוזת כחצ, שאין צריך אלא אחת: ובשעריך. לצרות שערי חצרות ושערי מדניות ושערי עירות (יומא יא):

11	and houses full of all good things, which thou didst not fill, and cisterns hewn out, which thou the didst not hew, vineyards and olive-trees, which thou didst not plant, and thou shalt eat and be satisfied—	וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל-טוֹב אֲשֶׁר לֹא-מְלֵאתָ וּבְרֶת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא-חֲצַבְתָּ כַּרְמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא-נָטַעְתָּ וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ:	11
12	then beware lest thou forget the LORD, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	12
13	Thou shalt fear the LORD thy God; and Him shalt thou serve, and by His name shalt thou swear.	אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאִתּוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע:	13
14	Ye shall not go after other gods, of the gods of the peoples that are round about you;	לֹא תִלְכּוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם:	14
15	for a jealous God, even the LORD thy God, is in the midst of thee; lest the anger of the LORD thy God be kindled against thee, and He destroy thee from off the face of the earth.	כִּי אֵל קַנָּא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פֶּן-יִחַר אַף-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ס)	15
16	Ye shall not try the LORD your God, as ye tried Him in Massah.	לֹא תִנְסוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמַּסָּה:	16
17	Ye shall diligently keep the commandments of the LORD your God, and His testimonies, and His statutes, which He hath commanded thee.	שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעִדּוֹתָיו וְחֻקָּיו אֲשֶׁר צִוְּךָ:	17
18	And thou shalt do that which is right and good in the sight of the LORD; that it may be well with thee, and that thou mayest go in and possess the good land which the LORD swore unto thy fathers,	וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וּבָאתָ וִירַשְׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם:	18
19	to thrust out all thine enemies from before thee, as the LORD hath spoken.	לְהִדָּחַף אֶת-כָּל-אֹיְבֶיךָ מִפְּנֵיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	19

- (11) חצובים. לפי שהיו מקום טרשין וסלעים, נופל בו לשון חציצה:
 (12) מבית עבדים. כתרוממו מצית עצדומא, ממקום שהייתם שם עצדים:
 (13) ובשמו תשבע. אם יש צד כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועוצד אותו, אז בשמו תשבע, שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשזועתך, ואם לאו לא תשבע:
 (14) מאלהי העמים אשר סביבותיכם. והוא הדין לרמוקים, אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם, הוֹרֵץ לזהיר עליהם ביותר:
 (16) במסה. כשיאלאו ממנרים שנסוהו צמים, שנאמר הִנֵּה ה' צָקָקְנוּ (שמות יז, ז):
 (18) הישר והטוב. זו פשרה לפני משורת הדין:

20	When thy son asketh thee in time to come, saying: 'What mean the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which the LORD our God hath commanded you?	כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם:	20
21	then thou shalt say unto thy son: 'We were Pharaoh's bondmen in Egypt; and the LORD brought us out of Egypt with a mighty hand.	וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה:	21
22	And the LORD showed signs and wonders, great and sore, upon Egypt, upon Pharaoh, and upon all his house, before our eyes.	וַיֵּתֶן יְהוָה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדֹלִים וָרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ:	22
23	And He brought us out from thence, that He might bring us in, to give us the land which He swore unto our fathers.	וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתֵינוּ:	23
24	And the LORD commanded us to do all these statutes, to fear the LORD our God, for our good always, that He might preserve us alive, as it is at this day.	וַיִּצְוֵנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל־הַיָּמִים לְחַיֵּתָנוּ כִּהְיוֹם הַזֶּה:	24
25	And it shall be righteousness unto us, if we observe to do all this commandment before the LORD our God, as He hath commanded us.'	וַצִּדְקָה תִּהְיֶה־לָּנוּ כִּי־נִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּנוּ: (ס)	25
VII	When the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, and shall cast out many nations before thee, the Hittite, and the Girgashite, and the Amorite, and the Canaanite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, seven nations greater and mightier than thou;	כִּי יִבְיָאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם־רַבִּים מִפְּנֶיךָ הַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֹמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גּוֹיִם רַבִּים וְעַצוּמִים מִמֶּךָ:	שביעי

(19) כאשר דבר. והיכן דבר, והמתי את כל העם וגו' (שמות כג, כז):

(20) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהוא אחר זמן:

(1) ונשל. לשון השלכה והמזה, וכן ונשל הצרזל (לקמן יט, ה):

2 and when the LORD thy God shall deliver them up before thee, and thou shalt smite them; then thou shalt utterly destroy them; thou shalt make no covenant with them, nor show mercy unto them;	וַיִּמְסְרֵנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ קִדְמָךְ וְתִמְחִינֵנּוּ גִמְרָא תִגְמַר יְתִהוֹן לֹא תִגְזֹר לָהֶוּן קָנָם וְלֹא תִרְחִים עֲלֵיהֶוּן:	2 וְנִתְּנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהַפִּיתָם הַחֶרֶם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא-תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִחַנֵּם:
3 neither shalt thou make marriages with them: thy daughter thou shalt not give unto his son, nor his daughter shalt thou take unto thy son.	וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּהֶוּן בְּרִיתְךָ לֹא תִתֵּן לְבָרְיָהּ וּבְרִיתָהּ לֹא תִסָּב לְבָרְךָ:	3 וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם בְּתֻךְ לֹא-תִתֵּן לְבָנוֹ וּבִתּוֹ לֹא-תִקַּח לְבָנְךָ:
4 For he will turn away thy son from following Me, that they may serve other gods; so will the anger of the LORD be kindled against you, and He will destroy thee quickly.	אֲרִי וְשָׁעִין יֵת בְּרַךְ מִבֶּתֶר פּוֹלְחֵנִי וַיִּפְלְחוּן לְשָׁעוֹת עֲמִמָּא וַיִּתְקַף רוּגָא דִּי בָכוֹן וַיִּשְׁחַדּוּ בְּפָרְעָה:	4 כִּי-יִסִּיר אֶת-בְּנֶךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַחֲרָה אִף-יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידָךְ מִהָרָה:
5 But thus shall ye deal with them: ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and hew down their Asherim, and burn their graven images with fire.	אֲרִי אִם כְּדִין תַּעֲבֹדוּן לָהֶוּן אִיגֻרֵיהֶוּן תִּתְרַעֲוּ וְקִמְתֶּהוּן תִּתְּבֹרֵן וְאֲשִׁירֵיהֶוּן תִּקְצְצֻן וְצִלְמֵיהֶוּן תִּיקְדֹן בְּנוֹרָא:	5 כִּי-אִם-כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּתְּצוּ וּמִצְבֹּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ:
6 For thou art a holy people unto the LORD thy God: the LORD thy God hath chosen thee to be His own treasure, out of all peoples that are upon the face of the earth.	אֲרִי עַם קָדִישׁ אֶתְךָ קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בָּךְ אֶתְרַשִּׁי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַחְנֵי לִיה לְעַם חֲבִיב מִכָּל עַמֻּמָּא דְעַל אֲפִי אֲרָעָא:	6 כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּךְ בָּתְרוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהֵיוֹת לוֹ לְעַם סֵגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ:
7 The LORD did not set His love upon you, nor choose you, because ye were more in number than any people—for ye were the fewest of all peoples—	לֹא מִדִּסְגִּיאִין אֶתוֹן מִכָּל עַמֻּמָּא צָבִי יְיָ בָכוֹן וְאֶתְרַשִּׁי בָכוֹן אֲרִי אֶתוֹן זַעֲרִין מִכָּל עַמֻּמָּא:	7 לֹא מִרְבֹּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים חֶשֶׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי- אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל-הָעַמִּים:

(2) ולא תחנם. לא תתן להם חן, אסור לו לאדם לומר כמה נאה כותי זה. דבר אחר, לא תתן להם חנייה בארץ (עבודה זרה כ:).

(4) כי יסיר את בנך מאחרי. בנו של כותי כשישא את בתך, יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי, למדנו שכן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך, אבל בן בנך הבא מן הכותית, אינו קרוי בנך אלא בנה, שהרי לא נאמר על בתו, לא תקח כי תסיר את בנך מאחרי, אלא כי יסיר את בנך וגו' (קידושין סח:).

(5) מזבחתיהם. של צנין: ומצבותם. אבן אחת: ואשיריהם. אילנות שעוצדין אותן (עבודה זרה מח:). ופסיליהם. צלמים:

(7) לא מרבכם. כפשוטו. ומדרשו, לפי שאין אחס מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשקתי בכם (חולין פט:). כי אתם המעט. הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר וְאֶנְכִּי עָקָר וְאֶחָד (בראשית יח, כז), וכגון משה ואהרן שאמרו וְנִקְנוּ מֶה (שמות טז, ז), לא כנצודנצר שאמר חֲדָמָה לְעֵלְיוֹן (ישעיה יד, יד), וסנחריב שאמר מִי צָכַל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת (שם לו, כ), וחירם שאמר אֲנִי מוֹשֵׁב אֱלֹהִים יִשְׁבְּתִי (יחזקאל כח, ז): כי אתם המעט. הרי כי משמש בלשון דהא:

but because the LORD loved you,
and because He would keep the
oath which He swore unto your
fathers, hath the LORD brought you
out with a mighty hand, and
redeemed you out of the house of
bondage, from the hand of Pharaoh
king of Egypt.

כִּי מֵאֲהֶבֶת יְהוָה אֲתֶכֶם
וּמִשְׁמֵרוֹ אֶת־הַשְּׁבֻעָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הַזֶּה
אֲתֶכֶם בְּיַד חֹזֶק וַיִּפְדֶּךָ
מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד פָּרְעָה
מִלֶּךְ־מִצְרַיִם:

Know therefore that the LORD thy God, He is God; the faithful God, who keepeth covenant and mercy with them that love Him and keep His commandments to a thousand generations;

וַיַּעַתְּ כִּי־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ הוּא
הָאֱלֹהִים הָאֵל הַבְּאֲמֹן שְׁמֵר
הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבָיו
וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוָתוֹ לְאֵלֶיךָ דָּוִד׃

and repayeth them that hate Him to
their face, to destroy them; He will
not be slack to him that hateth Him,
He will repay him to his face.

וּמִשְׁלָם לְשִׁנְאוֹהִי טָבֵן דְּאֵנוּ
 עֲבָדִין קְדָמוֹהִי בְּחִיָּהוֹן
 לְאֻבְדִּיהוֹן לֹא מֵאֲחֵר עֲבָד
 טָב לְשִׁנְאוֹהִי טָבֵן דְּאֵנוּ
 עֲבָדִין קְדָמוֹהִי בְּחִיָּהוֹן
 מִשְׁלָם לְהוֹן:

Thou shalt therefore keep the
commandment, and the statutes,
and the ordinances, which I
command thee this day, to do them.

וְשִׁמְרֶתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים
אֲשֶׁר אֶנְכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם
לַעֲשׂוֹתָם: (פ)

וְהִטָּרְתָּ תַּתְּפַקִּידָהּא וְיִתְּ קִמְיָא
וְיִתְּ דִּינְיָא דְאָנָא מִפְּסִיד לָךְ
יֻמָּא דִּין לְמַעְבְּדָהּוֹן:

The Haftara is Isaiah 40:1 – 40:26 on page 163.

And it shall come to pass, because ye
hearken to these ordinances, and
keep, and do them, that the LORD
thy God shall keep with thee the
covenant and the mercy which He
swore unto thy fathers,

וַיְהִי חֹלֶף דִּתְּמַבְלוֹן יֵת דִּינִינָא
הָאֵלִין וְתִשְׁרֹון וְתַעֲבָדִין וְתַהוֹן
וַיִּשְׁר יי אֱלֹהֵךְ לָךְ יֵת קִמָּא
וְיֵת חֲסֵדָא דְקִנִּים לְאַבְהֵתְךָ:
וְהָיָה עֶקֶב תִּשְׁמְעוֹן אֵת
הַמְשַׁפְּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרֵתֶם
וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשִׁמְר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־
הַחֲסֵד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:

(8) כי מאהבת ה' הרי כי משמש בלשון אלה, לא מרובכם חשק ה' בכם אלא מאהבת ה' אתכם: ומשמרו את השבועה. מחמת שמרו את השבועה:

(9) לאלף דור. ולהלן הוא אומר לְאֶלֶפִּים (לעיל ה, י), כאן שהוא סמוך אלל לשומרי מנחתיו העושין מיראה, הוא אומר לאלף, ולהלן שהוא סמוך אלל לאוהביו העושין מאהבה, ששכרם יותר גדול, הוא אומר לאלפים (סוטה לא): לאוהביו. אלו העושין מאהבה: ולשומרי מצותיו. אלו העושין מיראה:

(10) ומשלם לשנאיו אל פניו. צחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאזידו מן העולם הזה:

(11) היום לעשותם. ולמחר לעולם הצא ליטול שכרם:

(12) והיה עקב תשמעון. אם המלות הקלות שאלם דש צעקציו תשמעון: ושמר ה' וגו'. ישמור לך הצטמחו:

13	and He will love thee, and bless thee, and multiply thee; He will also bless the fruit of thy body and the fruit of thy land, thy corn and thy wine and thine oil, the increase of thy kine and the young of thy flock, in the land which He swore unto thy fathers to give thee.	וְיִרְחֶמְנֶךָ וְיִבְרַכְנֶךָ וְיִסְגִּינֶךָ וְיִבְרִיךְ וְלֵדָא דְמַעַד וְאִבָּא דְאַרְעֶךָ עֲבוּרֶךָ וְחִמְרֶךָ וּמִשְׁחֶךָ בְּקָרִי תוֹרֶךָ וְעֹדְרֵי עֶגְדָּה עַל אֲרָעָא דְקָמִים לְאַבְהֶתֶךָ לְמַתָּן לָךְ:	וְאַחֲבֶךָ וְיִבְרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבִרְכָּהּ פְּרִי-בִטְנֶךָ וּפְרִי-אֲדָמָתְךָ דְּגִנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ שְׂגֵר-אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנְךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ לָתֵת לָךְ:
14	Thou shalt be blessed above all peoples; there shall not be male or female barren among you, or among your cattle.	בְּרִיךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים לֹא-יִהְיֶה בָּךְ עֶקֶר וְעֶקְרָה וּבִבְהֶמְתְּךָ:	בְּרִיךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים לֹא-יִהְיֶה בָּךְ עֶקֶר וְעֶקְרָה וּבִבְהֶמְתְּךָ:
15	And the LORD will take away from thee all sickness; and He will put none of the evil diseases of Egypt, which thou knowest, upon thee, but will lay them upon all them that hate thee.	וְיַעֲדִי יְיָ מוֹדָה כָּל מַרְעִין וְכָל מַכַּתְשֵׁי מִצְרַיִם בִּישִׁיאֵי יָדְעָתָה לֹא יִשְׁיִמֻן בָּךְ וְיִתְּנֵם בְּכָל-שְׂנְאֵיךָ:	וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּךָ כָּל-חֲלִי וְכָל-מִדּוֹי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יִשְׁיִמֻן בָּךְ וְיִתְּנֵם בְּכָל-שְׂנְאֵיךָ:
16	And thou shalt consume all the peoples that the LORD thy God shall deliver unto thee; thine eye shall not pity them; neither shalt thou serve their gods; for that will be a snare unto thee.	וְתִגְמַר יָת כָּל עַמִּמָּא דִּי יִהְיֶה יְהוָה יְהִיב לָךְ לֹא תַחוּס עֵינְךָ עֲלֵיהֶן וְלֹא תַפְלַח יָת שְׁעוֹתֵהֶן אֲרִי לְתַקְלָא יְהוֹן לָךְ:	וְאָכַלְתָּ אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא-תַחוּס עֵינְךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: (ס)
17	If thou shalt say in thy heart: 'These nations are more than I; how can I dispossess them?'	אֲרִי תִימַר בְּלִבִּי סִגִּיאִין עַמִּמָּא הָאֵלִין מִנִּי אִיכְדִין אֲכֹל לְתַרְכוּתֵהוֹן:	כִּי תֹאמַר בְּלִבִּי רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אִיכָּה אוֹכַל לְהוֹרִישָׁם:
18	thou shalt not be afraid of them; thou shalt well remember what the LORD thy God did unto Pharaoh, and unto all Egypt:	לֹא תִדְחַל מִנֵּהֶן אֲדַכָּא תִדְכַּר יָת דְּעֵבֶד יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרָאִי:	לֹא תִירָא מֵהֶם זָכָר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל-מִצְרַיִם:

(13) שגר אלפיך. ולדי צקך, שהנקזה משגרת ממעיה: ועשתרות צאנך. מנחם פירש אֲפִרִי צֶעֶן (תהלים כז, יג), מבחר הזאן, כמו עֲשָׂרֹת קֶרְנִים (בראשית יד, ה) לשון חזק, ואונקלוס תרגם וְעֹדְרֵי עֶגְדָּה ורבותינו אמרו (חולין פד:): למה נקרא שם עשירות, שמעשרות את בעליהן:

(14) עקר. שאינו מוליד:

(17) כי תאמר בלבבך. על כרחך לשון דלמא הוא, שמה תאמר בלבבך, מפני שהם רבים לא אוכל להורישם, אל תאמר כן, לא תירא מהם, ולא יתכן לפרשו בזה משאר לשונות של כי, שיפול עליו שוב לא תירא מהם:

19	the great trials which thine eyes saw, and the signs, and the wonders, and the mighty hand, and the outstretched arm, whereby the LORD thy God brought thee out; so shall the LORD thy God do unto all the peoples of whom thou art afraid.	הַמִּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֵתֹת וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְרֹעַ הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּן־יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־אַתָּה יָרָא מִפְּנֵיהֶם:	נִסִּין רַב־רָבֵן דִּחְזָאָה עֵינֶךָ וְאֵתִיָּא וּמוֹפְתִיָּא וְיָדָא תְּקִיפְתָּא וְזַרְעָא מְרֻמָּא דְאַפְקֶךָ יי אֱלֹהֶךָ כִּן יַעֲבִיד יי אֱלֹהֶךָ לְכָל עַמֻּמִּיָּא דְאַתָּ דְחִיל מִן קְדָמֵיהוֹן:
20	Moreover the LORD thy God will send the hornet among them, until they that are left, and they that hide themselves, perish from before thee.	וְגַם אֶת־הַצִּרְעָה יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד־אֲבֹד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפְּנֶיךָ:	וְאִף ית עֲרֵעִיתָא יִגְרִי יי אֱלֹהֶךָ בְּהוֹן עַד דְּיִבְדּוּן דְּאַשְׁתָּארוּ וְדִאֲטָמְרוּ מִן קְדָמְךָ:
21	Thou shalt not be affrighted at them; for the LORD thy God is in the midst of thee, a God great and awful.	לֹא תִעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא:	לֹא תִתְבַּר מִן קְדָמֵיהוֹן אֲרִי יי אֱלֹהֶךָ שְׂכִינְתִּיה בֵּינְךָ אֱלֹהָא רַבָּא וְדְחִילָא:
22	And the LORD thy God will cast out those nations before thee by little and little; thou mayest not consume them quickly, lest the beasts of the field increase upon thee.	וְנָשַׁל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֶיךָ מַעֲט מַעֲט לֹא תֹכַל כִּלְתָם מִהֵר כֹּן־תִּרְבֶּה עֲלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:	וְיִתְרִיךָ יי אֱלֹהֶךָ ית עַמֻּמִּיָּא הָאֵלִין מִן קְדָמְךָ זְעִיר זְעִיר לֹא תִכּוֹל לְשִׁיזְיוֹתְהוֹן בְּפִרְיעַ דְּלִמָּא תִסְגִּי עֲלֶיךָ חַיַּת בְּרָא:
23	But the LORD thy God shall deliver them up before thee, and shall discomfit them with a great discomfiture, until they be destroyed.	וְנָתַנָּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מִהוּמָה גְּדֹלָה עַד הַשְׁמָדָם:	וְיִמְסְרֵנּוּ יי אֱלֹהֶךָ קְדָמְךָ וְיִשְׁגִּישְׁנּוּן שְׂגוֹשׁ רַב עַד דִּישְׁתִּיצוּן:
24	And He shall deliver their kings into thy hand, and thou shalt make their name to perish from under heaven; there shall no man be able to stand against thee, until thou have destroyed them.	וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ וְהָאֲבֹדֹת אֶת־שֵׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא־יִתְנַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׁמָדָךְ אֲתָם:	וְיִמְסַר מַלְכֵיהוֹן בְּיָדְךָ וְתֹבִיד ית שׁוּמְתוֹן מִתַּחַת שָׁמַיָּא לֹא יִתְעַתַּד אָנֹשׁ קְדָמְךָ עַד דִּתְשִׁיצִי יְתָהוֹן:

- (19) המסות. נסיונות. והאותות. כגון ויהי לנפש (שמות ג, א), ויהי לךם ציצקת (שם ט): והמפותים. המכות המופלאות: והיד החזקה. זה הצדק: והזרוע הנטויה. זו המרצ של מכת זכורות:
- (20) הצרעה. מין שרץ העוף, שהיתה זורקת צהם מרה ומסרסתו וימסמקה את עיניהם, בכל מקום שהיו נסתרים שם (סוטה ל:).
- (22) פן תרבה עליך חית השדה. והלא אם עושין ראונו של מקום אין מתיראין מן החיה, שנאמר וסית השדה קשלה (לוי כג), אלא גלוי היה לפניו שעמדין לחטוא:
- (23) והמם. נקוד קמ"ץ כולו, לפי שאין מ"ם אחרונה מן היסוד, והרי הוא כמו והם אותם, אבל וקמם גלגל עגלתו (ישעיה כח, כח), כולו יסוד, לפיכך חזיו קמ"ץ וחזיו פת"ם, כאשר פעל של שלש אותיות:

<p>25 The graven images of their gods shall ye burn with fire; thou shalt not covet the silver or the gold that is on them, nor take it unto thee, lest thou be snared therein; for it is an abomination to the LORD thy God.</p>	<p>צִלְמֵי טַעֲוֹתֵהוּן תִּקְדֹּן בְּנוֹרָא לֹא תַחְמִיד כֶּסֶף וְזָהָב דְּעִלְיָהוּן וְתִסָּב לָךְ דְּלִמָּא תַּחְמִיל בֵּיה אַרִי מִרְחַק קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>	<p>25 פִּסְלֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ לֹא-תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחַתָּ לָךְ פֶּן תִּגָּשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>
<p>26 And thou shalt not bring an abomination into thy house, and be accursed like unto it; thou shalt utterly detest it, and thou shalt utterly abhor it; for it is a devoted thing.</p>	<p>וְלֹא תַעֲלֵל דְּמִרְחַק לְבֵיתֶךָ וְתִהְיִי חֶרֶם כְּמֹהוּ שִׁקָּץ תִּשְׂקָצְנִיה וְרַחֲמָא תִרְחַקְנִיה אַרִי חֶרֶם הוּא:</p>	<p>26 וְלֹא-תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל-בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֶרֶם כְּמֹהוּ שִׁקָּץ וְתִשְׂקָצְנֻהוּ וְתִעַב חֶרֶם הוּא: (פ)</p>
<p>VIII All the commandment which I command thee this day shall ye observe to do, that ye may live, and multiply, and go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers.</p>	<p>כָּל תִּפְקִידָתָא דְּאַנָּא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין תִּטְרוּן לְמַעַבְד בְּדִיל דְּתִיחֹן וְתִסְגֹּן וְתִיעֲלוּן וְתִירְתּוּן יְת אֶרֶצָא דְּקִיָּים יְיָ לְאַבְהֵתְכוּן:</p>	<p>VIII כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיִין וְרַבִּיתֶם וּבִאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתֵּיכֶם:</p>
<p>2 And thou shalt remember all the way which the LORD thy God hath led thee these forty years in the wilderness, that He might afflict thee, to prove thee, to know what was in thy heart, whether thou wouldest keep His commandments, or no.</p>	<p>וְתִדְבֹר יְת כָּל אוֹרְחָא דְּבִרְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ דִּנָּן אַרְבַּעִין שָׁנִין בְּמִדְבָּרָא בְּדִיל לְעִנּוּיָתְךָ לְנִסּוּיָתְךָ לְמַדַּע יְת דְּבִלְכָךְ תִּתַּטֵּר פְּקוּדוֹתֵי אִם לֹא:</p>	<p>2 וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לְמַעַן עֲנֹתְךָ לְנִסְתָּךְ לָדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְכֶּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוָתוֹ אִם- לֹא:</p>
<p>3 And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the LORD doth man live.</p>	<p>וְעִנָּךְ וְאַכְפַּנְךָ וְאוֹכַלְךָ יְת מִנָּא דְּלֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אַבְהֵתְךָ בְּדִיל לְהוֹדְעוֹתְךָ אַרִי לֹא עַל לֶחֶמָא בְּלִחְדוּדוֹהִי מִתְקִים אֲנִישָׁא אַרִי עַל כָּל אִפְקוֹת מִימַר מִן קָדָם יְיָ חֲיִי אֲנִישָׁא:</p>	<p>3 וַיַּעֲנֶךָ וַיַּרְעֲבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת- הַמָּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אַבְתֵּיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יַחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִי-יְהוָה יַחְיֶה הָאָדָם:</p>
<p>4 Thy raiment waxed not old upon thee, neither did thy foot swell, these forty years.</p>	<p>כְּסוּתְךָ לֹא בִלִּיאַת מִנָּךְ וּמִסְנַךְ לֹא יַחִיפוּ דִּנָּן אַרְבַּעִין שָׁנִין:</p>	<p>ישראל שְׂמֻלְתְּךָ לֹא בִלְתָּה מִעֲלֶיךָ וְרַגְלְךָ לֹא בָצְקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה:</p>

- (1) כל המצווה. כפשוטו. ומדרש אגדה (תנחומא עקב ו), אס התחלתי צמא גמור אותה, שאינה נקראת המצווה אלא על שם הגומרה, שנאמר וְאֵת עֲצָמוֹת יוֹסֵף הָאֵשֶׁר הָעָלוּ בְּגִי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשָׂכֶם (יהושע כד, לב), והלא משה לבדו נתעסק זהם להעלותם, אלא לפי שלא הספיק לגומרה וגמרה ישראל, נקראת על שמה:
- (2) התשמור מצותיו. שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו:
- (4) שמלתך לא בלתה. עניי כבוד היו שפיין בכסותם ומגהצים אותם כמין כלים מגוהצים, ואף קמניהם כמו שהיו גדלים

5	And thou shalt consider in thy heart, that, as a man chasteneth his son, so the LORD thy God chasteneth thee.	וַיִּדְעַתָּה עִם־לִבְבְּךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִיַסֶּר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיַּסְרֶךָ: וְתִדַּע עִם לִבְּךָ אֲרִי כִמָּא דְמַלִּיךְ גּוֹבְרָא יֵת בְּרִיָּה יִי אֱלֹהֶךָ מַלִּיךְ לָךְ:
6	And thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, to walk in His ways, and to fear Him.	וְשָׁמַרְתָּ אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵלְכֶת בְּדַרְכָּיו וּלְיִרְאָהוּ אֹתוֹ: וְתִטַּר יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶךָ לְמַחֵךְ בְּאֻרְחֵן דְּתַקְנֵן קַדְמוֹהִי וּלְמַדְחַל יְתִיהָ:
7	For the LORD thy God bringeth thee into a good land, a land of brooks of water, of fountains and depths, springing forth in valleys and hills;	כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ גִּחְלֵי מַיִם עֵינַת וְתַהֲמַת יֵצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר: אֲרִי יִי אֱלֹהֶךָ מַעִיל לָךְ לְאֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ גִּבְרָא נַחְלִין דְּמִיִּין מְבוּשֵׁי עֵינָיוּן וְתַהוֹמִין נִפְקִין בְּבִקְעֵן וּבְטוּרִין:
8	a land of wheat and barley, and vines and fig-trees and pomegranates; a land of olive-trees and honey;	אֶרֶץ חִטָּה וְשֵׁעֲרָה וּגְפֵן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ גֵּית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ: אֶרֶץ חִטָּה וְשֵׁעֲרָה וּגְפֵן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ גֵּית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ:
9	a land wherein thou shalt eat bread without scarceness, thou shalt not lack any thing in it; a land whose stones are iron, and out of whose hills thou mayest dig brass.	אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל־בָּהּ לֶחֶם לֹא־תִחְסַר כָּל־בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בְּרֹזָל וּמִטּוֹרֶהָ תִּפְסֹל נְחָשׁ: אֶרֶץ אֲשֶׁר דֹּלָא בְּמִסְכֵּינוּ תִּיכּוּל בָּהּ לֶחֶמָא לֹא תִחְסַר כָּל מַדְעָם בָּהּ אֶרֶץ דְּאֲבָנֶהָ בְּרֹזָלָא וּמִטּוֹרֶהָ תִּפְסוּל נְחָשָׁא:
10	And thou shalt eat and be satisfied, and bless the LORD thy God for the good land which He hath given thee.	וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֹת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ: וְתִיכּוּל וְתִשְׂבַּע וְתִבְרַכְיָה יֵת יִי אֱלֹהֶךָ עַל אֶרֶץ טוֹבָה דִּיהֵב לָךְ:
11	Beware lest thou forget the LORD thy God, in not keeping His commandments, and His ordinances, and His statutes, which I command thee this day;	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שָׁמֵר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם: אִסְתַּמַּר לָךְ דְּלִמָּא תִתְנָשִׁי יֵת דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶךָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַטַּר פְּקוּדֵיהִי וְדִינוּהִי וְקִימוּהִי דְּאָנָא מִפְּסִיד לָךְ יוֹמָא דִּין:
12	lest when thou hast eaten and art satisfied, and hast built goodly houses, and dwelt therein;	פֶּן־תֹּאכַל וְשָׂבַעְתָּ וּבָתִּים טוֹבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּתָּ: דְּלִמָּא תִיכּוּל וְתִשְׂבַּע וּבָתִּין שְׁפִירִין תִּבְנִי וְתִתִּיב:
13	and when thy herds and thy flocks multiply, and thy silver and thy gold is multiplied, and all that thou hast is multiplied;	וּבִקְרָךְ וּצְאֻנָךְ יִרְבּוּן וּכְסֶף וְזָהָב יִרְבּוּהָ לָךְ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ יִרְבּוּהָ: וְתוֹרְךָ וְעֶגְדְּךָ יִסְגּוּן וּכְסָפָא וְדִבְהָא יִסְגִּי לָךְ וְכָל דְּלָךְ יִסְגִּי:

היה גדל לצוּשן עמהם, כלצוּש הזה של חומט שגדל עמו: לא בצקה. לא נפחה כנצק, כדרך הולכי יחף שרגליהם נפוחות: (8) זית שמן. זיתים העושים שמן:

14	then thy heart be lifted up, and thou forget the LORD thy God, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage;	וַיִּרָם לִבְּךָ וְתִתְנָשִׂי יָת דַּחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ דְּאַפְקָךָ מֵאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוּתָא:	וְרָם לִבְבְּךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	14
15	who led thee through the great and dreadful wilderness, wherein were serpents, fiery serpents, and scorpions, and thirsty ground where was no water; who brought thee forth water out of the rock of flint;	דְּדִבְרְךָ בַּמִּדְבָּרָא רַבָּא וְדַחֲלָא אַתְרָא דְּחִינּוּן קָלָן וְעַקְרָבִין וּבֵית צִהְיוּנָא אַתְרָא דְּלִית מַיָּא דְּאַפִּיק לְךָ מַיָּא מִצּוֹרָא תַּקְפָּא:	הַמוֹלִיכְךָ בַּמִּדְבָּרוֹ הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נָחֵשׁ וְשָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמְאֻן אֲשֶׁר אֵין־מַיִם הַמוֹצִיא לְךָ מַיִם מִצּוֹר הַחֹלֶקֶם־יֵשׁ:	15
16	who fed thee in the wilderness with manna, which thy fathers knew not, that He might afflict thee, and that He might prove thee, to do thee good at thy latter end;	דְּאוֹכְלָךָ מִנָּא בַּמִּדְבָּרָא דְּלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ בְּדִיל לַעֲנִיּוּתֶךָ וּבְדִיל לְנִסְיוֹתֶךָ לְאוֹטָבָא לְךָ בְּסוֹפֶךָ:	הַמֵּאֲכִילֶךָ מִן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לִמְעַן עֲנֹתְךָ וּלְמַעַן נִסְתָּךָ לְהִיטֵבָךָ בְּאַחֲרִיתֶךָ:	16
17	and thou say in thy heart: 'My power and the might of my hand hath gotten me this wealth.'	וְתִימַר בְּלִבְּךָ חִלִּי וְתִקְוֶה יָדִי קֵנָא לִי יָת נִכְסֵיָא הָאֵלִין:	וְאָמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ כַּחַי וְעֵצָם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת־הַחֵיל הַזֶּה:	17
18	But thou shalt remember the LORD thy God, for it is He that giveth thee power to get wealth, that He may establish His covenant which He swore unto thy fathers, as it is this day.	וְתִדְבֹר יָת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲרִי הוּא יְהִיב לְךָ עֵצָא לְמַקְנִי נִכְסִין בְּדִיל לְקַיָּמָא יָת קְיָמִיָּה דְּרַגִּים לְאַבְרָהָם כִּי־יִמָּא הָדִין:	וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנָּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לִמְעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם כִּי־יִהְיֶה הַזֶּה: (פ)	18
19	And it shall be, if thou shalt forget the LORD thy God, and walk after other gods, and serve them, and worship them, I forewarn you this day that ye shall surely perish.	וַיְהִי אִם אֶתְנַשָּׂא תִתְנָשִׂי יָת דַּחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְתִתְהַךְ בְּתַר טַעוֹת עַמֻּמָּא וְתַפְלַחְנִין וְתִסְגֹּד לַהוֹן אֶסְתִּידִית בְּכוֹן יִמָּא דִין אֲרִי מִיבַד תִּיבְדוּן:	וְהָיָה אִם־שָׁכַחְתָּ תִשְׁכַּח אֶת־ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַּדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעֵדְתִּי בְּכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֵּאבְדוּן:	19
20	As the nations that the LORD maketh to perish before you, so shall ye perish; because ye would not hearken unto the voice of the LORD your God.	כְּעַמֻּמָּא דִּי מוֹכִיד מִן קְדַמִּיכֹן כֹּן תִּיבְדוּן חֲלָף דְּלֹא קִבְּלִיתֶן לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵיכֹן:	כְּגוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה מֵאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֹּן תֵּאבְדוּן עַקֵּב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (פ)	20
IX	Hear, O Israel: thou art to pass over the Jordan this day, to go in to dispossess nations greater and mightier than thyself, cities great and fortified up to heaven,	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ עֲבַר יוֹמָא דִין יָת יַרְדֵּנָא לְמִיעַל לְמִירַת עַמֻּמִּין רַבְרָבִין וְתַקְפִּין מִנָּךְ קַרְוִין רַבְרָבִין וּכְרִיכִין עַד צִית שְׁמִיָּא:	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ עֲבַר הַיּוֹם אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּ גוֹיִם גְּדֻלִּים וְעֲצָמִים מִמֶּךָ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בְּשִׁמּוֹם:	ת

<p>2 a people great and tall, the sons of the Anakim, whom thou knowest, and of whom thou hast heard say: 'Who can stand before the sons of Anak?'</p>	<p>עם גדול ורם בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתנצב לפני בני ענק:</p> <p>עם רב ותקיף בני גפריא דאת ידעת ואת שמעתא מן יבול למקם קדם בני גפריא:</p>	<p>2 וידעת היום כי יהיה אליהם הוא העבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר יהוה לך:</p>
<p>3 Know therefore this day, that the LORD thy God is He who goeth over before thee as a devouring fire; He will destroy them, and He will bring them down before thee; so shalt thou drive them out, and make them to perish quickly, as the LORD hath spoken unto thee.</p>	<p>וידע יומא דין ארי יי אלהך הוא עבר קדמך מימריה אישא אכלא הוא ישיצין והוא יתברנן קדמך ותתריכנן ותבידנן בפריע כמא דמליל יי לך:</p>	<p>3 וידעת היום כי יהיה אליהם הוא העבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר יהוה לך:</p>
<p>4 Speak not thou in thy heart, after that the LORD thy God hath thrust them out from before thee, saying: 'For my righteousness the LORD hath brought me in to possess this land'; whereas for the wickedness of these nations the LORD doth drive them out from before thee.</p>	<p>לא תימר בלבך בדיתבר יי אלהך יתהון מן קדמך למימר בזכותי אעלני יי למירת ית ארעא דא ובחובי עממיא האלן יי מתריך להון מן קדמך:</p>	<p>שלישי אל תאמר בלבך בתוך יהוה אליהם אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך:</p>
<p>5 Not for thy righteousness, or for the uprightness of thy heart, dost thou go in to possess their land; but for the wickedness of these nations the LORD thy God doth drive them out from before thee, and that He may establish the word which the LORD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.</p>	<p>לא בזכותך ובקשיות לבך את עליל למירת ית ארעאון ארי בחובי עממיא האלן יי אלהך מתריך להון מן קדמך ובדיל לקיימא ית פתגמא דקיים יי לאברהם לאברהם ליצחק וליעקב:</p>	<p>5 לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה יהוה אליהם מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב:</p>
<p>6 Know therefore that it is not for thy righteousness that the LORD thy God giveth thee this good land to possess it; for thou art a stiffnecked people.</p>	<p>וידע ארי לא בזכותך יי אלהך יחייב לך ית ארעא שבתא דא למירתה ארי עם קשי קדל את:</p>	<p>6 וידעת כי לא בצדקתך יהוה אליהך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה:</p>
<p>7 Remember, forget thou not, how thou didst make the LORD thy God wroth in the wilderness; from the day that thou didst go forth out of the land of Egypt, until ye came unto this place, ye have been rebellious against the LORD.</p>	<p>הוי דכיר לא תתנשי ית דארגיותא קדם יי אלהך במדברא למן יומא דנפקתא מארעא דמצרים עד מתיכון עד אתרא הדן מסרבין היותן קדם יי:</p>	<p>7 זכר אל תשכח את אשר הקצפת את יהוה אליה במדבר למן היום אשר יצאתו מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם יהוה:</p>

(1) גדולים ועצומים ממך. אמה עזוס, והם עזומים ממך:

(4) אל תאמר בלבבך. לדקמי ורשעת הגוים גרמו:

(5) לא בצדקתך וגור אתה בא לרשת וגור כי ברשעת הגוים. הרי כי משמש נלסון אלא:

8	<p>Also in Horeb ye made the LORD wroth, and the LORD was angered with you to have destroyed you.</p>	<p>8 וּבַחֲרֹב הִקְצַפְתֶּם אֶת־יְהוָה וַיִּתְאַנֶּף יְהוָה בְּכֶם לְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם:</p> <p>וּבַחֲרֹב אֲרַגִּיזְתוּן קָדָם יְיָ וַתִּקְרֹף רוּגִיזָא דִּי יְיָ בְּכוּן לְשִׁיזָאָה יְחֻכוּן:</p>
9	<p>When I was gone up into the mount to receive the tables of stone, even the tables of the covenant which the LORD made with you, then I abode in the mount forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water.</p>	<p>9 בַּעֲלֹתִי הַהָרָה לִקְחַת לוֹחַת הָאֲבָנִים לְלוֹחַת הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם וְאָשָׁב בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וָאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי:</p> <p>בְּמַסְקִי לְטוֹרָא לְמַסָּב לוֹחֵי אֲבָנִיזָא לוֹחֵי קִימָא דִּגְזֹר יְיָ עִמָּכוּן וַיִּתִּיבִית בְּטוֹרָא אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָן לַחֲמָא לֹא אָכַלִית וּמִיָּא לֹא שְׁתִיתִי:</p>
10	<p>And the LORD delivered unto me the two tables of stone written with the finger of God; and on them was written according to all the words, which the LORD spoke with you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly.</p>	<p>10 וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוֹחַת הָאֲבָנִים כְּתָבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים וְעַלֵּיהֶם כָּכַל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל:</p> <p>וַיִּתֵּב יְיָ לִי יֵת תְּרִין לוֹחֵי אֲבָנִיזָא כְּתִיבִין בְּאֶצְבָּעָא דִּי וְעַלֵּיהוֹן כָּכַל פִּתְגָמָא דְּמַלִּיל יְיָ עִמָּכוּן בְּטוֹרָא מִגֹּז אִישְׁתָּא בְּיוֹמָא דְּקָהָלֹא:</p>
11	<p>And it came to pass at the end of forty days and forty nights, that the LORD gave me the two tables of stone, even the tables of the covenant.</p>	<p>11 וַיְהִי מִסָּף אַרְבָּעִים יוֹם וָאַרְבָּעִים לַיְלָן וַיִּתֵּב יְיָ לִי יֵת אֶת־שְׁנֵי לֹחַת הָאֲבָנִים לְלוֹחַת הַבְּרִית:</p> <p>וַהֲוָה מִסּוֹף אַרְבָּעִין יָמִין וָאַרְבָּעִין לַיְלָן וַיִּתֵּב יְיָ לִי יֵת תְּרִין לוֹחֵי אֲבָנִיזָא לוֹחֵי קִימָא:</p>
12	<p>And the LORD said unto me: 'Arise, get thee down quickly from hence; for thy people that thou hast brought forth out of Egypt have dealt corruptly; they are quickly turned aside out of the way which I commanded them; they have made them a molten image.'</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רַד מִהָר מִזָּה כִּי שָׁחַת עַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם סָרוּ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסֵּכָה:</p> <p>וַאֲמַר יְיָ לִי קוּם חוֹת בְּפָרִיעַ מִכָּא אֲרִי חַבִּיל עַמֶּךָ דְּאַפִּיקְתָּא מִמִּצְרַיִם סָטוּ בְּפָרִיעַ מִן אוֹרְחָא דְּפִקִּידְתָּנוּן עַבְדוּ לָהוֹן מִתְכָּא:</p>
13	<p>Furthermore the LORD spoke unto me, saying: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people;</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֹאֲמַר רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קָשָׁה עֹרֵף הוּא:</p> <p>וַאֲמַר יְיָ לִי לְמִימַר גְּלִי קָדָמִי עַמָּא הָרִין וְהָא עַם קָשִׁי קָדָל הוּא:</p>
14	<p>let Me alone, that I may destroy them, and blot out their name from under heaven; and I will make of thee a nation mightier and greater than they.'</p>	<p>14 הָרַף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאַמְחֶה אֶת־שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאַעֲשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי־עָצוּם וְרַב מִמֶּנִּי:</p> <p>אַנַּח בַּעֲוֹתְךָ מִן קָדָמִי וְאַשְׁיִינֹן וְאַמְחִי יֵת שְׁמִיהוֹן מִתַּחַת שָׁמַיָא וְאַעֲבִיד יְתֶךָ לְעַם תְּקִיף וְסָגִי מִנְּהוֹן:</p>

(9) ואשב בהר. אין ישיבה חלל לשון עכזה (מגילה כא.).

(10) לוחת. לחת כמכר, ששמיהן שוות:

15	So I turned and came down from the mount, and the mount burned with fire; and the two tables of the covenant were in my two hands.	וְאָפֵן וְאָרֵר מִן־הָהָר וְהָהָר בְּעֵר בָּאֵשׁ וְשָׁנִי לִוְחֵת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי:	15
16	And I looked, and, behold, ye had sinned against the LORD your God; ye had made you a molten calf; ye had turned aside quickly out of the way which the LORD had commanded you.	וְנִזְוִיתָ וְהָא חֲבֹתוֹן קָדָם יי אֶלְהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֶל מִחָא סְטִיתוֹן בִּפְרִיעַ מִן אֲדָרָא דְפִשִּׁיד יי יִתְכּוֹן:	16
17	And I took hold of the two tables, and cast them out of my two hands, and broke them before your eyes.	וְאֶחָדִית בְּתָרִין לִוְחֵי וּרְמִיתָנוֹן מֵעַל תַּרְתִּין יָדַי וְתִבְרַתָּנוֹן לְעֵינֵיכֶם:	17
18	And I fell down before the LORD, as at the first, forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water; because of all your sin which ye sinned, in doing that which was evil in the sight of the LORD, to provoke Him.	וְאֶשְׁתַּטַּחִית קָדָם יי כִּד בְּשַׁדְמִיתָא אַרְבַּעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לֵילוֹן לַחֲמָא לֹא אֶכְלִית וּמֵאָ לֹא שְׁתִּיתִי עַל כָּל חֻבֹּתָכוֹן דְּחִבֹּתָנוֹן לְמַעַבְד דְּבִישׁ קָדָם יי לְאַרְגָּזָא קְדָמוּהִי:	18
19	For I was in dread of the anger and hot displeasure, wherewith the LORD was wroth against you to destroy you. But the LORD hearkened unto me that time also.	אֲרִי דְחִילִית מִן קָדָם רוּגְזָא וְחִמָּתָא דְרָגָז יי עֲלִיכוֹן לְשִׁיזָאָה יִתְכּוֹן וְקַבִּיל יי צְלוֹתִי אַף בְּזִמְנָא הַהוּא:	19
20	Moreover the LORD was very angry with Aaron to have destroyed him; and I prayed for Aaron also the same time.	וְעַל אַהֲרֹן הָוָה רָגַז מִן קָדָם יי לַחֲדָא לְשִׁיזְיוֹתֵיהּ וְצִלִּיתִי אַף עַל אַהֲרֹן בְּעֵדְנָא הַהוּא:	20

(18) ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום. שנאמר ועָשָׂה אֱלֹהִים אֵל ה' אֱלֹהֵי הַכִּפָּרָה (שמות לב, ל), באותה עלייה נחשכנתי ארבעים יום, נמצאו פְּלִים ככ"ט באב, שהוא עלה בשמונה עשר בתמוז, זו דיוס נחמדה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה פֶּסֶל לָךְ שָׁנִי לַחַם (שם לד, א), עשה עוד מי יום, נמצאו פְּלִים דיוס הכפורים, זו דיוס נחמדה הקב"ה לישראל בשמחה ואמר לו למשה סְלִסְתִּי כְּדָרָךְ (במדבר יד, כ), לכך הוקבע למחילה ולסליחה, ומנין שנחמדה בראון שלם, שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות וְאֶנְכִי עֲמָדְתִּי צָהָר פְּיָמִים הָרִאשֹׁנִים (לקמן י, י), מה הראשונים בראון אף אחרונים בראון, אמור מעתה, אמצעים היו בכעס:

(20) ובאהרן התאנף יהוה. לפי ששמע לכס: להשמידו. זה פְּלוֹי צנים, וכן הוא אומר וְאֶשְׁמִיד פְּרִיז מִמֶּעַל (עמוס ז, ט): ואתפלל גם בעד אהרן. והועילה תפילתי לכפר מחנה, ומתו שנים ונשאלו השנים:

<p>21 And I took your sin, the calf which ye had made, and burnt it with fire, and beat it in pieces, grinding it very small, until it was as fine as dust; and I cast the dust thereof into the brook that descended out of the mount.—</p>	<p>וְאֶת־חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר־עָשִׂיתֶם אֶת־הָעֵגֶל לְקַחְתִּי וְאֲשַׂרְךָ אֹתוֹ בְּאֵשׁ וְנָאֲכַת אֹתוֹ טָחוֹן הַיֵּטֵב עַד אֲשֶׁר־דָּק לְעָפָר וְאֲשַׁלְּךָ אֶת־עָפָרוֹ אֶל־הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן־הַהָר׃</p>	<p>21 וְאֶת־חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר־עָשִׂיתֶם אֶת־הָעֵגֶל לְקַחְתִּי וְאֲשַׂרְךָ אֹתוֹ בְּאֵשׁ וְנָאֲכַת אֹתוֹ טָחוֹן הַיֵּטֵב עַד אֲשֶׁר־דָּק לְעָפָר וְאֲשַׁלְּךָ אֶת־עָפָרוֹ אֶל־הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן־הַהָר׃</p>
<p>22 And at Taberah, and at Massah, and at Kibroth-hattaavah, ye made the LORD wroth.</p>	<p>וּבְדַבְעֶרָה וּבְמַסָּה וּבְקִבְרֵי־הַתְּאֵוָה מִקְצָפִים הָיִיתֶם אֶת־יְהוָה׃</p>	<p>22 וּבְדַבְעֶרָה וּבְמַסָּה וּבְקִבְרֵי־הַתְּאֵוָה מִקְצָפִים הָיִיתֶם אֶת־יְהוָה׃</p>
<p>23 And when the LORD sent you from Kadesh-barnea, saying: ‘Go up and possess the land which I have given you’; then ye rebelled against the commandment of the LORD your God, and ye believed Him not, nor hearkened to His voice.</p>	<p>וּבְשַׁלַּח יְהוָה אֶתְכֶם מִקְדָּשׁ בְּרַנֵּעַ לֵאמֹר עֲלוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וְתִמְרוּ אֹתֶּנָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא תִאֱמָנְתֶם לוֹ וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ׃</p>	<p>23 וּבְשַׁלַּח יְהוָה אֶתְכֶם מִקְדָּשׁ בְּרַנֵּעַ לֵאמֹר עֲלוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וְתִמְרוּ אֹתֶּנָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא תִאֱמָנְתֶם לוֹ וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ׃</p>
<p>24 Ye have been rebellious against the LORD from the day that I knew you.—</p>	<p>מִמֶּרְיָם הָיִיתֶם עִם־יְהוָה מִיּוֹם דַּעֲתִי אֶתְכֶם׃</p>	<p>24 מִמֶּרְיָם הָיִיתֶם עִם־יְהוָה מִיּוֹם דַּעֲתִי אֶתְכֶם׃</p>
<p>25 So I fell down before the LORD the forty days and forty nights that I fell down; because the LORD had said He would destroy you.</p>	<p>וְאֲשַׁתַּחֲוִית קָדָם יְיָ יָת אַרְבַּעַיִן וָיָמִין וְיָת אַרְבַּעַיִן לַיְלָו דַּאֲשַׁתַּחֲוִית אָרִי אָמַר יְיָ לְשִׁיזָאָה יִתְכּוֹן׃</p>	<p>25 וְאֲתַנַּפֵּל לִפְנֵי יְהוָה אֵת אַרְבַּעַיִם הַיּוֹם וְאֵת־אַרְבַּעַיִם הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתַּנַּפַּלְתִּי כִּי־אָמַר יְהוָה לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם׃</p>
<p>26 And I prayed unto the LORD, and said: ‘O Lord GOD, destroy not Thy people and Thine inheritance, that Thou hast redeemed through Thy greatness, that Thou hast brought forth out of Egypt with a mighty hand.</p>	<p>וְצִלִּיתִי קָדָם יְיָ וְאָמַרְתִּי יְיָ אֱלֹהִים לֹא תַחֲבִיל עִמָּךְ וְאַחֲסַנְתָּךְ דַּפְרָקְתָא בְּתוֹקְפֶךָ דַּאֲפִיקְתָא מִמִּצְרַיִם בְּיַד תְּקִיפָא׃</p>	<p>26 וְאֶתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וְאָמַרְתִּי יְיָ אֱלֹהִים לֹא תַחֲבִיל עִמָּךְ וְאַחֲסַנְתָּךְ דַּפְרָקְתָא בְּתוֹקְפֶךָ דַּאֲפִיקְתָא מִמִּצְרַיִם בְּיַד תְּקִיפָא׃</p>
<p>27 Remember Thy servants, Abraham, Isaac, and Jacob; look not unto the stubbornness of this people, nor to their wickedness, nor to their sin;</p>	<p>אֲדַכֵּר לְעַבְדְּךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֹא תִתְּפָנִי לְקִשְׁיוֹת עַמָּא הָדִין וּלְחֻבִּיהוֹן וּלְחַטָּאֵיהוֹן׃</p>	<p>27 זָכַר לְעַבְדֶּיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אַל־תִּפֶּן אֶל־קִשְׁיֵהֶם הִזָּה וְאֶל־רָשָׁעוֹ וְאֶל־חַטָּאתוֹ׃</p>

(21) שחון. לשון הווה, כמו קלוד (צראשית יז, ט) וקלוד (דברים כח, לז). מולאנ"ט בלע"ז:

(25) ואתנפל וגו'. אלו הן עמם האמורים למעלה, ופנלן כאן, לפי שכחז כאן קדר תפלחו, שנאמר ה' אלהים אל תשחת עמך וגו'.

28	lest the land whence Thou broughtest us out say: Because the LORD was not able to bring them into the land which He promised unto them, and because He hated them, He hath brought them out to slay them in the wilderness.	פֶּן־יֹאמְרוּ הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִשָּׁם מִבְּלִי יָכֹלֶת יִהְיֶה לְהִבְיָאֵם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־דִּבַּר לָהֶם וּמִשְׁנֵאתָנוּ אוֹתָם הוֹצֵיאֵם לְהַמָּתֵם בְּמִדְבָּר:	28
29	Yet they are Thy people and Thine inheritance, that Thou didst bring out by Thy great power and by Thy outstretched arm.'	וְהֵם עַמֶּךָ וְנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ בְּכֹחַךְ הַגָּדֹל וּבְזְרֹעַךְ הַנְּטוּיָה: (פ)	29
X	At that time the LORD said unto me: 'Hew thee two tables of stone like unto the first, and come up unto Me into the mount; and make thee an ark of wood.	בַּעֲתָ הָהוּא אָמַר יְיָ לִי פֶסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לִוְחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשִׁימִים וְעֹלָה אֵלַי הִתְהַרָה וַעֲשֵׂיתָ לָךְ אָרוֹן עֵץ:	רביעי ט
2	And I will write on the tables the words that were on the first tables which thou didst break, and thou shalt put them in the ark.'	וְאָכְתַבְתָּ עַל־הַלְּחָת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלְּחָת הָרִאשִׁימִים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ וּשְׁמַתָם בְּאָרוֹן:	2
3	So I made an ark of acacia-wood, and hewed two tables of stone like unto the first, and went up into the mount, having the two tables in my hand.	וַאֲעַשֵׂה אָרוֹן עֵצִי שִׁטִּים וְאֶפְסַל שְׁנֵי־לִוְחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשִׁימִים וְאָעַל הִתְהַרָה וּשְׁנֵי הַלְּחָת בְּיָדַי:	3
4	And He wrote on the tables according to the first writing, the ten words, which the LORD spoke unto you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly; and the LORD gave them unto me.	וַיִּכְתֹּב עַל־הַלְּחָת כַּמִּכְתָּב הָרִאשֹׁן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבַּר יְיָ אֵלֵיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּתֶּנֶם יְיָ אֵלַי:	4
5	And I turned and came down from the mount, and put the tables in the ark which I had made; and there they are, as the LORD commanded me.—	וְאֶפֶן וְאָרַדְתִּי מִן־הָהָר וְאָשֵׁם אֶת־הַלְּחָת בְּאָרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִיו שָׁם כְּאֲשֶׁר צֻוֵּי יְיָ:	5

(1) בעת ההיא. לסוף מ' יום נחרצה לי, ואמר לי פסל לך ואח"כ ועשית ארון, ואני עשיתי ארון תחלה, שכשאבא והלוות צידי היכן אמנם, ולא זה הוא הארון שעשה בצלאל, שהרי משכן לא נחמסקו בו עד לאחר יום הכפורים, כי צרדמו מן ההר זיה להם על מלאכת המשכן, ובצלאל עשה משכן תחלה ואחר כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה, וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה, ואותו שעשה בצלאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי, ונענשו עליו ונגזרה:

<p>6 And the children of Israel journeyed from Beeroth-benejaakan to Moserah; there Aaron died, and there he was buried; and Eleazar his son ministered in the priest's office in his stead.</p>	<p>ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה תמן מת אהרן ואלעזר בנו תחתיו:</p>	<p>6 ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן ואלעזר בנו תחתיו:</p>
<p>7 From thence they journeyed unto Gudgod; and from Gudgod to Jotbah, a land of brooks of water.—</p>	<p>מתמן נטלו לגדגוד ומן גדגוד ליתבת ארע נגדא נחלין דמין:</p>	<p>7 משם נסעו הגדגדה ומן הגדגדה יטבתה ארץ נחלי מים:</p>
<p>8 At that time the LORD separated the tribe of Levi, to bear the ark of the covenant of the LORD, to stand before the LORD to minister unto Him, and to bless in His name, unto this day.</p>	<p>בעדנא תהוא אפריש יי ית שבטא דלוי למטל ית ארון קימא דיי למקם קדם יי לשמשותיה ולברכא בשמיה עד יומא הדין:</p>	<p>8 בעת תהוא הבדיל יהוה את שבט הלוי לשאת את-ארון ברית-יהוה לעמד לפני יהוה לשרתו ולברך בשמו עד היום יהוה:</p>
<p>9 Wherefore Levi hath no portion nor inheritance with his brethren; the LORD is his inheritance, according as the LORD thy God spoke unto him.—</p>	<p>על כן לא יהיה ללוי חלק ואחסנא עם אחוהי מתנן דיהב ליה יי אגון אחסנתיא כמא דמליל יי אליהו ליה:</p>	<p>9 על-כן לא-יהיה ללוי חלק ונחלה עם-אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר יהוה אליהו לו:</p>
<p>10 Now I stayed in the mount, as at the first time, forty days and forty nights; and the LORD hearkened unto me that time also; the LORD would not destroy thee.</p>	<p>ואנא הויתי קאים בטיורא פיומיא קדמאי ארבעין ימין וארבעין לילין וקביל יי צלותי אף בזמנא תהוא לא אבא יי לחבלותך:</p>	<p>10 ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים יום וארבעים לילה וישמע יהוה אלי גם בפעם ההוא לא-אבה יהוה השחיתך:</p>

(6) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן נסעו למוסרה, והלא ממוסרות באו לבני יעקן, שנאמר ויסעו ממסרות וגו' (במדבר לג, לא), ועוד שם מת אהרן, והלא זהר ההר מת, לא וחשוב ותמצא שמונה מסעות ממוסרות להר ההר, אלא אף זו מן המוכחה, ועוד עשיתם זאת, כשמת אהרן זהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד, ונאסס לכם ממלחמת מלך ערד, ונאסס ראש לחזור למצרים, וחזרתם לאחוריתכם שמונה מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה, שם נלחמו לכם בני לוי והרגו מכם ואתם מהם, עד שהחזירו אתכם בדרך חזרתכם, ומשם חזרתם הגדגדה הוא חר הגדגד:

(7) ומן הגדגדה וגו'. ובמוסרה עשיתם אצל כד על מיתתו של אהרן שגרמה לכם זאת, ונדמה לכם כאילו מת שם, וסמך משה תוכחה זו לשצירת הלוחות, לומר שקשה מיתתו של דניקיס לפני הקד"ה כיום שנשתצרו בו הלוחות, ולהודיעך שהקשה לו מה שאמרו נתנה ראש לפרוש ממנו, כיום שעשו בו את העגל:

(8) בעת ההוא הבדיל ה' וגו'. מוסב לענין הראשון: בעת ההוא. בשנה הראשונה לנאחכם ממצרים, וטעיתם בעגל, ובני לוי לא טעו בצדילם המקום מכס. וסמך מקרא זה לחזרת בני יעקן לומר שאף בזה לא טעו זה בני לוי, אלא עמדו באמונתם: לשאת את ארון. הלויס: לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו. הכהנים, והוא נשיאת כפיים:

(9) על כן לא היה ללוי חלק. לפי שהוצדלו לעבודת מזבח ואינן פנוין לחרוש ולזרוע: ה' הוא נחלתו. נוטל פרס מזומן מבית המלך:

(10) ואנכי עמדתי בהר. לקבל הלוחות האחרונות, ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד זהר בעליה אחרונה זו, חזר והתחיל זה: כימים הראשונים. של לוחות הראשונות, מה הם צרפון אף אלו צרפון, אצל האמצעיים שעמדתי שם להחפץ עליכם, היו צדקם:

11	<p>And the LORD said unto me: 'Arise, go before the people, causing them to set forward, that they may go in and possess the land, which I swore unto their fathers to give unto them.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קום לךָ לְמַסַּע לִפְנֵי הָעָם וַיְבֹאוּ וַיֵּירָשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם לָתֵת לָהֶם: (פ)</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קום לךָ לְמַסַּע לִפְנֵי הָעָם וַיְבֹאוּ וַיֵּירָשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם לָתֵת לָהֶם: (פ)</p>
12	<p>And now, Israel, what doth the LORD thy God require of thee, but to fear the LORD thy God, to walk in all His ways, and to love Him, and to serve the LORD thy God with all thy heart and with all thy soul;</p>	<p>וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מֵעֲמֹךָ כִּי אִם-לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל-דַּרְכָּיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעַבְדוֹ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְכֶּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:</p>	<p>12 וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מֵעֲמֹךָ כִּי אִם-לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל-דַּרְכָּיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעַבְדוֹ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְכֶּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:</p>
13	<p>to keep for thy good the commandments of the LORD, and His statutes, which I command thee this day?</p>	<p>לְשָׁמֹר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת-חֻקָּיו אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצַוֶּה הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ:</p>	<p>13 לְשָׁמֹר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת-חֻקָּיו אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצַוֶּה הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ:</p>
14	<p>Behold, unto the LORD thy God belongeth the heaven, and the heaven of heavens, the earth, with all that therein is.</p>	<p>הֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמַיָּה הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל-אֲשֶׁר-בָּהּ:</p>	<p>14 הֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמַיָּה הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל-אֲשֶׁר-בָּהּ:</p>
15	<p>Only the LORD had a delight in thy fathers to love them, and He chose their seed after them, even you, above all peoples, as it is this day.</p>	<p>רַק בְּאַבְרָהָם חִשַּׁק יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחָר בְּזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים כִּיּוֹם הַזֶּה:</p>	<p>15 רַק בְּאַבְרָהָם חִשַּׁק יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחָר בְּזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים כִּיּוֹם הַזֶּה:</p>
16	<p>Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked.</p>	<p>וּמְלֹתָם אֶת עֶרְלַת לִבְבְּכֶם וְעָרַפְכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד:</p>	<p>16 וּמְלֹתָם אֶת עֶרְלַת לִבְבְּכֶם וְעָרַפְכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד:</p>
17	<p>For the LORD your God, He is God of gods, and Lord of lords, the great God, the mighty, and the awful, who regardeth not persons, nor taketh reward.</p>	<p>כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יֵשָׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד:</p>	<p>17 כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יֵשָׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד:</p>

- (11) ויאמר ה' אלי וגו'. אע"פ שסרתם מאחריו וטעיתם צעגל, אמר לי לך נסה את הקס וגו' (שמות לז, לד):
(12) ועתה ישראל. אע"פ שעשיתם כל זאת, עודנו רחמיו וחצתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכס כי אם ליראה וגו': כי אם ליראה וגו'. רבותינו דרשו מכאן, הכל צדי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג):
(13) לשמור את מצות ה'. ואף היא לא לחנם, אלא לטוב לך שתקבלו שכר:
(14) הן לה' אלהיך. הכל, ואעפ"כ רק בצדקותי חשק ה' מן הכל:
(15) בכם. כמו שאתם (רואים אתכם) חשוקים מכל העמים היום הזה:
(16) ערלת לבבכם. אוטם לנצנעם וכיסויו:
(17) ואדוני האדונים. לא יוכל שום אדון להניל אתכם מידו: לא ישא פנים. אם תפרקו עולו: ולא יקח שחד.

18	He doth execute justice for the fatherless and widow, and loveth the stranger, in giving him food and raiment.	עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה עֶבֶד דִּין יִיתֶם וְאֶחָד וְאֶחָד לֶחֶם לָתֵת לוֹ וְאָהַב גֵּר לָתֵת לוֹ לֶחֶם וְשָׂמְלָהּ וְאָהַבְתֶּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְתִרְחַמוּן יֵת גֵּיזְרָא אַרְי דִּי־רִין הוֹיִתוֹן בְּאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם וְיִי אֱלֹהֶךָ תִּדְחַל וּקְדָמוֹהִי תִפְלַח וּלְדַחֲלִיתָהּ תִּתְקַרֵּב וּבִשְׁמִיהּ תִּקְרִיב וְשָׁבַע	18
19	Love ye therefore the stranger; for ye were strangers in the land of Egypt.	הוּא תִּהְלִיתֶךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אֵתְךָ אֶת־הַגְּדֹלָת וְאֶת־הַנּוֹרְאָת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ	19
20	Thou shalt fear the LORD thy God; Him shalt thou serve; and to Him shalt thou cleave, and by His name shalt thou swear.	בְּשָׁבַעִים נָפֶשׁ יִרְדּוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה וְעַתָּה שְׁמֶךָ יִהְיֶה אֲלֶיךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב	20
21	He is thy glory, and He is thy God, that hath done for thee these great and tremendous things, which thine eyes have seen.	וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמְרָתוֹ וְחֻקָּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים	21
22	Thy fathers went down into Egypt with threescore and ten persons; and now the LORD thy God hath made thee as the stars of heaven for multitude.	וְיִדְעֶתֶם הַיּוֹם כִּי לֹא אֵת בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֻלּוֹ אֶת־יָדוֹ הַחֲזָקָה וְזִרְעוֹ הַנְּטוּיָה	22
XI	Therefore thou shalt love the LORD thy God, and keep His charge, and His statutes, and His ordinances, and His commandments, always.	וְיִתְּ אֶתְּוֹתֶיהָ וְיִתְּ עֲוֹבוֹתֶיהָ דְּעָבַד בְּגוֹ מִצְרַיִם לְפָרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְלִכְלֹ אֶרֶצָהּ	XI
2	And know ye this day; for I speak not with your children that have not known, and that have not seen the chastisement of the LORD your God, His greatness, His mighty hand, and His outstretched arm,	וְיִתְּ אֶתְּוֹתֶיהָ וְיִתְּ עֲוֹבוֹתֶיהָ דְּעָבַד בְּגוֹ מִצְרַיִם לְפָרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְלִכְלֹ אֶרֶצָהּ	2
3	and His signs, and His works, which He did in the midst of Egypt unto Pharaoh the king of Egypt, and unto all his land;	וְיִתְּ אֶתְּוֹתֶיהָ וְיִתְּ עֲוֹבוֹתֶיהָ דְּעָבַד בְּגוֹ מִצְרַיִם לְפָרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְלִכְלֹ אֶרֶצָהּ	3

לפיכך צומו:

- (18) עשה משפט יתום ואלמנה. הרי גזורה, אלל גזורתו אתה מוצא ענותנותו (מגילה לא). ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה. ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו של יעקב צאניו על זה התפלל, וְנָסַן לִי לָחֶם לְאֵלֶּל וּבָגָד לְלִבִּי (בראשית כח, כ):
- (19) כי גרים הייתם. מוס שכן אל תאמר לחצרך:
- (20) את ה' אלהיך תירא. ומעבד לו ומדבק בו, ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו, אז בשמו תשבע:
- (2) וידעתם היום. מנו לצדעת ולהצין ולקבל מוכחתי: כי לא את בניכם. אני מדבר עכשיו, שיוכלו לומר לנו לא ידענו ולא ראינו בכל זה:

<p>4 and what He did unto the army of Egypt, unto their horses, and to their chariots; how He made the water of the Red Sea to overflow them as they pursued after you, and how the LORD hath destroyed them unto this day;</p>	<p>וְעָשָׂה לְחַיִּיל מִצְרַיִם לְסוּסֵי וּלְרֶכֶבָּו אֲשֶׁר הִצִּיף אֶת־מֵי יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרָדָפָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּאֲבָדוּ יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:</p>	<p>4 וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחַיִּיל מִצְרַיִם לְסוּסֵי וּלְרֶכֶבָּו אֲשֶׁר הִצִּיף אֶת־מֵי יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרָדָפָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּאֲבָדוּ יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:</p>
<p>5 and what He did unto you in the wilderness, until ye came unto this place;</p>	<p>וְעָשָׂה לָכֵן בְּמִדְבָּר עַד מִיָּתִיכֹן עַד אֲתָרָא הַדִּין:</p>	<p>5 וְאֲשֶׁר עָשָׂה לָכֵן בְּמִדְבָּר עַד־ בְּאַכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:</p>
<p>6 and what He did unto Dathan and Abiram, the sons of Eliab, the son of Reuben; how the earth opened her mouth, and swallowed them up, and their households, and their tents, and every living substance that followed them, in the midst of all Israel;</p>	<p>וְעָשָׂה לְדָתָן וּלְאֶבְיָרָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּרֶךְ רְאוּבֵן דִּפְתַּחַת אֶרֶץ יִת פּוּמָה וּבִלְעֲתָנוֹן וַיִּת אִנָּשׁ בְּתִיהוֹן וַיִּת מִשְׁכְּנֵיהוֹן וַיִּת כָּל יְקוּמָא דְעַמָּהוֹן בְּגוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>6 וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וּלְאֶבְיָרָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּרֶךְ רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַעֵם וְאֶת־בְּתִיָּהֶם וְאֶת־אֹהֲלֵיהֶם וְאֶת כָּל־הַיְּקוּמָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל־יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>7 but your eyes have seen all the great work of the LORD which He did.</p>	<p>אֲרִי עֵינֵיכֹן חֲזָאָה יִת כָּל עוֹבְדָא דִּי רַבָּא דְעָבַד:</p>	<p>7 כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאֵת אֶת־כָּל־ מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה:</p>
<p>8 Therefore shall ye keep all the commandment which I command thee this day, that ye may be strong, and go in and possess the land, whither ye go over to possess it;</p>	<p>וְתִטְּרוּן יִת כָּל תִּפְקִידָתָא דְּאַנָּא מְפָשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין בְּדִיל דְּתִתְקַפּוּן וְתִיעֲלוּן וְתִירְתוּן יִת אֶרֶץ דְּאַתוּן עָבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>8 וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַמַּעַן תִּחְזְקוּ וּבְאַתֶּם וַיִּירֶשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>
<p>9 and that ye may prolong your days upon the land, which the LORD swore unto your fathers to give unto them and to their seed, a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וּבְדִיל דְּתִירְכוּן יוֹמִין עַל אֶרֶץ דְּקָמִים יִי לְאַבְהָתְכוֹן לְמַתָּן לְהוֹן וּלְבְנֵיהוֹן אֶרֶץ עֲבָדָא חֵלֵב וְדַבֵּשׁ:</p>	<p>9 וּלְמַעַן תִּאָּרְכוּ יָמִים עַל־ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתֵּיכֶם לֵתֶת לָהֶם וּלְיָרְעֵם אֶרֶץ זָבֶת חֵלֵב וְדַבֵּשׁ: (ס)</p>

(6) בקרב כל ישראל. כל מקום שהיה אחד מהם צורם, הארץ נצקעת מתחתיו וכולעתו, אלו דברי רבי יהודה, אמר לו רבי נחמיה, והלא כבר נאמר וַתִּפְּסֶם הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ (במדבר טו, לז), ולא פיוסיה, אמר לו ומה אני מקיים בקרב כל ישראל, אמר לו שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהיה אחד מהם, היה מתגלגל וצא עד מקום הנקיעה: ואת כל היקום אשר ברגליהם. זה ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו (פסחים קיט.).

(7) כי עיניכם הרואות. מוסב על המקרא האמור למעלה, כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו', כי אם עמכם, אשר עיניכם הרואות וגו':

<p>10 For the land, whither thou goest in to possess it, is not as the land of Egypt, from whence ye came out, where thou didst sow thy seed, and didst water it with thy foot, as a garden of herbs;</p>	<p>כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא אֲשֶׁר יִצְאֲתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת-זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרַגְלֶךָ כִּגְן הֵיכָל:</p>	<p>ששי י</p>
<p>11 but the land, whither ye go over to possess it, is a land of hills and valleys, and drinketh water as the rain of heaven cometh down;</p>	<p>וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעֹת לְמַטֵּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה-מֵיָם:</p>	<p>11</p>
<p>12 a land which the LORD thy God careth for; the eyes of the LORD thy God are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year.</p>	<p>אֶרֶץ דִּי אֱלֹהֶךָ תִּבְעֶה יְתֵה תְדִירָא עֵינֵי יי אֱלֹהֶךָ בִּה מְרִישָׁה דְּשִׁתָּא וְעַד סוּפֵה דְּשָׁנָה:</p>	<p>12 שָׁנָה: (ס)</p>
<p>13 And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the LORD your God, and to serve Him with all your heart and with all your soul,</p>	<p>וְיְהִי אִם קִבְּלָא תִּקְבְּלוּן לְפָקוּדֵי דִּבְרָא מִפְּקִיד יִתְּכוּן יוֹמָא דִּין לְמִרְחָם יְת יי אֱלֹהֶיכוֹן וּלְמַפְלַח קִדְמוּהִי בְּכָל לִבְכוֹן וּבְכָל נַפְשְׁכוֹן:</p>	<p>13 וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתֶּם תִּשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוֶּה אֲתֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעִבְדוֹ בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:</p>

(10) לא בארץ מצרים היא. אלא טובה הימנה, ונאמרה הצטחה זו לישראל ציניאחס ממזרים, שהיו אומרים שמה לא נבוא אל ארץ טובה ויפה כזו, יכול בגנותה הכחוז מדבר, וכך אמר להם לא בארץ מצרים היא אלא רעה הימנה, תלמוד לומר וְקִבְּלוּן שְׁנֵים עָשָׂר לְפָנֵי וְגו' (במדבר יג, כב), אדם אחד צנאן, וחס צנה צוען למזרים צנו וחצרון לכנען, דרך ארץ אדם צונה את הנאה ואחר כך צונה את הקעור (ס"א הגרוע), שפסולתו של ראשון הוא נותן צשני, ובכל מקום החציב קודם, הא למדת שחצרון יפה מזוען, ומזרים משובחת מכל הארצות, שנאמר כָּגֵן ה' פֶּאֶרֶץ מִזְרָיִם (בראשית יג, י), וזוען שצח מזרים היא, שהיתה מקום מלכות, שכן הוא אומר פִּי הָיָה צֹעֵן שָׂרִי (ישעיה ל, ד), וחצרון פסולתה של ארץ ישראל, לכן הקצוה לקצורת מחים, ואע"פ כן היא יפה מזוען (ספרי לו). ובכחצות (דף קיז). דרשו צענין אחר, אפשר אדם צונה צית לצנו הקטן ואח"כ לצנו הגדול, אלא שצמזונה על אחד משצנה צוען: אשר יצאתם משם. אפילו ארץ רעמסס אשר ישבתם צה, והיא צמזיטצ ארץ מזרים, שנאמר צְמִיטָצ קֶרֶךְ וְגו' (בראשית מז, יא), אף היא אינה כארץ ישראל: והשקית ברגלך. ארץ מזרים היית צריך להציא מים מנילוס צרגליך, ולהשקותה צריך אמה לנדד מִשְׁנֶתָּה וּלְעֵמֶל, והנמוך שותה ולא הגבוה, ואמה מעלה המים מן הנמוך לגבוה, אבל זו למטר השמים תשתה מים, אמה ישן על מטתך והקצ"ה משקה נמוך וגבוה, גלוי ושאינו גלוי, כאמת: כגן הירק. שאין די לו צגשמים ומשקין אוחו צרגל ובכתף:

(11) ארץ הרים ובקעות. משוצה ההר מן המישור, שהמישור צצית כור אמה זורע כור, אבל ההר, צית כור ממנו חמשת כורין, ארבע מארבע שפועיו ואחד צראשו: ובקעות. הן מישור:

(12) אשר ה' אלהיך דורש אותה. והלא כל הארצות הוא דורש, שנאמר לְהַמְטִיר עַל אֶרֶץ לֹא אִישׁ (איוב לח, כו), אלא כציוכל אינו דורש אלא אומה, וע"י אומה דרישה שדורשה, דורש את כל הארצות עמה: תמיד עיני ה' אלהיך בה. לראות מה היא צריכה ולחדש צה גזרות, עמים לטובה ועמים לרעה כו', כדאיאת צרה" (דף יז:). מרשית השנה. מר"ה נדון מה יהא צסופה (ר"ה ח.).

(13) והיה אם שמוע. והיה, מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשתה מים: והיה אם שמוע תשמעו. אם תשמע צישן תשמע צחדש (סוכה מו:), וכן אם שְׁלַח תִּשְׁלַח (דברים מ, יט), אם תחלת לשכות, סופך שתשכח כולה, שכן כתיב צמגלה אם תעצני יום יומים אעצך: מצוה אתכם היום. שהיה עליכם חדשים כאילו שמעתם צו ציום (ספרי ראה נח):

14	that I will give the rain of your land in its season, the former rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn, and thy wine, and thine oil.	וְנָתַתִּי מִטֶּר־אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאֶסְפַּת דִּגְנוֹךְ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ:	14
15	And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou shalt eat and be satisfied.	וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה לְבִהֶמְתֶּךָ וְאָכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ:	15
16	Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye turn aside, and serve other gods, and worship them;	הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם:	16
17	and the anger of the LORD be kindled against you, and He shut up the heaven, so that there shall be no rain, and the ground shall not yield her fruit; and ye perish quickly from off the good land which the LORD giveth you.	וְחָרָה אַף־יְהוָה בְּכֶם וְעָצָר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תֵתֵן אֶת־יְבוּלָהּ וְאָבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם:	17

לאהבה את ה'. שלא תאמר הרי אני לומד בשביל שאהיה עשיר, בשביל שאקרא רב, בשביל שאקבל שכר, אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה, וסוף הכבוד לבא (נדרים סז). ולעבדו בכל לבבכם. עבודה שהיא בלב, וזו היא תפלה, שהתפלה קרויה עבודה, שנאמר וְלִקְרָךְ דִּי אִנֵּת פִּלְחָה לֵה צִדְקִיָּךְ (דניאל א, יז), וכי יש פולחן בצבל, אלא על שהיה מתפלל, שנאמר וְכוּיִן פְּתִיחָן לֵה וגו' (שם יא), וכן דוד הוא אומר, תְּפִלַּתִּי קִטְרָת לִפְנֶיךָ (תהלים קמא, ז): בכל לבבכם ובכל נפשכם. והלא כבר הזהיר בכל לבבך ובכל נפשך, אלא הזהיר ליחיד הזהיר לציבור:

(14) ונתתי מטר ארצכם. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי (ספרי מא): בעתו. צלילות, שלא יטריחו אתכם. דבר אחר צעמו, צליל צמות (ספרי מז), שהכל מצויין בצמיהם: יורדה. היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה, שְׁמִרָהּ אֶת הָאָרֶץ וְאֶת הַזֵּרַעִים (תענית ו). ומלקוש. רביעה היורדת סמוך לקציר, למלאות התבואה בקשיה (שם), ולשון מלקוש דבר המאחר, כדמחרגמינן וְהָיָה הַעֲטָפִים לְלָצֵן (בראשית ל, מז), לְקַשֵּׂא. דבר אחר, לכך נקראת מלקוש, שירדת על המלילות ועל הקשין (שם): ואספת דגנך. אתה תאספנו אל הזית ולא אויבך, כענין שנאמר אִם אֶפֶן אֶת דִּגְנוֹךְ וגו' כִּי מֵאֶסְפוּ יִאֲכְלֶהוּ (ישעיה סב, ח"ט), ולא כענין שנאמר וְהָיָה אִם יָרַע יִשְׂרָאֵל וגו' (שופטים ו, ג):

(15) ונתתי עשב בשדך. שלא תטמך להוליכה למדצירות. דבר אחר, שהיה גורו תבואתך כל ימות הגשמים, ומשליך לפני צהמתך, ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר, ואינה פוחתת מדגנה (ספרי מג): ואכלת ושבעת. הרי זו צרכה אחרת, שהיא צרכה מנויה צפת בתוך המעים, ואכלת ושבעת:

(16) השמרו לכם. כיון שהיו אוכלים ושבעים, השמרו לכם שלא תבעטו, שאין אדם מורד בהקצ"ה אלא מתוך צביעה, שנאמר פֶּן תֵּאֲכַל וְשָׂבַעְתָּ (דברים ח, יז), וְהִקְרָךְ וְלִאֲכָךְ יִרְצֵן (שם יג), מה הוא אומר אחריו, וְכֵן לְצִדְקָךְ וְשִׁבְחָךָ (שם יד): וסרתם. לפרוש מן התורה, ומתוך כך ועבדתם אלהים אחרים, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודת אלילים, וכן דוד הוא אומר, כִּי גִרְשִׁי הָיִים מִהַסָּפֶסֶם צִנְעָלַת ה' לְאֹמֶר לֵךְ עֲזָב וגו' (שמואל א כו, יט), ומי אמר לו כן, אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה, הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים: אלהים אחרים. שהם אחרים לעובדיהם, לועק אליו ואינו עושהו (ספרי מג), נמא עשוי לו כנכרי:

(17) את יבולך. אף מה שאתה מוציל לה, כענין שנאמר וְרַעְשָׁם הִרְבָּה וְהָבֵא מַעֲטָה (חגי א, ו): ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא, משל למי ששלח צנו לצית המשתה, והיה יושב ומפקידו אל תאכל יותר מנכרך שחצא נקי לביתך, ולא השגיח הבן ההוא, אכל ושתה יותר מנכרכו והקיא וטנף את כל בני המסיבה, נטלוהו בידי וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין (ספרי שם): מהרה. איני נותן לכם קִרְבָּא, ואם תאמרו והלא נחמה קִרְבָּא לדור המבול, שנאמר וְהָיָה יָמֵי מָאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה (בראשית ו, ג), דור המבול לא היה להם ממי ללמוד, ואתם יש לכם ממי ללמוד (ספרי

18	Therefore shall ye lay up these My words in your heart and in your soul; and ye shall bind them for a sign upon your hand, and they shall be for frontlets between your eyes.	וְשַׁמַּתֶּם אֶת־דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל־לִבְבְּכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וְקִשְׁרֹתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל־יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:	וְחִשּׁוֹן יֵת פִּתְגָּמִי אֵלַיִן עַל־לִבְכֶּן וְעַל נַפְשְׁכֶן וְתִקְטְרוּן יִתְהוֹן לְאֹת עַל יְדְכֶן וְיִהְיוּ לְתַפְלִין בֵּין עֵינֵיכֶן:
19	And ye shall teach them your children, talking of them, when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.	וְלַמִּדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ:	וְתַלְפוֹן יִתְהוֹן יֵת בְּנֵיכֶן לְמַלְלָא בְּהוֹן בְּמִתְקַבֵּךְ וּבְמִתְקַבֵּךְ בְּאוֹרְחָא וּבְמִשְׁכְּבְךָ וּבְמִקְוִמְךָ:
20	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates;	וְכָתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:	וְתַכְתּוּבְנוֹן עַל מְזוּזֵינ וְתַקְבְּעֵנוֹן בְּסַפֵּי בֵיתְךָ וּבְתַרְעֵךְ:
21	that your days may be multiplied, and the days of your children, upon the land which the LORD swore unto your fathers to give them, as the days of the heavens above the earth.	לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבֹתֵיכֶם לָתֶת לָהֶם כְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ: (בְּסַפְרֵי תִימֹן הָאָרֶץ: בְּצַד־יִגְדוּלָה) (ס)	בְּדִיל דִּי־סְגוֹן יוֹמִיכֶן וְיוֹמֵי בְנֵיכֶן עַל אֶרֶץ דְּקִיִּים יִי לְאֲבֹתְכֶן לְמַתָּן לְהוֹן כְּיוֹמֵי שְׁמַיָא עַל אֶרֶץ:
22	For if ye shall diligently keep all this commandment which I command you, to do it, to love the LORD your God, to walk in all His ways, and to cleave unto Him,	כִּי אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָהָ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַכֵּת בְּכָל־דְּרָכָיו וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ:	אֲרִי אִם מִשְׁר תִּשְׁרוּן יֵת כָּל תִּפְקִידָתָא הָדָא דְאֲנִי מְפָקִיד יִתְכֶּן לְמַעֲבָדָה לְמִרְחָם יֵת יִי אֱלֹהֵיכֶן לְמַהֵךְ בְּכָל אוֹרְחָן דְּתַקְנָן קְדָמוּהִי וּלְאַתְקַרְבָּא לְדַחֲלָתִיה:
23	then will the LORD drive out all these nations from before you, and ye shall dispossess nations greater and mightier than yourselves.	וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֵיכֶם וְיִרְשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִכֶּם:	וְיִתְרִיךְ יִי יֵת כָּל עַמֵּינִי הָאֵלַיִן מִן קְדָמִיכֶן וְיִתְרִתוּן עַמֵּינִי רַבְרָבִין וְתַקִּיפִין מִנְכֶּן:

(ס):

(18) ושמחתם את דברי. אף לאחר שתגלו היו מצויינים צמחות, הניחו תפילין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר הִצִּי לָךְ יְיָ (ירמיה לא, כ ספרי ס):

(19) לדבר בם. משעה שהנך יודע לדבר למדהו תורה לזו משה, שיהא זה למוד דבורו, מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר, אצוי מסית עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה (ספרי מו), ואם לא עשה כן, הרי הוא כאלו קוצרו, שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר צם וגו':

(21) למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אם עשיתם כן ירצו, ואם לאו לא ירצו, שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו: לתת להם. לתת לכם אין כתיב כאן, אלא לתת להם, מכאן מצינו למדים תחיית המתים מן התורה (ספרי מו):

(22) שמר תשמרון. אזהרת שמירות הרצה, להזהר בתלמודו שלא ישתכח: ללכת בכל דרכיו. הוא רחוס ואמה תהא רחוס, הוא גומל חסדים ואמה גומל חסדים: ולדבקה בו. אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאלו נדבקת בו:

24	Every place whereon the sole of your foot shall tread shall be yours: from the wilderness, and Lebanon, from the river, the river Euphrates, even unto the hinder sea shall be your border.	כָּל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תֵּדְרֹךְ כָּל-אֶתְרָא דְתִדְרֹךְ פִּרְסַת כְּפִי-דְגִלְכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה רִגְלִיכֹן בֵּיה דִּילְכֹן יְהִי מִן מִן-הַמִּדְבָּר וְהַלְבָּנוֹן מִן-הַנָּהָר נְהַר-פָּרַת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרֹן יִהְיֶה גְבֻלְכֶם:	24
25	There shall no man be able to stand against you: the LORD your God shall lay the fear of you and the dread of you upon all the land that ye shall tread upon, as He hath spoken unto you.	לֹא-יִתְיַצֵּב אִישׁ בַּפְּנֵיכֶם פִּחְדְּכֶם וּמֹרָאֲכֶם יִתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל-פָּנַי כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תֵּדְרֹכּוּ-בָּהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: (ס)	קיא פסוקים
<i>The Haftara is Isaiah 49:14 - 51:3 on page 165.</i>			
26	Behold, I set before you this day a blessing and a curse:	רְאֵה אֲנִי נֹתֵן לְפָנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: חַיֵּו דְאַנָּא יְהִיב קְדָמִיכֹן יוֹמָא דִּין בְּרַכָּן וּלְנִשְׁיָן:	ראה
27	the blessing, if ye shall hearken unto the commandments of the LORD your God, which I command you this day;	אֶת-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם: יֵת בְּרַכָּן אִם תִּקְבְּלוּן לְפִקּוּדֵי דִּין אֱלֹהֵיכֹן דְאַנָּא מִפְּשִׁיד יִתְכֹּן יוֹמָא דִּין:	27
28	and the curse, if ye shall not hearken unto the commandments of the LORD your God, but turn aside out of the way which I command you this day, to go after other gods, which ye have not known.	וְהַקְלָלָה אִם-לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתֶּם: (ס) וּלְנִשְׁיָן אִם לֹא תִקְבְּלוּן לְפִקּוּדֵי דִּין אֱלֹהֵיכֹן וְתִסְטֹן מִן אֲוִרְחָא דְאַנָּא מִפְּשִׁיד יִתְכֹּן יוֹמָא דִּין לְמוֹהֵד בְּתֵר טַעֲוֹת עַמְמֵינָא דְלֹא יָדַעְתִּין:	28

(23) והוריש ה'. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי: ועצמים מכם. אתם גבורים והם גבורים מכם, שאם לא שיראל גבורים, מה השבח הוא שמשבח את האמוריים לומר ועומים מכם, אלא אתם גבורים משאר האומות, והם גבורים מכם:

(25) לא יתיצב איש וגו'. אין לי אלא איש, אומה ומשפחה ואשה וכשפיה מנין, תלמוד לומר לא יתיצב מכל מקום, א"כ מה תלמוד לומר איש, אפילו כעוג מלך הצן (ספרי נצ): פחדכם ומוראכם. והלא פחד הוא מורא, אלא פחדכם על הקרובים, ומוראכם על הרחוקים: פחד. לשון נעיתת פתאום: מורא. לשון דאגה מימים רבים: כאשר דבר לכם. והיכן דבר, קַת יִמְתִּי יִשְׁלַח לְפָנֶיךָ וְגו' (שמות כג, כז):

(26) ראה אנכי נותן. הבט וקללה. האמורות צהר גרזים וצהר עיזל:

(27) את הברכה. על מנת תשמעו:

(28) מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו'. הא למדת, שכל העווד עזודת אלילים, הרי הוא קר מכל הדרך שננטעו ישראל, מכאן אמרו, כל המודה בעזודת אלילים ככופר בכל התורה כולה (ספרי נד):

29	And it shall come to pass, when the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, that thou shalt set the blessing upon mount Gerizim, and the curse upon mount Ebal.	וְהָיָה כִּי יָבִיאוּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנִתְּתָה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הָהָר גְּרִיזִים וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הָהָר עִיבָל:	וְהָיָה אֲרִי יַעֲלֶנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָאָרֶץ דָּאתָ עָלֶיךָ לְתִמְן לְמִירְתָּהּ וְתִתִּין יְת מְבָרְכֶינָא עַל טוֹרָא דְגְרִיזִין וְיִת מְלֻטִּינָא עַל טוֹרָא דְעִיבָל:
30	Are they not beyond the Jordan, behind the way of the going down of the sun, in the land of the Canaanites that dwell in the Arabah, over against Gilgal, beside the terebinths of Moreh?	הֲלֹא-הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים הַיּוֹשֵׁב בְּעֵרְבָה מוֹל הַגִּלְגָּל אֵצֶל אֱלוֹנֵי מֹרֶה:	הֲלֹא אַנּוּן בְּעֵבֶרָא דִּירְדְנָא אַחֲרֵי אוֹרְחָא מַעְלֵי שְׁמֵשׁ בְּאַרְעַ פְּנַעֲנָא דִּי תִיב בְּמִישְׁרָא לְקִבְלִי גִלְגָּל בְּסֹטֶר מִיִּשְׁרֵי מוֹרֶה:
31	For ye are to pass over the Jordan to go in to possess the land which the LORD your God giveth you, and ye shall possess it, and dwell therein.	כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשֵּׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֹתָהּ וְיִשְׁבֹּתֶם-בָּהּ:	אֲרִי אַתּוּן עֹבְרִין יְת יַרְדְנָא לְמִיעַל לְמִירְתָּהּ יְת אֶרֶץ דִּי אֱלֹהֵיכֶם יְהִיב לָכוֹן וְתִירְתּוּן יְתָהּ וְתִתְּבוּן בָּהּ:
32	And ye shall observe to do all the statutes and the ordinances which I set before you this day.	וְשִׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:	וְתִטְרוּן לְמַעַבְד יְת כָּל קִימִיָּא וְיִת דִּינִיָּא דְאַנָּא יְהִיב קְדַמִּיכוֹן יוֹמָא דִּין:
XII	These are the statutes and the ordinances, which ye shall observe to do in the land which the LORD, the God of thy fathers, hath given thee to possess it, all the days that ye live upon the earth.	אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה:	אֵלִין קִימִיָּא וְדִינִיָּא דְתִטְרוּן לְמַעַבְד בְּאַרְעָא דִּי תִיב אֱלֹהֵי דְאַבְהָתְךָ לָךְ לְמִירְתָּהּ כָּל יוֹמִיָּא דְאַתּוּן קִימִין עַל אֶרֶץ:
2	Ye shall surely destroy all the places, wherein the nations that ye are to dispossess served their gods, upon the high mountains, and upon the hills, and under every leafy tree.	אֲבָד תֹּאבְדוּן אֶת-כָּל-הַמִּקְדָּשֹׁת אֲשֶׁר עֲבָדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת-אֱלֹהֵיהֶם עַל-הָהָרִים הַרְּמִים וְעַל-הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל-עֵץ רֹעֵנָן:	אֲבָדָא תֹאבְדוּן יְת כָּל אֹתֵרִיָּא דְפִלְחוּ תִמְן עִמְמִיָּא דְאַתּוּן יְרִתִּין יְתָהוּן יְת טְעוֹתָהוּן עַל טוֹרִיָּא רְמִיָּא וְעַל רְמָתָא וְתַחוֹת כָּל אֵילָן עֹבֹף:

(29) ונתתה את הברכה. כמרגומו, ית מצרכיא, את המצרכים: על הר גריזים. כלפי הר גריזים. הופכים פניהם, ופתחו בצרכה צדק האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל האזורים שצפרשה אמרו תחלה בלשון צדק, ואח"כ הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה (סוטה לז):

(30) הלא המה. נתן בהם סימן: אחרי. אחרי העצרת הירדן הרצה והלאה למרחוק, וזהו לשון אחרי, כל מקום שנאמר אחרי, מופלג הוא: דרך מבוא השמש. להלן מן הירדן לזר מערב, וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שננקדו בשני טעמים, אחרי נקוד צפשאט, ודרך נקוד צמשפל והוא דגוש, ואם היה אחרי דרך דבור אחד, היה נקוד אחרי צמ"ק צפשאט. שופר הפוך, ודרך צפשאט ורפה: מול הגלגל. רחוק מן הגלגל (סוטה לג): אלוני מורה. הוא שם, שנאמר עד מקום שָׁם עד אלון מוֹרָה (בראשית יב, 1):

(31) כי אתם עוברים את הירדן וגו'. נסים של ירדן יהיו סימן צידכם שתצאו ותירשו את הארץ:

<p>3 And ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and burn their Asherim with fire; and ye shall hew down the graven images of their gods; and ye shall destroy their name out of that place.</p>	<p>וְנִצְצֹתֶם אֶת־מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבְרֹתֶם אֶת־מַצְבְּתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת־שְׁמָם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>	<p>וְנִצְצֹתֶם אֶת־מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבְרֹתֶם אֶת־מַצְבְּתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת־שְׁמָם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>
<p>4 Ye shall not do so unto the LORD your God.</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן כֵּן קֹדֶם יי אֱלֹהֵיכֶם:</p>	<p>לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>
<p>5 But unto the place which the LORD your God shall choose out of all your tribes to put His name there, even unto His habitation shall ye seek, and thither thou shalt come;</p>	<p>אֲלֵהִין לְאַתְרָא דִּיתְרַעִי יי אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבִטֵיכֶם לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתִּיהָ תִּמְן לְבֵית שְׁכִינְתִּיהָ תִּתְּבַעֲוּ וְתִיתּוּן לְתִמְן:</p>	<p>כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׁבִטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה:</p>
<p>6 and thither ye shall bring your burnt-offerings, and your sacrifices, and your tithes, and the offering of your hand, and your vows, and your freewill-offerings, and the firstlings of your herd and of your flock;</p>	<p>וְתִיתּוּן לְתִמְן עֲלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְבָרֵיכֶם וְנִדְבַחְתֶּם וּבְכֹרֹת בְּקִרְבְּכֶם וְצֹאנְכֶם:</p>	<p>וְהִבֵּאתֶם שָׁמָּה עֲלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְבָרֵיכֶם וְנִדְבַחְתֶּם וּבְכֹרֹת בְּקִרְבְּכֶם וְצֹאנְכֶם:</p>
<p>7 and there ye shall eat before the LORD your God, and ye shall rejoice in all that ye put your hand unto, ye and your households, wherein the LORD thy God hath blessed thee.</p>	<p>וְתִיכְלוּן תִּמְן קֹדֶם יי אֱלֹהֵיכֶם וְתִחַדְדוּן בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יְדְכֶם אַתֶּם וְאִנְשׁ בְּתִיכֶם וְדְבָרְכֶּךָ יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>וְאָכַלְתֶּם־שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל־מַשְׁלַח יְדְכֶם אַתֶּם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָךָ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:</p>
<p>8 Ye shall not do after all that we do here this day, every man whatsoever is right in his own eyes;</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן כָּל־דְּאֻנְחָא עֲבָדִין כָּא יוֹמָא דִּין גְּבַר כָּל דְּכֶשֶׁר בְּעִינֵיהִי:</p>	<p>לֹא תַעֲשׂוּן כָּל־אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַיּוֹם אִישׁ כָּל־הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו:</p>

- (2) אבד תאבדוּן. אצל, ואח"כ תאבדוּן, מכאן לעוקר עבודת גלולים שזריך לשרש אחריה (עבודה זרה מה): את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'. ומה תאבדוּן מהם, את אלהיהם אשר על ההרים:
- (3) מזבח. של אצנים הרצה: מצבה. של אצן אחת, והיא צימוס שנויה צמשה (שם מו:), אצן שהצבה מתחלטה לצימוס: אשרה. אילן הנעצד (שם מה:). ואבדתם את שמם. לכות להם שם לגנאי, צית גליא קורין לה צית כריא, עין כל עין קון (שם מו:).
- (4) לא תעשוּן כן. להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם צמקום אשר יבחר. דבר אחר ונתתם את מזבחותם ואצדתם את שמם לא תעשוּן כן, אזהרה למוחק את השם ולנותן אצן מן המזבח או מן העזרה, אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישאל נותנין את המזבח, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרצ (ספרי סא):
- (5) לשכנו תדרשו. זה משכן שילה (ספרי סב):
- (6) זבחיכם. למיס של חובה: מעשרותיכם. מעשר צמחה ומעשר שני לאכול לפניו מן החומה: תרומת ידכם. אלו הצבורים, שנאמר צהם וְלָקַח הַפָּהוּ הַטָּעָא מִיֶּדְךָ (לקמן כו, ד): ובכרת בקרבכם. לתת לכהן ויקריבו שם:
- (7) אשר ברכך ה'. לפי הצרכה הצא (ספרי סד):
- (8) לא תעשוּן ככל אשר אנחנו עושים וגו'. מוסב למעלה על כי אחם עוזרים את הירדן וגו', כשתעזרו את הירדן,

9	for ye are not as yet come to the rest and to the inheritance, which the LORD your God giveth thee.	9 כִּי לֹא־בִאתֶם עַד־עֵתָה אֶל־הַמְנוּחָה וְאֶל־הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ:
10	But when ye go over the Jordan, and dwell in the land which the LORD your God causeth you to inherit, and He giveth you rest from all your enemies round about, so that ye dwell in safety;	10 וְעַבְרַתֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל־אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וְיִשְׁבַּתֶּם־בְּטָחָה:
11	then it shall come to pass that the place which the LORD your God shall choose to cause His name to dwell there, thither shall ye bring all that I command you: your burnt-offerings, and your sacrifices, your tithes, and the offering of your hand, and all your choice vows which ye vow unto the LORD.	11 וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשֵׁכֶן שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תָּבִיאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי מֻצְוָה אֶתְכֶם עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשֵׂי־יְדֵיכֶם וְתִרְמַת יֶדְכֶם וְכָל־מִבְחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה:
12	And ye shall rejoice before the LORD your God, ye, and your sons, and your daughters, and your men-servants, and your maid-servants, and the Levite that is within your gates, forasmuch as he hath no portion nor inheritance with you.	12 וְשִׂמְחֶתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבָנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וַאֲמָהֹתֵיכֶם וְחִלּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם:
13	Take heed to thyself that thou offer not thy burnt-offerings in every place that thou seest;	13 הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

מיד מותרים אתם להקריב צבמה כל י"ד שנה של כזוש וחלוק, וצבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום צמשכן, שהוא עמסו ונמשח, והוא כשר להקריב צו חטאות ואשמות נדרים ונדבות, אבל צבמה אין קרב אלא הנידר והנידב, והוא איש כל הישר צעיניו, נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר צעיניכם להציאם, ולא ע"י חובה, אותם תקריבו צבמה (צחיס קי"ז):

(9) כי לא באתם. כל אותן י"ד שנה: עד עתה. כמו עדיין: אל המנוחה. זו שילה (שם קיט.): הנחלה. זו ירושלים:

(10) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ. שחלוקה, ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שצטו: והניח לכם. לאחר

כזוש וחלוק ומנוחה הגוים אשר הניחם לנפשותם את ישראל (שופטים ג, א), ואין זו אלא צימי דוד. אז:

(11) והיה המקום וגו'. צנו לכם בית הצחירה לירושלים, וכן הוא אומר בדוד, ויהי כי ישב הפלך צביתו וה' הניח לו מַסְבִּיב מִכָּל אֹיְבָיו, ויאמר הפלך אל קטן הגזיר ראה גא אֹנִכִי יוֹשֵׁב צְבִית מְרִזִּים וְאֶרֶץ הָעֵלִיִּים יֹשֵׁב בְּחוּף הַיָּרֵקָה (שמואל ב' ז, א-ב):

שמה תביאו וגו'. למעלה אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים, ולכן חלקם הכתוב, ליתן היתר צין זו לזו, משחברה שילה וצאלו לנוצ ומרצה נוצ וצאלו לגבעון, היו הצמות מותרות, עד שצאלו לירושלים (שם): מבחר נדריכם. מלמד שיציאו מן המוצר:

(13) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר (ספרי ע): בכל מקום אשר תראה. אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב

14	but in the place which the LORD shall choose in one of thy tribes, there thou shalt offer thy burnt-offerings, and there thou shalt do all that I command thee.	כִּי אִם-בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבִטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצַוֶּה:	אֲלֵהִין בְּאַחַד דִּיתְרֵי יִי בְּחֵדָּא מִן שְׁבִטָּה תִּמְנָן תַּסִּיק עֲלֹוֹתֶךָ וְתִמְנָן תַּעֲבִיד כֹּל דְּאֶנָּא מִפְּקִיד לָךְ:
15	Notwithstanding thou mayest kill and eat flesh within all thy gates, after all the desire of thy soul, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee; the unclean and the clean may eat thereof, as of the gazelle, and as of the hart.	רַק בְּכָל-אַנֹת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בֶּשָׂר כְּבָרְכַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנוּ כִּצְבִי וְכֹאִיל:	לְחֹוד בְּכָל רְעוֹת נִפְשֶׁךָ תִּפּוֹס וְתִיכּוֹל בֶּשָׂרָא כְּבָרְכַתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ דִּיהֵב לָךְ בְּכָל קִרְוֶךָ מִסְּאָבָא וּדְכִיָּא יִיכְלוּנִיהָ כְּבֶשֶׂר טְבִיָּא וְאִילָא:
16	Only ye shall not eat the blood; thou shalt pour it out upon the earth as water.	רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכוּנוּ כַּמַּיִם:	לְחֹוד דִּמָּא לֹא תִיכְלוּן עַל אֶרְעָא תִישְׁדַּףִּיהָ כַּמַּיָּא:
17	Thou mayest not eat within thy gates the tithe of thy corn, or of thy wine, or of thine oil, or the firstlings of thy herd or of thy flock, nor any of thy vows which thou vowest, nor thy freewill-offerings, nor the offering of thy hand;	לֹא-תֹכֵל לְאָכַל בְּשַׁעְרֶיךָ מִעֵשֶׂר דְּגָנֶךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְחָתֶךָ וּבִכּוֹרֹת בָּקָרֶךָ וְצֹאנֶךָ וְכָל-נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדָּר וְנִדְבָתֶיךָ וְתִרְוֹמַת יָדֶךָ:	לִית לָךְ רֶשׁוּ לְמִיכָל בְּקִרְוֶךָ מִעֵשֶׂר עֲבוּרֶךָ וְחִמּוּרֶךָ וּמִשְׁחָךָ וּבִכּוּרֵי תוֹרֶךָ וְעֹאנֶךָ וְכָל נִדְרֶךָ דְּתִדָּר וְנִדְבָתֶךָ וְאִפְרִשׁוֹת יָדֶךָ:

ע"פ נביא, כגון אליהו זהר הכרמל:
(14) באחד שבטיך. בחלקו של בנימין, ולמעלה (פסוק ה) הוא אומר מכל שבטיקם, הא כיצד, כשקנה דוד את הגורן מִאֲדֹנָהּ הַיְּבוּסִי, גִּזָּה הַזֶּה מִכָּל הַשְּׁבָטִים, ומכל מקום הגורן בחלקו של בנימין היה:
(15) רק בכל אות נפשך. צמה הכתוב מדבר, אם צמח תאווה, להמירה להם בלא הקרבת אימורים, הרי אמור במקום אחר, פי' ירשיה' ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גִּזְלֶךָ וְגו' וְאֶמְרָם אֲכָלָה בְּשָׂר וְגו' (פסוק כ), צמה זה מדבר, בקדשים שנפל צהם מוס, שיפדו ויאכלו בכל מקום (ספרי עא), יכול יפדו על מוס עובר, תלמוד לומר רק: תזבח ואכלת. אין לך צהם היתר גיוה וְסֶלֶז, אלא אכילה על ידי זביחה (זכורות טו.): הטמא והטהור. לפי שצאו מכח קדשים שנאמר צהם וְהַצֵּשׁר אֲשֶׁר יָגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל (ויקרא ז, יט), הוֹרֵךְ לַהֲמִיר צו טָמֵא וְטָהוֹר אוֹכְלִין צָקֶרָה אַחַת (יצמות עג): כצבי וכאיל. שאין קרבן צא מהם: כצבי וכאיל. לפוטרו מן הזרוע והלחיים והקצה:
(16) רק הדם לא תאכלו. אע"פ שאמרתי שאין לך צו זריקת דם צמזמח, לא תאכלנו: תשפכו כמים. לומר לך שאין צריך כסוי (חולין פד.). דבר אחר, הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים (ספרי עא):
(17) לא תוכל. צא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר: לא תוכל. רצי יהושע בן קרחא אומר, יכול אתה, אצל אינך רשאי. כיצא צו, וְאֶת הַיְּבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לֹא יָכֻלוּ צָנִי יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם (יהושע טו, סג), יכולים היו, אלא שאין רשאים, לפי שכתב להם אברהם צריח כשלקח מהם מערת המכפלה, ולא יבוסים היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יבוס, כך מפורש בפרקי דר' אליעזר (פרק לו), והוא שנאמר פי אִם הִסְרִיךְ הָעוֹרִים וְהַפְּסָקִים (שמואל א' ה, ו), ללמים שכתבו עליהם את השעוע: ובכרת בקרך. אזהרה לכהנים: ותירומת ידך. אלו הזכורים:

18	but thou shalt eat them before the LORD thy God in the place which the LORD thy God shall choose, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates; and thou shalt rejoice before the LORD thy God in all that thou puttest thy hand unto.	כִּי אִם-לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:	18
19	Take heed to thyself that thou forsake not the Levite as long as thou livest upon thy land.	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-הַלְוִי כָל-יְמֶיךָ עַל-אֲדָמְתְּךָ: (ס)	19
20	When the LORD thy God shall enlarge thy border, as He hath promised thee, and thou shalt say: 'I will eat flesh', because thy soul desireth to eat flesh; thou mayest eat flesh, after all the desire of thy soul.	כִּי-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לָךְ וְאָמַרְתָּ אֹכֶלָה בָּשָׂר כִּי-תִאֲוָה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל-אַוַּת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר:	יא
21	If the place which the LORD thy God shall choose to put His name there be too far from thee, then thou shalt kill of thy herd and of thy flock, which the LORD hath given thee, as I have commanded thee, and thou shalt eat within thy gates, after all the desire of thy soul.	כִּי-יִרְחַק מִמּוֹךְ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָךְ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ בְּכָל אֹת נַפְשְׁךָ:	21
22	Howbeit as the gazelle and as the hart is eaten, so thou shalt eat thereof; the unclean and the clean may eat thereof alike.	אֵךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת-הַצִּבִּי וְאֶת-הָאֵיל כֵּן תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֶנּוּ:	22
23	Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh.	רַק חֲזֹק לִבְלֹתִי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבָּשָׂר:	23

(18) לפני ה'. לפנים מן החומה: והלוי אשר בשעריך. אם אין לך לתת לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני, אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמך:
 (19) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר: על אדמתך. אזל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל:
 (20) כי ירחיב וגו'. למדה תורה דרך ארץ, שלא יתאווה אדם לאכול בשר, אלא ממין רחצת ידיים ועושר (חולין פד): בכל אות נפשך וגו'. אזל צמדצר נאסר להם בשר חולין, אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים:
 (21) כי ירחק ממוך המקום. ולא תוכל לצא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם: וזבחת וגו' כאשר צויתך. למדנו שיש צווי צזיחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה מסיני (חולין כה):
 (22) אך כאשר יאכל את הצבי וגו'. אינך מוזהר לאכלן צטהרה, אי מה צזי ואליל חלצן מותר אף חולין חלצן מותר, תלמוד לומר אך:

24	Thou shalt not eat it; thou shalt pour it out upon the earth as water.	לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם: לֹא תִיכְלֶנִּיהָ עַל אֲרֶעָא תִישְׁדְּנֶיהָ כַּמַּיָא:	24
25	Thou shalt not eat it; that it may go well with thee, and with thy children after thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.	לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי-תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: לֹא תִיכְלֶנִּיהָ בְּדִיל דִּי־יֵטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ בְּתַרְךָ אַרִי תַעֲבִיד דְּכֶשֶׁר קִדְּם יְיָ:	25
26	Only thy holy things which thou hast, and thy vows, thou shalt take, and go unto the place which the LORD shall choose;	רַק קִדְּשֶׁיךָ אֲשֶׁר-יִהְיוּ לָךְ וְנִדְרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה: לְחֹד קוֹדֶשֶׁךָ דִּיהוֹן לָךְ וְנִדְרֶךָ תִּטּוֹל וְתִיתִי לְאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ:	26
27	and thou shalt offer thy burnt-offerings, the flesh and the blood, upon the altar of the LORD thy God; and the blood of thy sacrifices shall be poured out against the altar of the LORD thy God, and thou shalt eat the flesh.	וְעִשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל: וְתַעֲבִיד עֲלוֹתֶיךָ בָּשָׂרָא וּדְמָא עַל מִדְבַּחַא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְדָם נִכְסַת קוֹדֶשֶׁךָ יִשְׁתַּפֵּיךָ עַל מִדְבַּחַא דִּי אֱלֹהֶיךָ וּבָשָׂרָא תִיכּוֹל:	27
28	Observe and hear all these words which I command thee, that it may go well with thee, and with thy children after thee for ever, when thou doest that which is good and right in the eyes of the LORD thy God.	שָׁמַר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד-עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס) טַר וְתַקְבִּיל יֵת כָּל פְּתֻגְמֵיָא הָאֵלִין דְּאֵנָּא מִפְּקִיד לָךְ בְּדִיל דִּי־יֵטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ בְּתַרְךָ עַד עַלְמָא אַרִי תַעֲבִיד דְּתַקִּין וְדְכֶשֶׁר קִדְּם יְיָ אֱלֹהֶיךָ:	28
29	When the LORD thy God shall cut off the nations from before thee, whither thou goest in to dispossess them, and thou dispossesest them, and dwellest in their land;	כִּי-יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וַיִּרְשָׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁכְּתָּ בְּאַרְצָם: אַרִי וְשִׁיבִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת עַמֻּמֵּיָא דְּאֵת עָלִיל לְתַמּוֹן לְמִירַת יְתִיהוֹן מִן קִדְמָךָ וְתִירַת יְתִיהוֹן וְתַחֲבִיב בְּאַרְעֵהוֹן:	שלישי 29

(23) רק חזק לבלתי אכל הדם. ממה שנאמר חזק, אתה למד שהיו שטופים דם לאכלו, לפיכך הוצרך לומר חזק, דברי רבי יהודה, רבי שמעון זן עזאי אומר, לא צא הכתוב, אלא להזהירך וללמדך, עד כמה אתה צריך להחזוק במצוות, אם הדם שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאווה לו, הוצרך לחזקך בצוהרתו, ק"ו לשאר מצוות (ספרי עו): ולא תאכל הנפש עם הבשר. אזהרה לאצר מן החי (חולין קג):

(24) לא תאכלנו. אזהרה לדם הממזגית:

(25) לא תאכלנו. אזהרה לדם האצירים: למען ייטב לך וגו'. צא ולמד מתן שכרן של מצוות, אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו וזכה לו ולבניו אחריו, ק"ו לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאווה להם (מכות כג):

(26) רק קדשך. אע"פ שאתה מותר לשחוט חולין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא הציאם לציית הצחירה:

(27) ועשית עלתך. אם עולות הם, תן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה, ואח"כ הבשר תאכל. ועוד דרשו (ספרי עז) רק קדשך, שצא ללמד על הקדשים שצחוה לארץ, וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבו (זכורות יד):

(28) שמור. זו משנה, שאתה צריך לשמרה בצטנך שלא תשכח, כענין שנאמר, פִּי נָעִים כִּי תִשְׁמְרֶנָּה בְּצִטְנָךָ (משלי כב, יח), ואם שָׁנִיךְ, אפשר שחשמע ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה, אינו בכלל מעשה (ספרי עט): את כל הדברים. שמהא חציצה עליך מזה קלה כמזה חמורה (ספרי שס): הטוב. עיני השמים: והישר. צעני אדם:

<p>30 take heed to thyself that thou be not ensnared to follow them, after that they are destroyed from before thee; and that thou inquire not after their gods, saying: 'How used these nations to serve their gods? even so will I do likewise.'</p>	<p>אִתָּמַר לְךָ דְּלִמָּא תִתְקַל בְּתַרְיָהוֹן בְּתַר דִּישְׁתִּיצוֹן מִן קִדְמוֹד וְדִלְמָא תִתְבַּע לְטַעוֹתָהוֹן לְמִימַר אִיכְדִין פְּלַחִין עִמָּמִיא הָאֱלִין יִתְטַעוֹתָהוֹן וְאַעֲבִיד כֵּן אַף אֲנָא:</p>	<p>הַשְׁמַר לְךָ פֶּן־תִּתְנַקֵּשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֵיהֶם וּפְנֵי־תִדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ חֲגֻוֹם הָאֱלֹהִים אֵת־אֱלֹהֵיהֶם וְאַעֲשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי:</p>
<p>31 Thou shalt not do so unto the LORD thy God; for every abomination to the LORD, which He hateth, have they done unto their gods; for even their sons and their daughters do they burn in the fire to their gods.</p>	<p>לֹא תַעֲבִיד כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרִי כָל דְּמַרְחַק קִדְם יִי דְשִׁנִּי עֲבָדִין לְטַעוֹתָהוֹן אֲרִי אֵת בְּנֵיהוֹן וּבָתָּהוֹן מוֹקְדִין בְּנוֹרָא לְטַעוֹתָהוֹן:</p>	<p>לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם:</p>
<p>XIII All this word which I command you, that shall ye observe to do; thou shalt not add thereto, nor diminish from it.</p>	<p>יִת כָּל פִּתְגָמָא דְאֲנָא מִפְקִיד יִתְכוֹן יִתִּיה תִּשְׁרוֹן לְמַעֲבִד לֹא תִסְפּוֹן עֲלוֹהִי וְלֹא תִמְנַעוֹן מִנִּיה:</p>	<p>XIII אֵת כָּל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסְף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: (פ)</p>
<p>2 If there arise in the midst of thee a prophet, or a dreamer of dreams—and he give thee a sign or a wonder,</p>	<p>אֲרִי יְקוֹם בֵּינֵךְ נְבִיא אוֹ חֵלִים חִלָּמָא וְיִתִּין לְךָ אֵת אוֹ מוֹפֵת:</p>	<p>*יא כִּי־יָקוֹם בְּקִרְבְּךָ נְבִיא אוֹ חֵלִים חִלָּום וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת:</p>
<p>3 and the sign or the wonder come to pass, whereof he spoke unto thee—saying: 'Let us go after other gods, which thou hast not known, and let us serve them';</p>	<p>וְיִתִּי אֶתָּא וּמוֹפֵתָא דְמִלִּיל עִמָּךְ לְמִימַר נִהְיָ בְּתַר טַעוֹת עִמָּמִיא דְלֹא יִדְעָתָנּוּ וּנְפִלְחִנִין:</p>	<p>3 וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם וְנַעֲבָדָם:</p>

(30) פֶּן תִּתְנַקֵּשׁ. אונקלוס תרגם לשון מוקש, ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש, ואפילו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טירוף וקשקוש מצינו נו"ן, וְאִתְקַבְּלָה דָּא לְדָא נִקְשָׁן (דניאל ה, ו), ואף זה אני אומר, פֶּן תִּתְנַקֵּשׁ אַחֲרֵיהֶם, פֶּן תִּתְנַקֵּשׁ אַחֲרֵיהֶם, להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן יִנְקֹשׁ נוֹשָׂה לְגָל אִשָּׁר לוֹ (תהלים קט, יא), מקלל את הרשע להיות עליו נושאים רצים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו: אחרי השמודם מפניך. אחר שתראה שאשמידם מפניך, יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקולקלים שצדיהם, אף אלה לא תעשה כן, שלא יבואו אחרים וישמידוך: איכה יעבדו. לפי שלא עש על עבודת אלילים, אלא על זנות וקטור ונסוך והשתחואה, כמו שכתוב בַּלְפִּי לֵה' לְבָדוֹ (שמות כב, יט), דברים הנעשים לגזבה, זא ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודת אלילים לעזבה דבר אחר, כגון פוער לפעור וזורק אֶבֶן לִמְרְקוֹלִים, זו היא עבודתה וחייב, אבל זנות וקטור ונסוך והשתחואה, אפילו שלא כדרכה חייב: (31) כי גם את בנייהם. גם, לרבות את אבותיהם ואמותיהם. א"ר עקיבא, אני ראיתי נכרי שכתחו לאציו לפני כלבו, ואכלו:

- (1) את כל הדבר. קלה כחמורה: תשמרו לעשות. ליתן לא תעשה על עשה האמורים צפרשה, שכל השמר לשון לא תעשה הוא (מכות יג:), אלא שאין לוקין על השמר של עשה: לא תסך עליי. חמשה טוטפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע זכרות בצרכת כהנים (ספרי פב):
- (2) ונתן אליך אות. בשמים, כענין שנאמר בגדעון וְעָשִׂיתָ לִי אוֹת (שופטים ו, יז), ואומר יְהִי קָא חֲרִב קָל הַגָּזָה וגו' (שם לט:). או מופת. דברך, דכתיב אִם עַל יְהִיָּה עַל הַגָּזָה לְבָדָה וְעַל קָל הַקָּרָן (חֲרִב) אִם־כֵּן לֹא תִשְׁמַע לוֹ. ואם תאמר מפני מה נותן לו הקב"ה ממלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהים אתכם:

thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the LORD your God putteth you to proof, to know whether ye do love the LORD your God with all your heart and with all your soul.

לֹא תִשְׁמָע אֶל-דְּבַר הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל-חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מִנְסָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֹתְכֶם לִדְעוֹת הִישָׁכֶם אֹתֵיכֶם אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל-לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:

After the LORD your God shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave.

אֲחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת-מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקוֹלוֹ תִשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְכֹו תִדְבָּקוּ:

And that prophet, or that dreamer of dreams, shall be put to death; because he hath spoken perversion against the LORD your God, who brought you out of the land of Egypt, and redeemed thee out of the house of bondage, to draw thee aside out of the way which the LORD thy God commanded thee to walk in. So shalt thou put away the evil from the midst of thee.

וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר-סָרָה עַל-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדֶה מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדְיָחָה מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבַעֲרֹת הָרַע מִקִּרְבְּךָ: (ס)

If thy brother, the son of thy mother, or thy son, or thy daughter, or the wife of thy bosom, or thy friend, that is as thine own soul, entice thee secretly, saying: 'Let us go and serve other gods,' which thou hast not known, thou, nor thy fathers;

כִּי יִסְתִּיךָ אֲחִיךָ בֶן-אִמְךָ אוֹ בְנֶךָ אוֹ-בִתְּךָ אוֹ אִשְׁתְּ חֵיקְךָ אוֹ רֵעֶךָ אֲשֶׁר כַּנֶּפֶשׁ בְּסִתָּר לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ:

(5) ואת מצותיו תשמור. תורת משה: ובקולו תשמעו. צקול הנציאים (ספרי פה): ואותו תעבדו. צמקדשו: ובו תדבקו. הדצק דדרכיו, גמול חסדים, קצור מתים, בקר חולים, כמו שעשה הקצ"ה (סוטה יד):

(6) סרה. דצר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נברא ולא נוימיו לדצר כן, דישטודר"א צלע"ו: והפדך מבית עבדים. אפילו אין לו עליך חלל שפדאך, דיו (ספרי פו):

(7) כי יסיתך. אין הסמה חלל גרוי, שנאמר חס ה' יסיתך צי (שמואל-א כו, יט), חמיט"ר"א צלע"ו שמיאלו לעשות כן: אחיד. מאצ: או בן אמך. מאס: חיקך. השוכנת בחיקך ומחקה צך, אפקייט"ר"א צלע"ו וכן וימשיק חקך (יחזקאל מג, יד), מיסוד התקוע צאריך: אשר כנפשה. זה אצריך, פירש לך הכמוצ חס החציצין לך, ק"ו לאחרים: בסתר. דצר הכמוצ צהויה, שאין דברי מסית חלל בסתר, וכן הוא חומר, צנשף צעצ צו"ס צאישון לילה ופלה (משלי ז, ט): אשר לא ידעת אתה ואבתיך. דצר זה גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה חומר לך עוז מה שמסרו לך אבותיך:

8	of the gods of the peoples that are round about you, nigh unto thee, or far off from thee, from the one end of the earth even unto the other end of the earth;	מֵאלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיכֶם הַקְרִיבִים אֵלַיְךָ אוֹ הַרְחֻקִּים מִמֶּנִּי מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ:
9	thou shalt not consent unto him, nor hearken unto him; neither shall thine eye pity him, neither shalt thou spare, neither shalt thou conceal him;	לֹא־תֹאבְדָה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תַחֲסֹס עֵינֶיךָ עָלָיו וְלֹא תַחְמֹל וְלֹא־תִכְסֶה עָלָיו:
10	but thou shalt surely kill him; thy hand shall be first upon him to put him to death, and afterwards the hand of all the people.	כִּי הָרֶגְתָּ תַהַרְגֵנּוּ יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וַיָּד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרָנָה:
11	And thou shalt stone him with stones, that he die; because he hath sought to draw thee away from the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	וְסָקַלְתָּו בְּאֲבָנִים וּמָת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדְרִיחְךָ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
12	And all Israel shall hear, and fear, and shall do no more any such wickedness as this is in the midst of thee.	וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ וְלֹא־יִסְכְּפוּ לַעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הַזֶּה הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: (ס)
13	If thou shalt hear tell concerning one of thy cities, which the LORD thy God giveth thee to dwell there, saying:	כִּי־תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְתָּ שֶׁם לֵאמֹר:
14	'Certain base fellows are gone out from the midst of thee, and have drawn away the inhabitants of their city, saying: Let us go and serve other gods, which ye have not known';	יֵצְאוּ אַנְשִׁים בְּנֵי־בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיִּדְיָחוּ אֶת־יִשְׁבֵּי עִירָם לֵאמֹר נִלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתֶּם:

(8) הקרבים אליך או הרחקים. למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיבין של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים: מקצצה הארץ. זו חמה ולזנה וזכא השמים, שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:

(9) לא תאבד לו. לא תהא תאבד לו, לא תהאבדנו, לפי שנאמר וְהָבֵסָ לְרַעַךְ פְּמוֹךְ (ויקרא יט, יח), את זה לא תהאבד: ולא תשמע אליו. זהחננו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר עֲזֹז טַעֲזֹז עֲמוֹ (שמות כג, ה), לזה לא תעזוב: ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר לא תַעֲמֹד עַל דַּם רַעַךְ (ויקרא יט, טז), על זה לא תחוס: ולא תחמול. לא תהפך בזכותו: ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה, אינך רשאי לשחוק:

(10) כי הרג תהרגנו. (אם יאל מצ"ד זכאי החזירהו לחובה) יאל מצ"ד חייב, אל תחזירהו לזכות (ספרי פט): ידך תהיה בו בראשונה. מזהו ציד הניסת להמיתו, לא מת בידו, ימות ציד אחרים, שנאמר ויד כל העם וגו':

(13) לשבת שם. פרט לירושלים שלא נתנה לדירה (ספרי צב): כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן יאלו וגו':

15	then shalt thou inquire, and make search, and ask diligently; and, behold, if it be truth, and the thing certain, that such abomination is wrought in the midst of thee;	וְדַרְשֶׁתָּ וְחִקְרַתָּ וּשְׁאַלְתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אָמֵת נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂיתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:	וְתִתְּבַע וְתִבְדּוֹק וְתִשְׁאַל יָאוֹת וְהָא קוֹשְׁטָא כִּיּוֹן פְּתוּגְמָא אֲתַעְבִּידַת תּוֹעִיבְתָא הָדָא בִּינְךָ:
16	thou shalt surely smite the inhabitants of that city with the edge of the sword, destroying it utterly, and all that is therein and the cattle thereof, with the edge of the sword.	הִכָּה תִּכֶּה אֶת־יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִוא לְפִי־חֶרֶב הַחֶרֶם אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֶמְתָּהּ לְפִי־חֶרֶב:	מִמָּחָא תִּמְחִי יָת יְתִבֵּי קִרְתָּא הַהִיא לְפִתְגָם דְּחֶרֶב גְּמַר יִתָּה וְיָת כָּל דְּבַהּ וְיָת בְּעִירָהּ לְפִתְגָם דְּחֶרֶב:
17	And thou shalt gather all the spoil of it into the midst of the broad place thereof, and shall burn with fire the city, and all the spoil thereof every whit, unto the LORD thy God; and it shall be a heap for ever; it shall not be built again.	וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רַחֲבָהּ וְשָׂרַפְתָּ בְּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיְתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:	וְיָת כָּל עֲדָאָה תִּכְנוֹשׁ לְגוֹ פְּתָאָה וְתוֹקִיד בְּנוֹרָא יָת קִרְתָּא וְיָת כָּל עֲדָאָה גְּמִיר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ וְתָהִי תֵּל חָרוֹב לְעֵלָם לֹא תִבְנֶי עוֹד:
18	And there shall cleave nought of the devoted thing to thy hand, that the LORD may turn from the fierceness of His anger, and show thee mercy, and have compassion upon thee, and multiply thee, as He hath sworn unto thy fathers;	וְלֹא־יִדְבַק בְּיָדְךָ מֵאוֹמֶה מִן־הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן־לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמֶנָּה וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:	וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מִדְּעָם מִן חֶרְמָא בְּדִיל דִּיתוּב יי מִתְקוֹרֵה רַחֲמִיָּה וְיִפִּין לְךָ רַחֲמִין וִירְחִים עֲלֶיךָ וְיִסְגִּינְךָ כְּמָא דְרַחֲמִין לְאַבְרָהָם:
19	when thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the LORD thy God.	כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנָה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)	אֲרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמִשְׁר יָת כָּל פְּקוּדוֹהִי דְאַנָּא מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין לְמַעַבְד דְּכֶשֶׁר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:
XIV	Ye are the children of the LORD your God: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.	בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא־תִשְׁיִמוּ קִרְתָּה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת:	בְּנִין אַתְוִן קָדָם יי אֱלֹהֵכֻן לֹא תִתְהַמְמוֹן וְלֹא תִשּׁוּן מֵרֵט בֵּין עֵינִיכֻן עַל מֵית:

- (14) בני בליעל. צלי עול, שפרקו עולו של מקום (ספרי'ג): אנשים. ולא נשים יושבי עירם. ולא יושבי עיר אחרת, מכאן אמרו, אין נעשית עיר הנדחת עד שידחה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה (סנהדרין קיא:):
- (15) ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו (שם מ). שבע חקירות, מריצוי המקרא, כאן יש ג', דרישה וחקירה והיעז, ושאלת אינו מן המנין וממנו למדו דקיות, ובמקום אחר הוא אומר וְדָרְשׁוּ הַשְּׁפָטִים הַיֵּטֵב (דברים יט, יח), ועוד במקום אחר הוא אומר וְדָרְשׁוּ הַיֵּטֵב (שם יז, ד), ולמדו היטב היטב לגזירה שוה, ליתן האמור של זה בזה:
- (16) הכה תכה. אם אינך יכול להמיתם במיתה הכמונה בזה, המיתם באחרת (בבא מציעא לא):
- (17) לה' אלהיך. לשמו ובשצלו:
- (18) למען ישוב ה' מחרון אפו. שכל זמן שעבודת אלילים בעולם, חרון אף בעולם:
- (1) לא תתגדדו. לא תחטאו גדידה ושרט בצשרכם על מות, כדרך שהאמוריים עושים, לפי שאתם בניו של מקום, ואתם ראויין להיות נאים, ולא גדודים ומקורחים: בין עיניכם. אלל הפדחת, ובמקום אחר הוא אומר, לא יקרחו קרקקה גְּלֻאָשׁ (ויקרא כא, ה), לעשות כל הראש כבין העינים:

2 For thou art a holy people unto the LORD thy God, and the LORD hath chosen thee to be His own treasure out of all peoples that are upon the face of the earth.	אֲרִי עִם קָדוֹשׁ אֶתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בְּחַר יְהוָה לְחַיִּיתוֹ לֹא לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: (ס)	כִּי עִם קָדוֹשׁ אֶתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בְּחַר יְהוָה לְחַיִּיתוֹ לֹא לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: (ס)
3 Thou shalt not eat any abominable thing.	לֹא תֵאכַל כָּל-תּוֹעֵבָה: לֹא תֵאכַל כָּל דְּמָרְחָק:	לֹא תֵאכַל כָּל-תּוֹעֵבָה: לֹא תֵאכַל כָּל דְּמָרְחָק:
4 These are the beasts which ye may eat: the ox, the sheep, and the goat,	זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שֹׁר שֶׂה כְּשִׂים וְשֵׂה עִזִּים: דִּין בְּעִירָא דְּתִיכְלוֹן תּוֹרִין אֶמְרִין דְּרַחֲלוֹן וְגִדִּין דְּעִזִּין:	זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שֹׁר שֶׂה כְּשִׂים וְשֵׂה עִזִּים: דִּין בְּעִירָא דְּתִיכְלוֹן תּוֹרִין אֶמְרִין דְּרַחֲלוֹן וְגִדִּין דְּעִזִּין:
5 the hart, and the gazelle, and the roebuck, and the wild goat, and the pygarg, and the antelope, and the mountain-sheep.	אֵיל וְצִבִּי וְנַחְמֹר וְאַקוֹ וְדִישָׁן וְתֵאֵז וְזִמְרָה: אֵילָא וְשִׁבְיָא וְנַחְמוֹרָא וְיַעֲלָא וְרִימָא וְתוֹרְבָלָא וְדִיצָא:	אֵיל וְצִבִּי וְנַחְמֹר וְאַקוֹ וְדִישָׁן וְתֵאֵז וְזִמְרָה: אֵילָא וְשִׁבְיָא וְנַחְמוֹרָא וְיַעֲלָא וְרִימָא וְתוֹרְבָלָא וְדִיצָא:
6 And every beast that parteth the hoof, and hath the hoof wholly cloven in two, and cheweth the cud, among the beasts, that ye may eat.	וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרִסָּה פִּרְסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעָה שְׁתֵּי פִּרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֶתָּה תֹּאכְלוּ: וְכָל בְּעִירָא דְּסָדִיקָא פִּרְסָתָהּ וּמִטְלָפִין טְלָפִין תִּרְתִּין פִּרְסָתָהּ מִסְקָא פִּשְׂרָה בִּבְעִירָא יִתָּה תִיכְלוֹן:	וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרִסָּה פִּרְסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעָה שְׁתֵּי פִּרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֶתָּה תֹּאכְלוּ: וְכָל בְּעִירָא דְּסָדִיקָא פִּרְסָתָהּ וּמִטְלָפִין טְלָפִין תִּרְתִּין פִּרְסָתָהּ מִסְקָא פִּשְׂרָה בִּבְעִירָא יִתָּה תִיכְלוֹן:
7 Nevertheless these ye shall not eat of them that only chew the cud, or of them that only have the hoof cloven: the camel, and the hare, and the rock-badger, because they chew the cud but part not the hoof, they are unclean unto you;	בְּרֵם יֵת דִּין לֹא תִיכְלוֹן מִמִּסְקֵי פִשְׂרָא וּמִסְדִּיקֵי פִּרְסָתָא מִטְלָפִי טְלָפִיָּא יֵת גַּמְלָא וְיֵת אֲרֻנְבָא וְיֵת טִבְזָא אֲרִי מִסְקֵי פִשְׂרָא אֲנֹן וּפִרְסָתָהוֹן לֹא סָדִיקָא מִסְאָבִין אֲנֹן לְכוֹן:	אֲךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרִיסֵי הַפִּרְסָה הַשְּׂסוּעָה אֶת־הַגִּמְלָה וְאֶת־ הָאֲרֻנְבָּת וְאֶת־הַשִּׁפְזָן כִּי־מַעֲלָה גֵּרָה הֵמָּה וּפִרְסָה לֹא הִפְרִיסוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם:
8 and the swine, because he parteth the hoof but cheweth not the cud, he is unclean unto you; of their flesh ye shall not eat, and their carcasses ye shall not touch.	וְיֵת חֲזִירָא אֲרִי סָדִיק פִּרְסָתָא הוּא וְלֹא פִשֶׁר מִסְאָב הוּא לְכוֹן מִבְּשָׂרָהוֹן לֹא תִיכְלוֹן וּבְנִכְבִּילָתָהוֹן לֹא תִקְרְבוּן:	וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְרִיס פִּרְסָה הוּא וְלֹא גֵרָה טְמֵא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִכְבִּילָתָם לֹא תִגְעוּ: (ס)

- (2) כי עם קדוש אתה. קדושת עמך מאצותיך, ועוד וכן צמר ה':
- (3) כל תועבה. כל שחעצתי לך, כגון זרס און צכור כדי לשחטו צמדינה, הרי דצר שחעצתי לך כל מוס לא יהיה צו, וצא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המוס, בשל צצר צחלצצ הרי דצר שחעצתי לך, הזהיר כאן על אכילתו (חולין קיד:):
- (4) זאת הבהמה וגר איל וצבי ויחמור. למדנו שהחיה צכלל צהמה (שם עא.), ולמדנו שבהמה וחיה טמאה מרובה מן הטורה, שכל מקום פורט את המועט (שם סג:):
- (5) ואקו. מתורגס יעלא, יעלי סלע (איז לט, א), הוא אשטנצוק: והאו. תורצל"א, תור היער, צאל"א יער צלשון ארמי:
- (6) מפרסת. סדוקה כתרומו: פרסה. פלאנט"ה: ושסעת. חלוקה צשמי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה צפרנים, והיא טמאה: בבהמה. משמע מה שנמצא צבהמה אכול, מכאן אמרו (חולין סט.) שהשליל נותר צשחיתת אמו:
- (7) השסועה. צריה היא שיש לה שני גצין ושני שדראות (גדה כד.), אמרו צבותינו, למה נשנו צבהמות מפני השסועה, וצעופות מפני הראה (חולין סג:), שלא נאמרו צמ"כ:
- (8) ובנבלתם לא תגעו. צבותינו פירשו (תו"כ שמיני) צרגל, שאדם חייב לטער את עצמו צרגל, יכול יהיו מוזהרים צכל

9	These ye may eat of all that are in the waters: whatsoever hath fins and scales may ye eat;	אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר־לּוֹ סִנְפִיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת תֹאכְלוּ: יֵדֵיין תִּיכְלוּן מִכָּל דְּבַמְיָא כָּל דְּלִיה צִיצִין וְקִלְפִין תִּיכְלוּן:
10	and whatsoever hath not fins and scales ye shall not eat; it is unclean unto you.	וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לּוֹ סִנְפִיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טֵמֵא הוּא לָכֵן: וְכָל דְּלִית לִיה צִיצִין וְקִלְפִין לֹא תִיכְלוּן מִקְסָב הוּא לָכֵן: (ס)
11	Of all clean birds ye may eat.	כָּל־צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ: כָּל צִפּוֹר דְּכִי תִיכְלוּן:
12	But these are they of which ye shall not eat: the great vulture, and the bearded vulture, and the osprey;	וְזֵה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנְּשָׁר וְהַפֶּרֶס וְהַעֲזָנִיָּה: וְדִין דְּלֹא תִיכְלוּן מִנְהוֹן נֶשְׂרָא וְעַר וְעִזָּא:
13	and the glade, and the falcon, and the kite after its kinds;	וְהָרָאָה וְאֶת־הָאֵיָּה וְהַדִּיָּה וּבֵת כַּנְפָא וְטֶרְפִּיתָא וְדִיתָא לְמִינָהּ:
14	and every raven after its kinds;	וְאֵת כָּל־עֶרֶב לְמִינּוֹ: וְיֵת כָּל עוֹרְבָא לְזִנְיָה:
15	and the ostrich, and the night-hawk, and the sea-mew, and the hawk after its kinds;	וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחֲמָס וְאֶת־הַשֹּׁחַר וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינֵהוּ: וְיֵת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיָּא וְצִפּוֹר שִׁחָפָא וְנֶצֶא לְזִנְיָה:
16	the little owl, and the great owl, and the horned owl;	אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיִּנְשׁוֹר וְהַתְּנַשְׁמָת: וְקִדְיָא וְקַפּוֹפָא וּבּוֹתָא:
17	and the pelican, and the carrion-vulture, and the cormorant;	וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשִּׁלָּד: וְקֵתָא וְיִרְקִיקָא וְשְׁלִינִינָא:
18	and the stork, and the heron after its kinds, and the hoopoe, and the bat.	וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפָת וְהַעֲטָלָף: וְחִנְרִיתָא וְאִבּוֹ לְזִנְיָה וְנֶגֶר טוֹרָא וְעֵטְלִיפָא:
19	And all winged swarming things are unclean unto you; they shall not be eaten.	וְכָל־שָׂרֵץ הָעוֹף טֵמֵא הוּא לָכֵן לֹא יֹאכְלוּ: וְכָל רֶחֶשָׁא דְּעוֹפָא מִקְסָב הוּא לָכֵן לֹא יִתְאֲכְלוּן:

השנה, תלמוד לומר קָמַר אֵל הפֶּהֶגִים וגו' (ויקרא כא, א), ומה טומאת המת חמורה כהנים מזהרים ואין ישראל מזהרים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן (ר"ה טז):

(11) כל צפור טהורה תאכלו. להחיר משולחת שצמורה (קידושין נז):

(12) וזה אשר לא תאכלו מהם. לאסור את השחוט:

(13) והרָאָה ואת האֵיָּה וגו'. היא ראה, היא איה, היא דיה, ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ביותר, ולמה הזהירך בכל שמותיה, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יהא האוסרה קורא אותה ראה, והבא להחיר אומר, זו דיה שמה או איה שמה, וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות טהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט (חולין סג):

(16) התנשמת. קלצ"א שורי"ץ:

(17) שלך. השולה דגים מן הים (שם):

(18) דוכיפת. הוא תרנגול הצר, ובלע"ז הרופ"א, וכרצלמו כפולה:

20	Of all clean winged things ye may eat.	כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ: כָּל עוֹף דָּבִי תִיכְלוּ:	20
21	Ye shall not eat of any thing that dieth of itself; thou mayest give it unto the stranger that is within thy gates, that he may eat it; or thou mayest sell it unto a foreigner; for thou art a holy people unto the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	לֹא תֹאכְלוּ כָּל־נֶבֱלָה לָגֵר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאָכְלָה אֹי מִכֹּר לְנֹכְרִי כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בְחֶלֶב אִמּוֹ: (פ)	21
22	Thou shalt surely tithe all the increase of thy seed, that which is brought forth in the field year by year.	עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל־תְּבוּאָת זֶרַעַךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: עֲשֹׂרָא תַעֲשֹׂר ית כָּל עֲלֵלָת זֶרַעַךָ דִּי־פִיק חֲקֵלָא שָׁנָא שָׁנָא:	חמישי
23	And thou shalt eat before the LORD thy God, in the place which He shall choose to cause His name to dwell there, the tithe of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the firstlings of thy herd and of thy flock; that thou mayest learn to fear the LORD thy God always.	וְאָכְלָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מִעֲשֶׂר דִּגְנוֹךָ וּמִשְׁחֶךָ וּבְכֹרֶת בְּקִרְךָ וּצִאְנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים: וְתִיכּוֹל קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֲי לֹא־שָׂרָא שְׂכִינִיתִיה תָּמָן מִעֲשֶׂר עֲבוּרֶךָ חֲמֻרֶךָ וּמִשְׁחֶךָ וּבְכֹרֵי תוֹרֶךָ וְעִנֶךָ בְּדִיל דְּתִלַּף לְמַדְחַל קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ כָּל יוֹמָיו:	23
24	And if the way be too long for thee, so that thou art not able to carry it, because the place is too far from thee, which the LORD thy God shall choose to set His name there, when the LORD thy God shall bless thee;	וְכִי־יִרְבֶּה מְמֻךְ תִּדְרֹךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְאִרִי יִסְגִי מִנֶּךָ אוֹרְחָא אֲרִי לֹא תִכּוֹל לְמַטְלִיה אֲרִי יִתְרַחַק מִנֶּךָ אַתְרָא דִּיתְרַעֲי יי אֱלֹהֶיךָ לֹא־שָׂרָא שְׂכִינִיתִיה תָּמָן אֲרִי יִבְרַכְךָ יי אֱלֹהֶיךָ:	24
25	then shalt thou turn it into money, and bind up the money in thy hand, and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose.	וְנִתְּנָהּ בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וְתִתִּין בַּכֶּסֶף וְתַצּוֹר כֶּסֶףא בִּידְךָ וְתֵהָד לֹא־תֵרָא דִּיתְרַעֲי יי אֱלֹהֶיךָ בֵּית:	25

- (19) שרץ העוף. הם הגמולים הרוחשים על הארץ, כגון זבובים וזרעים וחגבים טמאים, הם קרויים שרץ.
- (20) כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא, כל ליתן עשה על לא תעשה, וכן צהמה אותה תאכלו ולא צהמה טמאה, לאו הצא מכלל עשה עשה, לעצור עליהם צהמה ולא תעשה:
- (21) לגר אשר בשעריך. גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת אלילים ואוכל נבלות: כי עם קדוש אתה לה. קדש את עצמך במותר לך (ספרי קד), דברים המותרים ואחרים נהגים צהם איסור, אל תתירם צפניהם: לא תבשל גדי. שלש פעמים, פרט לחיה ולעופות ולצהמה טמאה (חולין קיג).
- (22) לא תבשל גדי וגו' עשר תעשר. מה ענין זה אלל זה, אמר להם הקב"ה לישראל, אל תגרמו לי לבשל גדיים של תצוה עד שהן צמעי אמותיהן, שם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להצד של אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר וישדפה לפני קמה (מלכים ב' יט, כו), וכן לענין צבורים: שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן (ספרי קה):
- (23) ואכלת וגו'. זה מעשר שני, שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר כי תקחו מאת צני ישרא'ל וגו' (במדבר יח, כו), ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר ויכללם אתו בכל מקום (שם לא), על כרחך זה מעשר אחר הוא:
- (24) כי יברכך. שמהם התצוה מרובה לשאת:

26	<p>And thou shalt bestow the money for whatsoever thy soul desireth, for oxen, or for sheep, or for wine, or for strong drink, or for whatsoever thy soul asketh of thee; and thou shalt eat there before the LORD thy God, and thou shalt rejoice, thou and thy household.</p>	<p>וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר-תִּאְוָה נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִין וּבַשֵּׁכָר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמְחָתָה אִתָּה וּבֵיתְךָ:</p>	26
27	<p>And the Levite that is within thy gates, thou shalt not forsake him; for he hath no portion nor inheritance with thee.</p>	<p>וְהַלְוִי אֲשֶׁר-בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: (ס)</p>	27
28	<p>At the end of every three years, even in the same year, thou shalt bring forth all the tithe of thine increase, and shall lay it up within thy gates.</p>	<p>מִקְצֵהוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>	28
29	<p>And the Levite, because he hath no portion nor inheritance with thee, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates, shall come, and shall eat and be satisfied; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hand which thou doest.</p>	<p>וּבָא הַלְוִי כִּי אֵין-לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהֵיתוֹם וְהָאֶלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ לִמְעַן יְבָרְכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (ס)</p>	29
XV	<p>At the end of every seven years thou shalt make a release.</p>	<p>מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה:</p>	ששי
2	<p>And this is the manner of the release: every creditor shall release that which he hath lent unto his neighbour; he shall not exact it of his neighbour and his brother; because the LORD's release hath been proclaimed.</p>	<p>וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוּט כָּל-בֹּעֵל מִשָּׁה יְדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בִּרְעוּהוּ לֹא יִגָּשׁ אֶת-רְעוּהוּ וְאֶת-אָחִיו כִּי-קָרָא שְׁמִטָּה לַיהוָה:</p>	2

(26) בכל אשר תאוה נפשך. כלל: בבקר ובצאן וביין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל, מה הפרט מפורש ולד, ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו' (עירוצין כז):

(27) והלוי וגר לא תעזבנו. מליתן לו מעשר ראשון: כי אין לו חלק ונחלה עמך. יצאו לקט שכחה ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך צהן כמון, ואינן חייבין צמער:

(28) מקצה שלש שנים. צא ולמד, שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיערס מן הבית בשלישית: (29) ובא הלוי. ויטול מעשר ראשון: והגר והיתום. ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אהה זירושלים כדרך שנוקטת לאכול מעשר שני של שתי שנים: ואכלו ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני צגור וכו', ואהה מוליך לירושלים מעשר של שנה ראשונה ושנייה שהם היתם, ומתוך שהם הקדש מן הבית (דברים כו, יג), כמו שמפורש צי תכלה לעשר (שם יז):

(1) מקץ שבע שנים. יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה, תלמוד לומר קרצה שנת השבע (לקמן פסוק ט), ואם אהה אומר ז' שנים לכל מלוה ומלוה, להלוות כל אחד ואחד, היאך היא קרצה, הא למדת ז' שנים למנין השמיטות:

3 Of a foreigner thou mayest exact it; but whatsoever of thine is with thy brother thy hand shall release.	מִן פֶּרַעַם מִן תִּתְּבַע וְיִהְיֶה לְךָ עִם אֲחִיךָ תִּשְׁמַט יָדְךָ:	3 אֶת־הַנִּכְרִי תִגְשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת־אֲחִיךָ תִּשְׁמַט יָדְךָ:
4 Howbeit there shall be no needy among you—for the LORD will surely bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it—	לְחֹד אֲרִי לֹא יִהְיֶה בְּךָ מִסְכִּינָא אֲרִי בִרְכָא וּבִרְכָּךָ יְיָ בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יִתֵּן לְךָ אֲחִסָּנָא לְמִירְתָּהּ:	4 אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה־בְּךָ אֲבִיּוֹן כִּי־בִרְכָּךָ יִבְרַכְךָ יְהוָה בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יִתֶּנָּה אֱלֹהֶיךָ נַתַּן־לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ:
5 if only thou diligently hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all this commandment which I command thee this day.	לְחֹד אֲם קִבְּלָא תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמִשְׁר לְמַעַבְד ית כָּל תִּפְקִידָתָא הָדָא דְאָנָא מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין:	5 רַק אִם־שָׁמָע תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם:
6 For the LORD thy God will bless thee, as He promised thee; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow; and thou shalt rule over many nations, but they shall not rule over thee.	אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָּךָ כְּמָא דְּמִלִּיל לְךָ וְתוֹזִיף לְעַמְּמִין סְגִי־אִין וְאַתָּה לֹא תִזִּיף וְתִשְׁלוּט בְּעַמְּמִין סְגִי־אִין וּבְךָ לֹא יִשְׁלֹטוּן:	6 כִּי־יִתֶּנָּה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָּךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּר־לְךָ וְהָעֲבַטְתָּ גוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִעַבֵּט וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשְׁלוּ: (ס)
7 If there be among you a needy man, one of thy brethren, within any of thy gates, in thy land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not harden thy heart, nor shut thy hand from thy needy brother;	אֲרִי יִהְיֶה בְּךָ מִסְכִּינָא חַד מֵאַחַד בְּחֹדָא מִקְּרֻדָּךָ בְּאַרְעֶךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יִתֵּן לְךָ לֹא תִתְּקִיף ית לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפּוּץ ית יָדְךָ מֵאַחִיךָ מִסְכִּינָא:	7 כִּי־יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן מֵאַחַד אֲחִיךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר־יִתֶּנָּה אֱלֹהֶיךָ נַתַּן לְךָ לֹא תִאֲמָץ אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאַחִיךָ הָאֲבִיּוֹן:
8 but thou shalt surely open thy hand unto him, and shalt surely lend him sufficient for his need in that which he wanteth.	אֲרִי מִפְּתַח תִּפְתַּח ית יָדְךָ לִיה וְאוֹזָפָא תוֹזְפִינִיה כְּמִסַּת חוֹסְרִינִיה דְּחִסְרִי לִיה:	8 כִּי־פִתַּח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהָעֲבַט תַּעֲבִיטְנֻ דִּי מִחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ:

(3) את הנכרי תגש. זו מצות עשה (ספרי קיג):

(4) אפס כי לא יהיה בך אביון. ולהלן הוא אומר כי לא יחדל אביון, אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אציונים

באחרים ולא בכס, וכשאין אתם עושים רצונו של מקום אציונים בכס: אביון. דל מעני, ולשון אציון שהוא תאצל לכל דבר:

(5) רק אם שמוע תשמע. אז לא יהיה צד אציון: שמוע תשמע. שמע קמעא, משמיעין אותו הרבה:

(6) כאשר דבר לך. והיכן דבר, צדוק אפס צעיר (לקמן כח, ג): והעבטת. כל לשון הלוואה כשנופל על המלוה נופל

בלשון מפעיל, כגון והלויים, והעבטת, ואם היה אומר ועבטת, היה נופל על הלוה, כמו ולוית: והעבטת גוים. יכול שמהא

לוה מזה ומלוה לזה, תלמוד לומר ואתה לא תעבט: ומשללת בגוים רבים. יכול גויים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר

ובך לא ימשלו:

(7) כי יהיה בך אביון. התאצל תאצל קודם: מאחד אחיך. אחיך מאצין קודם לאחיך מאמך: שעריך. עניי עריך

קודמין לעניי עיר אחרת: לא תאמץ. יש לך אדם שמצטרף אל יתן אל לא יתן, לכך נאמר לא תאמץ, יש לך אדם שפושט את

ידו וקופצה, לכך נאמר ולא תקפוצ: מאחריך האביון. אם לא תתן לו, סופך להיות אחיו של אציון:

(8) פתח תפתח. אפילו כמה פעמים: כי פתח תפתח. הריכי משמש בלשון אלא: והעבט תעביטנו. אם לא ראה

במתנה תן לו בזהווא: די מחסורו. ואי אמה מנוה להעשירו (כתובות סז): אשר יחסר לו. אפילו סוף לרכוש עליו

<p>9 Beware that there be not a base thought in thy heart, saying: 'The seventh year, the year of release, is at hand'; and thine eye be evil against thy needy brother, and thou give him nought; and he cry unto the LORD against thee, and it be sin in thee.</p>	<p>אִתְּמַר לְךָ דִּלְמָא יְהִי פִתְגָם עִם לִבְךָ בְּרָשָׁע לְמִימַר קְרִיבַת שְׁתָּא דְשִׁבְעִיתָא שְׁתָּא דְשִׁמְשָׁתָא וְתִבְאֵשׁ עֵינְךָ בְּאַחוּךָ מִסְכִּינָא וְלֹא תַתִּין לֵיהּ וְיִקְרִי עָלֶיךָ קָדָם יְיָ וְיִהְיֶה בְךָ חֹבָא:</p>	<p>9 הַשְׁמַר לְךָ פֶּן־יִהְיֶה דְבַר עִם לִבְבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קְרִיבַת שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת־הַשְּׁמִטָּה וְרַעְיָה עֵינְךָ בְּאַחִיךָ הָאֶבְיֹון וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חָטָא:</p>
<p>10 Thou shalt surely give him, and thy heart shall not be grieved when thou givest unto him; because that for this thing the LORD thy God will bless thee in all thy work, and in all that thou putteth thy hand unto.</p>	<p>מִתָּן תַּתִּין לֵיהּ וְלֹא יִבְאֵשׁ לִבְךָ בְּמִתְּנֶנְךָ לֵיהּ אֲרִי בְּדִיל פְּתִיגָמָא הָדִין יִבְרַכְכָּהּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עֹבְדֶיךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדֶיךָ:</p>	<p>10 נָתַתָּן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע לִבְבְּךָ בְּתַתֶּנְךָ לוֹ כִּי בְּגִלְגַּל הַדְּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדֶיךָ:</p>
<p>11 For the poor shall never cease out of the land; therefore I command thee, saying: 'Thou shalt surely open thy hand unto thy poor and needy brother, in thy land.'</p>	<p>אֲרִי לֹא יִפְסוּק מִסְכִּינָא מְגוֹ אֲרַעָא עַל כֵּן אֲנָא מְפַקִיד לְךָ לְמִימַר מִפְּתַח תְּפַתַּח יָת יָדְךָ לְאַחוּךָ לְעֵנְיָךָ וּלְמִסְכִּינְךָ בְּאַרְעֶךָ:</p>	<p>11 כִּי לֹא־יִחָדֵל אֶבְיֹון מִקְרַב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנֹכִי מְצַוְךָ לֵאמֹר פֶּתַח תְּפַתַּח אֶת־יָדְךָ לְאַחִיךָ לְעֵנְיָךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ בְּאַרְצֶךָ: (ס)</p>
<p>12 If thy brother, a Hebrew man, or a Hebrew woman, be sold unto thee, he shall serve thee six years; and in the seventh year thou shalt let him go free from thee.</p>	<p>אֲרִי יִזְדָּבֹן לְךָ אֲחוּךָ בֶּרֶ יִשְׂרָאֵל אוֹ בֵּת יִשְׂרָאֵל וְיִפְלַחְנָךָ שִׁשִּׁת שָׁנִין וּבִשְׁתָּא שְׁבִיעִיתָא תְּפַטְרִינָהּ בֶּר חוֹרִין מַעֲמָךָ:</p>	<p>12 כִּי־יִמְכַר לְךָ אֶחָיְךָ הָעֶבְרִי אוֹ הָעֶבְרִיָּה וַעֲבַדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנָה הַשְּ�בִיעִית תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מַעֲמָךָ:</p>
<p>13 And when thou lettest him go free from thee, thou shalt not let him go empty;</p>	<p>וְאֲרִי תְּפַטְרִינָהּ בֶּר חוֹרִין מַעֲמָךָ לֹא תְּפַטְרִינָהּ רִיקָן:</p>	<p>13 וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מַעֲמָךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם:</p>
<p>14 thou shalt furnish him liberally out of thy flock, and out of thy threshing-floor, and out of thy winepress; of that wherewith the LORD thy God hath blessed thee thou shalt give unto him.</p>	<p>אִפְרָשָׁא תְּפָרִישׁ לֵיהּ מַעֲמָךָ וּמִאֲדָרְךָ וּמִמַּעַצְרֹתֶיךָ דְּבִרְכָּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תַּתִּין לֵיהּ:</p>	<p>14 הָעֵנִיק תַּעֲנִיֵק לוֹ מִצֹּאֲנֶךָ וּמִגֶּרְנֶךָ וּמִיִּבְבֶּךָ אֲשֶׁר בִּרְכָּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּתֵּן־לוֹ:</p>

ועבד לרוץ לפניו (שס): לו. 12 וזאשה, וכן הוא אומר אֶעֱשֶׂה לוֹ עֹר פִּגְמוֹ (צראשית ז, יח) (שס)
 (9) וקרא עליך. יכול מנזה, תלמוד לומר ולא יקרא (לקמן כד, טו ספרי קיז): והיה בך חטא. מכל מקום, אפילו לא יקרא, א"כ למה נאמר וקרא עליך, ממחר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא:
 (10) נתון תתן לו. אפילו מאה פעמים: לו. צינו וצינך: כי בגלל הדבר. אפילו אמרת ליתן, אחת נוטל שכל האמירה עם שכל המעשה:
 (11) על כן. מפני כן: לאמר. (ספרי) ענה לטובתך אני מִשְׁאִיֶּךָ (ספרי קיח): לאחיד לעניך. לאיזה את, לעני: לעניך. צו"ד אחד לשון עני אחד הוא, אצל ענייך צניי יוד"ן שני עניים:
 (12) כי ימכר לך. על ידי אחרים, צמכרוהו בית דין צגנצתו הכתוב מדבר (קידושין יד:), והרי כבר נאמר כי תקנה עֶבֶד עֲבָדִי (שמות כא, ז) וצמכרוהו בית דין הכתוב מדבר. אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן, אחד שכתוב או העבדיה אף היא חלל בשש, ולא שמכרוהו בית דין שאין הָאִמָּה נמכרת צגנצתה, שנאמר צגנצתו ולא צגנצתה (סוטה כג:), אלא צקטנה שמכרה אציה, ולמד כאן שאם יצאו שש שנים קודם שחציה סימנין, חלל, ועוד חידש כאן העניק תעניק:

15 And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt, and the LORD thy God redeemed thee; therefore I command thee this thing to-day.

וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּצְדֵּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם:

15 וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּצְדֵּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם:

16 And it shall be, if he say unto thee: 'I will not go out from thee'; because he loveth thee and thy house, because he fareth well with thee;

וְהָיָה כִּי-יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת-בֵּיתְךָ כִּי-טוֹב לוֹ עִמָּךְ:

16 וְהָיָה כִּי-יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת-בֵּיתְךָ כִּי-טוֹב לוֹ עִמָּךְ:

17 then thou shalt take an awl, and thrust it through his ear and into the door, and he shall be thy bondman for ever. And also unto thy bondwoman thou shalt do likewise.

וְתָסַב יָת מַרְצֵעָא וְתַתִּין בְּאוֹרְנֶיהָ וּבְדִשָּׁא וַיְהִי לָךְ עֶבֶד פֶּלַח לְעֵלָם וְאִף לְאִמָּתְךָ תַעֲבִיד כֵּן:

17 וְלִקְחַתָּ אֶת-הַמַּרְצֵעַ וְנִתְתָּהּ בְּאָזְנוֹ וּבְדִלַת וְהָיָה לָךְ עֶבֶד עוֹלָם וְאִף לְאִמָּתְךָ תַעֲשֶׂה-כֵּן:

18 It shall not seem hard unto thee, when thou lettest him go free from thee; for to the double of the hire of a hireling hath he served thee six years; and the LORD thy God will bless thee in all that thou doest.

לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחָךְ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שָׂכָר שְׁכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה: (פ)

18 לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחָךְ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שָׂכָר שְׁכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה: (פ)

19 All the firstling males that are born of thy herd and of thy flock thou shalt sanctify unto the LORD thy God; thou shalt do no work with the firstling of thine ox, nor shear the firstling of thy flock.

כָּל-הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבָקְרְךָ וּבְצֹאֲנֶיךָ תִּזְכֹּר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבָכָר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאֲנֶיךָ:

19 כָּל-הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבָקְרְךָ וּבְצֹאֲנֶיךָ תִּזְכֹּר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבָכָר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאֲנֶיךָ:

20 Thou shalt eat it before the LORD thy God year by year in the place which the LORD shall choose, thou and thy household.

לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתְךָ:

20 לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתְךָ:

(14) העניק תעניק. לשון עדי, צגוצה וצמראית העין, דבר שיהא ניכר שהטיבות לו. ויש מפרשים לשון הטענה על זוארו: מצאנך מגרנד ומיקבך. יכול אין לי אלא אלו בלד, תלמוד לומר אשר ברכך מכל מה שברכך בוראך. ולמה נאמרו אלו, מה אלו מיוחדים שהם בכלל צרכה, אף כל שהוא בכלל צרכה, יאזו פרדות. ולמדו רבותינו צמסכת קידושין (יז) בגזירה שזה, כמה נותן לו מכל מין ומין:

(15) וזכרת כי עבד היית. והענקתי ושנתי לך מציות מצרים וציות הים, אף אחת הענק ופנה לו:

(17) עבד עולם. יכול כמשמעו, תלמוד לומר ויש צמס ואיש אל משפחתו פשהו (ויקרא כה, י), הא למדת שאין זה אלא עולמו של יוצל (מכילתא משפטים פז): ואף לאמתך תעשה כן. הענק לה, יכול אף לרעייה השוה הכתוב אותה, תלמוד לומר ואם אמר יאמר העצד (שמות כא, ה), עצד נרע ואין אמה נרעית:

(18) כי משנה שכר שכיר. מכאן אמרו, עצד עצרי עוצד צין ציום וצין צלילה, וזהו כפלים שצעזודת שכירי יום, ומהו עצודת צלילה, רצו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון (קידושין טו):

(19) כל הבכור וגו' תקדיש. וצמקום אחר הוא אומר לא יקדיש, שנאמר אף בכור פשה יצבר לה' וגו' (ויקרא כז, כו), הא כיצד, אינו מקדישו לקרבן אחר וכאן למד שמנה לומר הרי אחת קדוש לבכורה. דבר אחר, א"ל לומר תקדיש שכר נאמר לא יקדיש, וא"ל לומר לא יקדיש כצר נאמר תקדיש, הא כיצד, מקדישו אחת הקדש עליו, ונותן להקדש כפי טובת הגאה שזו (ערכין כט): לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז וגו'. אף החילוף למדו רבותינו שאסור (חולין קלז), אלא שדבר הכתוב צהווה:

21	And if there be any blemish therein, lameness, or blindness, any ill blemish whatsoever, thou shalt not sacrifice it unto the LORD thy God.	וְכִי־יִהְיֶה בוֹ מוֹם פֶּסַח אֹזֶר כָּל מוֹם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	21
22	Thou shalt eat it within thy gates; the unclean and the clean may eat it alike, as the gazelle, and as the hart.	בְּשַׁעְרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְהוֹר יִחְדּוּ כַצִּבִּי וְכַאֵיל: בְּקִרְוֶיךָ תִּכְלְלֶנּוּ מִסְּאֵבָא וְדָכִיא כַּחֲדָא כַּבָּשָׂר טָבִיא וְאֵיל:	22
23	Only thou shalt not eat the blood thereof; thou shalt pour it out upon the ground as water.	רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־ הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם: (פ)	23
XVI	Observe the month of Abib, and keep the passover unto the LORD thy God; for in the month of Abib the LORD thy God brought thee forth out of Egypt by night.	שְׁמֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב וַעֲשֵׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה: שֹׂר יֵת יִרְחָא דְאַבִּיבָא וְתַעֲבִיד פֶּסַחָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲרִי בִּירְחָא דְאַבִּיבָא אֲפַקְדִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם וְעַבְדִּי לֵךְ נָסִין בְּלֵילִיא:	XVI
2	And thou shalt sacrifice the passover-offering unto the LORD thy God, of the flock and the herd, in the place which the LORD shall choose to cause His name to dwell there.	וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה לְשִׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: וְתִכּוֹס פֶּסַחָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִן בְּנֵי עֵגָא וּנְכֻסְתָּ קוֹדֶשִׁיא מִן תּוֹרֵי בְּאִתְרָא דִּיתְרֵי יְיָ לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינִתִּיהָ תָּמָן:	2
3	Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt thou eat unleavened bread therewith, even the bread of affliction; for in haste didst thou come forth out of the land of Egypt; that thou mayest remember the day when thou camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life.	לֹא תֹאכַל עִלּוֹי חֲמִיעַ שִׁבְעַת יָמִין תִּיכּוֹל עִלּוֹהִי פִטִּירָא לַחִים עֲנִי אֲרִי בִּבְהִילוֹ נִפְקָתָא מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם בְּדִיל דְּתִדְכַּר יֵת יוֹם מִפְקָדִי מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ: לֹא־תֹאכַל עִלּוֹי חֲמִיעַ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עִלּוֹי מִצּוֹת לַחֵם עֲנִי כִּי בַּחֲפָזוֹן יָצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִמְעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:	3

(20) לפני ה' אלהיך תאכלנו. לכהן הוא אומר, שכבר מנינו שהוא ממתנות כהונה אחד תס ואחד בעל מוס, שנאמר ויִשָּׁקֶם יְהוָה לְךָ וגו' (במדבר יח, יח זכורות כח). שנה בשנה. מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכול יהא פסול משעזרה שנתו, כבר הוקש למעשר, שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירושך ויִהְרֹךְ וזכורות צקך ואֵלֶיךָ (לעיל יד, כג), מה מעשר שני אינו נפסל למשנה לחצרתה, אף זכור אינו נפסל, אלא שמלואה תוך שנתו: שנה בשנה. אם שחטו צסוף שנתו, אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת, למד שנאכל לשני ימים וילנה אחד (שם כז: ספרי קקה):

(21) מום. כלל: פסח או עור. פרט: כל מום רע. חור וכלל, מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שנגלוי ואינו חוזר:

(23) רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר הואיל וכולו היתר הצא מכלל איסור הוא, שהרי קדוש, ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל, יכול יהא אף הדם מותר, תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל:

(1) שמור את חודש האביב. מקודם צוואו שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב צו את מנחת העומר, ואם לאו עָצַר את השנה: ממצרים לילה. והלא ציוס ילאו, שנאמר מִקְרַת הַפֶּסַח יָצֵא וְגַי יִשָּׁקֶל וגו' (במדבר לג, ג), אלא לפי שציליה נתן להם פרעה רשות ללאת, שנאמר וַיִּקְרָא לְמִשֶּׁה וְלֵאמֹר הִנֵּה יָצֵא וגו' (שמות יב, לא):

(2) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר מִן הַכֹּזֵשִׁים וּמִן הָעוֹשִׁים תִּקְחוּ (שמות יב, ה): ובקר. תזבח לחגיגה (ספרי קכט), שאם נמנו על הפסח חצורה מרובה, מציאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השזוע (פסחים ע). ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה:

<p>4 And there shall be no leaven seen with thee in all thy borders seven days; neither shall any of the flesh, which thou sacrificest the first day at even, remain all night until the morning.</p>	<p>וְלֹא-יֵרָאָה לְךָ שְׂאֵר בָּכָל- גְּבֻלָּךְ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא-יָלִין מִן-הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר:</p>
<p>5 Thou mayest not sacrifice the passover-offering within any of thy gates, which the LORD thy God giveth thee;</p>	<p>לֹא תֹכֵל לִזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ:</p>
<p>6 but at the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell in, there thou shalt sacrifice the passover-offering at even, at the going down of the sun, at the season that thou camest forth out of Egypt.</p>	<p>כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בָּעֶרֶב כִּבּוּא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>7 And thou shalt roast and eat it in the place which the LORD thy God shall choose; and thou shalt turn in the morning, and go unto thy tents.</p>	<p>וּבִשְׁלָתָ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בֹּקֶר וְהִלַּכְתָּ לְאֹהֲלֶיךָ:</p>
<p>8 Six days thou shalt eat unleavened bread; and on the seventh day shall be a solemn assembly to the LORD thy God; thou shalt do no work therein.</p>	<p>שִׁשַּׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֵרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)</p>

(3) לחם עני. לחם שמזכיר את העוני שנחננו במצרים: כי בחפזון יצאת. ולא הספיק צֶמֶק להחמיץ, וזה יהיה לך לזכרון, וחפזון לא שלך היה, אלא של מצרים, שכן הוא אומר וְסָסוּק מִצְרַיִם על הָעָם וגו' (שמות יב, לג): לזמן תזכור. על ידי אכילת הפסח והמנחה, את יום זאתך:

(4) ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. אזוהרה למומיר בפסח דורות, לפי שלא נאמר אלא בפסח מצרים, ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן, כמה דאמר אר"י צִיּוֹם הָרָאשׁוֹן פֶּשְׁעִיתָ שֶׁאֵר מִצְרַיִם (שמות יב, טו), ולפי שנחלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים כגון שבעת ימים תאכל עליו מנחה ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הולך לפרש באיזו זמנה הוא מזהיר, שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר, הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה, כולן צבול תותירו ואין נאכלין אלא ליום ולילה, לכך כתב בערב ציום הראשון. דבר אחר, בחגיגת י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים, והראשון האמור כאן, ציו"ט הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעות המקרא, בשר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין ציו"ט הראשון עד בקרו של שני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר וצט"ו, וכך היא שנויה במסכת פסחים (ע"א):

(6) בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים, בערב משש שעות ולמעלה זמנהו, וכבוא השמש תאכלהו, ומועד זאתך אתה שורפהו, כלומר נעשה נותר ויאלץ לזית השריפה (ספרי קלג):

(7) ובשלת. זהו צ"ל אש, שאף הוא קרוי ציטול: ופניית בבקר. לבקר של שני, מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יו"ט (ספרי קלד חגיגה יז):

(8) ששת ימים תאכל מצות. וצמקום אחר הוא אומר שִׁבְעַת יָמִים (שמות יב, טו), שבעה מן היסן וששה מן החדש. דבר אחר, למד על אכילת מנחה בשביעי שאינה חובה, ומכאן אתה למד לששת ימים, שהרי שביעי בכלל היה, ויאלץ מן הכלל ללמד שאין אכילת מנחה זו חובה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יאלץ אלא ללמד על הכלל כולו יאלץ, מה שביעי רשות אף כולם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכתוב קבעו חובה, שנאמר וְעָקַב תֹּאכְלוּ מִנֶּחֱם (שם יח פסחים קכ). עצרת לה' אלהיך. עזר עצמן מן המלאכה. דבר אחר, קניפיא של מאכל ומשחה, לשון נַעֲרָה נָא אוֹקֶךָ (שופטים יג, טו):

9	Seven weeks shalt thou number unto thee; from the time the sickle is first put to the standing corn shalt thou begin to number seven weeks.	שְׁבַעָה שָׁבָעַת תִּסְפֹּר-לָךְ מִהַחֲלֵל חֲרֻמֶּשׁ בִּקְמָה תַּחֲלֵל לִסְפֹּר שְׁבַעָה שָׁבָעוֹת: שְׁבַעָה שְׁבוּעִין תִּמְנִי לָךְ מִשִּׁירִיּוֹת מִגֹּלָא בַּחֲצַד עֲמָרָא דְאַרְמוּתָא תִּשְׁרִי לְמִמְנִי שְׁבַעָה שְׁבוּעִין:	9
10	And thou shalt keep the feast of weeks unto the LORD thy God after the measure of the freewill-offering of thy hand, which thou shalt give, according as the LORD thy God blesseth thee.	וְעָשִׂיתָ חֹג שְׁבָעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נְדָבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְתַעֲבִיד חֹג דְּשְׁבוּעִיָּא קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נְדָבַת יָדְךָ דְּחִתִּין כְּמָא דִּיבְרַכְנֶךָ יי אֱלֹהֶיךָ:	10
11	And thou shalt rejoice before the LORD thy God, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are in the midst of thee, in the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.	וְשִׂמְחָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֻלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: וְתַחֲדֵי קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִרְךָ וּבִרְתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְלִיּוֹנָא דִּבְקִרְנֶךָ וְגִיּוֹרָא וַיְתִמָּא וְאַרְמְלָתָא דִּבְיִנְךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרֵי יי אֱלֹהֶיךָ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתִּיהָ תִּמְן:	11
12	And thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt; and thou shalt observe and do these statutes.	וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: (פ) וְתִדְבֹּר אֲדִי עֲבָדָא הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְתִשְׁרֹר וְתַעֲבִיד יְתָ קִימָא הָאֵלִין:	12
13	Thou shalt keep the feast of tabernacles seven days, after that thou hast gathered in from thy threshing-floor and from thy winepress.	חֹג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ שְׁבָעַת יָמִים בְּאַסְפֹּךְ מִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ: חֹג דְּהַסְכֻּת תַּעֲשֶׂה לָךְ שְׁבַעָה יָמִין בְּמִכְנֶשֶׁךָ מֵאֲדָרְךָ וּמִמַּעְצְרֶךָ:	מפטיר
14	And thou shalt rejoice in thy feast, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates.	וְשִׂמְחָתָּ בַּחֹג אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֻלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: וְתַחֲדֵי בַּחֹג אַתָּה וּבִרְךָ וּבִרְתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְלִיּוֹנָא וְגִיּוֹרָא וַיְתִמָּא וְאַרְמְלָתָא דִּבְקִרְנֶךָ:	14

- (9) מהחל חרמש בקמה. משנקצר העומר, שהוא ראשית הקציר (ספרי קלו):
- (10) מסת נדבת ירך. די נדצת ירך, הכל לפי הזרחה, הצא שלמי שמחה, וקצש קרואים לאכול:
- (11) והלוי והגר והיתום והאלמנה. ארצעה שלי כנגד ארצעה שלך, צנך וצחק ועצדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך:
- (12) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדיתיך שתשמור ותעשה את החקים האלה:
- (13) באספך. צומן האסיף שאתה מכניס לצית פירות הקיץ. דבר אחר באספך מגרנך ומיקבך, למד שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקב (סוכה יז):

15	Seven days shalt thou keep a feast unto the LORD thy God in the place which the LORD shall choose; because the LORD thy God shall bless thee in all thine increase, and in all the work of thy hands, and thou shalt be altogether joyful.	שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגֹל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה כִּי יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶךְ שְׂמֵחַ:	15
16	Three times in a year shall all thy males appear before the LORD thy God in the place which He shall choose; on the feast of unleavened bread, and on the feast of weeks, and on the feast of tabernacles; and they shall not appear before the LORD empty;	שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוֹרְךָ אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בַּחֹג הַמַּצּוֹת וּבַחֹג הַשָּׁבֻעוֹת וּבַחֹג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פָּנָיו יְהוָה רִיקָם:	16
17	every man shall give as he is able, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee.	אִישׁ כַּמַּתְנֵת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ: (ס)	קנו פסוקים
<i>The Haftara is Isaiah 54:11 – 55:5 on page 167. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 184. Most read the Haftara for Rosh Hodesh when that occurs (and combine this Haftara with Ki Tetze), but the special Haftara for Erev Rosh Hodesh is not read when this week is Erev Rosh Hodesh.</i>			
18	Judges and officers shalt thou make thee in all thy gates, which the LORD thy God giveth thee, tribe by tribe; and they shall judge the people with righteous judgment.	שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן־לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְשִׁבְטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם מִשֹּׁפֶט־צָדֵק:	שופטים יד
19	Thou shalt not wrest judgment; thou shalt not respect persons; neither shalt thou take a gift; for a gift doth blind the eyes of the wise, and pervert the words of the righteous.	לֹא־תִטָּה מִשֹּׁפֶט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶר עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקָם:	19

(15) והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון צווי אלא לשון הצטווה, ולפי תלמודו (שם מה). למדו מכאן, לרצות לילי יום טוב האחרון לשמחה:

(16) ולא יראה את פני ה' ריקם. אלא הצא עולות ראיה ושלמי חגיגה:

(17) אִישׁ כַּמַּתְנֵת יָדוֹ. מי שיש לו אוכלין הרצה ונכסים מרובים, יציא עולות מרובות ושלמים מרובים (חגיגה ח:):

(18) שופטים ושוטרים. שופטים, דיינין הפוסקים את הדין; ושוטרים. הרודין את העם אחר מלכות, שמכין וכופתין צמקל וצרצועה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שערך. צכל עיר ועיר (סנהדרין טז:): לשבטיך. מוסב על חתן לך, שופטים ושוטרים חתן לך לצצטיך צכל שערך אשר ה' אלהיך נתן לך: לשבטיך. מלמד, שמושיצין דיינין צכל שצט ושצט וצכל עיר ועיר: ושפטו את העם וגו'. מנה דיינין מומחים וצדיקים לשפטו צדק:

(19) לא תטה משפט. כמשעו: לא תכיר פנים. אף צשעת הטענות, אזהרה לדיין שלא יהא כך לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שצשרואה צהדיין מכצד את צצירו, מצתמתין טענותיו: ולא תקח שחד. אפילו לשפטו צדק (ספרי

20	Justice, justice shalt thou follow, that thou mayest live, and inherit the land which the LORD thy God giveth thee.	צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר יהיה לך: (ס) קושטא קושטא תרדוף בדיל דתימי ותינת ית ארעא דיין אלהיך יהיב לך:	20
21	Thou shalt not plant thee an Asherah of any kind of tree beside the altar of the LORD thy God, which thou shalt make thee.	לא תצוב לך אשירת כל אילן בסטר מדבבא דיין אלהיך דתעביד לך:	21
22	Neither shalt thou set thee up a pillar, which the LORD thy God hateth.	ולא תקים לך קמא דרחיק יי אלהיך: (ס)	22
XVII	Thou shalt not sacrifice unto the LORD thy God an ox, or a sheep, wherein is a blemish, even any evil thing; for that is an abomination unto the LORD thy God.	לא תזבח ליהיה אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע פי תועבת יהיה אלהיך הוא: (ס)	XVII
2	If there be found in the midst of thee, within any of thy gates which the LORD thy God giveth thee, man or woman, that doeth that which is evil in the sight of the LORD thy God, in transgressing His covenant,	ארי ישחכח בינך בחדא מן קרנך דיין אלהיך יהיב לך גבר או אמתא דיעביד ית דביש קדם יי אלהיך למעבר על קימיה:	2
3	and hath gone and served other gods, and worshipped them, or the sun, or the moon, or any of the host of heaven, which I have commanded not;	וילך ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם ולשמשו או לזרח או לכל צבא השמים אשר לא צויתי:	3

קמל): כי השחד יעור. משקל שוחד ממנו, אי אפשר שלא יטה את לבו אלזו להפך זכותו (כתובות קה): דברי צדיקים. דברים המזדקקים, משפטי אמת:

(20) צדק צדק תרדף. הלך אחר בית דין יפה (ספרי קמל סנהדרין לז): למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדיינים הכשרים, להחיות את ישראל ולהושיען על אדמתן (שס):

(21) לא תטע לך אשרה. לחייבו עליה משעת נטיעתה, ואפילו לא עצדה, עובר בלא תעשה על נטיעתה: לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ד' אלהיך. אזהרה לנטוע אילן ולזונה בית זהר הבית:

(22) ולא תקים לך מצבה. מנצח אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים: אשר שוא. מזבח אבנים ומזבח אדמה נזה לעשות, ואת זו שוא, כי חק היטה לנענים, ואע"פ שהיטה להוציא לו צימי האצות, עכשיו שגאה, מאחר שעשאהו אלו חק לעבודת אלילים:

(1) לא תזבח וגר כל דבר רע. אזהרה למפגל בקדשים ע"ד צור רע (ספרי קמז). ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים (וצחים לו.):

(2) לעבר בריתו. אשר כרת ה' אתכם שלא לעבוד אלילים:

(3) אשר לא צויתי. לעבדם (מגילה ט):

4	and it be told thee, and thou hear it, then shalt thou inquire diligently, and, behold, if it be true, and the thing certain, that such abomination is wrought in Israel;	וְהִגַּדְתָּ לָךְ וּשְׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הִיטֵב וְהִנֵּה אִמֶּת נִכּוֹן הַדָּבָר נִשְׁתַּחֲתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:
5	then shalt thou bring forth that man or that woman, who have done this evil thing, unto thy gates, even the man or the woman; and thou shalt stone them with stones, that they die.	וְהוֹצָאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אֹת-הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אֹת-הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ:
6	At the mouth of two witnesses, or three witnesses, shall he that is to die be put to death; at the mouth of one witness he shall not be put to death.	עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹו שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמֵּת לֹא יוּמָת עַל-פִּי עֵד אֶחָד:
7	The hand of the witnesses shall be first upon him to put him to death, and afterward the hand of all the people. So thou shalt put away the evil from the midst of thee.	יָד הָעֵדִים תְּהִיָּה-בּוֹ בְּרֹאשְׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרָנָה וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (פ)
8	If there arise a matter too hard for thee in judgment, between blood and blood, between plea and plea, and between stroke and stroke, even matters of controversy within thy gates; then shalt thou arise, and get thee up unto the place which the LORD thy God shall choose.	כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין-דָּם לְדָם בֵּין-דֵּין לְדֵין וּבֵין נֹגַע דְּבָרֵי רִיבָת בְּשַׁעְרֶיךָ וְקָמַת וְעָלִיתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:
9	And thou shall come unto the priests the Levites, and unto the judge that shall be in those days; and thou shalt inquire; and they shall declare unto thee the sentence of judgment.	וּבָאתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וּדְרַשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:

(4) נכון. מכוון העדות:

(5) והוצאת את האיש ההוא וגר אל שערך וגר. המהרגס אל שערך, למרע צית דינך, טועה, שכן שנינו אל שערך זה שער שעבד צו, או אינו אלא שער שדון צו. נאמר שערך למטה וגאמר שערך למעלה, מה שערך האמור למעלה שער שעבד צו, אף שערך האמור למטה שער שעבד צו, ומהגמו לקרןך:

(6) שנים עדים או שלשה. אם מתקיימת עדות צשנים למה פרט לך שלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין וזממין עד שיזמו כולם (מכות ה:):

(8) כי יפלא. כל הפלאה לשון הצדלה ופרישה, שהדבר נצדל ומכוסה ממך: בין דם לדם. צין דם טמא לדם טהור (נדה יט ספרי קנצ): בין דין לדין. צין דין זכאי לדין חייב: ובין נגע לנגע. צין נגע טמא לנגע טהור: דברי ריבית. שיהיו חכמי העיר חולקים צדצר, זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב וזה מזהר: וקמת ועלית. מלמד, שצית המקדש גבוה מכל המקומות (סנהדרין פז):

10	<p>And thou shalt do according to the tenor of the sentence, which they shall declare unto thee from that place which the LORD shall choose; and thou shalt observe to do according to all that they shall teach thee.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדִּבָּר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶדְךָ:</p> <p>וְעַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֶדְךָ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֵאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדִּבָּר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמָאל:</p>
11	<p>According to the law which they shall teach thee, and according to the judgment which they shall tell thee, thou shalt do; thou shalt not turn aside from the sentence which they shall declare unto thee, to the right hand, nor to the left.</p>	<p>עַל מִימַר אוֹרִיתָא דִּילְפֻנְךָ וְעַל דִּינָא דִּימְרוּן לָךְ תַּעֲבִיד לֹא תִסְטִי מִן פִּתְגָמָא דִּיחֻוּן לָךְ לְיָמִינָא וּלְשְׂמָאלָא:</p>
12	<p>And the man that doeth presumptuously, in not hearkening unto the priest that standeth to minister there before the LORD thy God, or unto the judge, even that man shall die; and thou shalt exterminate the evil from Israel.</p>	<p>וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְזִדּוֹן לִבְלֹתִי שְׁמִעַ אֶל־הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשֵׁרֵת שָׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹו אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבַעֲרַתְּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל:</p> <p>וְגוֹבֵרָא דִּיעֲבִיד בְּרָשָׁע בְּדִיל דְּלֹא לִקְבֹּלָא מִן כְּהֵנָּא דְקָאִים לְשִׁמְשָׁא תַּמָּן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אוּ מִן דִּינָא וְיִתְקַטִּיל גּוֹבֵרָא הַהוּא וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:</p>
13	<p>And all the people shall hear, and fear, and do no more presumptuously.</p>	<p>וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא יִזְדָּוִין עוֹד: (ס)</p> <p>וְכָל עַמָּא יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחִלוּן וְלֹא יִרְשְׁעוּן עוֹד:</p>
14	<p>When thou art come unto the land which the LORD thy God giveth thee, and shalt possess it, and shalt dwell therein; and shalt say: 'I will set a king over me, like all the nations that are round about me';</p>	<p>כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וַיִּרְשָׁתָהּ וַיֵּשְׁבָתָהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי:</p> <p>אַרִּי תִיעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ וְתִירְתָהּ וְתִתִּיב בָּהּ וְתִימַר אֲמִנִי עָלַי מֶלֶכָא כְּכָל עַמְמָא דְּבִסְחָרְנִי:</p>
15	<p>thou shalt in any wise set him king over thee, whom the LORD thy God shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother.</p>	<p>שׁוּם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבּ אוֹחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוֹכֵל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אֹחֶיךָ הוּא:</p> <p>מִנְּאָה תִמְנִי עָלֶיךָ מֶלֶכָא דִּיחֻרְעִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּיהּ מִגּוֹ אַחֶיךָ תִּמְנִי עָלֶיךָ מֶלֶכָא לִית לָךְ רִשׁוֹ לְמִנְּאָה עָלֶיךָ גִּבֹּר נּוֹכְרָא דְלֹא אֹחוּךָ הוּא:</p>

(9) הכהנים הלויים. הכהנים שינאו משפט לוי: ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אחת צריך לשמוע לו (ספרי קנג), אין לך אלא שופט שצמיך (ר"ה כה):

(11) ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (ספרי קנד), וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל:

(13) וכל העם ישמעו. מכאן, שממתינין לו עד הרגל, וממיתין אותו צרגל (סנהדרין פט):

16	Only he shall not multiply horses to himself, nor cause the people to return to Egypt, to the end that he should multiply horses; forasmuch as the LORD hath said unto you: 'Ye shall henceforth return no more that way.'	רָק לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרֵימָה לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּס וַיְהִינָה אִמָּר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד:	לְחֹד לֹא יִסְגִּי לִיהָ סוּסוֹן וְלֹא יָתִיב יָת עַמָּא לְמִצְרַיִם בְּדִיל לְאַסְגָּאָה סוּסוֹן וַיִּי אָמַר לְכוֹן לֹא תִסְפּוּן לְמִתָּב בְּאוֹרְחָא הָדָא עוֹד:
17	Neither shall he multiply wives to himself, that his heart turn not away; neither shall he greatly multiply to himself silver and gold.	וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לִבּוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ מְאֹד:	וְלֹא יִסְגִּי לִיהָ נָשִׁין וְלֹא יִטְעִי לִבִּיהָ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִסְגִּי לִיהָ לְחֻדָּא:
18	And it shall be, when he sitteth upon the throne of his kingdom, that he shall write him a copy of this law in a book, out of that which is before the priests the Levites.	וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלָכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר מִלְפָּנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:	וַיְהִי כְּמִתְבִּיָּה עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיהָ וַיְכַתּוּב לִיהָ יָת פֶּרֶשְׁנָן אוֹרְחָא הָדָא עַל סִפְרָא מִן קֳדָם כְּהֲנֵינָא לִיוֹאִי:
19	And it shall be with him, and he shall read therein all the days of his life; that he may learn to fear the LORD his God, to keep all the words of this law and these statutes, to do them;	וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל-יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹתָם:	וְתָהִי עִמּוּיהָ וַיְהִי קָרִי בִּיהָ כָּל יוֹמֵי חַיָּוִיהָ בְּדִיל דִּיִּילָף לְמַדְחַל קֳדָם יי אֱלֹהֶיהָ לְמַטַּר יָת כָּל פְּתָנָמֵי אוֹרְחָא הָדָא וַיָּת קִימָנָא הָאֵלִין לְמַעַבְדָּהוֹן:
20	that his heart be not lifted up above his brethren, and that he turn not aside from the commandment, to the right hand, or to the left; to the end that he may prolong his days in his kingdom, he and his children, in the midst of Israel.	לְבַלְתִּי רוּם-לִבּוֹ מֵאֲחָיו וּלְבַלְתִּי סוֹר מִן-הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן יֵאָרֶיךָ יָמִים עַל-מַמְלָכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: (ס)	בְּדִיל דְּלֹא יִירָם לִבִּיהָ מֵאֲחוּהָ וּבְדִיל דְּלֹא יִסְטִי מִן תַּפְסִידָתָא לִימִינָא וּלְשְׂמָאֵלָא בְּדִיל דִּיִּירִיד יוֹמִין עַל מַלְכוּתִיהָ הוּא וּבָנָוִיהָ בְּגוֹ יִשְׂרָאֵל:

(16) לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרכבתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים צאים משם, כמו שנאמר בשלמה, ופעלה ופאלא מקצת ממלכתיים צעש מאות קסוף וסוסים צעמשים ומאה (מלכים"א י, כט סנהדרין כא):
(17) ולא ירבה לו נשים. אלא שמונה עשרה, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו, ואם מעט ואספיק לך פהנה ופהנה (שמואל"ב יב, ח): וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא כדי ליתן לאכסניא (ס"א לאפסניא) (סנהדרין שס):
(18) והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שמתקיים מלכותו: את משנה התורה. שתי ספרי תורות, אחת שהיא מונחת צדית גזויו, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו (סנהדרין שס), ואונקלוס תרגם פתשגן, פשר משה לא שון שון ודבור:
(19) דברי התורה. כמשמעו:
(20) ולבלתי סור מן המצוה. אפילו מצוה קלה של נציא: למען יאריך ימים. מכלל הן אחת שומע לאו, וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל שצעת ימים תוכל עד צאי אליך (שמואל"א י, ח), להעלות עלות וגו', וכתיב ויחל שצעת ימים (שם יג, ח), ולא שמר הצטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה, עד שצא שמואל ואמר לו נקבל לא שצעת וגו' (שם יג) ועתה ממלכתך לא תקום (שם יד), הא למדת, שצביל מצוה קלה של נציא, נענש: הוא ובניו. מגיד שאם צנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם (הוריות יא):

XVIII	The priests the Levites, even all the tribe of Levi, shall have no portion nor inheritance with Israel; they shall eat the offerings of the LORD made by fire, and His inheritance.	לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כֹּל־שֶׁבֶט לְוִי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכְלוּן׃ לֹא יְהִי לְכַהֲנֵי לְוִיָּאִי כֹל־שֶׁבֶט לְוִי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכְלוּן׃	שלישי
2	And they shall have no inheritance among their brethren; the LORD is their inheritance, as He hath spoken unto them.	וְנַחֲלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּו בְּקֶרֶב אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָו׃ (ס)	2
3	And this shall be the priests' due from the people, from them that offer a sacrifice, whether it be ox or sheep, that they shall give unto the priest the shoulder, and the two cheeks, and the maw.	וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶעַ וְהַלְתָּנִים וְהַשְׂקָבָה׃ וְדִין יְהִי דָחֹזִי לְכַהֲנֵי מִן־עֹמָא מִן נֶכְסִי נֶכְסְתָא אִם תּוֹר אִם אֹמֶר וְיָתִין לְכַהֲנָא דִרְעָא וְלוֹעָא וְקִיבְתָא׃	3
4	The first-fruits of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the first of the fleece of thy sheep, shalt thou give him.	רִאשִׁית דִּגְנוֹךָ תִּירֶשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְרִאשִׁית גֶּזַע צֹאנְךָ תִּתֶּן־לָו׃ רִישׁ עֲבוּרְךָ חֲמֻרְךָ וּמִשְׁחָךָ וְרִישׁ גִּזְתָּ עֹנֶךָ תִּתֵּן לֵיהִ׃	4
5	For the LORD thy God hath chosen him out of all thy tribes, to stand to minister in the name of the LORD, him and his sons for ever.	כִּי בּוֹ בָחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים׃ (ס) אֲרִי בֵּיה אֶתְרֵי יִי אֱלֹהֶךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים׃	5

(1) כל שבט לוי. צין ממין צין בעלי מומין: חלק. צניזה: ונחלה. צארץ: אשי ה'. קדשי המקדש (ס"א קדשי הקדשים): ונחלתו. אלו קדשי הגזול, תרומות ומעשרות, אבל נחלה גמורה, לא יהיה לו צקרב אחיו. וצספרי דרשו (קסד), ונחלה לא יהיה לו. ונחלת שאר. צקרב אחיו, ונחלת (גירסת הרמב"ן: שצעה) חמשה, ואיני יודע מה היא, ונראה לי, שאר כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממים, ושל סיוון ועוג שני עממים, אמורי וכנעני, ונחלת שאר לרבות קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש צפרשת מתנות שנאמרו לאהרן על כן לא היה ללוי וגו', להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני (ספרי קרח קט). שצ נמצא צדצרי רבי קלוימוס, הכי גרסין צספרי. ונחלה לא יהיה לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו. אלו נחלת שצעה, נחלת חמשה שצטים ונחלת שצעה שצטים, ומתוך שמה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שצטים צלצד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחזי שצט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחזי שצט מנשה, ושצעה האחרים נטלו מאלהן אחרי מות יהושע, מתוך כך הזכיר חמשה לצד ושצעה לצד:

(2) כאשר דבר לו. צאקס לא תחל גו' אגני סלקך (צמדצר יח, כ):

(3) מאת העם. ולא מאת הכהנים: אם שור אם שה. פרט לחיה: הזרוע. מן הפרק של ארכובה עד כף של יד שקורין אשפלדוין: והלחיים. עם הלשון. דורשי רשומות היו אומרים וזרע תחת יד, שנאמר ויקח למח צידו (צמדצר כה, ז). לחיים, תחת תפלה, שנאמר ויעמד פינקס ויפלל (תהלים קו, ל). והקצה, תחת האשה אל קצה (צמדצר כה, ח חולין קלד): (4) ראשית דגנך. וז תרומה, ולא פירש זה שיעור, אבל רבותינו נתנו זה שיעור (תרומות פ"ד מ"ג), עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, צינונית אחד מחמשים, וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר ויששקס האיסה מחמר השערים (יחזקאל מה, יג). ששית האיסה חזי סאה, כשאתה נותן חזי סאה לכור הרי א' מששים, שהכור שלשים סאין: וראשית גז צאנך. כשאתה גוזז צאנך צכל שנה, תן ממנה ראשית לכהן, ולא פירש זה שיעור, ורבותינו (חולין קלז): נתנו זה שיעור א' מששים. וכמה צאן חייבות צראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר וקמץ צאן עשיות (שמואל"א כה, יח), רבי עקיבא אומר, ראשית גז ששים, צאנך ארבע, תתן לו הרי חמש:

(5) לעמוד לשרת. מכאן, שאין שירות אלא מעומד:

<p>6 And if a Levite come from any of thy gates out of all Israel, where he sojourneth, and come with all the desire of his soul unto the place which the LORD shall choose;</p>	<p>וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ וְאָרִי יִיתִי לִיּוֹאֵץ מִחֹדָא מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גֵר מִקֶּרְנוֹךְ מִכָּל יִשְׂרָאֵל דְּהוּא שָׁם וְבָא בְּכָל־אַנְתָּ נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחֹר יְהוָה:</p>	<p>רביעי</p>
<p>7 then he shall minister in the name of the LORD his God, as all his brethren the Levites do, who stand there before the LORD.</p>	<p>וְשָׁרָת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיו כְּכָל־אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה: וְשָׁמִישׁ בְּשֵׁמָא דִּי אֱלֹהֵיהּ כְּכָל אֶחָוֵהּ לִיּוֹאֵץ דְּמִשְׁמִשִּׁין תַּמָּן קֳדָם יי:</p>	<p>7</p>
<p>8 They shall have like portions to eat, beside that which is his due according to the fathers' houses.</p>	<p>חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לְבָד מִמֶּנְהֶם עַל־הָאֲבוֹת: (ס) חוֹלֵק כְּחוֹלֵק יִכְלוּן בָּר מִמִּשְׁתָּתָא דִּיתָה שְׁבִתָּא דְכִין אֲתַקִּינוּ אֲבֹהֵתָא:</p>	<p>8</p>
<p>9 When thou art come into the land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not learn to do after the abominations of those nations.</p>	<p>כִּי אָתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם: אָרִי אֵת עָלִיל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ לֹא תִלְף לְמַעַבֵּד כְּתוֹעֵבֹת עַמִּמָּא הָאֵלִין:</p>	<p>9</p>
<p>10 There shall not be found among you any one that maketh his son or his daughter to pass through the fire, one that useth divination, a soothsayer, or an enchanter, or a sorcerer,</p>	<p>לֹא־יִמָּצֵא בָּךְ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבָתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מַעֲוָנִין וּמְנַחֵשׁ וּמִכַּשֵּׁף: לֹא יִשְׁתַּכַּח בָּךְ מַעֲבֵר בְּרִיהּ וּבְרִיתָהּ בְּנוֹרָא קְסִים קְסָמִין מַעֲוָנִין וּמְנַחִישׁ וְחָרֵשׁ:</p>	<p>10</p>
<p>11 or a charmer, or one that consulteth a ghost or a familiar spirit, or a necromancer.</p>	<p>וְחָבֵר חֶבֶר וְשָׂאֵל אוֹב וַיִּדְּעוּי וְרָשִׁין רָשִׁין וְשָׂאִיל בְּבִדִּין וּבִזְכוּרוֹ וְתַבַּע מִן מִיתָא: וְדָרַשׁ אֶל־הַמֵּתִים:</p>	<p>11</p>

(6) וכי יבא הלוי. יכול צנו לוי ודאי הכתוב מדבר, תלמוד לומר ושרת, יאלו לויס שאין ראויין לשירות (ספרי קסח): ובא בכל אות נפשו וגר ושרת. למד על הכהן, שצא ומקריב קרצנות נדצתו או חוצתו ואפילו צמשמר שאינו שלו. דבר אחר, עוד למד על הכהנים הצאים לרגל, שמקריבין צמשמר ועוצדין בקרצנות הצאות מחמת הרגל, כגון מוספי הרגל, ואע"פ שאין המשמר שלהם:

(8) חלק כחלק יאכלו. מלמד, שחולקין צעורות וצצער שיערי חטאות, יכול אף צדצרים הצאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידים ומוספי שצת ונדריס ונדצות, תלמוד לומר לצד ממכריו על הצצות, חוץ ממה שמכרו האצות צימי דוד ושמואל, שנקצעו המשמרות, ומכרו זה לזה עול אשה צצצק ואני אטול שצתי:

(9) לא תלמוד לעשות. אצל אשה למד להצין ולהורות (סנהדרין סח), כלומר להצין מעשיהם כמה הם מקולקלין, ולהורות לצניך לא מעשה כן וכך שזה הוא חוק העוצדי כוכבים:

(10) מעביר בנו ובתו באש. היא עצודת המולך, עושה מדורות אש מכאן ומכאן, ומעצירו צין שתייהם (סנהדרין סד): קסם קסמים. איזהו קוסם, האוחז את מקלו ואומר אש אלך אש לא אלך, וכן הוא אומר עמי צעצו יצאל ומקלו יציד לו (הושע ד, יב): מעונן. רבי עקיבא אומר, אלו נותני עונות, שאומרים עונה פלונית יפה להסתחיל, וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים (סנהדרין סה): מנחש. פחו נפלה מפיו, צבי הפסיקו צדך, מקלו נפל מידו (סנהדרין סז):

(11) וחבר חבר. שמנרץ נחשים או עקרצים או שאר חיות למקום אחד (ספרי קעצ): ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתוס, ומדבר משקיו ומעלה את המת צצית השחי שלו: וידעוני. מכנים עכס חיה ששמה ידוע לתוך פיו, ומדבר העכס ע"י מכשפות: ודרש אל המתים. כגון המעלה בזכרותו, והשאל צגלגולת:

12	For whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD; and because of these abominations the LORD thy God is driving them out from before thee.	כִּי־תוֹעֲבַת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהִים וּבְגִלָּלִי הַתּוֹעֲבַת הָאֱלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפָּנָיו:	אֲרִי מֵרַחֵק קָדָם יְיָ כָּל עֲבִיד אֱלֹהִים וּבְדִיל תוֹעִיבָתָא הָאֱלֹהִים יְיָ אֱלֹהֶיךָ מֵתִרִיד יִתְּהוֹן מִן קִדְמָךָ:
13	Thou shalt be whole-hearted with the LORD thy God.	תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	שְׁלִים תְּהִי בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ:
14	For these nations, that thou art to dispossess, hearken unto soothsayers, and unto diviners; but as for thee, the LORD thy God hath not suffered thee so to do.	כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנְנִים וְאֶל־קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאֶתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	אֲרִי עַמְמֵיָא הָאֱלֹהִים דְּאֶתָּה יִרִית יִתְּהוֹן מִן מַעֲנֵנָא וּמִן קִסְמֵיָא שְׁמַעִין וְאֶתָּה לֹא כֵן יְהִי לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
15	A prophet will the LORD thy God raise up unto thee, from the midst of thee, of thy brethren, like unto me; unto him ye shall hearken;	נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאֲחֵיךָ כְּמִנִּי יָקִים לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן:	נָבִיא מִבִּינְךָ מֵאֲחֵיךָ דְּכֻנִּי יָקִים לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִנִּיהָ תִּשְׁמָעוּן:
16	according to all that thou didst desire of the LORD thy God in Horeb in the day of the assembly, saying: 'Let me not hear again the voice of the LORD my God, neither let me see this great fire any more, that I die not.'	כָּכָל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מִעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹם הַקָּהָל לֵאמֹר לֹא אֶסָּף לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶת־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת:	כָּכָל דְּשָׁאִילְתָּא מִן קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹמָא דְּקָהָל לֵמִימַר לֹא אוֹסִיף לִשְׁמָעַי יְיָ אֱלֹהֵי וְיִתְּהוֹן רַבְתָּא הָדָא לֹא אֶחְזִי עוֹד וְלֹא אָמוּת:
17	And the LORD said unto me: 'They have well said that which they have spoken.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְרוּ:	וַיֹּאמֶר יְיָ לִי אֶתְקִינוּ דְּמַלִּילִין:
18	I will raise them up a prophet from among their brethren, like unto thee; and I will put My words in his mouth, and he shall speak unto them all that I shall command him.	נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקִּרְבִּי אֲחֵיהֶם כְּמֹנִי וְנִתְּתִי דְּבָרִי בְּפִיו וְדִבֶּר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶנּוּ:	נָבִיא אֲקִים לְהוֹן מִגֹּו אֲחֵיהֶן כְּמֹנִי וְאֶתִּין פִּתְגָמִי נְבוּאָתִי בְּפִוְמִיהָ וְיִמְלִיל עִמָּהוֹן יְיָ כָּל דְּאֶפְקֹדְנִיהָ:
19	And it shall come to pass, that whosoever will not hearken unto My words which he shall speak in My name, I will require it of him.	וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשִׁמִּי אֶנְכִּי אֶדְרֹשׁ מִעֲמוֹ:	וְיְהִי גוֹבְרָא דְּלֹא יִקְבִּיל לְפִתְגָמִי דִּימְלִיל בְּשִׁמִּי מִימְרֵי יִתְּבַע מִנִּיהָ:

חמישי
טו

- (12) כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר, אלא כל עושה אלה, אפילו אחת מהן (ספרי קעג):
 (13) תמים תהיה עם ה' אלהיך. הסהלך עמו צחמימות וחפפה לו, ולא תחקור אחר העמידות, אלא כל מה שיצוא עליך קבל צחמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו:
 (14) לא כן נתן לך ה' אלהיך. לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותומים:
 (15) מקרבך מאחריך כמוני. כמו שאני מקרבך מאחריך, יקום לך תחתי, וכן מנביא לנביא:

20	But the prophet, that shall speak a word presumptuously in My name, which I have not commanded him to speak, or that shall speak in the name of other gods, that same prophet shall die.'	אֵךְ הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזְדֹּךְ לְדַבֵּר דְּבַר בְּשִׁמִּי אֶת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְמַת הַנְּבִיא הַהוּא:	20
21	And if thou say in thy heart: 'How shall we know the word which the LORD hath not spoken?'	וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ אֵיכָה נֵדַע אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה:	21
22	When a prophet speaketh in the name of the LORD, if the thing follow not, nor come to pass, that is the thing which the LORD hath not spoken; the prophet hath spoken it presumptuously, thou shalt not be afraid of him.	אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־יְהִיָּה תְּדַבֵּר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה בְּזֶדְוֹן דִּבְּרוּ הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: (ס)	22
XIX	When the LORD thy God shall cut off the nations, whose land the LORD thy God giveth thee, and thou dost succeed them, and dwell in their cities, and in their houses;	כִּי־יִכְרֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת־אֲרָצָם וַיִּרְשָׁתָם וַיֵּשְׁבֶנָּה בְּעָרֵיהֶם וּבִבְתֵּיהֶם:	XIX
2	thou shalt separate three cities for thee in the midst of thy land, which the LORD thy GOD giveth thee to possess it.	שְׁלוֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לְךָ בְּתוֹךְ אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ:	2
3	Thou shalt prepare thee the way, and divide the borders of thy land, which the LORD thy God causeth thee to inherit, into three parts, that every manslayer may flee thither.	תִּכְוֶן לְךָ תְּדָרֶךְ וְשִׁלְשַׁת אֶת־גְּבוּל אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוֹס שָׁמָּה כָּל־רָצֹחַ:	3

(20) אשר לא צויתיו לדבר. אבל צויתיו לחצירו (סנהדרין פט): ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפילו כוון את ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את המותר: ומת. צחק, שלשה מיתתן בידי אדם, המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו ונאמר לחצירו, והמתנבא בשם עבודת אלילים. אבל הכוזב את נבואתו, והעובר על דברי נביא, והעובר על דברי עצמו, מיתתן בידי שמים, שנאמר אנכי אדרוש מעמו (סנהדרין פט. ספרי קעג):

(21) וכי תאמר בלבבך. עתידין אחס לומר, כשיבא חנניה בן עוזר ומתנבא, הנה כלי צית ה' מושבים מִבְּצֵלָה עֶשֶׂה מִהָרָה (ירמיה כז, כז), וירמיהו עומד וטווח אל העמדים ועל הים, ועל יַמֶּר הַפְּלִים (שם יט) שלא גלו עם יכניה, בְּצֵלָה יִבְצָאוּ (שם כב) עם גלות נדקיהו:

(22) אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לצא עליכם (ספרי קעח), ותראו שלא יבא. הוא הדבר אשר לא דברו ה'. והרוג אותו. ואם תאמר, וז' במתנבא על העמידות, הרי שצא ואמר עשו כך וכך ומפי הקצ"ה אני אומר, כבר נאטוו, שאם בא להדיחך מאחזת מכל המצות לא תשמע לו (לעיל פרשה יג), אלא"כ מומחה הוא לך שהוא צדיק גמור, כגון אליהו צהר הכרמל, שהקריב צבחה בשעת איסור הצמות כדי לגדור את ישראל, הכל לפי צורך שעה וסייג הפרשה. לכן נאמר אליו תשמעון: לא תגור ממנו. לא תמנע עצמך מללמד עליו חובה (ספרי שם), ולא תירא ליענש עליו:

4	<p>And this is the case of the manslayer, that shall flee thither and live: whoso killeth his neighbour unawares, and hated him not in time past;</p>	<p>וְזֶה דְּבַר הַרְצַח אֲשֶׁר-יָנוּס שָׁמָּה וְחֵי אֲשֶׁר יִכָּה אֶת-רֵעֵהוּ בְּבִלְי-דַעַת וְהוּא לֹא-שָׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:</p> <p>וְדִין פֶּתַחם קְטוֹלָא דִּיעֲרוֹק לְתַמָּן וְיִתְּקִינִים דִּיקְטוֹל יֵת חֲבֵרִיה בְּלֹא מַדְעִיה וְהוּא לֹא שְׂנֵי לִיה מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקִמּוּהִי:</p>	4
5	<p>as when a man goeth into the forest with his neighbour to hew wood, and his hand fetcheth a stroke with the axe to cut down the tree, and the head slippeth from the helve, and lighteth upon his neighbour, that he die; he shall flee unto one of these cities and live;</p>	<p>וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת-רֵעֵהוּ בַּעֲרֹ לְחַטֵּב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַּגִּרְזֵן לִכְרֹת הָעֵץ וְנִשָּׁל הַבְּרוֹזֶל מִן-הָעֵץ וּמָצָא אֶת-רֵעֵהוּ וּמָת הוּא יָנוּס אֶל-אַחַת הָעָרִים-הָאֵלֶּה וְחֵי:</p> <p>וְדִיעֲוֹל עִם חֲבֵרִיה בְּחוּרְשָׁא לְמַשֵּׁן אָעִין וְתִתְּמַרְיָג יָדִיה בְּבִרוֹזָא לְמַקְצִיה אָעִא וְיִשְׁתַּלִּיף בְּרוֹזָא מִן אָעִא וְיִשְׁכַּח יֵת חֲבֵרִיה וְיָמוּת הוּא יֵעֲרוֹק לְחֹדָא מִן קְרוּיָא הָאֵלִין וְיִתְּקִינִים:</p>	5
6	<p>lest the avenger of blood pursue the manslayer, while his heart is hot, and overtake him, because the way is long, and smite him mortally; whereas he was not deserving of death, inasmuch as he hated him not in time past.</p>	<p>פֶּן-יִרְדֹּף גָּאֵל הַדָּם אַחֲרָי הַרְצַח כִּי-יִחַם לִקְבוֹ וְהִשְׁיגוֹ כִּי-יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וְלֹא אֵין מִשְׁפַּט-מוֹת כִּי לֹא שָׂנֵא הוּא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:</p> <p>דְּלִמָּא יִרְדֹּף גָּאֵל דְּמָא בְּתַר קְטוֹלָא אַרִי יִיחַם לְבִיה וְיִדְּבַקֵּיה אַרִי יִסְגִי אוּרְחָא וְיִקְטְלֵיה נֶפֶשׁ וְלִיה לִית חֻבַּת דִּין דְּקְטוֹל אַרִי לֹא שְׂנֵי הוּא לִיה מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקִמּוּהִי:</p>	6
7	<p>Wherefore I command thee, saying: 'Thou shalt separate three cities for thee.'</p>	<p>עַל-כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לֵאמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ:</p> <p>עַל כֵּן אֲנִי מְפַקִיד לָךְ לְמִימַר תִּלָּת קְרוּיִן תִּפְרִישׁ לָךְ:</p>	7
8	<p>And if the LORD thy God enlarge thy border, as He hath sworn unto thy fathers, and give thee all the land which He promised to give unto thy fathers—</p>	<p>וְאִם-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ וְנָתַן לָךְ אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאַבְתִּיךָ:</p> <p>וְאִם יִפְתִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת תְּחוּמֶיךָ כְּמָא דְּקִינִים לְאַבְתִּיךָ וְיִתֵּן לָךְ יֵת כָּל אֶרְעָא דְּמִלִּיל לְמִתָּן לְאַבְתִּיךָ:</p>	8

(3) תבין לך הדרך. מקלט, מקלט, היה כמוזעל פרשת דרכים (מכות י:). ושלשת את גבול ארצך. שיהא ממחלח הגבול, עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשיעור מהלך שיש ממנה עד השנייה, וכן משנייה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל:

(5) ונדחה ידו. כשצא להפיל הגרון על העץ, ומרגומו ותקמריג ידיה, לשון ונשטטה ידו להפיל מכת הגרון על העץ, כי שָׁמָּה הִצְקָר (שמואל א' 1, 10) מרגס יונתן אַרְי מְרַגְזֵה פִּתְרִיָּא: ונשל הברזל מן העץ. יש מרבותינו אומרים נשטט הברזל מקפו, ויש מהם אומרים שישל הברזל לחתיכה מן העץ המתבקע, והיא נזזה והרגה (מכות ז:):

(6) פן ירדף גאל הדם. לכן אני אומר להכין לך הדרך ועיר מקלט רבים:

(8) ואם ירחיב. כאשר נשבע לתת לך ארץ קני וקניז וקדמוני:

<p>9 if thou shalt keep all this commandment to do it, which I command thee this day, to love the LORD thy God, and to walk ever in His ways—then shalt thou add three cities more for thee, beside these three;</p>	<p>אֲרִי תִטֵּר יֵת כָּל תַּפְקִידָתָא הָדָא לְמַעַבְדָּה דְּאַנָּא מְפָקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יֵת יי אַלְהֵךְ וְלִמְהֵךְ בְּאַרְחָן דְּתַקְנָן קְדָמוּהִי כָּל יוֹמֵיָא וְתוֹסִיף לְךָ עוֹד תְּלַת קְרוּיִן עַל תְּלַת אֵלִין:</p>	<p>כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לֹא־הִבֵּה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלָכֶת בְּדַרְכָּיו כָּל־ הַיָּמִים וְיִסְפַּתְּ לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:</p>
<p>10 that innocent blood be not shed in the midst of thy land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and so blood be upon thee.</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p>
<p>11 But if any man hate his neighbour, and lie in wait for him, and rise up against him, and smite him mortally that he die; and he flee into one of these cities;</p>	<p>וְאִרִי יְהִי גִבֵּר שְׁנֵי לַחֲבֵרִיהָ וַיִּכְמוֹן לִיהָ וַיָּקוּם עָלֹוּהִי וַיִּקְטְלֵהָ נֶפֶשׁ וַיָּמוּת וַיַּעְרוֹק לַחֲדָא מִן קְרוּיָא הָאֵלִין:</p>	<p>וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וַאֲרֹב לוֹ וְקָם עָלָיו וַהֲבֵהוּ נֶפֶשׁ וַיָּמָת וְנָס אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:</p>
<p>12 then the elders of his city shall send and fetch him thence, and deliver him into the hand of the avenger of blood, that he may die.</p>	<p>וַיִּשְׁלְחוּן סִבֵּי קְרִיתִיהָ וַיִּדְּבִרוּן יְתִיָּה מִתַּמָּן וַיִּמְסְרוּן יְתִיָּה בְּיַד גֹּאֵל דָּמָא וַיָּמוּת:</p>	<p>וַיִּשְׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וַלְקָחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ בְּיַד הַגֹּאֵל הַדָּם וַיָּמָת:</p>
<p>13 Thine eye shall not pity him, but thou shalt put away the blood of the innocent from Israel, that it may go well with thee.</p>	<p>לֹא תַחֲסוּס עֵינְךָ עָלֹוּהִי וְתַפְלִי אֲשֶׁדִי דָם זָכָא מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּיטָב לְךָ:</p>	<p>לֹא־תַחֲסוּס עֵינְךָ עָלָיו וּבִעֲרַתָּ דָּם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לְךָ: (ס)</p>
<p>14 Thou shalt not remove thy neighbour's landmark, which they of old time have set, in thine inheritance which thou shalt inherit, in the land that the LORD thy God giveth thee to possess it.</p>	<p>לֹא תִשְׁנִי תְּחֻמֵּי דְּחִבְרֵךְ דְּתַחֲמִימוּ קְדָמָאִי בְּאַחֲסִנְתְּךָ דְּתַחֲסִין בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵךְ יְהִיב לְךָ לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשִׁינִים בְּנַחֲלֶתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: (ס)</p>

(9) ויספת לך עוד שלש. הרי תשע, ג' שצעבר הירדן, וג' שצארן כנען, וג' לעמיד לבא:
(11) וכי יהיה איש שנא לרעהו. ע"י שנאתו הוא בא לידי וארצ לו, מכאן אמרו, עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה, לפי שצבר על לא תסג (ויקרא יט, ז), סופו לבא לידי שפיכות דמים, לכך נאמר וכי יהיה איש שונא לרעהו וגו', שהיה לו לכחזר וכי יקום איש וארצ לרעהו והכהו נפש:
(13) לא תחוס עינך עליו. שלא תאמר, הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמצאו שני ישראלים הרוגים (ספרי קפז):
(14) לא תסיג גבול. לשון נסגו אחור (ישעיה מז, יז), שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור, לתוך שדה חבירו, למען הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר לא תגזול, מה תלמוד לומר לא תסיג, למד על העוקר תחום חבירו שעובר בשני לאוין, יכול אף בחוץ לארץ, תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל וגו', בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול:

15	One witness shall not rise up against a man for any iniquity, or for any sin, in any sin that he sinneth; at the mouth of two witnesses, or at the mouth of three witnesses, shall a matter be establishment	לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־ עוֹן וְלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֹטֵא אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דְּבַר:	לֹא יָקוּם סֵהִיד חֵד בְּגִבֵּר לְכָל עוֹיִן וְלְכָל הוֹבִין בְּכָל חֲטָא דִּיחֲטִי עַל מִימַר תְּרִין סֵהִדִין אוֹ עַל מִימַר תְּלָתָא סֵהִדִין יִתְקַיֵּם פְּתִגְמָא:
16	If an unrighteous witness rise up against any man to bear perverted witness against him;	כִּי־יָקוּם עַד־חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרְחָה:	אֲרִי יָקוּם סֵהִיד שָׁקֵר בְּגִבֵּר לְאַסְהֵדָא בֵּיה סִטְיָא:
17	then both the men, between whom the controversy is, shall stand before the LORD, before the priests and the judges that shall be in those days.	וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:	וְיָקוּמוּן תְּרִין גּוֹבְרִינָא דִּילְהוֹן דִּינָא קָדָם יְיָ קָדָם כְּהֲנִינָא וְדִינָא דִּיהוֹן בִּיּוֹמִינָא הָאֲמִין:
18	And the judges shall inquire diligently; and, behold, if the witness be a false witness, and hath testified falsely against his brother;	וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב וְהַנָּה עַד־שָׁקֵר הָעֵד שָׁקֵר עָנָה בְּאָחִיו:	וְיִתְבַּעֲנוּ דִּינָא יָאוֹת וְהָא סֵהִיד שָׁקֵרָא סֵהִדָא שָׁקֵרָא אַסְהֵיד בְּאָחוּהִי:
19	then shall ye do unto him, as he had purposed to do unto his brother; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבַעֲרַת הָרָע מִקִּרְבְּךָ:	וְתַעֲבִדוּן לִיה כְּמָא דִּחֲשִׁיב לְמַעַבְד לְאַחוּהִי וְתַפְלִי עָבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:
20	And those that remain shall hear, and fear, and shall henceforth commit no more any such evil in the midst of thee.	וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא־ יִסְּפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כְּדָבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ:	וְדִישְׁתַּאֲרוּן יִשְׁמְעוּן וְיִדְחִלוּן וְלֹא יִסְּפוּן לְמַעַבְד עוֹד כְּפִתְגְמָא בִּישָׁא דִּדִּין בִּינְךָ:

(15) עד אחד. זה צנוה אז, כל עד שצמורה שנים, אלא אם כן פרט לך צו אחד (סוטה ז:): לכל עון ולכל חטאת. להיות חצירו נענש על עדותו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, אבל קס הוא לשבועה (ספרי קפח), אמר לחצירו תן לי מנה שהלוייתך, אי"ל אין לך זידי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו, חייב להשבע לו: על פי שני עדים. ולא שיכתבו עדותם באגרת וישלחו לב"ד, ולא שיעמוד תורגמן בין העדים ובין הדיינים (שם):

(16) לענות בו סרה. דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת, כי"ד, שאמרו להם והלא עמנו הייתם בצאתו היום במקום פלוני (מכות ה. ספרי קפט):

(17) ועמדו שני האנשים. צעדים הכחוז מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעומד (שבועות ל:). אשר להם הריב. אלו צעלי הדין: לפני ה'. יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר צָקָרָב צָלָהִים יִשְׁפֹּט (תהלים פז, א:). אשר יהיו בימים ההם. יפתח דדורו כשמואל דדורו (ראש השנה כה:), צריך אתה לנהוג צו כבוד: (18) ודרשו השופטים היטב. על פי המזימין אותם, שבדקים וחוקרים את הבאים להזימם בדרישה ובחקירה: והנה עד שקר. כל מקום שנאמר עד, צננים הכחוז מדבר:

(19) כאשר זמם. ולא כאשר עשה, מכאן אמרו, הרגו אין נהרגין (מכות ה:): לעשות לאחיו. מה תלמוד לומר לאחיו, למד על זוממי צח כהן נשואה שאינם צשריפה, אלא צמיסת הצועל שהוא צחנק, שנאמר צָאשׁ תִּשְׁרָף (ויקרא כא, ט), היא ולא צועלה, לכך נאמר כאן לאחיו, כאשר זמם לעשות לאחיו, ולא כאשר זמם לעשות לאחיותו, אבל בכל שאר מיתות השוה הכחוז אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידוה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין צמיסתה, שלא מיעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים צהן הזמה כמיתת הצועל:

(20) ישמעו ויראו. מכאן שצריכין הכרזה, איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמנו צב"ד:

21 And thine eye shall not pity: life for
life, eye for eye, tooth for tooth,
hand for hand, foot for foot.

וְלֹא תַחֲסֹם עֵינְךָ בְּנֶפֶשׁ חֵלֶף
נֶפֶשׁ עֵינָא חֵלֶף עֵינָא שְׂנָא
חֵלֶף שְׂנָא יְדָא חֵלֶף יְדָא רִגְלָא
חֵלֶף רִגְלָא:

XX When thou goest forth to battle
against thine enemies, and seest
horses, and chariots, and a people
more than thou, thou shalt not be
afraid of them; for the LORD thy
God is with thee, who brought thee
up out of the land of Egypt.

XX
כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אִיְבֹךָ
וְרֵאִיתָ סוֹס וְרֹכֵב עִם רֶב
מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוָה
אֵלֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶה מֵאֲרָץ
מִצְרַיִם:

2 And it shall be, when ye draw nigh
unto the battle, that the priest shall
approach and speak unto the
people,

וְהָיָה פָּקֶדְכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וַיְהִי כַּמֶּקֶרֶבְכֶּן לְאַחֵהָ קָרְבָּא וַיִּתְּקֶרֶב כְּהֵנָּא וַיִּמְלִיל עִם עַמָּא:

and shall say unto them: ‘Hear, O
Israel, ye draw nigh this day unto
battle against your enemies; let not
your heart faint; fear not, nor be
alarmed, neither be ye affrighted at
them;

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָם
 קִרְבִּים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל-
 אֹיְבֵיכֶם אֵל-יִתְדֶךָ לְבַבְכֶּם אֵל-
 תִּירָאוּ וְאֵל-תַּחֲפְזוּ וְאֵל-תַּעֲרֹצוּ
 מִפְּנֵיהֶם:

וַיִּימָר לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָן
 מִתְקַרְבִּין יוֹמָא דִּין לְאַחָא
 קִרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבִיכֻן לֹא
 יִזְעַ לְבָכֻן לֹא תִדְחִלוּן וְלֹא
 תַחֲפְזִתוּן וְלֹא תַעֲרֹצִיתוּן מִן
 קִדְמֵיהֶן:

4 for the LORD your God is He that
goeth with you, to fight for you
against your enemies, to save you.’

4 כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הַהוּא
עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־
אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:
אֲרִי יְיָ אֱלֹהֵינוּ דִּמְדַּבֵּר
קְדָמֵינוּ לְאַנְחָא לְכוּן קִרְבֵּי
עִם בְּעָלֵי דְקִבְיָנוּ לְמַפְרָק
יִתְכוּן:

(21) עין בעין. ממון, וכן שן בשן וגו':

(1) כי תצא למלחמה. סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן, לומר לך, שאין מחוסר אבר יוצא למלחמה. דבר אחר, לומר לך, אלא עשית משפט נדק, אתה מובטח שאם תצא למלחמה אתה נוצח, וכן דוד הוא אומר, עשיתי משפט ונדק כל פניחני לעשקי (תהלים קיט, קכא): על איריך. יהיו צעיריך כאיביים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך: סוס ורכב. צעירי כולם ככסוס אחד, וכן הוא אומר והפית את מדין פאיש אַחַד (שופטים ו, טז), וכן הוא אומר פי צא סוס פָּרָעָה (שמות טו, יט): עם רב ממך. צעירי הוא רב, אבל צעירי אינו רב:

(2) כקדרכם אל המלחמה. סמוך ללאתכם מן הספר מגזול ארצכם: ונגש הכהן. המשותף לך, והוא הנקרא משוח מלחמה (סוטה מז.): ודבר אל העם. בלשון הקודש (שם):

(3) שמע ישראל. (סס) אפילו אין זכס אלא קריאת שמע זלזל, כדאי אחס שישיע אחכס (סס): על אויביכס. אין אלו אחיכס, שחס חפלו זידס אינס מרחמיס עליכס, אין זו כמלחמת יהודה עם ישראל, שנאמר וַיָּקָמוּ הַיִּזְרְעֵלִים אַחֲרֵי נִקְבֹּז בְּשִׁמּוֹת וַיַּחֲזִיקוּ בַּשִּׁבְדָּה וְכָל מַעֲרַמֵּיהֶם הִלְבִּישׁוּ מִן הַשָּׁלָל וַיִּלְבָּשׁוּ וַיַּעֲלִימוּ וַיַּחֲלִלוּ וַיִּשְׁקֻסוּ וַיִּשְׁכֻּסוּ וַיִּנְהָלוּ בְּחִמְרִים לְכָל כּוֹשֵׁל וַיַּצִּיאוּם יָרְחוֹ עִיר הַחֲמִרִים אֲחֵלָּה אֲחֵיהֶם וַיִּשְׁבּוּ שְׁמֵרֹן (דברי הימים-ב זכ, טו), אלא על אויביכס אחס הולכים, לפיכך החזקו למלחמה: אל ירך לבבכס אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבע אזהרות, כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים, מגיפים בחריסיהס כדי להקישן זה לזה, כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדס וינזקו, ורומסיס בסקסיהס ומזלהילן אחס, להשמיע קול שטעט פרוטס סוסיהס, וזווחין בקולס ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול (סוטה סס): אל ירך לבבכס. מזהלת סוסיס: אל תיראו. מהגפת המריסין: ואל תחפזו. קול הקרנות: ואל תערצו. מקול הזווחה:

(4) כי ה' אלהיכם וגו'. הם צאים בנצחונם של צער ודם ואחם צאים בנצחונם של מקום, פלשטים צאו בנצחונם של גלית, מה

5 And the officers shall speak unto the people, saying: 'What man is there that hath built a new house, and hath not dedicated it? let him go and return to his house, lest he die in the battle, and another man dedicate it.	וַדְּבָרוּ הַשְּׁטָרִים אֶל-הָעָם לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית-חֲדָשׁ וְלֹא חָנְכוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחְנֹכֶנּוּ:	5
6 And what man is there that hath planted a vineyard, and hath not used the fruit thereof? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man use the fruit thereof.	וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחְלִלֶנּוּ:	6
7 And what man is there that hath betrothed a wife, and hath not taken her? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man take her.'	וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקָחָהּ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחֶנָּה:	7
8 And the officers shall speak further unto the people, and they shall say: 'What man is there that is fearful and faint-hearted? let him go and return unto his house, lest his brethren's heart melt as his heart.'	וַיִּסְפּוּ הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וַאֲמָרוּ מִי-הָאִישׁ הַיָּרָא וְרֹךְ הַלֵּב יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת-לֵבָב אָחִיו כְּלָבָבוֹ:	8
9 And it shall be, when the officers have made an end of speaking unto the people, that captains of hosts shall be appointed at the head of the people.	וַיְהִי כִּכְלֵת הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וַיִּפְקְדוּ שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: (ס)	9
10 When thou drawest nigh unto a city to fight against it, then proclaim peace unto it.	כִּי-תִקְרַב אֶל-עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וַתִּרְאֶתָ אֶת-הָעִיר לְשָׁלוֹם:	שזי עז

היה סופו, נפל ונפלו עמו (סוטה מז.): ההולך עמכם. זה מחנה הארון:
 (5) ולא חנכו. לא דר צו, חנוך לשון החמלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש הוא זה:
 (6) ולא חללו. לא פדאו בשנה הרביעית, שהפירות טעונים לאכלן צירושלים, או לחללן בדמים ולאכול הדמים צירושלים:
 (7) פן ימות במלחמה. ישוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן, כדאי הוא שימות:
 (8) ויספו השוטרים. למה נאמר כאן ויספו, מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי האיש ושני ושלשי כהן מדבר ושוטר משמיע, וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע (סוטה מג.): הירא ורך הלבב. רצי עקיבא אומר, כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, רצי יוסי הגלילי אומר, הירא מעצירות שצידו, ולכן חלתה לו תורה לחזור על בית וכרס ואשה, לכסות על החוזרים שצביל עצירות שצידם, שלא יצינו שהם צעלי עצירה, והרואה חוזר אומר, שמא בנה בית או נטע כרם או ארס אשה (סוטה מד):
 (9) שרי צבאות. שמעמדין וקפין מלפניהם ומאחריהם וכשלים של צרזל צדיהם, וכל מי שרואה לחזור, הרשות צידו לקפח את שוקיו. וקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים, שצו אל המלחמה ולא תנוסו, שחמלת נפילה ניסה (שם):

11	<p>And it shall be, if it make thee answer of peace, and open unto thee, then it shall be, that all the people that are found therein shall become tributary unto thee, and shall serve thee.</p>	<p>וְהָיָה אִם-שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפָתַחְתָּ לָּךְ וְהָיָה כָּל-הָעָם הַנִּמְצָא-בָּהּ יִהְיוּ לְךָ לְמַסַּע וְעַבְדוּךָ: וַיִּפְלְחוּנָךְ:</p>	<p>וְהָיָה אִם-שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפָתַחְתָּ לָּךְ וְהָיָה כָּל-הָעָם הַנִּמְצָא-בָּהּ יִהְיוּ לְךָ לְמַסַּע וְעַבְדוּךָ: וַיִּפְלְחוּנָךְ:</p>
12	<p>And if it will make no peace with thee, but will make war against thee, then thou shalt besiege it.</p>	<p>וְאִם לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְתַעֲבִיד עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרְתָּ עָלֶיהָ:</p>	<p>וְאִם לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְתַעֲבִיד עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרְתָּ עָלֶיהָ:</p>
13	<p>And when the LORD thy God delivereth it into thy hand, thou shalt smite every male thereof with the edge of the sword;</p>	<p>וּנְתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָפִיתָ אֶת-כָּל-זָכוֹרָה לְפִי-חֶרֶב:</p>	<p>וּנְתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָפִיתָ אֶת-כָּל-זָכוֹרָה לְפִי-חֶרֶב:</p>
14	<p>but the women, and the little ones, and the cattle, and all that is in the city, even all the spoil thereof, shalt thou take for a prey unto thyself; and thou shalt eat the spoil of thine enemies, which the LORD thy God hath given thee.</p>	<p>רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל-אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל-שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֹת-שְׁלָל אֲנִיכֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:</p>	<p>רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל-אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל-שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֹת-שְׁלָל אֲנִיכֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:</p>
15	<p>Thus shalt thou do unto all the cities which are very far off from thee, which are not of the cities of these nations.</p>	<p>כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל-קְרוֹיָא דְרַחֲקִין מִנֶּךָ לְחֹדָא דְלֹא מִקְרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה:</p>	<p>כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל-הָעָרִים הָרַחֲקָת מִמֶּנּוּ מֵאֲדָא אֲשֶׁר לֹא-מִעָרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה:</p>
16	<p>Howbeit of the cities of these peoples, that the LORD thy God giveth thee for an inheritance, thou shalt save alive nothing that breatheth,</p>	<p>לְחֹד מִקְרֵי עַמִּי הָאֵלִין דִּי אֱלֹהֶיךָ יְחִיב לָךְ אֲחִסְנָא לֹא תִסְמָא:</p>	<p>רַק מִעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָל-נִשְׁמָה:</p>
17	<p>but thou shalt utterly destroy them: the Hittite, and the Amorite, the Canaanite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite; as the LORD thy God hath commanded thee:</p>	<p>אֲרִי גִמְרָא תִגְמְרִנּוּן חִתָּי וְאַמֹּרִי כְנַעֲנִי וּפְרִזִּי הִוִּי וְיִבּוּסִי כְּמָא דְפִקְדֻךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>כִּי-תַחַרֵּם תַּחְרִימֵם תַּחֲתִי וְהָאֲמֹרִי הַכְנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כְּאֲשֶׁר צֻוֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>

(10) כי תקרב אל עיר. צמלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש צענין, כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו'.

(11) כל העם הנמצא בה. אפילו אתה מוצא זה משצעה אומות שננטויות להחרימם, אתה רשאי לקיימם (ספרי ר):

למס ועבדוך. עד שיקבלו עליהם מקים ושעבוד (שם):

(12) ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה. הכתוב מצטרף, שאם לא תשלים עמך, סופה להלחם בך אם תניחנה

וימתך: וצרת עליה. אף להרעיזה ולהזמיאה ולהמיתה מיתת תחלואים:

(13) ונתנה ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור צענין, סוף שה' נותנה צידך:

(14) והפך. אף טף של זכרים, ומה אני מקיים והכית את כל זכורה, בגדולים:

(17) כאשר צוך. לרצות את הגרגשי:

18	that they teach you not to do after all their abominations, which they have done unto their gods, and so ye sin against the LORD your God.	לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכָל תּוֹעֵבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְחָטְאתָם לִיהְיֹה אֱלֹהֵיכֶם: (ס)	18
19	When thou shalt besiege a city a long time, in making war against it to take it, thou shalt not destroy the trees thereof by wielding an axe against them; for thou mayest eat of them, but thou shalt not cut them down; for is the tree of the field man, that it should be besieged of thee?	כִּי־תִצּוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצֶיהָ לְנֹדֶת עָלֶיהָ גֵּרֹן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאִתּוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לֵבָא מִפְּגִיעַךְ בְּמָצוֹר:	19
20	Only the trees of which thou knowest that they are not trees for food, them thou mayest destroy and cut down, that thou mayest build bulwarks against the city that maketh war with thee, until it fall.	רַק עֵץ אֲשֶׁר־תֵּדַע כִּי־לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אִתּוֹ תִשְׁחִית וְכָרַתְּ וּבְנִיתָ מִצּוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: (פ)	20
XXI	If one be found slain in the land which the LORD thy God giveth thee to possess it, lying in the field, and it be not known who hath smitten him;	כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נֹדֵעַ מִי הִכָּהוּ:	XXI
2	then thy elders and thy judges shall come forth, and they shall measure unto the cities which are round about him that is slain.	וַיָּצֵאוּ זִקְנֶיךָ וּשְׁפֹטֶיךָ וּמַדְדוּ אֶל־הָעִירִים אֲשֶׁר סָבִיבָתָהּ:	2
3	And it shall be, that the city which is nearest unto the slain man, even the elders of that city shall take a heifer of the herd, which hath not been wrought with, and which hath not drawn in the yoke.	וְהָיָה הָעִיר הַקְּרִיבָה אֶל־הַחָלָל וּלְקַחְהוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֹגֶלֶת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מְשָׁכָה בְּעֹל:	3

(18) למען אשר לא ילמדו. האם עשו תשובה והתגיירו, אמה ראוי לקבלם: (19) ימים. שנים: רבים. שלשה, מכאן ואילך, אין צריך על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת (ספרי רג). ולמד, שפחות משלוש שנים לא יימס, וכן הוא אומר, וַיֵּשֶׁב צֹדֶק צִקְלָג יָמִים שָׁנִים (שמואל א' א, ח), וזמלמות הרשות הכתוב מדבר (ספרי שם): כי האדם עץ השדה. הרי כי משמש צלול דלמא, שמה האדם עץ השדה להכנס צחוק המזור מפניך להתיסר ציסורי רעב וזמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו: (20) עד רדתה. לשון רדוי, שמהא כפופה לך: (2) ויצאו זקניך. מיוחדים שצוקיך (סוטה מד), אלו סנהדרי גדולה: ומדדו. ממקום שהחלל שוכן: אל הערים אשר סביבות החלל. לכל נד, לידע איזו קרובה:

- 4 And the elders of that city shall bring down the heifer unto a rough valley, which may neither be plowed nor sown, and shall break the heifer's neck there in the valley.
- 4 וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת־הָעֵגְלָה אֶל־גִּחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעָרְפוּ שָׁם אֶת־הָעֵגְלָה בַּגִּחַל:
- 5 And the priests the sons of Levi shall come near—for them the LORD thy God hath chosen to minister unto Him, and to bless in the name of the LORD; and according to their word shall every controversy and every stroke be.
- 5 וּנְגִשּׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֶךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָל־רִיב וְכָל־נִגַע:
- 6 And all the elders of that city, who are nearest unto the slain man, shall wash their hands over the heifer whose neck was broken in the valley.
- 6 וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא הַקְרִבִּים אֶל־הַגִּחַל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֵגְלָה הָעָרוּפָה בַּגִּחַל:
- 7 And they shall speak and say: 'Our hands have not shed this blood, neither have our eyes seen it.
- 7 וְעָנוּ וְאָמְרוּ יָדֵינוּ לֹא (כ') שָׁפְכוּ] אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ:
- 8 Forgive, O LORD, Thy people Israel, whom Thou hast redeemed, and suffer not innocent blood to remain in the midst of Thy people Israel.' And the blood shall be forgiven them.
- 8 כַּפֹּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל־תֵּתֵן דָּם נָקִי בַקָּרֶב עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:
- 9 So shalt thou put away the innocent blood from the midst of thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.
- 9 וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבְּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)

The Haftara is Isaiah 51:12 – 52:12 on page 169.

- 10 When thou goest forth to battle against thine enemies, and the LORD thy God delivereth them into thy hands, and thou carriest them away captive,
- 10 כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אִיְבֹיךָ אָרִי תִפּוֹק לְאַנְחָא קָרְבָא עַל בְּעָלֶי דְּבִרְכָךְ וְיִמְסְרֵנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּידְךָ וְתִשְׁבִּי שְׁבִיהֶוּ:

- (4) אל נחל איתן. קשה, שלא נעזב (סוטה מה). וערפו. קוץ ערפה צקופיך, אמר הקד"ה תצא עגלה צת שנתה שלא עשתה פירות, ומערך צמקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות (שם מו).
 (7) ידינו לא שפכו. וכי עלתה על לב שזקני צית דין שופכי דמים הם, אל לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוי (שם מה). והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל:
 (8) ונכפר להם הדם. הכתוב מצטרף, שמשעש כן יכופר להם העון (שם מו).
 (9) ואתה תבער. מגיד, שאם נמלא ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יהרג (כתובות לו:), והוא הישר בעיני ה'.

11	and seest among the captives a woman of goodly form, and thou hast a desire unto her, and wouldest take her to thee to wife;	וְרָאִיתָ בַּשְּׁבִיָּה אִשֶּׁת יִפְתָּתָאֵר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וּלְקַחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה: וְתָחִי בַשְּׁבִיָּה אֶתְּאָתָא שְׂפִירָה רִיו וְתִתְרַעֵי בָּהּ וְתִסְבֶּה לָךְ לְאִתּוֹ:
12	then thou shalt bring her home to thy house; and she shall shave her head, and pare her nails;	וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָהּ אֶת־רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת־צַפְרָנֶיהָ: וְתַעֲלֶנָּה לְגוֹ בֵּיתְךָ וְתִגְלַח יָת רִישָׁהּ וְתִרְבִּי יָת טוֹפְרָהָ:
13	and she shall put the raiment of her captivity from off her, and shall remain in thy house, and bewail her father and her mother a full month; and after that thou mayest go in unto her, and be her husband, and she shall be thy wife.	וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׂמֶלֶת שְׁבִיָּהּ מֵעָלֶיהָ וְיִשְׁבַּח בְּבֵיתְךָ וּבְכִתְּהָ אֶת־אָבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֲרַיִם כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבִעֻלָּתָהּ וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה: וְתַעֲדֵי יָת כְּסוּת שְׁבִיָּה מִנָּהּ וְתִתִּיב בְּבֵיתְךָ וְתִבְכִּי יָת אָבִיהָ וְיָת אִמָּהּ יָרַח יוֹמִין וְבִתֵּר כֵּן תִּיעוֹל לְוִתָּהּ וְתִבְעֻלָּנָה וְתִהְיֶה לָךְ לְאִתּוֹ:
14	And it shall be, if thou have no delight in her, then thou shalt let her go whither she will; but thou shalt not sell her at all for money, thou shalt not deal with her as a slave, because thou hast humbled her.	וְהָיָה אִם־לֹא חָפְצָת בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא־תִמְכְּרָנָה בְּכֶסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָהּ: (ס) וְיִהְיֶה אִם לֹא תִתְרַעֵי בָּהּ וְתַפְטְרָנָה לְנַפְשָׁהּ וְזָבָנָא לֹא תִמְכְּרָנָה בְּכֶסֶף לֹא תִתְגַּר בָּהּ חֶלֶף דְּעָנִיתָהּ:
15	If a man have two wives, the one beloved, and the other hated, and they have borne him children, both the beloved and the hated; and if the first-born son be hers that was hated;	כִּי־תִהְיֶין לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֹהֶבָהּ וְהָאֶחָת שְׂנוֹאָה וְיִלְדוּ־לּוֹ בָנִים הָאֹהֶבָהּ וְהַשְּׂנוֹאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשְׂנוֹאָה: אִרִי יִהְיוּ לְגִבֹּר תִּרְתִּין נָשִׁין תָּדָא רְחוּמָתָא וְתָדָא שְׂנוֹאָתָא וְיִלְדִין לִיהָ בְּנִין רְחוּמָתָא וְשְׂנוֹאָתָא וְיִהְיֶה בְּרָא בּוֹכְרָא לְשְׂנוֹאָתָא:
16	then it shall be, in the day that he causeth his sons to inherit that which he hath, that he may not make the son of the beloved the first-born before the son of the hated, who is the first-born;	וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת־בְּנָיו אֵת אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוֹכֵל לְבַכֵּר אֶת־בֶּן־הָאֹהֶבָהּ עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוֹאָה הַבְּכֹר: וְיִהְיֶה בְּיוֹמָא דִּינְחִסִין לְבְנוֹהֵי יָת דִּי־הֵי לִיהָ לִיהָ רְשׁוֹ לְבַכְרָא יָת בֶּר רְחוּמָתָא עַל אִפִּי בֶר שְׂנוֹאָתָא בּוֹכְרָא:

(10) כי תצא למלחמה. צמלחמת הרשות הכתוב מדבר, שצמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושצית שציו, שהרי כבר נאמר לא תסיעה קל קשמה (לעיל כ, טז): ושבת שבי. לרבות כנענים שצמחה, ואע"פ שהן משצעה אומות: (11) ולקחת לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש ברוך הוא ממירה, ישאנה צאיסור, אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו כי תהיין לאיש וגו', וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו: אשת. אפילו אשת איש (קידושין כא): (12) ועשתה את צפרניה. תגדלס כדי שחטוול: (13) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים, שהנכרים צוניהם מתקשטות צמלחמה, בשציל להזנות אחרים עמהם: וישבה בביתך. צצית שמשחמש צו, נכנס ונתקל צה, יוצא ונתקל צה, רואה צצכייתה, רואה צנוולה, כדי שחחגנה עליו: ובכתה את אביה. כל כך למה, כדי שמהא צה ישראל שמה וזו עצה, צה ישראל מתקשטת וזו מתנוולת: (14) והיה אם לא חפצת בה. הכתוב מְצַדֵּק שסופך לשנאותה: לא תתעמר בה. לא תשחמש צה, צלשון פרסי קורין לעצדות ושימוש, עימראה, מיסודו של רצי משה הדורשן למדתי כן:

17	but he shall acknowledge the first-born, the son of the hated, by giving him a double portion of all that he hath; for he is the first-fruits of his strength, the right of the first-born is his.	כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יִפְּרֹר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ כִּי־הוּא רִאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה: (ס)	אֲרִי יֵת בּוֹכְרָא בֶר שְׂנוּאָתָא יִפְרִישׁ לְמִתָּן לִיה תְּרִין חוּלְקִין בְּכָל דִּישְׁתַּכַּח לִיה אֲרִי הוּא רִישׁ תּוֹקֶפִיָּה לִיה חֲזִיָּא בְּכִירוּתָא:
18	If a man have a stubborn and rebellious son, that will not hearken to the voice of his father, or the voice of his mother, and though they chasten him, will not hearken unto them;	כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרּוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:	אֲרִי יֵהי לְגִבֵּר בֶּר סְטִי וּמְרֹד לִיתְהוּי מְקַבִּיל לְמִימַר אָבִיוִּהּ וּלְמִימַר אִמּוּיָּהּ וּמִלְפִּין יִתִּיה וְלֹא מְקַבִּיל מִנְהוֹן:
19	then shall his father and his mother lay hold on him, and bring him out unto the elders of his city, and unto the gate of his place;	וְתַפְּשׁוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מִקְדָּמוֹ:	וַיִּתְּדוּן בֵּית אָבִיוִּהּ וְאִמּוּיָּהּ וַיִּפְקֹן יִתִּיה לְקֹדֶם סְבִי קִרְתִּיהּ וּלְתַרְע בֵּית דִּין אֶתְרִיהּ:
20	and they shall say unto the elders of his city: 'This our son is stubborn and rebellious, he doth not hearken to our voice; he is a glutton, and a drunkard.'	וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹלֵנוּ זֹלָל וְסָבָא:	וַיִּמְרוּן לְסְבִי קִרְתִּיהּ בְּרֵנָא דִּין סְטִי וּמְרֹד לִיתְהוּי מְקַבִּיל לְמִימַרְנָא זָלִיל בָּשָׂר וְסָבִי חֲמַר:
21	And all the men of his city shall stone him with stones, that he die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee; and all Israel shall hear, and fear.	וְרָגְמֻהוּ כָל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וּמָת וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ: (ס)	וַיִּרְגְּמוּנִיהּ כָּל אָנָּשֵׁי קִרְתִּיהּ בְּאֲבָנִיָּא וַיָּמֹת וּתְפִלִּי עָבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחִלוּן:
22	And if a man have committed a sin worthy of death, and he be put to death, and thou hang him on a tree;	וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חַטָּא מִשְׁפָּט־מוֹת וְהוֹמָת וְתִלִּית אוֹתוֹ עַל־עֵץ:	וְאֲרִי יֵהי בְּגִבֵּר חוֹבֵת דִּין דְּקָטוּל וְיִתְקַטִּיל וְתִצְלוּב יִתִּיה עַל צְלִיבָא:

(17) פי שנים. כנגד שני אחים (צא צתרא קכז): בכל אשר ימצא לו. מכאן שאין הצכור נוטל פי שנים, צראוי לצא לאחר מיתת האב, כצמוחזק:

(18) סורר. סרמן הדרכ; ומורה. מסרצ צדצרי אציו, לשון ממרים: ויסרו אותו. מתרין צו צפני שלשה ומלקין אותו (סנהדרין עא). בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוז ויאכל תרטימר צשר וישתה חזי לוג יין, שנאמר וזלל וסוצא, ונאמר אל פהי צסצאי יין צזללי צצצר למו (משלי כג, כ), וצן סורר ומורה נהרג על שם סופו (סנהדרין עב). הגיעה תורה לסוף דעמו, סוף שמכלה ממנו אציו ומצקש לימודו ואינו מואל, ועומד צצקצשת דרכים ומלסטים את הצריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב:

(21) וכל ישראל ישמעו ויראו. מכאן שנריך הכרזה צצד, פלוני נסקל על שהיה צן סורר ומורה (עיין סנהדרין סט). (22) וכי יהיה באיש חטא משפט מות. סמיכות הפרסיות מגיד, שאם חסים עליו אציו ואמו, סוף שיצא לתרצות רעה ויעצור עצירות ויתחייב מיתה צצית דין: ותלית אותו על עץ. רצותינו אמרו (סנהדרין מה): כל הנסקלין נתלין, שנאמר כי קללת אלהים תלו, והמצרך ה' צסקילה:

23	his body shall not remain all night upon the tree, but thou shalt surely bury him the same day; for he that is hanged is a reproach unto God; that thou defile not thy land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.	לֹא תִהְיֶה גְבוּלָתוֹ עַל-הָעֵץ כִּי-קָבֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַיּוֹם הַהוּא כִּי-קָלָלָת אֱלֹהִים תִּלְוֶי וְלֹא תִטְמָא אֶת-אֲדָמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה יְהוּדָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס)	23
XXII	Thou shalt not see thy brother's ox or his sheep driven away, and hide thyself from them; thou shalt surely bring them back unto thy brother.	לֹא תַחֲזִי יֵת תּוֹרָא דְאַחוּךְ אוֹ יֵת אֶמְרִיהָ דְטָעֵן וְתִכְבּוֹשׁ מִנְהוֹן אֶתְבָּא וְתִיבְנוֹן לְאַחוּךְ:	XXII
2	And if thy brother be not nigh unto thee, and thou know him not, then thou shalt bring it home to thy house, and it shall be with thee until thy brother require it, and thou shalt restore it to him.	וְאִם לֹא קָרִיב אַחוּךְ לְוֹתֶךָ וְלֹא יָדַעְתָּ לִיהָ וְתִכְנָשְׁנֶיהָ לְגוֹ בֵּיתְךָ וְיְהִי עִמָּךְ עַד דְּיִתְבַּע אַחוּךְ יָתִיה וְתִיבְנֶיהָ לִיהָ:	2
3	And so shalt thou do with his ass; and so shalt thou do with his garment; and so shalt thou do with every lost thing of thy brother's, which he hath lost, and thou hast found; thou mayest not hide thyself.	וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחֻמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵדֹת אַחֶיךָ אֲשֶׁר-תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצְאָתָהּ לֹא תוּכַל לְהַתְעֵלֶם: (ס)	3
4	Thou shalt not see thy brother's ass or his ox fallen down by the way, and hide thyself from them; thou shalt surely help him to lift them up again.	לֹא תַחֲזִי יֵת חֲמֹרָא דְאַחוּךְ אוֹ תּוֹרִיהָ רִמֹּן בְּאוֹרְחָא וְתִכְבּוֹשׁ מִנְהוֹן אֶקְמָא תְקִים עִמָּיהָ:	4
5	A woman shall not wear that which pertaineth unto a man, neither shall a man put on a woman's garment; for whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD thy God.	לֹא יְהִי תַקּוּן זִין דְּגִבֹּר עַל אִתָּא וְלֹא יִתָּקֵן גִּבֹּר בְּתַקּוּנֵי אִתָּא אֲרִי מְרַחֵק קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כֹּל עֲבִיד אֱלִין:	5

(23) כי קללת אלהים תלוי. זלזולו של מלך הוא, שאדם עשוי צדמות דיוקנו, וישראל הם צניו, משל לשני אחים תאומים, שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך ואחד נחפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שצמקרא לשון הקל וזלזול, כמו והוא קללני קללה נמקצת (מלכים-א 3, ח):

(1) והתעלמת. כונש עין כאילו אינו רואהו: לא תראה והתעלמת. לא תראה אותו שתעלם ממנו, זה פשוטו. ורבותינו אמרו, (צבא מניעא ל.) פעמים שאתה מתעלם וכו':

(2) עד דרש אחיך. וכי תעלה בלצנן שימנהו לו קודם שידרשהו, אלא דרשהו שלא יהא רמאי (שם כח.): והשבותו לו. שתהא בו השגה, שלא יאכל צניתך כדי דמיו ותחזעם ממנו, מכאן אמרו כל דצר שושה ואוכל ישעה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל ימכר (שם):

(3) לא תוכל להתעלם. לכונש עינך כאילו אינך רואה אותו:

(4) הקם תקים. זו טעניה (צבא מניעא ל.), להטעין משאוי שנפל מעליו: עמו. עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מזה, אם רנית לטעון, טעון, פטור (צבא מניעא שם):

<p>6 If a bird's nest chance to be before thee in the way, in any tree or on the ground, with young ones or eggs, and the dam sitting upon the young, or upon the eggs, thou shalt not take the dam with the young;</p>	<p>אֲרִי תִּעְרַע קִנָּא דְּצִפְּרָא קְדָמָךְ בְּאוֹרְחָא בְּכָל אֵילָן אוֹ עַל אֶרֶצָא אֲפֻרְחִין אוֹ בִיעִין וְאִמָּא רְבִיעָא עַל אֲפֻרְחִין אוֹ עַל בִּיעִין לֹא תִסָּב אִמָּא עַל בְּנֵיהָ:</p>	<p>כִּי יִקְרָא (בספרי תימן קן בקרף גדולה) קֶן-צִפּוֹר לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל-עֵץ אוֹ עַל-הָאָרֶץ אֲפֻרְחִים אוֹ בִּיצִים וְהָאִם רֹבֶצֶת עַל-הָאֲפֻרְחִים אוֹ עַל-הַבִּיצִים לֹא-תִקַּח הָאִם עַל-הַבָּנִים:</p>	<p>יז</p>
<p>7 thou shalt in any wise let the dam go, but the young thou mayest take unto thyself; that it may be well with thee, and that thou mayest prolong thy days.</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאִם וְאֶת- הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ יָמִים: (ס)</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאִם וְאֶת- הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ יָמִים: (ס)</p>	<p>7</p>
<p>8 When thou buildest a new house, then thou shalt make a parapet for thy roof, that thou bring not blood upon thy house, if any man fall from thence.</p>	<p>אֲרִי תִבְנֶה בֵּיתָא חֲדָתָא וְתַעֲבִיד תִּיקָא לְאַגְרֵךְ וְלֹא תִשְׁנִי חֹבֶת קְטוֹל בְּבֵיתְךָ אֲרִי יפול דְּנָפִיל מִנִּיהָ:</p>	<p>כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגִגְתְּךָ וְלֹא-תִשְׁם דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי-יפֹל הַנָּפֵל מִמֶּנּוּ:</p>	<p>שלישי</p>
<p>9 Thou shalt not sow thy vineyard with two kinds of seed; lest the fulness of the seed which thou hast sown be forfeited together with the increase of the vineyard.</p>	<p>לֹא תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים פֶּן- תִּקְדָּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתִבּוֹאֵת הַכֶּרֶם: (ס)</p>	<p>לֹא-תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים פֶּן- תִּקְדָּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתִבּוֹאֵת הַכֶּרֶם: (ס)</p>	<p>9</p>
<p>10 Thou shalt not plow with an ox and an ass together.</p>	<p>לֹא תִרְדִּי בַתּוֹרָא וּבַחֲמֹרָא כִּחְדָּא:</p>	<p>לֹא-תִחְרַשׁ בַּשּׁוֹר-וּבַחֲמֹר יַחְדּוֹ:</p>	<p>10</p>
<p>11 Thou shalt not wear a mingled stuff, wool and linen together.</p>	<p>לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ עִמָּךְ וְכִתָּן מַחוּבֵּר כִּחְדָּא:</p>	<p>לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ עִמָּךְ וּפְשָׁתִים יַחְדּוֹ: (ס)</p>	<p>11</p>

- (5) לא יהיה כלי גבר על אשה. שמה דומה לאיש כדי שחלך בין האנשים (ספרי רכוז נזיר נט.), שאין זו אלא לשם ניאוף: ולא ילבש גבר שמלת אשה. לילך לישב בין הנשים. דבר אחר, שלא יסיר שער הערוה ושער של צית השחי: כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לזנוש המציא לידי תועבה:
- (6) כי יקרא. פרט למזומן: לא תקח האם. צעודה על צניה (חולין קמ:):
- (7) למען ייטב לך וגו'. אם מזנה קלה שאין צה חסרון כיס, אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר למתן שכון של מזנות חמורות (חולין קמב:):
- (8) כי תבנה בית חדש. אם קיימת מזנות שלוח הקן, סופך לזנות צית חדש ותיקיים מזנות מעקה, שמה גוררת מזנה, ותגיע לכרס וזדה ולצגדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו: מעקה. גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם תִּיקָא, כגון תיק שמשמר מה שצמחו: כי יפול הנפול. ראוי זה ליפול, ואף עפ"כ לא תחגלגל מיתחו על ידך, שמגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב:
- (9) כלאים. חטא ושעורה וחרצן צמפולת יד (קידושין לט. חולין פג:): פן תקדש. כתרומתו תסתאב, כל דבר הנחשב על האדם, צין לשבח כגון הקדש צין לגנאי כגון איסור, נופל צו לשון קדש, כמו אל תגש צי כי קדשתיך (ישעיה סה, ה): המלאה. זה מילוי ותוספת שהזרע מוסיף:
- (10) לא תחרוש בשור ובחמור. הוא הדין לכל שני מינים שבעולם, (צבא קמא נד:) והוא הדין להנהיגם יחד קשורים וזגים בהולכת שום משא:
- (11) ששטניו. לשון עירוב, ורבותינו פירשו שוע טווי וגו':

12 Thou shalt make thee twisted cords upon the four corners of thy covering, wherewith thou coverest thyself.	גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה-לָּךְ עַל-אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶהָ בָּהֶם: (ס)	12 גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה-לָּךְ עַל-אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶהָ בָּהֶם: (ס)
13 If any man take a wife, and go in unto her, and hate her,	כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ: אֲרִי יֹסֵב גֹּבֵר אֶתְתָּא וַיִּיעוֹל לְוֹתָהּ וַיִּשְׁנֶנָּה:	13 כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ: אֲרִי יֹסֵב גֹּבֵר אֶתְתָּא וַיִּיעוֹל לְוֹתָהּ וַיִּשְׁנֶנָּה:
14 and lay wanton charges against her, and bring up an evil name upon her, and say: 'I took this woman, and when I came nigh to her, I found not in her the tokens of virginity';	וְשֵׁם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים: וַיִּשְׁנֵי לָהּ תִּסְקוּפֵי מָלִין וַיַּפִּיק עָלֶיהָ שׁוֹם בִּישׁ וַיִּימַר יֵת אֶתְתָּא הִדָּא נָסִיבִית וְעִלִּית לְוֹתָהּ וְלֹא אֲשַׁכַּחִית לָהּ בְּתוּלִין:	14 וְשֵׁם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים:
15 then shall the father of the damsel, and her mother, take and bring forth the tokens of the damsel's virginity unto the elders of the city in the gate.	וַיִּסֹּב אָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא וְאִמָּהּ וַיִּפְקֹן יֵת בְּתוּלֵי עוֹלִימָתָא לְקִדְּם סְבֵי קִרְתָּא וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא:	15 וְלָקַח אָבִי הַנַּעֲרָ וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת-בְּתוּלֵי הַנַּעֲרָ אֶל-זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׁעָרָה:
16 And the damsel's father shall say unto the elders: 'I gave my daughter unto this man to wife, and he hateth her;	וַיִּימַר אָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה וְלֹא-אִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ: לְקִדְּם סְבֵי קִרְתָּא וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא:	16 וַיִּימַר אָבִי הַנַּעֲרָ אֶל-הַזִּקְנִים אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה וְלֹא-אִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ:
17 and, lo, he hath laid wanton charges, saying: I found not in thy daughter the tokens of virginity; and yet these are the tokens of my daughter's virginity.' And they shall spread the garment before the elders of the city.	וְהָא הוּא שֵׁנִי תִּסְקוּפֵי מָלִין לְמִימַר לֹא אֲשַׁכַּחִית לְבִרְתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּרָתִי וַיִּפְרְסוּן שׁוּשְׁפֵּא קִדְּם סְבֵי קִרְתָּא:	17 וְהִנֵּה-הוּא שֵׁם עֲלִילֹת דְּבָרִים לְאָמַר לֹא-מָצָאתִי לְבִרְתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּרָתִי וַיִּפְרְסוּן שׁוּשְׁפֵּא קִדְּם סְבֵי קִרְתָּא:
18 And the elders of that city shall take the man and chastise him.	וַיִּדְּבְּרוּן סְבֵי קִרְתָּא הַהִיא יֵת גּוֹבְרָא וַיִּלְקֹן יֵתִיה:	18 וְלָקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר-הַהִוא אֶת-הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ:
19 And they shall fine him a hundred shekels of silver, and give them unto the father of the damsel, because he hath brought up an evil name upon a virgin of Israel; and she shall be his wife; he may not put her away all his days.	וַיִּגְבוּן מִנִּיה מָאָה סֶלְעִין דְּכֶסֶף וַיִּתְּנוּ לְאָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא אֲרִי אֲפִיק שׁוֹם בִּישׁ עַל בְּתוּלָתָא בֵּת יִשְׂרָאֵל וְלִיה תְּהִי לְאִתּוּ לִית לִיה רָשׁוּ לְמִפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהִי:	19 וְעָנְשׁוּ אוֹתוֹ מָאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא-תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא-יִוָּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יָמֶיהָ: (ס)

(12) גדילים תעשה לך. אף מן הכלאים, לכך סמכן הכתוב (יצמות 7. ספרי רלג).
(13) ובא אליה ושנאה. סופו:

(14) ושם לה עלילת דברים. עזירה גוררת עזירה, עזר על לא תשגא (ויקרא יט, יז) סופו לזכר לידי לשון הרע: את האשה הזאת. מכאן שאין אומר דבר אלא בפני בעל דין (ספרי רלז):

(15) אבי הנערה ואמה. מי שגדלו גדולים הרעים, יתנזו עליה (שם רלה):

(16) ואמר אבי הנערה. מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש (שם):

(17) ופרשו השמלה. הרי זה משל, מחורין הדברים כשמלה (שם רלז):

(18) ויסרו אותו. מלקות:

- 20 But if this thing be true, that the tokens of virginity were not found in the damsel; 20 ואם-אמת תִּהְיֶה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא-נִמְצְאוּ בְּתוּלִים לַנַּעֲרָה:
- 21 then they shall bring out the damsel to the door of her father's house, and the men of her city shall stone her with stones that she die; because she hath wrought a wanton deed in Israel, to play the harlot in her father's house; so shalt thou put away the evil from the midst of thee. 21 וְהוֹצִיאוּ אֶת-הַנַּעֲרָה אֶל-פֶּתַח בֵּית-אָבִיהָ וּסְקִלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי-עָשְׂתָה נִבְלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזָנוּת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: (ס)
- 22 If a man be found lying with a woman married to a husband, then they shall both of them die, the man that lay with the woman, and the woman; so shalt thou put away the evil from Israel. 22 כִּי-יִמָּצָא אִישׁ שֹׁכֵב עִם-אִשָּׁה בְּעֶלְת-כָּעַל וּמָתוּ גַם-שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם-הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: (ס)
- 23 If there be a damsel that is a virgin betrothed unto a man, and a man find her in the city, and lie with her; 23 כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְּתוּלָה מֵאֲרָשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה:
- 24 then ye shall bring them both out unto the gate of that city, and ye shall stone them with stones that they die: the damsel, because she cried not, being in the city; and the man, because he hath humbled his neighbour's wife; so thou shalt put away the evil from the midst of thee. 24 וְהוֹצֵאתֶם אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶל-שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וּסְקִלְתֶם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת-הַנַּעֲרָה עַל-דְּבַר אֲשֶׁר לֹא-צָעָקָה בָּעִיר וְאֶת-הָאִישׁ עַל-דְּבַר אֲשֶׁר-עָנָה אֶת-אִשְׁתּוֹ רַעְיוֹ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: (ס)
- 25 But if the man find the damsel that is betrothed in the field, and the man take hold of her, and lie with her; then the man only that lay with her shall die. 25 וְאִם-בַּשָּׂדֶה יִמָּצָא הָאִישׁ אֶת-הַנַּעֲרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְהִחֲזִיק-בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּה וּמָת הָאִישׁ אֲשֶׁר-שָׁכַב עִמָּה לְבָדּוֹ:

- (20) ואם אמת היה הדבר. צעדים והתראה, שזנחה לאחר אירוסין (כתובות מד:):
- (21) אל פתח בית אביה. ראו גידולים שגדלמס (שס מה). וסקלוה אנשי עירה. צמעמד כל אנשי עירה (ספרי רמ): לזנות בית אביה. כמו צצית אציה:
- (22) ומתו גם שניהם. להוציא מעשה חדודים (ספרי רמא) שאין האשה נהנית מהם: גם. לרצות הצאים אחריהם (ס"א מאחוריהם). דבר אחר גם שניהם, לרצות את הולד, שאם הייתה מעוברת אין ממתינין לה עד שחלד (ערכין ז).
- (23) ומצאה איש בעיר. לפיכך שכז עמה, פרצה קוראה לגנב, הא אלו ישנה צציתה לא אירע לה (ספרי רמז):

26	But unto the damsel thou shalt do nothing; there is in the damsel no sin worthy of death; for as when a man riseth against his neighbour, and slayeth him, even so is this matter.	וְלַנְעָרָה לֹא-תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין לַנְעָרָה חַטָּאת מוֹת כִּי כַאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל-רֵעֵהוּ וְרָצְחוֹ נָפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה:	26
27	For he found her in the field; the betrothed damsel cried, and there was none to save her.	כִּי בַשָּׂדֶה מָצְאָה צַעֲקָה הַנְּעָרָה הַמְאֻרְשָׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: (ס)	27
28	If a man find a damsel that is a virgin, that is not betrothed, and lay hold on her, and lie with her, and they be found;	כִּי-יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָה בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אִרְשָׁה וּתְפָסָהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצְאוּ:	28
29	then the man that lay with her shall give unto the damsel's father fifty shekels of silver, and she shall be his wife, because he hath humbled her; he may not put her away all his days.	וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנְּעָרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ-תְהִי לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא-יִבָּלְשָׁהּ כָּל-יָמֶיהָ: (ס)	29
XXIII	A man shall not take his father's wife, and shall not uncover his father's skirt.	לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כְּנָף אָבִיו: (ס)	XXIII
2	He that is crushed or maimed in his privy parts shall not enter into the assembly of the LORD.	לֹא-יָבֹא פְצוּע־דָּכָא (ברוב ספרי אשכנז דברה) וְכָרוֹת שְׁפָכָה בְּקִהְל יְהוָה: (ס)	2
3	A bastard shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of his enter into the assembly of the LORD.	לֹא-יָבֹא מִמֶּזֶר בְּקִהְל יְהוָה גַּם דֹּר עֲשִׂירִי לֹא-יָבֹא לוֹ בְּקִהְל יְהוָה: (ס)	3

(26) כי כאשר יקום וגר. לפי פשוטו זהו משמעו, כי אנוסה היא ונחזקה עמד עליה, כאדם העומד על חזירו להרגו. ורבותיו דרשו זו, (סנהדרין עג. פסחים כה:) הרי זה צא ללמד ונמצא למד וכו'.

(1) לא יקח. אין לו זה לקוחין ואין קדושין תופסין זה (קידושין סז:). ולא יגלה כנף אביו. שומרת יבם של אביו הראויה לאביו, והרי כבר מזהר עליה משום ערוה ואפי' אביה (ויקרא יח, יד), אלא לעצור על זו בשני לאוין, ולסמוך לה לא יבא ממזר, ללמד שאין ממזר אלא מחייבי כריתות, וק"ו מחייבי מיתות ד"ד, שאין צעירות מיתת ד"ד שאין זה כרת:

(2) פצוע דכה. שנפצעו או נדכאו ציגים שלו (יצמות עה:). וכרות שפכה. שנכרת הגיד, ושז אינו יורה קילוח זרע, אלא שופן ושומת (שם) ואינו מוליד:

(3) לא יבא ממזר בקהל ד'. לא יבא ישראלית:

<p>4 An Ammonite or a Moabite shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of them enter into the assembly of the LORD for ever;</p>	<p>לֹא יִדְבֹן עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי לְמִיעַל בִּקְהָלָא דִּי אִף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְבִי לְהוֹן לְמִיעַל בִּקְהָלָא דִּי עַד עֲלָמָא:</p>	<p>4 לֹא־יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהָל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לָהֶם בִּקְהָל יְהוָה עַד־עוֹלָם:</p>
<p>5 because they met you not with bread and with water in the way, when ye came forth out of Egypt; and because they hired against thee Balaam the son of Beor from Pethor of Aram-naharaim, to curse thee.</p>	<p>עַל עֵסֶק דָּלָא עָרְעוּ יִתְכוֹן בְּלֶחֱמָא וּבִמְיָא בְּאוֹרְחָא בְּמִפְקִיכוֹן מִמְצָרִים וּדְאָגַר עֲלֵךְ יֵת בְּלָעָם בֶּר בְּעוֹר מִפְתּוֹר אַרְם דְּעַל פֶּתַר לְלִטְוִיתָךְ:</p>	<p>5 עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קִדְּמוּ אֹתְכֶם בֶּלֶחֶם וּבִמְיָם בַּדֶּרֶךְ בִּצְאֹתְכֶם מִמְצָרִים וְאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת־בְּלָעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְתּוֹר אַרְם נְחָרִים לְקַלְלֶךְ:</p>
<p>6 Nevertheless the LORD thy God would not hearken unto Balaam; but the LORD thy God turned the curse into a blessing unto thee, because the LORD thy God loved thee.</p>	<p>וְלֹא אָבֹא יִי אֱלֹהֶךָ לְסַבְּלָא מִן בְּלָעָם וְנִפְקַד יִי אֱלֹהֶךָ לָךְ יֵת לְוִטִּין לְבָרְכֵן אַרִי רִיחְמֶךָ יִי אֱלֹהֶךָ:</p>	<p>6 וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמָע אֶל־בְּלָעָם וַיַּחַפֵּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַקְּלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אֲהַבְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>7 Thou shalt not seek their peace nor their prosperity all thy days for ever.</p>	<p>לֹא תִתְבַּע שְׁלָמָהוֹן וְשִׁבְתָּהוֹן כָּל יוֹמֶךָ לְעֹלָם:</p>	<p>7 לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְשִׁבְתָּם כָּל־יְמֶיךָ לְעוֹלָם: (ס)</p>
<p>8 Thou shalt not abhor an Edomite, for he is thy brother; thou shalt not abhor an Egyptian, because thou wast a stranger in his land.</p>	<p>לֹא תִרְחִיק אֲדוֹמִיָּה אַרִי אַחֻדָּה הוּא לֹא תִרְחִיק מִצְרָאָה אַרִי דִּיִּיר הוּיָתָא בְּאַרְעֵיהּ:</p>	<p>רביעי 8 לֹא־תִתְעַב אֲדָמִי כִּי אֹחִיָּה הוּא לֹא־תִתְעַב מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ:</p>
<p>9 The children of the third generation that are born unto them may enter into the assembly of the LORD.</p>	<p>בְּנֵין דִּיִּתְגַּלְדוּן לְהוֹן דָּרָא תְּלִיתָאָה יִדְבִי לְהוֹן לְמִיעַל בִּקְהָלָא דִּי:</p>	<p>9 בְּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בִּקְהָל יְהוָה: (ס)</p>
<p>10 When thou goest forth in camp against thine enemies, then thou shalt keep thee from every evil thing.</p>	<p>אַרִי תִפּוֹק מִשְׁרִיתָא עַל בְּעָלֵי דְבָבְךָ וְתִסְתַּמֵּר מִכָּל מַדְעָם בִּישׁ:</p>	<p>יח 10 כִּי־תֵצֵא מַחֲנֶה עַל־אִיְבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע:</p>

- (4) לא יבא עמוני. לא יבא ישראלית:
 (5) על דבר. על העצה (ספרי רנ) שיעשו אחתם להחטיא אתם: בדרך. כשהייתם צטירוף:
 (7) לא תדרש שלום. מכלל שנאמר עמך יש צקצק צד (פסוק יז), יכול אף זה כן, תלמוד לומר לא תדרש שלום (שם רנא):
 (8) לא תתעב אדמי. לגמרי, אע"פ שראוי לך לתעבו שניא צחצח לקראתך: לא תתעב מצרי. מכל וכל, אע"פ שזרקו וזוריקם ליאור, מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק. לפיכך:
 (9) בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'. ושאר האומות מותרין מיד, הא למדת, שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיאו מוילאו מן העולם הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדום שקדמם צחצח לא נמעב, וכן מצרים שטבעו, ואלו שהמחטיאו נמעבו:
 (10) כי תצא וגו' ונשמרת. שהשטן מקטרג בשעת הסכנה:

11 If there be among you any man, that is not clean by reason of that which chanceth him by night, then shall he go abroad out of the camp, he shall not come within the camp.	אֲרִי יְהִי בֶּךָ גִּבֹּר דֹּלָא יְהִי דְכִי מְקַרִי לִילְיָא וַיִּפּוֹק לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא לָא יִיעוּל לְגוּ מְשָׁרִיתָא:	11 כִּי־יְהִיֶּה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־ יִהְיֶה טָהוֹר מִקֶּרֶת־לַיְלָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־ תוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
12 But it shall be, when evening cometh on, he shall bathe himself in water; and when the sun is down, he may come within the camp.	וְיְהִי לְמַפְנֵי רִמְשָׁא יִסְחִי בְּמֵיָא וּכְמִיעַל שְׁמֵשָׁא יִיעוּל לְגוּ מְשָׁרִיתָא:	12 וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְחֹץ בַּמַּיִם וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
13 Thou shalt have a place also without the camp, whither thou shalt go forth abroad.	וְאַתָּה מְתוּקֵן יְהִי לְךָ מִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא וְתַפּוֹק תִּמְן לְבִרָא:	13 וְיָדָ תְּהִיָּה לְךָ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:
14 And thou shalt have a paddle among thy weapons; and it shall be, when thou sittest down abroad, thou shalt dig therewith, and shalt turn back and cover that which cometh from thee.	וּסְפָתָא תְּהִי לְךָ עַל זִינְךָ וְיְהִי בְּמַתְּכֶךָ בְּבִרָא וְתַחְפֹּר בָּהּ וְתִתּוּב וְתַכְסִּי יָת מִפְּקִתְךָ:	14 וַיִּתֵּן תְּהִיָּה לְךָ עַל־אֲזִנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְתַחְפֹּרְתָהּ בָּהּ וּשְׁבַתְּ וְכָסִיתָ אֶת־צִאָתָךְ:
15 For the LORD thy God walketh in the midst of thy camp, to deliver thee, and to give up thine enemies before thee; therefore shall thy camp be holy; that He see no unseemly thing in thee, and turn away from thee.	אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ שְׂכִינִתִּיהָ מְחַלְכָא בְּגוּ מְשָׁרִיתְךָ לְשִׁיבּוֹתְךָ וּלְמַמְסַר שְׁנֵאָדָּה קִדְמָךָ וְתִהִי מְשָׁרִיתְךָ קִדִּישָׁא וְלֹא יִתְחַזִּי בְּךָ עֲבִירַת פְּתוּגָם וְיִתּוּב מִימְרִיהָ מְלֵאִיטְבָא לְךָ:	15 כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מֵתֵת־לְךָ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וּלְתֵת אִיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קִדֹּשׁ וְלֹא־יֵרָאֶה בְךָ עֲרֹנָת דְּבָר וְשֵׁב מֵאַחֲרֶיךָ: (ס)
16 Thou shalt not deliver unto his master a bondman that is escaped from his master unto thee;	לֹא תִמְסַר עֶבֶד עַמּוּיָן לֵיד רַבּוּיָהּ דִּישְׁתִּיב לְוַתְּךָ מִן קֳדָם רַבּוּיָהּ:	16 לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־נִצָּל אֵלָיךְ מֵעַם אֲדֹנָיו:
17 he shall dwell with thee, in the midst of thee, in the place which he shall choose within one of thy gates, where it liketh him best; thou shalt not wrong him.	עַמּוּד וְיִתִּיב בֵּינֶךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי בְּחֵדָא מִן קֳרִינְךָ בְּדִיטֵב לִיהָ לֹא תוֹנִינֶיהָ:	17 עַמּוּד יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַתֶּר שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ: (ס)
18 There shall be no harlot of the daughters of Israel, neither shall there be a sodomite of the sons of Israel.	לֹא תְהִי אֶתְתָא מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְגִבֹּר עֶבֶד וְלֹא יִסֵּב גּוֹבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְא אָמָא:	18 לֹא־תִהְיֶה קְדֻשָּׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קְדֹשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

- (11) מקרה לילה. דיצר הכמוצ צהווה: ויצא אל מחוץ למחנה. זו מלוא עשה: לא יבא אל תוך המחנה. זו מלוא לא תעשה, ואסור להכנס למחנה לויה וכל שכן למחנה שכינה (פסחים סח).
 (12) והיה לפנות ערב. סמוך להערצ שמשו יטבול, שאינו טהור צל הערצ השמש:
 (13) ויד תהיה לך. כתרוממו, כמו אִישׁ על יָדוֹ (צמדצב, יז): מחוץ למחנה. חוץ לעני:
 (14) על אונן. לצד משאך כלי תשמישך: אונן. כמו כלי זיינך:
 (15) ולא יראה בך. הקצ"ה, ערות דבר:
 (16) לא תסגיר עבד. כתרוממו. דבר אחר, אפילו עבד כנעני של ישראל שצרח מחוץ לארץ לארץ ישראל (גיטין מה):

19	Thou shalt not bring the hire of a harlot, or the price of a dog, into the house of the LORD thy God for any vow; for even both these are an abomination unto the LORD thy God.	לֹא־תָבִיא אֲתֶנָּן זִזְנָה וּמִתְחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־נֶדֶר כִּי תִזְעֶבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׂנֵיהֶם: (ס)	לֹא תַעֲלֶה אֲגֹר וְזִנְיָא וְחִילָפִין כָּלֵבָא לְבֵית מִקְדָּשְׁךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ לְכָל נֶדֶר אֲרִי מִרְחַק קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אִף תְּרוֹוִיהוֹן:
20	Thou shalt not lend upon interest to thy brother: interest of money, interest of victuals, interest of any thing that is lent upon interest.	לֹא־תַשִּׁיף לְאֶחָיִךָ גֶּשֶׁף כֶּסֶף גֶּשֶׁף אֲכָל גֶּשֶׁף כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁף:	לֹא תַרְבִּי לְאֶחָיִךָ רַבִּית כֶּסֶף רַבִּית עֲבוּר רַבִּית כָּל מַדְעָם דְּמִתְרַבִּי:
21	Unto a foreigner thou mayest lend upon interest; but unto thy brother thou shalt not lend upon interest; that the LORD thy God may bless thee in all that thou puttest thy hand unto, in the land whither thou goest in to possess it.	לְנִכְרִי תַשִּׁיף וּלְאֶחָיִךָ לֹא תַשִּׁיף לְמַעַן יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (ס)	לְבֵר עַמּוּמִין תַרְבִּי וּלְאֶחָיִךָ לֹא תַרְבִּי בְדִיל דִּיבְרַכְנָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ עַל אֶרֶץ דָּאָתָּה עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
22	When thou shalt vow a vow unto the LORD thy God, thou shalt not be slack to pay it; for the LORD thy God will surely require it of thee; and it will be sin in thee.	כִּי־תִדָּר נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי־דָרֵשׁ יְדָרְשֶׁנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִעֲמָךְ וְהָיָה בְּךָ חַטָּא:	אֲרִי תִדָּר נֶדֶר קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹתֶיהָ אֲרִי מִתְבַּע וְתִבְעֶיהָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִנְּךָ וַיְהִי בְּךָ חוֹבָא:
23	But if thou shalt forbear to vow, it shall be no sin in thee.	וְכִי תִחְזַל לְנֶדֶר לֹא־יְהִי בְּךָ חַטָּא:	וְאֲרִי תִתְמַנַּע מִלְמַדָּר לֹא יְהִי בְּךָ חוֹבָא:
24	That which is gone out of thy lips thou shalt observe and do; according as thou hast vowed freely unto the LORD thy God, even that which thou hast promised with thy mouth.	מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִשְׁמֹר וַעֲשֵׂת כַּאֲשֶׁר נִדְרַתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: (ס)	אִפְקוּת שְׁפּוֹתֶיךָ תִּטַּר וְתַעֲבִיד כַּמָּא דְנִדְרַתָּא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ נִדְבַתָּא דְמִלִּילָתָא בְּפּוּמֶיךָ:
25	When thou comest into thy neighbour's vineyard, then thou mayest eat grapes until thou have enough at thine own pleasure; but thou shalt not put any in thy vessel.	כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנִפְשֶׁךָ שִׁבְעָה וְאֵל־כֶּלֶיךָ לֹא תִתֵּן: (ס)	אֲרִי תִתְגַּר בְּכֶרֶםֶּיךָ דִּיחִבְרֶיךָ וְתִיכּוֹל עֲנָבִין כְּנִפְשֶׁךָ שִׁבְעָה וְלִמְנָךְ לֹא תִתֵּן:

- (18) לא תהיה קדשה. מופקרת, מקודשת ומזומנת לזנות: ולא יהיה קדש. מזומן למשכב זכור (סנהדרין נד:), ואונקלוס תרגם לא תהא אמתא מצנת ישראל לגבר עצדא, שאף זו מופקרת לצעילת זנות היא, מאחר שאין קדושין תופסין לו זה, שהרי הוקשו לחמור, שנאמר שבו לכם עם העמור (בראשית כב, ה), עם הדומה לחמור. ולא יסב גברא מצני ישראל אמתא אמתא, שאף הוא נעשה קדש על ידה, שכל צעילותיו בעילות זנות, שאין קדושין תופסין לו זה:
- (19) אתנן זונה. נתן לה טלה צאתנה פסול להקרבה: ומחיר כלב. החליף שה צלצ: גם שניהם. לרבות שנוייהם (צא קמא סה:), כגון חטים ועשאן סלת:
- (20) לא תשיך. אזהרה ללווה שלא יתן רבית ללווה (צא מניעא עה:), ואח"כ אזהרה ללווה, אף כסף לא תתן לו בנשך (ויקרא כה, לו ספרי רסב):
- (21) לנכרי תשיך. ולא לאחיך (צא מניעא ע:), לאו הצא מכלל עשה, עשה, לעבור עליו בשני לאוין ועשה:
- (22) לא תאחר לשלמו. שלשה רגלים, ולמדוהו רבותינו מן המקרא (ראש השנה ד:):
- (24) מוצא שפתיך תשמור. ליתן עשה על לא תעשה (שם ו:).

26	When thou comest into thy neighbour's standing corn, then thou mayest pluck ears with thy hand; but thou shalt not move a sickle unto thy neighbour's standing corn.	כִּי תִבֹא בְקִמַּת רֶעֶךָ וְקִטַּפְתָּ מִלֵּילִית בִּידֶךָ וְחִרְמַשׁ לֹא תָנִיף עַל קִמַּת רֶעֶךָ: (ס)	26
XXIV	When a man taketh a wife, and marieth her, then it cometh to pass, if she find no favour in his eyes, because he hath found some unseemly thing in her, that he writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house,	כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבִעֻלָּהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־תָן בְּעֵינָיו כִּי־מִצָּא בָּהּ עֲרֹנֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָהּ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ:	XXIV
2	and she departeth out of his house, and goeth and becometh another man's wife,	וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלָּכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר:	2
3	and the latter husband hateth her, and writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house; or if the latter husband die, who took her to be his wife;	וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָהּ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אֹ כִי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחָהּ לֹא־לְאִשָּׁה:	3
4	her former husband, who sent her away, may not take her again to be his wife, after that she is defiled; for that is abomination before the LORD; and thou shalt not cause the land to sin, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.	לֹא־יִוָּכַל בְּעֻלָּהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהָיִית לֹא לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תִחַטֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס)	4
5	When a man taketh a new wife, he shall not go out in the host, neither shall he be charged with any business; he shall be free for his house one year, and shall cheer his wife whom he hath taken.	כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצֵּבָא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָגִי וְהָיָה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת וְשִׂמְחָה אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח:	ששי

- (25) כי תבא בכרם רעך. צפועל הכמוצ מדצר (צצא מניעה פז): כנפשך. כמה שמרנה: שבעך. ולא אכילה גסה (שס): ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה חורה אלא בשעת הצורך, בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית (שס), אבל אם צא לעדור ולקשקש, אינו אוכל (שס פט):
- (26) כי תבא בקמת רעך. אף זו צפועל הכמוצ מדצר (צ"מ פז):
- (1) כי מצא בה ערונות דבר. מזה עלי לגרשה, שלא תמלא חן צעיניו (ס"א מזה שלא תמלא חן צעיניו):
- (2) לאיש אחר. אין זה צן וזוג של ראשון, הוא הולך רשעה מתוך צימו, וזה הכניסה (גיטין נ:):
- (3) ושנאה האיש האחרון. הכמוצ מצטער שסופו לשנאותה, ואם לאו, קוצרצמו, שנאמר או כי ימות:
- (4) אחרי אשר הטמאה. לרצות קוטה שנקמרה (יצמות יא):

6	No man shall take the mill or the upper millstone to pledge; for he taketh a man's life to pledge.	לֹא יִתְּחַבֵּל רַחִים וְרֹכֵב כִּי־נֶפֶשׁ הוא חֵבֵל: (ס) לֹא תִסֵּב מִשְׁכּוֹנָא רַחִיָּא וְרֹכְבִיָּה אֲרִי כְּהוֹן מִתַּעֲבִיד מִזֶּן לְכָל נֶפֶשׁ:
7	If a man be found stealing any of his brethren of the children of Israel, and he deal with him as a slave, and sell him; then that thief shall die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ גֵּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְר־בּוֹ וּמָכְרוֹ וּמֵת הַגֵּנֵב הַהוּא וּבַעֲרָתָהּ הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (ס) אֲרִי יִשְׁתַּכַּח גֵּבֵר גֵּנֵיב נֶפֶשָּׁא מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְּגַר בֵּיהּ וַיִּזְבְּנֶיהָ וְיִתְקַטֵּיל גֵּנֵבָא הַהוּא וְתִפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:
8	Take heed in the plague of leprosy, that thou observe diligently, and do according to all that the priests the Levites shall teach you, as I commanded them, so ye shall observe to do.	הַשֹּׁמֵר בְּנִגַע־הַצֹּרַעַת לִשְׁמֹר מֵאֵד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יֹרֶוּ אֹתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: אִסְתַּמַּר בְּמִכְתָּשׁ סִגִּירוֹ לְמֹטֵר לְחָדָא וּלְמַעֲבַד כְּכֹל דִּילְפֹּן יִתְּכוּן כְּהֲנִיא לִיֹּאֵי כְּמֵא דְּפִקִּידְתִּינוּן תִּשְׁרוּן לְמַעֲבַד:
9	Remember what the LORD thy God did unto Miriam, by the way as ye came forth out of Egypt.	זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֶלְהֵיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: (ס) הוּי דְּכִיר יֵת דְּעִבַּד יְיָ אֶלְהֵיךָ לְמִרְיָם בְּאוֹרְחָא בְּמִפְקֹון מִמִּצְרָיִם:
10	When thou dost lend thy neighbour any manner of loan, thou shalt not go into his house to fetch his pledge.	כִּי־תִשָּׂה בְרֵעֶךָ מִשְׁאֵת מְאוּמָּה לֹא־תִבָּא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עִבְטוֹ: אֲרִי תִרְשִׁי בְּחִבְרָךְ רִשּׁוֹת מִדָּעַם לֹא תִיעוֹל לְבֵיתָהּ לְמִסֵּב מִשְׁכּוֹנֶיהָ:
11	Thou shalt stand without, and the man to whom thou dost lend shall bring forth the pledge without unto thee.	בְּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֵתָּה נִשָּׂא בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־ הָעִבּוֹט הַחוּצָה: בְּבָרָא תִקּוּם וּגּוֹבְרָא דָּאֵתָּ רִשִּׁי בֵּיהּ יִפִּיק לָךְ יֵת מִשְׁכּוֹנָא לְבָרָא:
12	And if he be a poor man, thou shalt not sleep with his pledge;	וְאִם גֵּבֵר מִסְפִּין הוּא לֹא תִשְׁכּוּב בְּמִשְׁכּוֹנֶיהָ: וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בַּעֲבֹטוֹ:

(5) אשה חדשה. שהיא חדשה לו, ואפילו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו (סוטה מד): ולא יעבור עליו. דבר הנצא: לכל דבר. הוא נורף הנצא, לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים, אצל החוזרים מעורכי המלחמה ע"פ כהן, כגון צנה צית ולא חנוכו, או ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים (ספרי רעא סוטה מד): יהיה לביתו. אף בשביל ציתו, אם צנה צית וחנוכו, ואם נטע כרם וחללו, אינו זו מציתו בשביל צרכי המלחמה: לביתו. זה ציתו (ספרי שם): יהיה. לרבות את כרמו: ושמו. ישמח את אשתו, ותרגומו יִסְקִי יֵת אִסְתָּה, והמתרגם יִסְקִי עִם אִתְתָּה, טועה הוא, שאין זה תרגום של וְשָׂמַח אֶת אִשְׁתּוֹ של וְשָׂמַח:

(6) לא יחבול. אם צא למשכנו על חובו צ"ד, לא ימשכנו בדברים שעושים צהן אוכל נפש (צבא מזיעא קיג): רחים. היא התחתונה: ורכב. היא העליונה:

(7) כי ימצא. צעדים (ספרי רעג) והתראה, וכן כל ימצא שצתורה: והתעמר בו. אינו חייב עד שישתמש בו:

(8) השומר בנגע הצרעת. שלא תתלוש סימני טומאה ולא תקוץ את הצהרת (מכות כז): ככל אשר יורו אתכם. אם להסגיר, אם להחליט, אם לטור:

(9) זכור את אשר עשה ה' אליך למרים. אם צאת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע, זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקחה צננים (ספרי רעה):

(10) כי תשה ברעך. תחזק צחצריך: משאת מאומה. חוז של כלום:

(12) לא תשכב בעבטו. לא תשכב בעצונו אלך:

- 13 thou shalt surely restore to him the pledge when the sun goeth down, that he may sleep in his garment, and bless thee; and it shall be righteousness unto thee before the LORD thy God.
- 13 הָשִׁבׁ תְּשִׁיב לוֹ אֶת־הַעֲבוֹט כִּבּוּא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וַיְבָרֶכְךָ וְלֹא תִהְיֶה צָדֶקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)
- 14 Thou shalt not oppress a hired servant that is poor and needy, whether he be of thy brethren, or of thy strangers that are in thy land within thy gates.
- 14 לֹא־תַעֲשֶׂק שֹׁכֵר עֲנִי וְאַבְיֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בְּשַׁעְרֶיךָ:
- 15 In the same day thou shalt give him his hire, neither shall the sun go down upon it; for he is poor, and setteth his heart upon it: lest he cry against thee unto the LORD and it be sin in thee.
- 15 בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תִבּוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאַלְיוֹ הוּא נָשָׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְיִהְיֶה בְּךָ חֵטָא: (ס)
- 16 The fathers shall not be put to death for the children, neither shall the children be put to death for the fathers; every man shall be put to death for his own sin.
- 16 לֹא־יּוֹמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יּוֹמְתוּ עַל־אָבוֹת אִישׁ בַּחֲטָאוֹ יוֹמְתוֹ: (ס)
- 17 Thou shalt not pervert the justice due to the stranger, or to the fatherless; nor take the widow's raiment to pledge.
- 17 לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגָד אִלְמָנָה:
- 18 But thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt, and the LORD thy God redeemed thee thence; therefore I command thee to do this thing.
- 18 וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אֶנְכִּי מְצַוֶּה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)

(13) כבוא השמש. אם כמות לילה הוא, ואם כמות יום החזירהו צדקה, וכבר כתוב בואלה המשפטים עד זא השמש תשיצנו לו (שמות כב, כה), כל היום תשיצנו לו, וכבא השמש תקחנו (צבא מניעא קיד): וברכך. ואם אינו מזכרך, מכל מקום ולן מהיה נדקה:

(14) לא תעשוק שכיר. והלא כבר כתוב, אלא לעבור על האציון בשני לאוין, לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואציון, ועל העשיר כבר הוזכר לא תעשוק את רעך (ויקרא יט, יג): אביון. התאז לכל דבר (ויקרא כב, לד, ו): מוגרד. זה גר נדק: בשעריך. זה גר חושש האוכל נצילות: אשר בארצך. לרבות שכר זהמה וכלים:

(15) ואליו הוא נושא את נפשו. אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש ונחלה צאילן (צבא מניעא קיב): והיה בך חטא. מכל מקום, אלא שממהרין ליפרע ע"י הקורא (ספרי רעט):

(16) לא יומתו אבות על בנים. עדות צנים, ואם תאמר צעון צנים, כבר נאמר איש בחטאו יומתו, אבל מי שאינו איש, מת צעון אציו, והקטנים מתים צעון אבותם בידי שמים:

(17) לא תטה משפט גר יתום. ועל העשיר כבר הוזכר, לא תטה משפט (לעיל טז, יט), ושנה צעני לעבור עליו בשני לאוין, לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר, לכך הזהיר ושנה עליו: ולא תחבול. שלא בשעת הלואה:

(18) וזכרת. על מנת כן פדיתך, לשמור חוקתי אפילו יס חסרון כיס בדבר:

19	When thou reapest thy harvest in thy field, and hast forgot a sheaf in the field, thou shalt not go back to fetch it; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hands.	כִּי תִקְצֹר קִצִּירְךָ בְשֹׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לִקְחָתוֹ לַגֵּר לִיתֹם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה לָמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ: (ס)	אֲרִי תִחְצוֹד חֲצֹדְךָ בַּחֲקֹלְךָ וְתִתְנָשִׁי עֹמֶרָא בַּחֲקֹלָא לֹא תָשׁוּב לִמְסָבִיָּה לְגִיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹאֲרַמְלָתָא יְהִי בְדִיל דִּיבְרַכְכֵּךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עֹבְדֵי יָדְךָ:
20	When thou beatest thine olive-tree, thou shalt not go over the boughs again; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תַחֲבֹט זֵיתֶךָ לֹא תִפְלִי אַחֲרָיִךְ לַגֵּר לִיתֹם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה:	אֲרִי תַחֲבֹט זֵיתֶךָ לֹא תִפְלִי בַתְרֶךְ לְגִיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹאֲרַמְלָתָא יְהִי:
21	When thou gatherest the grapes of thy vineyard, thou shalt not glean it after thee; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תִבְצֹר פֶּרֶמֶךָ לֹא תַעֲזוֹלֹל אַחֲרָיִךְ לַגֵּר לִיתֹם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה:	אֲרִי תִקְטוֹף פֶּרֶמְךָ לֹא תַעֲזוֹלֹל בַּתְרֶךְ לְגִיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹאֲרַמְלָתָא יְהִי:
22	And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt; therefore I command thee to do this thing.	וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)	וְתִדְכַּר אֲרִי עֶבְדָּא הָוִיתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לָךְ לְמַעַבְדָּא יְת פְּתִיגָמָא הַדִּין:
XXV	If there be a controversy between men, and they come unto judgment, and the judges judge them, by justifying the righteous, and condemning the wicked,	כִּי-יִהְיֶה רִיב בֵּין אַנְשִׁים וְנִגְשׁוּ אֶל-הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת-הַצָּדִיק וְהָרְשִׁיעוּ אֶת-הָרָשָׁע:	אֲרִי יְהִי דִין בֵּין גּוֹבְרִיא וְיִתְקַבְּלוּ לְדִינָא וְיִדְיִנְנוּן וְיִזְכְּרוּ יְת זָכָא וְיִתְיַבְּבוּ יְת חֵיבָא:
2	then it shall be, if the wicked man deserve to be beaten, that the judge shall cause him to lie down, and to be beaten before his face, according to the measure of his wickedness, by number.	וְהָיָה אִם-בֶּן הַפֹּת הָרָשָׁע וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהִכְהוּ לִפְנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר:	וְיְהִי אִם בֶּר חֵיב לְאַלְקָאָה חֵיבָא וְיִרְמִינִיָּה דִּינָא וְיִלְקִינִיָּה קְדֻמוֹהִי כְּמִסַּת חֻבְתִּיָּה בְּמִנְיֹן:

(19) ושכחת עומר. ולא גדיש, מכאן אמרו (פאה פ"ו מ"ו), עומר שיש בו סאתים ושכחו, אינו שכחה: בשדה. לרבות שכחת קמה, ששכח מקצתה מלקצור: לא תשוב לקחתו. מכאן אמרו, (שם פ"ו מ"ד) שלאחריו שכחה, שלפניו אינו שכחה, שאינו צלל תשוב: למען יברכך. ואע"פ שצאת לידו שלא צמחין, ק"ו לעושה צמחין, אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומנא עני ונחפרנס זה, הרי הוא מתצרך עליה (ספרי רפג):

(20) לא תפאר. לא תטול תפארתו ממנו (חולין קלא:), מכאן שמניחין פאה לאילן: אחריו. זו שכחה (שם):

(21) לא תעולל. אם מנא זה עוללות לא תקחנה. ואיזו היא עוללות, כל שאין לה לא כתף ולא נטף, יש לה אחד מהם, הרי הוא לזבל הצית (פאה פ"ו מ"ד). וראיתי בגמרא ירושלמית (פאה פ"ו ה"ג), איזו היא כתף, פסיגין זה על גב זה, נטף, אלו התלויות בשדרה ויורדות:

(1) כי יהיה ריב. סופם להיות נגשים אל המשפט, אמור מעתה, אין שלום יוצא מתוך מריבה, מי גרם ללוט לפרוש מן הצדיק, הוי אמור זו מריבה (ספרי רפז): והרשיעו את הרשע. יכול כל המתחייבין צדין לוקין, תלמוד לומר והיה אם בן הכות הרשע, פעמים לוקה פעמים אינו לוקה, ומי הוא הלוקה, למוד מן הענין, לא תחסום שור בדישו, לאו שלא נתק לעשה (מכות יג):

(2) והפילו השופט. מלמד, שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב, אלא מוטה (מכות כז): לפניו כדי רשעתו. ולאחריו

3 Forty stripes he may give him, he shall not exceed; lest, if he should exceed, and beat him above these with many stripes, then thy brother should be dishonoured before thine eyes.	אַרְבָּעִין יִלְקִינֶיהָ לֹא יוֹסִיף דִּלְמָא יוֹסִיף לְאַלְקִינֶיהָ עַל אַלִּין מִחָא רַבָּא וַיִּקַּל אַחֲוָהּ לְעֵינֶיהָ:	3 אַרְבָּעִים יִכְנוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן־יֹסִיף לְהַכּוֹתוֹ עַל־אֱלֹה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לְעֵינָיו:
4 Thou shalt not muzzle the ox when he treadeth out the corn.	4 לֹא תִיחָוֵד פֹּהם תוֹרָא בְּדִישׁוֹ:	4 לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: (ס)
5 If brethren dwell together, and one of them die, and have no child, the wife of the dead shall not be married abroad unto one not of his kin; her husband's brother shall go in unto her, and take her to him to wife, and perform the duty of a husband's brother unto her.	אֲרִי יִתְּבוּן אֶחָיו כְּחָדָא וְיָמוּת חַד מִבְּהֵמָה וְכֵר לִיָּה לִיָּה לֹא תִהְיֶה אֶתָּה מוֹתֵנָא לְבָרָא לְגַבֵּר אַחֲרָיו וְכָמָה יִיעוֹל עָלֶיהָ וְיִסְבֶּה לִיָּה לְאִתּוֹ וְיִבְמַנָּה:	5 כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמָת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין־לּוֹ לֹא־תִהְיֶה אֲשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וְלִקְחָהּ לּוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְמַנָּה:
6 And it shall be, that the first-born that she beareth shall succeed in the name of his brother that is dead, that his name be not blotted out of Israel.	וְיִהְיֶה בּוֹכְרָא דְתִלִּיד יָקוּם עַל שְׁמָא דְאַחֲוָהּ מוֹתֵנָא וְלֹא יִתְמַחֵי שְׁמִיהּ מִיִּשְׂרָאֵל:	6 וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחַח שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:
7 And if the man like not to take his brother's wife, then his brother's wife shall go up to the gate unto the elders, and say: 'My husband's brother refuseth to raise up unto his brother a name in Israel; he will not perform the duty of a husband's brother unto me.'	וְאִם לֹא יֵצְבִי גּוֹבְרָא לְמַסָּב יָת יִבְמַתִּיהָ וְתַסֵּק יִבְמַתִּיהָ לְתַרְעָה בֵּית דִּינָא לְקֶדֶם סְבִיָּא וְתִימַר לֹא צָבִי יָבִמִי לְאַקְמָא לְאַחֲוָהּ שְׁמָא בִּישְׂרָאֵל לֹא אָבֵא לִיִּבְמֹותִי:	7 וְאִם־לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לִקְחָתָהּ אֶת־יִבְמָתָהּ וְעָלָתָהּ יִבְמָתָהּ הַשְּׂעָרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָהּ מֵאֵן יָבִמִי לְהָלִים לְאָחִיו שֵׁם בִּישְׂרָאֵל לֹא אָבֵה יָבִמִי:
8 Then the elders of his city shall call him, and speak unto him; and if he stand, and say: 'I like not to take her';	וְיִקְרֹון לִיָּה סְבֵי קְרִיתִיהָ וְיִמְלְלוּן עָמֶיהָ וְיִימַר לֹא רָעִינָא לְמַסָּבֶהָ:	8 וְקָרְאוּ־לּוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי לִקְחָתָהּ:

כדי שחם, מכאן אמרו, מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו (שס): במספר. ואינו נקוד צמקסר, למד שהוא דבוק לומר במספר ארבעים, ולא ארבעים שלמים (שס), אלא מנין שהוא סוכס ומשלים לארבעים, והן ארבעים חסר אחת: (3) לא יוסיף. מכאן אזכרה למכה את חזירו (סנהדרין פה): ונקלה אחיד. כל היום קוראו רשע, ומשלקה קראו אחיד:

(4) לא תחסום שור בדישו. דבר הכתוב צהוה, והוא הדין לכל צהמה חיה ועוף העושים במלאכה שהיא צדצר מאכל (צצא מניעה פט), איך למה נאמר שור, להוציא את האדם: בדישו. יכול יחסמו מצחון, תלמוד לומר לא תחסום שור מכל מקום (עיין שם י:), ולמה נאמר דיש, לומר לך, מה דיש מיוחד דצר שלא נגמרה מלאכתו (למעשה ולחלה), וגדולו מן הארץ, אף כל כיוצא בו, יאל החולב והמגבן והמחצץ, שאין גדולו מן הארץ, יאל הלש והמקטף, שנגמרה מלאכתו לחלה, יאל הצודל צתמרים וצנורוגרות, שנגמרה מלאכתן למעשה (שס פט):

(5) כי ישבו אחים יחדו. שהיתה להם ישיבה אחת צעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה צעולמו (יבמות יז): יחדו. המיוחדים בנחלה, פרט לאחיו מן האם (שס): ובן אין לו. עיין עליו (צצא מניעה כב:), בן או צת, או בן הבן, או צת הבן, או צת הבת:

(6) והיה הבכור. גדול האחים הוא מייצג אותה: אשר תלד. פרט לאילונית שאינה יולדת (צצא מניעה כד:). יקום על שם אחיו. זה שייצג את אשתו, יטול נחלת המת בנכסי אציו: ולא ימחה שמו. פרט לאשת סריס, ששמו מחוי (שס): (7) השערה. כתרוממו לתרעצית דינא:

<p>9 then shall his brother's wife draw nigh unto him in the presence of the elders, and loose his shoe from off his foot, and spit in his face; and she shall answer and say: 'So shall it be done unto the man that doth not build up his brother's house.'</p>	<p>9 וַנִּגָּשָׁה וּבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעִינֵי הַזְקֵנִים וַחֲלָצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וַיִּרְקָה בַּפִּנּוֹ וַעֲנָתָה וְאָמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו:</p>
<p>10 And his name shall be called in Israel The house of him that had his shoe loosed.</p>	<p>10 וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חִלּוּץ הַנֶּעֱלָ: (ס)</p>
<p>11 When men strive together one with another, and the wife of the one draweth near to deliver her husband out of the hand of him that smiteth him, and putteth forth her hand, and taketh him by the secrets;</p>	<p>11 כִּי־יִנָּצוּ אַנְשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וַקִּרְבָּה אִשְׁתׁ הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת־אִישָׁהּ מִיַּד מַכְהוֹ וְשָׁלְתָה יָדָהּ וַהֲחִזִּיקָה בַּמָּבָשִׁי:</p>
<p>12 then thou shalt cut off her hand, thine eye shall have no pity.</p>	<p>12 וַקָּצַתָּה אֶת־כַּפָּהּ לֹא תַחֲסֹס עֵינְךָ: (ס)</p>
<p>13 Thou shalt not have in thy bag diverse weights, a great and a small.</p>	<p>13 לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בַּכִּסֵּף אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וְקַטָּנָה:</p>
<p>14 Thou shalt not have in thy house diverse measures, a great and a small.</p>	<p>14 לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בַּבֵּיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וְקַטָּנָה:</p>
<p>15 A perfect and just weight shalt thou have; a perfect and just measure shalt thou have; that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.</p>	<p>15 אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ:</p>
<p>16 For all that do such things, even all that do unrighteously, are an abomination unto the LORD thy God.</p>	<p>16 כִּי תוֹעֲבֹת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהֶם כָּל עֲשֵׂה עוֹל: (פ)</p>

- (8) ועמד. צעמידה: ואמר. כלשון הקודש, ואף היא דצריה כלשון הקודש (שם קל):
- (9) וירקה בפניו. על גבי קרקע (שם): אשר לא יבנה. מכאן למי שחלץ שלא יחזור ויבס, דלא כחיצ אשר לא בנה אלא אשר לא יבנה, כיון שלא בנה שוב לא יבנה (שם י):
- (10) ונקרא שמו וגו'. מלוא על כל העומדים שם לומר חלוצ הנעל (שם קו):
- (11) כי ינצו אנשים. סופן לצא לידי מכות, כמו שנאמר מיד מכה, אין שלום יוצא מחור ידי מלכות (ספרי רכז):
- (12) וקצתה את כפה. ממון דמי בשמו, הכל לפי המצוי והמתצוי, או אינו אלא ידה ממש, נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן צדיקים לא תחוס (לעיל יט, יג), מה להלן ממון אף כאן ממון:
- (13) אבן ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה כשמתכחשת את הקטנה, שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה (ספרי רכז):
- (14) לא יהיה לך. אם עשית כן, לא יהיה לך כלום:
- (15) אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם עשית כן, יהיה לך הרבה:

17	Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;	זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:	הָיוּ דְּכִיר יֵת דְּעֵבֵד לְךָ עַמְלֶק בְּאוֹרְחָא בְּמַפְקְכוֹן מִמִּצְרַיִם:
18	how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.	אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל-הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאִתָּה עֵינָּה וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:	דְּעֵרַעְךָ בְּאוֹרְחָא וְקָטִיל בְּךָ כָּל דְּהוּוּ מִתְאַחֲרִין בְּתֵרֶךָ וְאִתָּה מְשַׁלְהִי וְלֹאִי וְלֹא דְחִיל מִן קָדָם יי:
19	Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.	וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל-אֹיְבֶיךָ מִסְבִּיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת-זֵכֶר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)	וְהָיָה כִּד פִּד יֵנִיחַ יי אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל בְּעָלֵי דְבִקְבָךְ מִסְחוּר סְחוּר בְּאַרְעָא דִּיִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אַחְסָנָא לְמִירְתָּהּ תִּמְחִי יֵת דִּיכְרֵינִיה דְּעַמְלֶק מִתַּחַת שָׁמַיָא לֹא תִתְנָשִׁי:

מפטיר פסוקים קי

The Haftara is Isaiah 54:1 – 54:10 on page 171. If the Haftara from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftara. It is on page 167.

XXVI	And it shall be, when thou art come in unto the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and dost possess it, and dwell therein;	וְהָיָה כִּי-תָבֹוא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וַיִּרְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבֹּת בָּהּ:	וְהָיָה אֲרִי תִיעוֹל לְאַרְעָא דִּיִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אַחְסָנָא וְתִירְשָׁתָהּ וְתִתִּיב בָּהּ:
2	that thou shalt take of the first of all the fruit of the ground, which thou shalt bring in from thy land that the LORD thy God giveth thee; and thou shalt put it in a basket and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.	וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁיתוֹ כָּל-פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֲרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְשָׂמְתָּ בַטֵּנָא וְהִלַּכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:	וְתִסַּב מֵרִישׁ כָּל אֲבָא דְאַרְעָא דְתַעִיל מֵאַרְעְךָ דִּיִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ וְתִשְׁוִי בַסֵּלָא וְתִתְּךָ לְאַתְרָא דִּיתְרַעֲי יי אֱלֹהֶיךָ לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינִיתִיה תִּמְן:

כי תבוא כא

(17) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת צמדות וצמשקלות, הוי דואג מגרוי האויז, שנאמר מאנזי מקמה תועצת ה' (משלי יא, א), וכתיב צמריה צא ודון ויצא קלון (שם ב):

(18) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר, לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן במשכב זכור. דבר אחר, לשון קור וחוס, נגנז והפשיך מרתיחתך, שהיו האומות יראים להלחם בכם, וצא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמצטי רותחת שאין כל צריה יכולה לירד בתוכה, צא בן צליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכוה, הקרה אותה צפני אחרים: ויזנב בך. מכת זנב, חותך מילות וזורק כלפי מעלה: כל הנחשלים אחריך. חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן: ואתה עיך ויגע. עיך צלמא, דכתיב ויזמא שם השם למים (שמות יז, ג), וכתיב אחריי, ויצא עמלק (שם ח): ויגע. דדרך: ולא ירא. עמלק אלהים, מלהרע לך:

(19) תמחה את זכר עמלק. מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שם (שמואל א טו, ג) שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הצהמה, לומר בהמה זו משל עמלק הייתה:

(1) והיה כי תבוא. וירשתה וישבת בה. מגיד שלא נחייבו צדיקורים, עד שכבשו את הארץ וחלקוה (קידושין לז:):
(2) מראשית. ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין צדיקורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ

<p>3 And thou shalt come unto the priest that shall be in those days, and say unto him: 'I profess this day unto the LORD thy God, that I am come unto the land which the LORD swore unto our fathers to give us.'</p>	<p>וּבֹאֲתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בֹאֲתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ:</p>	<p>3 וּבֹאֲתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בֹאֲתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ:</p>
<p>4 And the priest shall take the basket out of thy hand, and set it down before the altar of the LORD thy God.</p>	<p>וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֵּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֵּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>5 And thou shalt speak and say before the LORD thy God: 'A wandering Aramean was my father, and he went down into Egypt, and sojourned there, few in number; and he became there a nation, great, mighty, and populous.</p>	<p>וְעִנִּיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִםה וַיֵּגֶר שָׁם בְּמִתִּי מְעַט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוֹם וְרַב:</p>	<p>וְעִנִּיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִםה וַיֵּגֶר שָׁם בְּמִתִּי מְעַט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוֹם וְרַב:</p>
<p>6 And the Egyptians dealt ill with us, and afflicted us, and laid upon us hard bondage.</p>	<p>וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה:</p>	<p>וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה:</p>
<p>7 And we cried unto the LORD, the God of our fathers, and the LORD heard our voice, and saw our affliction, and our toil, and our oppression.</p>	<p>וְנִצַּעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוּ וַיַּרְא אֶת־עֲנִיָּנוּ וְאֶת־עֲמָלָנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ:</p>	<p>וְנִצַּעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוּ וַיַּרְא אֶת־עֲנִיָּנוּ וְאֶת־עֲמָלָנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ:</p>
<p>8 And the LORD brought us forth out of Egypt with a mighty hand, and with an outstretched arm, and with great terribleness, and with signs, and with wonders.</p>	<p>וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים:</p>	<p>וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים:</p>
<p>9 And He hath brought us into this place, and hath given us this land, a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבֶת חָלָב וּדְבַשׁ:</p>	<p>וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבֶת חָלָב וּדְבַשׁ:</p>

חֲסֵה וּשְׁעָרָה וגו' (לעיל ח, ח), מה להלן משצעת המינין שנשחצחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שחצ ארץ ישראל, שהן שצעה מינין (ממחות פד:): זית שמן. זית אגורי, ששמנו אגור בתוכו (צרכות לט:). ודבש. הוא דבש תמרים: מוראשית. אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שצכרה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר הרי אלו ציכורים (צכורים פ"ג מ"א):

(3) אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שצימין כמו שהוא: ואמרת אליו. שאינך כפוי טובה (ספרי רט:): הגדתי היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים (שס):

(4) ולקח הכהן הטנא מידך. להניף אותו (ספרי ש), כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף (סוכה מז:):

(5) וענית. לשון הרמת קול: ארמי אובד אבי. מזכיר חסדי המקום, ארמי אובד אבי, לכן צקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב, ובשזיל שחשז לעשות, חשזלו המקום כאילו עשה, שאומות העולם עובדי אלילים חושז להם הקצ"ה מחשזה כמעשה: וירד מצרימה. ועוד אחרים באו עלינו לכלותנו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים: במתי מעט. שבעים נפש:

<p>10 And now, behold, I have brought the first of the fruit of the land, which Thou, O LORD, hast given me.' And thou shalt set it down before the LORD thy God, and worship before the LORD thy God.</p>	<p>10 ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי יהוה והנחתו לפני יהוה אלהיך והשתחוית לפני יהוה אלהיך:</p>
<p>11 And thou shalt rejoice in all the good which the LORD thy God hath given unto thee, and unto thy house, thou, and the Levite, and the stranger that is in the midst of thee.</p>	<p>11 ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך יהוה אלהיך ולביתך אתה ולוי ותגר אשר בקרבך: (ס)</p>
<p>12 When thou hast made an end of tithing all the tithe of thine increase in the third year, which is the year of tithing, and hast given it unto the Levite, to the stranger, to the fatherless, and to the widow, that they may eat within thy gates, and be satisfied,</p>	<p>12 כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו:</p>
<p>13 then thou shalt say before the LORD thy God: 'I have put away the hallowed things out of my house, and also have given them unto the Levite, and unto the stranger, to the fatherless, and to the widow, according to all Thy commandment which Thou hast commanded me; I have not transgressed any of Thy commandments, neither have I forgotten them.</p>	<p>13 ואמרתי לפני יהוה אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי:</p>

(9) אל המקום הזה. זה בית המקדש: ויתן לנו את הארץ. כמשמעו:
 (10) והנחתו. מגיד שנוטלו אחר הנפת (ס"א הנחת) הכהן, ואוחזו בידו כשהוא קורא, וחוזר ומניף (ספרי שא):
 (11) ושמחת בכל הטוב. מכאן אמרו, אין קורין מקרא צבורים אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמןו, אבל מהחג ואילך, מביא ואינו קורא (צבורים פ"א מ"ו): אתה והלוי. אף הלוי חייב ציבורים אם נטעו צמח עריסה: והגר אשר בקרבך. מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר לאבותיו (שם מ"ד):
 (12) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור להפריש מעשרות של שנה השלישית, קבע זמן הדיעור והידוי בערב הפסח של שנה הרביעית, שנאמר מקנה שלש שנים תוציא וגו' (לעיל יד, כח), נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן מקץ שבע שנים (שם לא, י) לענין הקהל, מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר, מעשרות של שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין צו, וזהו פסח, שהרבה חילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין צפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הנריכו הכחצו לצערו מן הבית: שנת המעשר. שנה שאין נוגה זה אלא מעשר אחד (ראש השנה יב): משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, שנה ראשונה ושניה של שמיטה נוגה זהו מעשר ראשון, כמו שנאמר כי תקחו מלאת צני ישראל את המעשר (צמד צר יח, כו), ומעשר שני, שנאמר ואכלם לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך (לעיל יד, כג), הרי שתי מעשרות, וזה ולמדך כאן בשנה השלישית, שאין נוגה מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואיזה, זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן. ונתתה ללוי. את אשר לו הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו' (פאה פ"ח מ"ה ספרי שג):

- 14 I have not eaten thereof in my mourning, neither have I put away thereof, being unclean, nor given thereof for the dead; I have hearkened to the voice of the LORD my God, I have done according to all that Thou hast commanded me.
- 14 לֹא־אֲכַלְתִּי בְּאֵלֵי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בְעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְּטֻמְאָה וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמַת שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי:
- 15 Look forth from Thy holy habitation, from heaven, and bless Thy people Israel, and the land which Thou hast given us, as Thou didst swear unto our fathers, a land flowing with milk and honey.⁷
- 15 הֲשִׁיבָה מִמְּעוֹן קִדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָּנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לֹאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדִבַּשׁ: (ס)
- 16 This day the LORD thy God commandeth thee to do these statutes and ordinances; thou shalt therefore observe and do them with all thy heart, and with all thy soul.
- 16 הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרָתָם וְעֲשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לִבְכֶּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:
- 17 Thou hast avouched the LORD this day to be thy God, and that thou wouldest walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and hearken unto His voice.
- 17 אַתָּה־יְהוָה הָאֵמַרְתָּ הַיּוֹם לְהִיוֹת לִי לֵאלֹהִים וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשָׁמֶעַ בְּקוֹלוֹ:
- (13) ואמרת לפני ה' אלהיך. התורה שנחת מעשרותיך: בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רצעי (ספרי שג), ולמדך, שאם שהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים, שנריך להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון. וגם, לרצות תרומה (מעשר שני פ"ה מ"י) וזכורים: ולגר ליתום ולא אלמנה. זה מעשר עני: ככל מצותך. נחתם כסדרן, לא הקדמתי תרומה לזכורים, ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית, שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתיב מלאךך ודמך לא תאחר (שמות כז, כח), לא תשנה את הסדר: לא עברתי ממצותיך. לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן (ולא מן התלוש על המחוזר ולא מן המחוזר על התלוש): ולא שכחתי. מלצרך על הפרשת מעשרות:
- (14) לא אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונן: ולא בערתי ממנו בטמא. זין שאני טהור, זין שאני טהור והוא טמא, והיכן הוזהר על כך, לא תוכל ללכלך צעריך (דברים יב, יז) זו אכילת טומאה, כמ"ש צפסולי המוקדשים צעריך תאכלנו הטמא והטהור וגו' (שם טו, כז), אבל זה לא תוכל לאכול דרך אכילת שריך האמור במקום אחר (יצמות עג: מכות יט:): ולא נתתי ממנו למת. לעשות לו ארון ומכריכין (מעשר שני פ"ה מ"ב): שמעתי בקול ה' אלהי. הציאותיו לזית הצחירה (שם): עשיתי ככל אשר צויתני. שמתתי ושמעתי צו (שם):
- (15) השקיפה ממועון קדשך. עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות (שם מ"ג), שאמרת אם צחקתי פלכו וגו' ונפתי גשמיכם צעקם (ויקרא כו, ג-ד): אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו. למת לנו, וקיימת ארץ זבת חלב ודבש:
- (16) היום הזה ה' אלהיך מצוך. בכל יום יהיו צענין חדשים, כאילו צו ציוס נטויות עליהם: ושמרת ועשית אותם. נת קול מצרכם, הצאת זכורים היום תשנה להצאה:

18	And the LORD hath avouched thee this day to be His own treasure, as He hath promised thee, and that thou shouldest keep all His commandments;	וַיְהִי־הָאָמִירָה הַיּוֹם לַחֲנוּת לֹא לָעַם סִגְלָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ וּלְשֹׁמֵר כָּל־מִצְוֹתָיו:	וַיִּי תִשְׁבַּךְ יוֹמָא דִּין לְמַחְנֵי לִיה לָעַם חֲבִיב כְּמָא דְמַלְלִיל לָךְ וּלְמַשֵּׁר כָּל פְּקוּדוֹתָי:
19	and to make thee high above all nations that He hath made, in praise, and in name, and in glory; and that thou mayest be a holy people unto the LORD thy God, as He hath spoken.	וּלְתַתְּנָה עֲלִיוֹן עַל כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת וּלְהִיתָךְ עִם־קֹדֶשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר: (פ)	וּלְמַתְנָךְ עֲלֵי כָל עַמֵּמֵי דְעֵבֶד לְתוֹשִׁבְתָּא וּלְשֵׁם וּלְרִבּוֹ וּלְמַהֲנָךְ עִם קֳדִישׁ קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּמָא דְמַלְלִיל:
XXVII	And Moses and the elders of Israel commanded the people, saying: 'Keep all the commandment which I command you this day.	וַיֹּצֵא מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הָעָם לְאֹמֹר שָׁמַר אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה אֶתְכֶם הַיּוֹם:	וּפְקִיד מֹשֶׁה וְסָבִי יִשְׂרָאֵל ית עֲמָא לְמִימַר טְרוּ ית כָּל תְּפַקִּידָתָא דְאַנָּא מִפְּקִיד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין:
2	And it shall be on the day when ye shall pass over the Jordan unto the land which the LORD thy God giveth thee, that thou shalt set thee up great stones, and plaster them with plaster.	וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְחִקַּמְתָּ לָךְ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשִׁדַּתְתָּ אֹתָם בְּשִׂיד:	וְיִהִי בַּיּוֹמָא דְתַעֲבְרוּן ית יִרְדְּנָא לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ וְחִקִּים לָךְ אֲבָנִין רַבִּירָבּוֹן וְחִסּוּד יִתְהוּן בְּסִידָא:
3	And thou shalt write upon them all the words of this law, when thou art passed over; that thou mayest go in unto the land which the LORD thy God giveth thee, a land flowing with milk and honey, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised thee.	וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֵבֶרְךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבֶּשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי־אֲבֹתֶיךָ לָךְ:	וְכָתוּב עֲלֵיהוֹן ית כָּל פְּתוּגְמֵי אוֹרִיתָא הָדָא בְּמַעֲבְרָךְ בְּדִיל דְּתִיעוּל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ אֶרֶע עֲבָדָא חֶלֶב וְדִבֶּשׁ כְּמָא דְמַלְלִיל יְיָ אֱלֹהֵי דְאַבְהָתָךְ לָךְ:
4	And it shall be when ye are passed over the Jordan, that ye shall set up these stones, which I command you this day, in mount Ebal, and thou shalt plaster them with plaster.	וְהָיָה בְּעֵבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תִּקְיְמוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּתֵר עֵיבָל וְשִׁדַּתְתָּ אוֹתָם בְּשִׂיד:	וְיִהִי בְּמַעֲבְרְכוֹן ית יִרְדְּנָא תִּקְיְמוּן ית אֲבָנֵי אֵלִין דְּאַנָּא מִפְּקִיד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין בְּטוֹרָא דְעֵיבָל וְחִסּוּד יִתְהוּן בְּסִידָא:

(17) האמרת האמירך. אין להם עד מוכיח במקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה, הבדלתו לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה, ומנאמי להם עד, והוא לשון תפארת, כמו יתאמרו כל פעלי אֵלֶּן (תהלים 77, 7):

(18) כאשר דבר לך. והייסס לי סגלה (שמות יט, ה):

(19) ולהיותך עם קדוש כאשר דבר. והייסס לי קדשים (ויקרא כ, כו):

(1) שמור את כל המצוה. לשון הווה, גרדניט צלע"ו:

(2) והקמות לך. צירדן, ואחר כך תוציא משם אחרות ותבנו מהן מזבח צהר עיבל, נמצאת אתה אומר שלשה מיני אבנים היו, שנים עשר צירדן, וכנגדן צלגל, וכנגדן צהר עיבל, כדאיחא במסכת סוטה (דף לה:):

5 And there shalt thou build an altar unto the LORD thy God, an altar of stones; thou shalt lift up no iron tool upon them.	וּבְנִיתָ שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרֹזֶל:	5 וּבְנִיתָ שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרֹזֶל:
6 Thou shalt build the altar of the LORD thy God of unhewn stones; and thou shalt offer burnt-offerings thereon unto the LORD thy God.	אֲבָנִין שְׁלֵמִין תִּבְנֶה יֵת מִדְּבַחָא דִּי אֱלֹהֵךְ וְתִסִּיק עֲלֹהֵי עֲלוֹן קָדָם יִי אֱלֹהֵךְ:	6 אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:
7 And thou shalt sacrifice peace-offerings, and shalt eat there; and thou shalt rejoice before the LORD thy God.	וְתִכּוֹס נֶכֶסְתָּ קוּדְשִׁין וְתִיכּוֹל תִּמְנוּ וְתִחַדִּי קָדָם יִי אֱלֹהֵךְ:	7 וּבָחַתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָׁם וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
8 And thou shalt write upon the stones all the words of this law very plainly.	וְתִכְתּוֹב עַל אֲבָנִיָּא יֵת כָּל פְּתִילֵי אִוְרֵיתָא דְהָא פְּרִישׁ יָאוֹת:	8 וְתִכְתּוֹב עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־ דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיֵּטֵב: (ס)
9 And Moses and the priests the Levites spoke unto all Israel, saying: 'Keep silence, and hear, O Israel; this day thou art become a people unto the LORD thy God.	וּמִלִּיל מֹשֶׁה וְכַהֲנָיָא לְיִשְׂרָאֵל עִם כָּל יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אֲצִית וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל יוֹמָא הַדִּין הַיּוֹמָא לְעַם קָדָם יִי אֱלֹהֵךְ:	9 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסְכַּת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:
10 Thou shalt therefore hearken to the voice of the LORD thy God, and do His commandments and His statutes, which I command thee this day.	וְתִשְׁמָעְתָּ לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵךְ וְתַעֲבִיד יֵת פְּקוּדֵיהִי וְיֵת קִימוֹתֵיהִי דְאֵנָּה מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין:	10 וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם: (ס)
11 And Moses charged the people the same day, saying:	וּפְקִיד מֹשֶׁה יֵת עֲמָא בְיוֹמָא הַהוּא לְמִימַר:	חמישי וַיִּצַּו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
12 'These shall stand upon mount Gerizim to bless the people, when ye are passed over the Jordan: Simeon, and Levi, and Judah, and Issachar, and Joseph, and Benjamin;	אֵלִין יִקוּמוּן לְבָרְכָא יֵת עֲמָא עַל טוּרָא דְגֵרִיזִין בְּמַעְבְּרָכֹון יֵת יִרְדְּנָא שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכָר וַיֹּסֶף וּבִנְיָמִן:	12 אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גֵּרְזִים בְּעֹבְרָכֶם אֶת־ הַיַּרְדֵּן שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכָר וַיֹּסֶף וּבִנְיָמִן:

(8) באר היטב. נשבעים לשון (שס לז):

(9) הסכת. כמרגומי: היום הזה נהיית לעם. כלל יוס יהיו צעיניך כאילו היום זאת עמו בצרית:

(12) לברך את העם. כדאיחא צמסכת סוטה (דף לז), ששה שבעים עלו לראש הר גרזים וששה לראש הר עיבל, והכהנים והלוים והארוז למטה צאמנע, הפכו לויס פניהם כלפי הר גרזים ופתחו צרכה, צרוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו', ואלו ואלו עונין אמן, חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו צקללה, ואומרים ארור האיש אשר יעשה פסל וגו', וכן כולם עד ארור אשר לא יקיים:

13	and these shall stand upon mount Ebal for the curse: Reuben, Gad, and Asher, and Zebulun, Dan, and Naphtali.	וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל־הַקְּלָלָהּ בְּתֹרַיִם עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאַשֶּׁר וְזִבְלוּן דָּן וְנַפְתָּלִי:
14	And the Levites shall speak, and say unto all the men of Israel with a loud voice:	וְעָנּוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: (ס)
15	Cursed be the man that maketh a graven or molten image, an abomination unto the LORD, the work of the hands of the craftsman, and setteth it up in secret. And all the people shall answer and say: Amen.	אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תּוֹעֵבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יָדָיו חֲרָשׁ וְשָׂם בְּסֵתֶר וְעָנּוּ כָל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: (ס)
16	Cursed be he that dishonoureth his father or his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַקְלֵה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
17	Cursed be he that removeth his neighbour's landmark. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מְסִיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
18	Cursed be he that maketh the blind to go astray in the way. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַשְׁגֵּה עֵינַי בְּדֶרֶךְ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
19	Cursed be he that perverteth the justice due to the stranger, fatherless, and widow. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַטֵּה מִשְׁפָּט גֵּר־יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ספּק פּרשׁה סתומה בכתר ארם צובה)
20	Cursed be he that lieth with his father's wife; because he hath uncovered his father's skirt. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנָפֵי אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
21	Cursed be he that lieth with any manner of beast. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
22	Cursed be he that lieth with his sister, the daughter of his father, or the daughter of his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אֲחֻתּוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹ בֶּת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)

(16) מקלה אביו. מזלזל, לשון ונקלה חסיף (לעיל כה, ג):

(17) מסיג גבול. מחזירו לאחוריו וגונז את הקרקע, לשון והסג אחור (ישעיה נט, יד):

(18) משגה עור. הסומא צדק, ומשיליו ענה רעה:

XXVIII

23	Cursed be he that lieth with his mother-in-law. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֶׁכֵּב עִם־חַתָּנָתּוֹ וְאָמַר לֵיט דִּישְׁכּוּב עִם חַמָּתִיהָ כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
24	Cursed be he that smiteth his neighbour in secret. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַכֵּה רֵעֵהוּ בְּסֵתֶר וְאָמַר לֵיט דִּימַחִי חֲבֵרִיהָ בְּסֵתֶרָא כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
25	Cursed be he that taketh a bribe to slay an innocent person. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר לֹקֵחַ שֹׁחַד לְהַכּוֹת נַפֶּשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
26	Cursed be he that confirmeth not the words of this law to do them. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא־יִקְיָם אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (פ)
	And it shall come to pass, if thou shalt hearken diligently unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments which I command thee this day, that the LORD thy God will set thee on high above all the nations of the earth.	וְהָיָה אִם־שָׁמָעַתְּ שְׁמַע בְּקוֹלִי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם וּנְתַנֶּנְךָ אֱלֹהֶיךָ עָלִיוֹן עַל כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ:
2	And all these blessings shall come upon thee, and overtake thee, if thou shalt hearken unto the voice of the LORD thy God.	וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת וַיִּתְּנוּ עָלֶיךָ כָּל בְּרָכָתָא הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגָה כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹלִי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ:
3	Blessed shalt thou be in the city, and blessed shalt thou be in the field.	בָּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרֹדֶף אַתָּה בְּשָׂדֶה: בְּרִיד אַתָּה בְּקִרְיָא וּבְרִיד אַתָּה בְּחַקְלָא:
4	Blessed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, and the fruit of thy cattle, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתְּךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעֶשְׂתֵּרֹת צֹאנְךָ: בְּרִיד וּלְדָא דְּמַעַד וְאִבָּא דְּאַרְעָךָ וּנְלָדָא דְּבַעֲיָרְךָ בְּקִרֵּי תוֹרְךָ וְעֶדְרֵי עֹנְךָ:
5	Blessed shall be thy basket and thy kneading-trough.	בָּרוּךְ טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֵתְךָ: בְּרִיד סֻלָּךָ וְאַצְוֹתְךָ:
6	Blessed shalt thou be when thou comest in, and blessed shalt thou be when thou goest out.	בָּרוּךְ אַתָּה בְּבָאָךָ וּבְרֹדֶף אַתָּה בְּצֵאתְךָ: בְּרִיד אַתָּה בְּמֵיעָלְךָ וּבְרִיד אַתָּה בְּמַפְקָךָ:

(24) מכה רעהו בסתר. על לשון הרע הוא אומר. ראיתי ציטודו של רבי משה הדרשן, "א ארורים יש כאן כנגד י"א שבטים, וכנגד שמעון לא כח ארור, לפי שלא היה צלצו לצרכו לפני מותו כשצרך שאר השבטים, לכן לא רצה לקללו:
 (26) אשר לא יקים. אן כלל את כל התורה כולה, וקבלה עליהם צאלה וצשזעה:
 (4) שגר אלפיד. ולדות צקרך, שהצהמה משגרת ממעה: ועשתרות צאנך. כמרגומו, ורבותינו אמרו (חולין פד): למה נקרא שם עשתרות, שמעשירות את בעליהן ומחזיקות אותם, כעשתרות הללו שהן סלעים חזקים:
 (5) ברוך שנאך. פירותיך. דבר אחר טנאך, דבר לח שאתה מסנן בסלים: ומשאריתך. דבר יבש, שנאשר בכלי ואינו ז:

7	The LORD will cause thine enemies that rise up against thee to be smitten before thee; they shall come out against thee one way, and shall flee before thee seven ways.	יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּטָנִים עָלֶיךָ נֹגְפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׁבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ: וְיָתֵן יְהוָה יְיָ יִתְּנֵם בְּעַלְיָ דְבָבְךָ וְיִשְׁמְרוּ עָלֶיךָ תִּבְרִיוֹ קְדָמְךָ בְּאוֹרְחָא חֲדָא וּפְקִינוּ לְוַתְךָ וּבִשְׁבַע אוֹרְחֵן יַעֲרְקִינוּ מִן קְדָמְךָ:	שז
8	The LORD will command the blessing with thee in thy barns, and in all that thou puttest thy hand unto; and He will bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee.	יִצְוֶה יְהוָה אֶת־הַבְּרָכָה בְּאַסְמֶיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ וּבִבְרָכָה בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: וְיִפְקִיד יְיָ לָךְ יֵת בְּרִכָּן בְּאוֹצְרֶךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ וּבִבְרָכָנְךָ בְּאֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְחִיב לָךְ:	8
9	The LORD will establish thee for a holy people unto Himself, as He hath sworn unto thee; if thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, and walk in His ways.	יְקִימֶךָ יְהוָה לְזֶה לְעָם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו: וְיִקְיֶמְךָ יְיָ קְדָמוֹהִי לְעָם קָדִישׁ כְּמָא דְקָמִים לָךְ אֲרִי תִטֵּר יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶךָ וְתִתְּנֶה בְּאוֹרְחֵן דְתַקְנֵן קְדָמוֹהִי:	9
10	And all the peoples of the earth shall see that the name of the LORD is called upon thee; and they shall be afraid of thee.	וְרָאוּ כָל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וְיִרְאוּ מִמֶּךָ: וְיַחֲזִינוּ כָל עַמֵּי אֶרֶעָ אֲרִי שְׁמָא דִּי אֶתְקִרִי עָלֶיךָ וְיִדְחֲלוּן מִנֶּךָ:	10
11	And the LORD will make thee over-abundant for good, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, in the land which the LORD swore unto thy fathers to give thee.	וְהוֹתִתֶךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפָרִי בְטָנְךָ וּבְפָרִי בְהִמָּתֶךָ וּבְפָרִי אֲדָמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לָתֵת לָךְ: וְיִוְתַרְנֶךָ יְיָ לְטָבָא בְּוֹלְדָא דְמַעַךְ וּבְוֹלְדָא דְבִשְׁיֶךָ וּבְאִבָּא דְאֲרַעְךָ עַל אֶרֶעָ דְקָמִים יְיָ לַאֲבֹתְךָ לְמַתָּן לָךְ:	11
12	The LORD will open unto thee His good treasure the heaven to give the rain of thy land in its season, and to bless all the work of thy hand; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow.	יִפְתַּח יְהוָה לָךְ אֶת־אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מָטָר אֲרַצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל־מַעֲשֶׂה יָדְךָ וְהִלִּיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: וְיִפְתַּח יְיָ לָךְ יֵת אוֹצְרֵיהּ טָבָא יֵת שְׁמָיָא לְמַתָּן מָטָר אֲרַעְךָ בְּעִדְנֵיהּ וּלְבָרְכָא יֵת כָּל עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתוֹזִיף לְעַמְמִין סְגִיאיִן וְאַתָּה לֹא תוֹזִיף:	12
13	And the LORD will make thee the head, and not the tail; and thou shalt be above only, and thou shalt not be beneath; if thou shalt hearken unto the commandments of the LORD thy God, which I command thee this day, to observe and to do them;	וְנִתְּנָךְ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהִיִּיתָ רֶק לְמַעְלָה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמָע אֶל־מִצְוֹתָיִךָ אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה הַיּוֹם לְשִׁמֹּר וּלַעֲשׂוֹת: וְיִתְּנֶנְךָ יְיָ תִקְיָה וְלֹא חִלָּשׁ וְתִהְיֶה בְרֵם לְעִילָא וְלֹא תִהְיֶה לְתַחְתָּא אֲרִי תִקְבִּיל לְפְקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶךָ דְאֵנָּא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמִטֵּר וּלְמַעֲבָד:	13

(6) ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. שמהא יציאתך מן העולם זלא חטא כזיאתך לעולם (זכא מניעא קז).
(7) ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן דרך הגנהלים לזרות, להיות מתפורין לכל זד:

14	and shalt not turn aside from any of the words which I command you this day, to the right hand, or to the left, to go after other gods to serve them.	וְלֹא תִסּוּר מִכָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמָאוֹל לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעַבְדָּם: (פ)	וְלֹא תִסּוּר מִכָּל הַתְּסֻנוֹת מִכָּל פְּתֻמָּיָא דְּאַנָּא מִפְּקִיד יִתְכּוֹן יוֹמָא דִּין לְיָמִינָא וּלְשְׂמָאֵלָא לְמַהֲדָּא בְּתַר טַעוֹת עַמּוּמָיָא לְמַפְלַחְהוֹן:
15	But it shall come to pass, if thou wilt not hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments and His statutes which I command thee this day; that all these curses shall come upon thee, and overtake thee.	וְהָיָה אִם-לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-חֲקָלֹת הָאֲלֵה וְהִשְׁיִיגוּךָ:	וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל פְּקוּדוֹתָיו וְקִנְיָוֵהִי דְּאַנָּא מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין וַיִּתְּנוּ עָלֶיךָ כָּל לְוִטִּיָּא הָאֵלִין וַיִּדְבְּקוּנֶךָ:
16	Cursed shalt thou be in the city, and cursed shalt thou be in the field.	אָרוּר אַתָּה בְּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בְּשָׂדֶה:	לִיט אַתָּה בְּקִרְיָא וְלִיט אַתָּה בְּחַקְלָא:
17	Cursed shall be thy basket and thy kneading-trough.	אָרוּר טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ:	לִיט סֶלַךְ וְאַצְוֶתְךָ:
18	Cursed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	אָרוּר פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֶּרֶת צֹאנְךָ:	לִיט וּלְדָא דְּמַעֲדָא וְאַבָּא דְּאַרְעָךָ בְּקִרְיָ תוֹרֶךָ וְעִדְרֵי עֲנָךָ:
19	Cursed shalt thou be when thou comest in, and cursed shalt thou be when thou goest out.	אָרוּר אַתָּה בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֵאתְךָ:	לִיט אַתָּה בְּמֵיעֲלֶךָ וְלִיט אַתָּה בְּמִפְקֶךָ:
20	The LORD will send upon thee cursing, discomfiture, and rebuke, in all that thou puttest thy hand unto to do, until thou be destroyed, and until thou perish quickly; because of the evil of thy doings, whereby thou hast forsaken Me.	יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת-הַמָּאָרָה אֶת-הַמְּהוּמָה וְאֶת-הַמִּגְעָרָה בְּכָל-מַשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְׁמָדָךָ וְעַד-אַבְדּוֹךָ מִתּוֹר מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי:	יִשְׁלַח יְיָ בְּךָ יָת מְאִירְתָּא יָת שְׁגוּשִׁיָּא וְיָת מְזוּפִיתָא בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ דְּתַעֲבִיד עַד דְּתִשְׁתַּיֵּץ וְעַד דְּתִיבִיד בְּפִרְיעַ מִן קֳדָם בִּישׁוֹת עוֹבְדֶךָ דְּשִׁבְקִיתָא דְּחִלְתִּי:
21	The LORD will make the pestilence cleave unto thee, until He have consumed thee from off the land, whither thou goest in to possess it.	יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת-הַדָּבָר עַד כָּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	יִדְבִּיק יְיָ בְּךָ יָת מוֹתָא עַד דְּיִשְׁחַד יָתְךָ מֵעַל אֲרֶעָא דְּאַתָּה עָלִיל לְחֻמֵּן לְמִירְתָּהּ:
22	The LORD will smite thee with consumption, and with fever, and with inflammation, and with fiery heat, and with drought, and with blasting, and with mildew; and they shall pursue thee until thou perish.	יִכְבֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲפַת וּבִקְדָחַת וּבִדְלִקָּת וּבְחֻרְחַר וּבְחֻרְבַּ וּבְשִׁדְפוֹן וּבִירְקוֹן וּרְדִפוֹךָ עַד אַבְדּוֹךָ:	וּמְחִינָךָ יְיָ בְּשַׁחֲפָתָא וּבְקִדְחָתָא וּבְדִלְקָתָא וּבְחֻרְחוּרָא וּבְחֻרְבָּא וּבְשִׁדְפָנָא וּבִירְקָנָא וּרְדִפוּנֶךָ עַד דְּתִיבִיד:

(20) המארה. מסרון, כמו זרעת ממארת (ויקרא יג, נא): המהומה. שגשג, קול צהלות:

23	And thy heaven that is over thy head shall be brass, and the earth that is under thee shall be iron.	וַיְהִי שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר עַל-רָאשֶׁךְ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר-תַּחְתֶּיךָ בְּרֹזָל: וַיַּחֲזֶק שָׁמַיִךְ דְּעַלְיוֹ רִישְׁךָ חֲסִינִין כְּנֹחַשׁ מְלֹאחָתָא מִטְרָא וְאֶרֶץ דְּתַחוּתָךְ תְּקִיפָא כְּבָרְזֵל מְלֻמְעָבָד פִּירִין:	23
24	The LORD will make the rain of thy land powder and dust; from heaven shall it come down upon thee, until thou be destroyed.	וַיִּתֵּן יְיָ יַת־מִטְרֵךְ אֶרְצְךָ אֲבָקָא וְעָפָר מִן-הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדָךְ: וַיִּתֵּן יְיָ נֶגֶף לְפָנֶי אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלָיו וּבִשְׁבָּעָה דְרָקִים תָּנוּס לְפָנָיו וְהָיִיתָ לְזִעְזֹעַ לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:	24
25	The LORD will cause thee to be smitten before thine enemies; thou shalt go out one way against them, and shalt flee seven ways before them; and thou shalt be a horror unto all the kingdoms of the earth.	וְהָיִיתָ נִבְלָתָךְ לְמֹאכָל לְכָל- עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מִחְרִיד: וְיַחְזִיק יְיָ בְּשַׁחַת דְּמִצְרַיִם (כִּי וּבַעֲפָלִים) וּבְטָחָרִים וּבִגְרָב וּבְחָרָס אֲשֶׁר לֹא-תוּכַל לְהִרְפָּא:	25
26	And thy carcasses shall be food unto all fowls of the air, and unto the beasts of the earth, and there shall be none to frighten them away.	וְיַחְזִיק יְיָ בְּשַׁחַת דְּמִצְרַיִם (כִּי וּבַעֲפָלִים) וּבְטָחָרִים וּבִגְרָב וּבְחָרָס אֲשֶׁר לֹא-תוּכַל לְהִרְפָּא:	26
27	The LORD will smite thee with the boil of Egypt, and with the emerods, and with the scab, and with the itch, whereof thou canst not be healed.	וְיַחְזִיק יְיָ בְּשַׁחַת דְּמִצְרַיִם (כִּי וּבַעֲפָלִים) וּבְטָחָרִים וּבִגְרָב וּבְחָרָס אֲשֶׁר לֹא-תוּכַל לְהִרְפָּא:	27
28	The LORD will smite thee with madness, and with blindness, and with astonishment of heart.	וְיַחְזִיק יְיָ בְּשַׁחַת דְּמִצְרַיִם (כִּי וּבַעֲפָלִים) וּבְטָחָרִים וּבִגְרָב וּבְחָרָס אֲשֶׁר לֹא-תוּכַל לְהִרְפָּא:	28

(22) בשחפת. שצטרו נשחף ונפוח: ובקדחת. לשון פי אש קדסה צאפי (דברים לב, כז), והוא אש של חולי מלווי צלע"ו שהיא חמה מאוד: ובדלקת. חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם: ובחרחר. חולי המחממו תוך הגוף ואמא תמיד למים, וצלע"ו אשרינמנ"ט, לשון ועצמי קרה מני חרצ (איזו ל, ל), נטר משח מאש (ירמיה ו, כט): ובחרב. יציא עליך גייסות: ובשדפון וברקון. מכות תצואה שצצדות. שדפון. רוח קדים אשילד"ה צלע"ו. ירקון. יוצש, ופני התצואה מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א צלע"ו: עד אבדך. תרגום עד דסיצד, כלומר עד אבדך, שחכלה מאלריך: (23) והיו שמך אשר על ראשך נחשת. קללות הללו משה מפי עצמו אמרן, ושצהר סיני מפי הקב"ה אמרן כמשמעו, וכן נאמר ואם לא תשמעו לי (ויקרא כו, יד), ואם תלכו עמי קרי (שם כא), וכאן הוא אומר לקול ה' אלהיך, ידבק ה' בך, יככה ה'. הקל משה בקלותיו לאמרן צלשון יחיד, וגם כן בקללה זו הקל, שצראשונות הוא אומר את שמייכם צצרון ואת ארצכם פצחשה (שם ט), שלא יהיו השמים מויעין כדרך שאין הצרול מויע, ומחוץ כך יהא חורב צעולם, והארץ תהא מויעה כדרך שהנחשת מויע והיא מרקבת פירותיה, וכאן הוא אומר שמך נחשת וארצך צרול, שיהיו שמים מויעין, אע"פ שלא יריקו מטר, מכל מקום לא יהיה חורב של אצדון צעולם, והארץ לא תהיה מויעה כדרך שאין הצרול מויע, ואין הפירות מרקבין, ומכל מקום קללה היא, צין שהיא כנחשת צין שהיא צרול לא חוצא פירות, וכן השמים לא יריקו מטר: (24) מטר ארצך אבק ועפר. זיקא דצחר מטר (תענית ג:), מטר יורד ולא כל צרכו ואין צו כדי להרצין את העפר, והרוח צאה ומעלה את האבק, ומכסה את עשב הזרעים שהן לחים מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט, ומתייבש ומרקבין: (25) לזעזע. לאימה ולזע, שיזעו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו אוי לנו שלא יצא עלינו כדרך שצא על אלו: (27) בשחין מצרים. רע היה מאד, לח מצפנים ויצש מצחון, כדאימא צצכורות (מא:). גרב. שחין לח: חרס. שחין יצש כחרס:

<p>29 And thou shalt grope at noontday, as the blind gropeth in darkness, and thou shalt not make thy ways prosperous; and thou shalt be only oppressed and robbed alway, and there shall be none to save thee.</p>	<p>וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצֹּהָרִים כַּאֲשֶׁר יִמַּשֵּׁשׁ הָעוֹר בְּאֶפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ אֶת־דַּרְכֶּיךָ וְהָיִיתָ אֶדְעָשׂוֹק וְגִזּוֹל כָּל־הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ:</p>	<p>29 והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה ולא תצליח את־דרכיך והיית אדעשוק וגזול כל־הימים ואין מושיע:</p>
<p>30 Thou shalt betroth a wife, and another man shall lie with her; thou shalt build a house, and thou shalt not dwell therein; thou shalt plant a vineyard, and shalt not use the fruit thereof.</p>	<p>אִשָּׁה תֵּאָדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר (כ') יִשְׁכְּבֶנָּה [ק'] יִשְׁכְּבֶנָּה בֵּית תִּבְנֶה וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטַּע וְלֹא תַחֲלִלְנּוּ:</p>	<p>30 אשה תאדש ואיש אחר (כ') ישכבנה [ק'] ישכבנה בית תבנה ולא־תשב בו כרם תטע ולא תחללנו:</p>
<p>31 Thine ox shall be slain before thine eyes, and thou shalt not eat thereof; thine ass shall be violently taken away from before thy face, and shall not be restored to thee; thy sheep shall be given unto thine enemies; and thou shalt have none to save thee.</p>	<p>שׁוֹרְךָ טִבּוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גִּזּוֹל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נִתְּנוֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לָךְ מוֹשִׁיעַ:</p>	<p>31 שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו חמורך גזול מלפניך ולא ישוב לך צאנך נתנות לאיביך ואין לך מושיע:</p>
<p>32 Thy sons and thy daughters shall be given unto another people, and thine eyes shall look, and fail with longing for them all the day; and there shall be nought in the power of thy hand.</p>	<p>בָּנֶיךָ וּבָנֹתֶיךָ נִתְּנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת וּכְלוּת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לְאֵל יָדָי:</p>	<p>32 בנך ובנותיך נתנים לעם אחר ועיניך ראות וכלות אליהם כל־היום ואין לאל ידי:</p>
<p>33 The fruit of thy land, and all thy labours, shall a nation which thou knowest not eat up; and thou shalt be only oppressed and crushed away:</p>	<p>אֲבָא דְאַרְעֶךָ וְכָל לֵיאֻוֹתָי יִיכּוֹל עִם דְּלֹא יָדַעְתָּ וּתְהִי בְרֵם עֹשִׂיךָ וְרָעִיעַ כָּל יוֹמָא:</p>	<p>33 פרי אדמתך וכל־יגיעך יאכל עם אשר לא־ידעת והיית רק עשוק ורצוץ כל־הימים:</p>
<p>34 so that thou shalt be mad for the sight of thine eyes which thou shalt see.</p>	<p>וְתִהְיֶה מִשְׁתַּטִּי מִחִיּוֹ עֵינֶךָ דְּתִהְיֶה חֲזוֹי:</p>	<p>34 והיית משגע ממראה עיניך אשר תראה:</p>
<p>35 The LORD will smite thee in the knees, and in the legs, with a sore boil, whereof thou canst not be healed, from the sole of thy foot unto the crown of thy head.</p>	<p>יַכְכָּה יְהוָה בְּשֵׁתִין רֶעַע עַל־הַכְּרָכַיִם וְעַל־הַשְּׁקָמִים אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהַרְפָּא מִכָּף רִגְלְךָ וְעַד קֶדְדְּךָ:</p>	<p>35 יככה יהוה בשתיין רעע על־הכרכים ועל־השקים אשר לא־תוכל להרפא מכף רגלך ועד קדדך:</p>

(28) ובתמהון לבב. אטס הלז, אשטורדישן צלעז:

(29) עשוק. צכל מעשיך יהיה ערעור:

(30) ישגלנה. לשון שגל, פילגש, והכחז כינהו לשבח ישכננה, (מגילה כה) ותקון סופרים הוא זה: תחללנו. צשנה הרביעית לאכול פרוי:

(32) וכלות אליהם. מנפות אליהם שישוצו ואינם שצים, כל תוחלת שאינה צאה קרויה כליון עינים:

36	The LORD will bring thee, and thy king whom thou shalt set over thee, unto a nation that thou hast not known, thou nor thy fathers; and there shalt thou serve other gods, wood and stone.	יֹלֶךְ יְהוָה אִתְּךָ וְאֶת־מֶלֶכְךָ יָגִיל יְיָ יִתְּךָ וְיֵת מֶלֶכְךָ אֲשֶׁר תִּקִּים עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ וְעַבַּדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאֶבֶן:	36
37	And thou shalt become an astonishment, a proverb, and a byword, among all the peoples whither the LORD shall lead thee away.	וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָה בְּכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יְהוָה שָׁמָּה:	37
38	Thou shalt carry much seed out into the field, and shalt gather little in; for the locust shall consume it.	זָרַע רַב תּוֹצִיא תִשְׂדֶּה וּמַעַט תִּאָּסֵף כִּי יִחְסְלֶנּוּ הָאַרְבֵּה:	38
39	Thou shalt plant vineyards and dress them, but thou shalt neither drink of the wine, nor gather the grapes; for the worm shall eat them.	כִּרְמִים תִּטָּע וְעַבַּדְתָּ וַיֵּין לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תִאָּגֵד כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתְּלָעֹת:	39
40	Thou shalt have olive-trees throughout all thy borders, but thou shalt not anoint thyself with the oil; for thine olives shall drop off.	זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשִׁמֶן לֹא תִסּוֹד כִּי יִשַׁל זֵיתְךָ:	40
41	Thou shalt beget sons and daughters, but they shall not be thine; for they shall go into captivity.	בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ בָּנִין וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא יִהְיוּ לְךָ בָּנִין וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא יִהְיוּ לְךָ בָּנִין וּבָנוֹת תּוֹלִיד:	41
42	All thy trees and the fruit of thy land shall the locust possess.	כָּל־עֵצֶיךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ הַצִּלְצַל:	42
43	The stranger that is in the midst of thee shall mount up above thee higher and higher; and thou shalt come down lower and lower.	הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מֵעֵלָה מֵעֵלָה וְאַתָּה תֵרָד מִטָּה מִטָּה:	43
44	He shall lend to thee, and thou shalt not lend to him; he shall be the head, and thou shalt be the tail.	הוּא יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב:	44

(37) לשמה. אש"ו אשטורדישו"ן כל הרואה אותך ישום עליך: למשל. כשתצא מכה רעה על אדם, יאמרו זו דומה למכת פלוני: ולשנינה. לשון וְשִׁנְיָה (דברים 1, 1), ידברו בך, וכן תרגומו וְלִשְׁוִעַ, לשון ספור, ואשטעי: (38) יחסלנו. יכלנו, ועל שם כך נקרא חסיל, שמכלה את הכל (ירושלמי תענית פ"ג ה"ו): (40) כי ישל. ישיר פירותיו, לשון וְשִׁל הַצִּרְעָל (שם יט, ה): (42) יירש הצלצל. יעשנו הארצה רש מן הפרי: יירש. יעני: הצלצל. מין ארצה. ואי אפשר לפרש יירש לשון ירושה, שא"כ היה לו לכתוב יירש, ולא לשון הוקשה וגרושין, שא"כ היה לו לכתוב יוריש:

45	And all these curses shall come upon thee, and shall pursue thee, and overtake thee, till thou be destroyed; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which He commanded thee.	וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-תְּקָלֹת הָאֵלֹהִים וַיִּרְדְּפוּךָ וְהִשְׁגִּיחוּךָ עַד הַשְׁמָדָךְ כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וּחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ:	45
46	And they shall be upon thee for a sign and for a wonder, and upon thy seed for ever;	וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזִרְעֶךָ עַד-עוֹלָם:	46
47	because thou didst not serve the LORD thy God with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things;	תַּחַת אֲשֶׁר לֹא-עֲבַדְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֹב כָּל:	47
48	therefore shalt thou serve thine enemy whom the LORD shall send against thee, in hunger, and in thirst, and in nakedness, and in want of all things; and he shall put a yoke of iron upon thy neck, until he have destroyed thee.	וְעֲבַדְתָּ אֶת-אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ יְהוָה בָּךְ בָּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחֶסֶר כָּל וְנָתַן עָלֶיךָ בְּרִזָּל עַל-צִנּוּאֶיךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אֹתָךְ:	48
49	The LORD will bring a nation against thee from far, from the end of the earth, as the vulture swoopeth down; a nation whose tongue thou shalt not understand;	יֵשָׁא יְהוָה עָלֶיךָ גּוֹי מֵרָחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יֵדָא הַנָּשֹׂר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא-תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ:	49
50	a nation of fierce countenance, that shall not regard the person of the old, nor show favour to the young.	גּוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא פָנִים לְזָמָן וְנַעַר לֹא יִחַן:	50
51	And he shall eat the fruit of thy cattle, and the fruit of thy ground, until thou be destroyed; that also shall not leave thee corn, wine, or oil, the increase of thy kine, or the young of thy flock, until he have caused thee to perish.	וְאָכַל פְּרִי בְהֶמְתֶּךָ וּפְרִי- אֲדָמָתְךָ עַד הַשְׁמָדָךְ אֲשֶׁר לֹא- יִשְׁאִיר לָךְ דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שֶׂגֶר אֶלְפִיד וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנֶךָ עַד הָאֲבִידוֹ אֹתָךְ:	51

(47) מרוב כל. צעוד שהיה לך כל טוב:
 (49) כאשר ידא הנשר. פתאום, ודרך מזלחת ויקלו קוסיו: לא תשמע לשונו. לא תכיר לשונו, וכן תשמע פלזם
 לפלז חמו (צראשית מא, טו), וכן פי שמע יוסף (שם מז, כג), אינטינדר"י צלע"ו:

<p>52 And he shall besiege thee in all thy gates, until thy high and fortified walls come down, wherein thou didst trust, throughout all thy land; and he shall besiege thee in all thy gates throughout all thy land, which the LORD thy God hath given thee.</p>	<p>וְהִצָּר לָךְ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמַלֶיךָ הַגְּבוּהוֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטָח בָּהֶן בְּכָל־אֶרֶץ וְהִצָּר לָךְ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ בְּכָל־אֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:</p>	<p>וְהִצָּר לָךְ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמַלֶיךָ הַגְּבוּהוֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטָח בָּהֶן בְּכָל־אֶרֶץ וְהִצָּר לָךְ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ בְּכָל־אֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:</p>
<p>53 And thou shalt eat the fruit of thine own body, the flesh of thy sons and of thy daughters whom the LORD thy God hath given thee; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemies shall straiten thee.</p>	<p>וְתִכּוֹל וּלְדָא דְמַעַךְ בָּשָׂר בָּנֶךָ וּבָנֹתֶיךָ דִּיהִב לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּצִירָא וּבַעֲקָתָא דִּיעִיק לָךְ שְׁנֹאֲךָ:</p>	<p>וְאָכַלְתָּ פְרִי־בִטְנְךָ בָּשָׂר בְּנֶיךָ וּבָנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־יֵצִיק לָךְ אִיבָךְ:</p>
<p>54 The man that is tender among you, and very delicate, his eye shall be evil against his brother, and against the wife of his bosom, and against the remnant of his children whom he hath remaining;</p>	<p>גּוֹבְרָא דְרַכִּיךָ בָּךְ וְדַמְפְנָא לְחֻדָּא תִבְאֵשׁ עֵינֵיהּ בְּאַחֵיהּ וּבְאִתָּת קִימָהּ וּבִשְׂאֵר בְּנוֹהֵי דִישָׂאָר:</p>	<p>הָאִישׁ הַרַךְ בָּךְ וְהַעֲנֹג מְאֹד תִּלַּע עֵינָיו בְּאָחִיו וּבְאִשְׁתּוֹ חֵיקוֹ וּבִיתֵר בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר:</p>
<p>55 so that he will not give to any of them of the flesh of his children whom he shall eat, because he hath nothing left him; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in all thy gates.</p>	<p>מִלְּמַתָּן לְחַד מִנְהוֹן מִבָּשָׂר בְּנוֹהֵי דִיִּכּוֹל מִדְּלָא אֲשֶׁתָּא לִיה כּוֹלָא בְּצִירָא וּבַעֲקָתָא דִּיעִיק לָךְ שְׁנֹאֲךָ בְּכָל קְרוֹךְ:</p>	<p>מִמַּתָּו לְאַחַד מֵהֶם מִבָּשָׂר בָּנָיו אֲשֶׁר יֹאכַל מִבְּלִי הַשְׂאִיר־לוֹ כֹּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לָךְ אִיבָךְ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ:</p>
<p>56 The tender and delicate woman among you, who would not adventure to set the sole of her foot upon the ground for delicateness and tenderness, her eye shall be evil against the husband of her bosom, and against her son, and against her daughter;</p>	<p>דְּרַכִּיכָא בָּךְ וְדַמְפְנָקָא דְלָא נְסִיאַת פְּרָסַת רַגְלָהּ לְאַחְתָּא עַל אֶרֶעָא מִמְּפוֹנָקוֹ וּמִרַכִּיכּוֹ תִבְאֵשׁ עֵינֵיהּ בְּגִבּוֹר קִימָהּ וּבְבָרָהּ וּבְבָרַתָּהּ:</p>	<p>הַרַכָּה בָּךְ וְהַעֲנֹגָה אֲשֶׁר לֹא־נִסְתָּה כַּף־רַגְלָהּ הֵצִיג עַל־הָאָרֶץ מִהַתְּעַנֵּג וּמִרַךְ תִּרַע עֵינֶיהָ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבְבָנָהּ וּבְבָתָּהּ:</p>

(52) עד רדת חמלתיך. לשון רדוי וכזוש:

(53) ואכלת פרי בטנך בשר בניך וגו' במצור. מחמת שיהיו צרים על העיר, ויהיה שם מזון עקת רעבון: (54) הרך בך והענוג. הוא הרך הוא הענוג, לשון פינוק, ומהמענוג ומרך מוכיח עליהם שניהם אחד, אע"פ שהוא מפונק ודעתו קלה צדצר מאוס, ימתק לו לרעבונו צצר בניו וצנותיו, עד כי תרע עינו צנניו הנותרים מתת לאחד מהם מצצר בניו, אחיהם אשר יאכל. דצר אחר הרך נך, הרחמני ורך הלצצ, מרוב רעצנות יתאכזרו, ולא יתנו מצצר בניהם השחוטטים לצניהם הנותרים:

(56) תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים:

57	and against her afterbirth that cometh out from between her feet, and against her children whom she shall bear; for she shall eat them for want of all things secretly; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in thy gates.	וּבְשִׁלִּיתָהּ הַיּוֹצֵאתָ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבִנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי־תֹאכְלֶם בַּחֶסֶר־כָּל בִּסְתָר בַּמָּצוֹר וּבַמָּצוֹק אֲשֶׁר יֵצִיךָ לָךְ אִיבָהּ בְּשַׁעֲרֶיהָ:	57
58	If thou wilt not observe to do all the words of this law that are written in this book, that thou mayest fear this glorious and awful Name, the LORD thy God;	אִם־לֹא תִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת־ כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנּוֹכָד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	58
59	then the LORD will make thy plagues wonderful, and the plagues of thy seed, even great plagues, and of long continuance, and sore sicknesses, and of long continuance.	וְהִפְלֵא יְהוָה אֶת־מִכְתָּבְךָ וְאֵת מִכּוֹת זֶרְעֶךָ מִכּוֹת גְּדֹלָה וְנֹאמָנוֹת וְחֳלִים רָעִים וְנֹאמָנִים:	59
60	And He will bring back upon thee all the diseases of Egypt, which thou wast in dread of; and they shall cleave unto thee.	וְהָשִׁיב בָּךְ אֵת כָּל־מַדּוּנָה מִצָּרִים אֲשֶׁר יִגְרַת מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בָּךְ:	60
61	Also every sickness, and every plague, which is not written in the book of this law, them will the LORD bring upon thee, until thou be destroyed.	גַּם כָּל־חֲלִי וְכָל־מָכָה אֲשֶׁר לֹא כְתוּב בַּסֵּפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הִשְׁמָדְךָ:	61
62	And ye shall be left few in number, whereas ye were as the stars of heaven for multitude; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God.	וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתֵּי מִעוֹט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	62

(57) ובשלייתה. צניה הקטנים, ככולן תהא עינה צרה כשתאכל את האחד, מליתן לאשר אכלה מן הבשר:

(59) והפלא ה' את מכתך. מופלאות ומוזדלות משאר מכות: ונאמנות. ליסרך לקיים שליחותך:

(60) אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משונות הבאות על מצרים, היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם, מדע, שכן כתיב וְקִיָּה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע וגו' כָּל הַמַּעֲלָה אֲשֶׁר שָׁמַעִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֶשֶׁם עָלֶיךָ (שמות טו, כו), אין מִיִּרְאֵי אֵת הַדָּם אֵלָּא דַּבָּר שֶׁהוּא יגור ממנו:

(61) יעלם. לשון עלייה:

(62) ונשאריתם במתי מעט תחת וגו'. מועטין חלוק מרובין:

- 63 And it shall come to pass, that as the LORD rejoiced over you to do you good, and to multiply you; so the LORD will rejoice over you to cause you to perish, and to destroy you; and ye shall be plucked from off the land whither thou goest in to possess it.
- וְהָיָה כַּאֲשֶׁר-שֵׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַיְטִיב אֹתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֹתְכֶם כֵּן יֵשִׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֹתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם וּנְסַחְתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-אַתֶּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
- 64 And the LORD shall scatter thee among all peoples, from the one end of the earth even unto the other end of the earth; and there thou shalt serve other gods, which thou hast not known, thou nor thy fathers, even wood and stone.
- וְהִפִּיצֶךָ יְהוָה בְּכָל-הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד-קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ עֵץ וָאֶבֶן:
- 65 And among these nations shalt thou have no repose, and there shall be no rest for the sole of thy foot; but the LORD shall give thee there a trembling heart, and failing of eyes, and languishing of soul.
- וּבְגוֹמִים הָהֵם לֹא תִרְגָּיעַ וְלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף-רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדֹאֲבוֹן נַפֶּשׁ:
- 66 And thy life shall hang in doubt before thee; and thou shalt fear night and day, and shalt have no assurance of thy life.
- וְחַיֵּי חַיִּיךָ תִּלָּאִים לְךָ מִנְּגִיד וּפְחָדְךָ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תֵאֱמִין בְּחַיִּיךָ:
- 67 In the morning thou shalt say: 'Would it were even!' and at even thou shalt say: 'Would it were morning!' for the fear of thy heart which thou shalt fear, and for the sight of thine eyes which thou shalt see.
- בִּבְקָר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבְעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפְּחַד לִבְבְּךָ אֲשֶׁר תִּפְחֹד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

(63) כן ישיש ד'. את אויביכם (מגילה י'): עליכם להאזיד וגו': ונסחתם. לשון עקירה, וכן צית גאים יפסח' (משלי טו, כה):

(64) ועבדת שם אלהים אחרים. כתרומו, לא עבודת אלהות ממש, אלא מעלים מס וגולגולות לכומרי עבודת אלילים: (65) לא תרגיע. לא תנוח, כמו וזאת המרגעה (ישעיה כה, יז): לב רגז. לב חרד, כתרומו דחיל, כמו שאל מפסח רגזה לך (שם יד, ט), שגעו עמים ירגזון (שמות טו, יד), מוקדות השמים ירגזו (שמואל-ב כז, ח): וכליון עינים. מפנה לישועה ולא תנח:

(66) חייך תלואים לך. על הספק. כל ספק קרוי תלוי, שמא אמות היום צחרצ הצאה עלינו. ורבותינו דרשו, (מנחות קג): זה הלוקח תצואה מן השוק: ולא תאמין בחייד. זה הסומך על הפלטר (שם):

(67) בבוקר תאמר מי יתן ערב. ויהיה הערצ של אמש (סוטה מט.). ובערב תאמר מי יתן בוקר. של שחרית, שהערצ מתחזקת ממיד, וכל שעה מרובה קללה משלפניה (שם):

68	And the LORD shall bring thee back into Egypt in ships, by the way whereof I said unto thee: 'Thou shalt see it no more again'; and there ye shall sell yourselves unto your enemies for bondmen and for bondwoman, and no man shall buy you.	וְהָשִׁיבְךָ יְהוָה מִצִּרִים בְּאֵינֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא-תִסִּיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְרְתֶם שָׁם לְאִיבֵיהֶם לְעִבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת וְאֵין קֹנֶה: (ס)	68
69	These are the words of the covenant which the LORD commanded Moses to make with the children of Israel in the land of Moab, beside the covenant which He made with them in Horeb.	אֵלֶּיךָ פִּתְגָמֵי קִימָא דְּפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה לְמִגְזֹר עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב בֶּר מִקִּימָא דְּגִזֹּר עִמָּהוֹן בְּחוֹרֵב: אֱלֹהֵי דְבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר- צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה לְכַתֹּת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּבְד הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּתָה אִתָּם בְּחוֹרֵב: (פ)	69
XXIX	And Moses called unto all Israel, and said unto them: Ye have seen all that the LORD did before your eyes in the land of Egypt unto Pharaoh, and unto all his servants, and unto all his land;	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל- עֲבָדָיו וּלְכָל-אֶרְצוֹ: וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶן אַתֶּן חֲזִיתוֹן יֵת כָּל דְּעִבַד יְיָ לְעֵינֵיכֶן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל עֲבָדָיו וּלְכָל אֶרְשִׁיהֶם:	שביעי
2	the great trials which thine eyes saw, the signs and those great wonders;	נִסִּין רַבִּרְבֵּן דְּחֻזָּא עֵינְךָ אֲתִיָּא וּמוֹפְתִיָּא רַבִּרְבִּיָּא הָאֵלִין: הַמִּסּוֹת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הָאֵלֶּת וְהַמּוֹפְתִים הַגְּדֹלִים הֵהֶם:	2
3	but the LORD hath not given you a heart to know, and eyes to see, and ears to hear, unto this day.	וְלֹא יְהִי לָכֵן לְבָא לְמַדַּע וְעֵינֵיךָ לְמַחֲזִי וְאֹזְנֵיךָ לְשִׁמְעָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְלֹא-נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לִדְעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאֹזְנִים לִשְׁמָעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	3
4	And I have led you forty years in the wilderness; your clothes are not waxen old upon you, and thy shoe is not waxen old upon thy foot.	וּדְבָרֵי יִתְכוֹן אֲרַבְעֵין שָׁנִין בְּמִדְבָּר לֹא בְּלִיאַת פְּסוּתְכוֹן מִנְכוֹן וּמִסָּנֶךְ לֹא עָדוּ מֵעַל רַגְלֶיךָ: וְאוֹלֶךְ אִתְּכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לֹא-בָלוּ שְׁלֵמַתֵיכֶם מֵעַלְיֶכֶם וְנַעֲלֶיךָ לֹא-בָלְתָה מֵעַל רַגְלֶיךָ:	4

(68) באניות. כספניות כשציה: והתמכרתם שם לאויביך. אתם מצקשים להיות נמכרים להם לעזדים ולשפחות: ואין קנה. כי יגזרו עליך הרג וכליון: והתמכרתם. כלע"ז איפירוונדרי"ץ ווי"ש. ולא יתכן לפרש והתמכרתם כלשון ונמכרתם ע"י מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו ואין קונה:
(69) לברות את בני ישראל. שיקבלו עליהם את התורה צאלה וצצועה: מלבד הברית. קללות שצמורת כהנים שנאמרו כסיני:

(3) ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להכיר את חסדי הקצ"ה ולהדבק בו: עד היום הזה. שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמ"ש ויטקנה אל הפהנים צגי לוי (לקמן לא, ט), צאו כל ישראל לפני משה ואמרו לו, משה רבינו, אף אנו עמדנו כסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר, לא לכם נתנה, לנו נתנה, ושמת משה על הדבר, ועל זאת אמר להם, היום ה' צה"ה יטקנו לך וכו' (לעיל כז, ט), היום הזה הצנתי שאתם דצקים וחפצים במקום:

5	Ye have not eaten bread, neither have ye drunk wine or strong drink; that ye might know that I am the LORD your God.	לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וְיַיִן וְשִׁכָּר לֹא חָמַא לֹא אָכַלְתֶּם וְחֶמֶר לֹא שָׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	5
6	And when ye came unto this place, Sihon the king of Heshbon, and Og the king of Bashan, came out against us unto battle, and we smote them.	וּתְבָאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבֹן וְעוֹג מֶלֶךְ-בָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ לְמִלְחָמָה וַנִּכֵּם:	מפטיר
7	And we took their land, and gave it for an inheritance unto the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of the Manassites.	וַנִּקַּח אֶת-אַרְצָם וַנִּתְּנָהּ לַנַּחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי וּלְחֻצֵי שֵׁבֶט הַמְנַשֵּׁי:	7
8	Observe therefore the words of this covenant, and do them, that ye may make all that ye do to prosper.	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכַּלּוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ: (פ)	קנב פסוקים

The Haftara is Isaiah 60:1 – 60:22 on page 172.

9	Ye are standing this day all of you before the LORD your God: your heads, your tribes, your elders, and your officers, even all the men of Israel,	אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם אַתֶּם קִיּוּמִין יוֹמָא דִּין כּוּלְכּוֹן לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שְׂבִיטֵיכֶם וְקִנִּיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:	נצבים כג
10	your little ones, your wives, and thy stranger that is in the midst of thy camp, from the hewer of thy wood unto the drawer of thy water;	טַפְּכֶם וְנִשְׁיֵיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצִיךָ עַד שֹׂאֵב מִמִּידָךְ:	10
11	that thou shouldest enter into the covenant of the LORD thy God—and into His oath—which the LORD thy God maketh with thee this day;	לְעִבְרָךְ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֹלֹתָיו אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:	11

(6) ותבאו אל המקום הזה. עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד, אל תזעטו צמקום ואל ירום לצדכם, ושמרתם את דברי הצרית הזאת. דבר אחר ולא נתן ה' לכם לצדעם, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רצו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה (עבודה זרה ה:), ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד, ולפיכך: ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'.

(9) אתם נצבים. מלמד, שכינסם משה לפני הקצ"ה ציוס מותו להכניסם צרית: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם לשבטיכם: זקניכם ושטריכם. החשוב חשוב קודם, ואחר כך כל איש ישראל:

(10) מחוטב עציך. מלמד שצאו כנענים להתגיר צימי משה כדרך שצאו גבעונים צימי יהושע, וזהו האמור בגבעונים, וישע"ג גם הקמה עקרה (יהושע ט, ד), ונתנם משה חוטבי עצים ושוואצי מים (תחומא נצבים פ"ב, יצמות עט):

<p>12 that He may establish thee this day unto Himself for a people, and that He may be unto thee a God, as He spoke unto thee, and as He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.</p>	<p>לִמְעַן הַקִּים־אֹתְךָ הַיּוֹם ׀ לֹא לְעַם וְהוּא יִהְיֶה־לְךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיַּעֲקֹב:</p>	<p>שני</p>
<p>13 Neither with you only do I make this covenant and this oath;</p>	<p>וְלֹא עִמָּכֶם לְבַדְכֶם אֲנִי פֹרֵת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:</p>	<p>13</p>
<p>14 but with him that standeth here with us this day before the LORD our God, and also with him that is not here with us this day—</p>	<p>כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה עִמָּנוּ עַמָּד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם:</p>	<p>14</p>
<p>15 for ye know how we dwelt in the land of Egypt; and how we came through the midst of the nations through which ye passed;</p>	<p>כִּי־אַתֶּם יָדַעְתֶּם אֶת אֲשֶׁר־יִשְׁכְּנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶת אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם:</p>	<p>שלישי</p>
<p>16 and ye have seen their detestable things, and their idols, wood and stone, silver and gold, which were with them—</p>	<p>וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֶת גִּלְיָהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם:</p>	<p>16</p>

(11) לעברך. להיות עוזר צדקתי. ולא יתכן לפרשו כמו להעזירך, אלא כמו לעֲשֶׂתְּךָ אֶתְּךָ (דברים ז, יד): לעברך בברית. דרך העברה, כך היו כורתי צדקות עושים, מחילה מכאן ומחילה מכאן ועוצרים בנתיים, כמו שנאמר הָעֵגֶל הָאֵשֶׁר קָרְתוּ לַשֵּׁנִים וַיַּעֲזְרוּ צִין בְּקֶרְבָּיו (ירמיה לד, יח):

(12) למען הקים אותך היום לו לעם. כל כך הוא נכנס לטרוח, למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באומה אחרת, לכן הוא אוסר אתכם בשבועות הללו, שלא תקניטוהו, אחר שהוא אינו יכול להציל מכם, עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה. ומדרש אגדה (תנחומא נזכים פ"א), למה נסמכה פרשת אתם נזכים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבמסורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נזכים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימים לפניו: היום. כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורים מקיימין אתכם ומצידין אתכם לפניו, ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם, אתם ראייתם את כל וגו'. דבר אחר אתם נזכים, לפי שהיו ישראל יוצאים מפרנס לפרנס, ממשה ליהושע, לפיכך עשה אותם מנצה כדי לזרום. וכן עשה יהושע, וכן שמואל הקטן וְאֶשְׁכֶּטֶה אֶתְּכֶם (שמואל א יב, ז), כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאלו:

(14) ואת אשר איננו פה. ואף עם דורות העתידים להיות:

(15) כי אתם ידעתם וגו' ותראו את שקוציהם. לפי שראיתם האומות עוזדי אלילים, ושמה השיא לב אחד מכם אותם ללכת אחריהם:

(16) ותראו את שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקנים: גלוליהם. שמוסרחים ומאוסין כגלל: עץ ואבן. אותם של עמים ושל אנשים ראיתם בגלוי, לפי שאין העוזדי אלילים יראים שמה יגנבו, אצלם של כסף וזהב עמהם בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמה יגנבו:

17	lest there should be among you man, or woman, or family, or tribe, whose heart turneth away this day from the LORD our God, to go to serve the gods of those nations; lest there should be among you a root that beareth gall and wormwood;	פְּיִישׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפַּחַת אוֹ-שִׁבְט אֲשֶׁר לִבּוֹ פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת לַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פְּיִישׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פִּרְהָ רֹאשׁ וְלַעֲנָה:	17
18	and it come to pass, when he heareth the words of this curse, that he bless himself in his heart, saying: 'I shall have peace, though I walk in the stubbornness of my heart—that the watered be swept away with the dry';	וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יִהְיֶה-לִּי כִּי בִשְׁרָרוֹת לִבִּי אֶלְדָּ לִמְעַן סְפוֹת הָרֹוּחַ אֶת-הַצִּמָּאָה:	18
19	the LORD will not be willing to pardon him, but then the anger of the LORD and His jealousy shall be kindled against that man, and all the curse that is written in this book shall lie upon him, and the LORD shall blot out his name from under heaven;	לֹא יִבִּי יְיָ לְמַשְׁפַּק לִיה אָרִי בְּכֹן יִתְסַף רִגְזָא דִּי וְחַמְתִּיה בְּגִוְבָרָא הַהוּא וְיִדְבְּקוֹן בִּיה כָּל לְוִטִּיָּא דְכְּתִיבִין בְּסִפְרָא הַדִּין וְיִמְחִי יְיָ יֵת שְׁמִיה מִתַּחַת שָׁמַיָּא:	19
20	and the LORD shall separate him unto evil out of all the tribes of Israel, according to all the curses of the covenant that is written in this book of the law.	וְהִבְדִּילֹו יְהוָה לְרַעָה מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כָּכֹל אֲלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסִפְר הַתּוֹרָה הַזֶּה:	20

(17) פן יש בכם וגו'. לפיכך אני צריך להשזיעכם: פן יש בכם. שמה יש זכס, אשר לצדו פנה היום מלקבל עליו הצרית: שרש פרה ראש ולענה. שרש מנצל עשזמר כגידין שהם מרים, כלומר מפרה ומרצה רשע בקרבכם: (18) והתברך בלבבו. לשון זרכה, יחשוב לצדו זרכת שלום לעצמו לאמר, לא יבואוני קללות הללו, אך שלום יהיה לי: והתברך. כנדיר"א שו"א זלע"ז כמו והתפלל, והתפלל: בשרירות לבי אלך. כמראות לבי, כמו לשוננו וְלֹא קָרוֹז (במדבר כד, יז), כלומר מה שלצירואה לעשות: למען ספות הרוה. לפי שאוסיק ל פורענות עלמה שעשה עד הנה בשוגג, והייתי מעזיר עליהם, וגורם עמה שאזרפס עם המזיד ואפרע ממנו הכל, וכן מרגס אונקלס דָּדִיל לְאֻסְקָא לִיה חָטְאִי שְׁלוֹתָא על וְקִנְיָתָא, שאוסיק לו אני השגגות על הזדונות: הרוה. שוגג, שהוא עושה כאדם שפור, שעושה שלא מדעת: הצמאה. שהוא עושה מדעת וצמאה: (19) יעשן אף ה'. ע"י כעס הגוף מתחמם, והעשן יוצא מן האף, וכן עָלָה עָשָׁן צָאפוֹ (שמואל-ב כב, ט), ואע"פ שאין זו לפני המקום, הכחוז משמיע את האוזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ: וקבאתו. לשון חֲמָה אנפרטמנ"ט אחיות לבישת נקמה, ואינו מעזיר על המדה: (20) הכתובה בספר התורה הזוה. ולמעלה הוא אומר בספר התורה הזאת, גַּם כָּל כָּלִי וְכָל מִכָּה וְגו' (לעיל כח, סא), הזאת לשון נקבה מוסב על התורה, הזו לשון זכר מוסב על הספר, וע"י פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות, בפרשת הקללות הטפחא נמונה תחת בספר, והתורה הזאת דבוקים זה לזה, לכך אמר הזאת, וכאן הטפחא נמונה תחת התורה, נמצא ספר התורה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר:

<p>21 And the generation to come, your children that shall rise up after you, and the foreigner that shall come from a far land, shall say, when they see the plagues of that land, and the sicknesses wherewith the LORD hath made it sick;</p>	<p>וַיֹּמַר דָּרָא בְּתִרְאָה בְּנֵיכֹן דִּיקוּמוּן מִבְּתִרְכֹן וְכִר עִמָּיִן דִּי־יִתִּי מֵאַרְעֵי רַחִיקָא וַיַּחֲזִין יֵת מַחֲתָה דְאַרְעָא הָהִיא וַיֵּת מַרְעָהָ דְאַמְרַע יֵי בִּה:</p>	<p>21 וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקֻמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנִּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאַרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־תַּחֲלָאֶיהָ אֲשֶׁר־חָלָה יְהוָה בָּהּ:</p>
<p>22 and that the whole land thereof is brimstone, and salt, and a burning, that it is not sown, nor beareth, nor any grass groweth therein, like the overthrow of Sodom and Gomorrah, Admah and Zeboiim, which the LORD overthrew in His anger, and in His wrath;</p>	<p>גּוֹפְרִיתָא וּמִלְחָא תְּהִי יִקְדָּא כָּל אֶרְעָה לֹא תִזְדַּרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא יִסַּק בָּהּ כָּל עֵשֶׂב כְּהַפִּיכָתָא דְסָדוֹם וְנִמְרוֹרָה אֲדָמָה וְצִבּוִיִּים דְּהִפְךָ יֵי בְּרוּגְזָהּ וּבְחִמָּתֶיהָ:</p>	<p>22 גִּפְרִית וּמֶלַח שָׂרָפָה כָּל־אֶרְצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא־יִעֲלֶה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב כִּמְהִפְכַת סָדֹם וְעִמְרֹה אֲדָמָה וְצִבְיִים אֲשֶׁר הִפָּךְ יְהוָה בְּאַףּוֹ וּבְחִמָּתוֹ:</p>
<p>23 even all the nations shall say ‘Wherefore hath the LORD done thus unto this land? what meaneth the heat of this great anger?’</p>	<p>וַיֹּמְרוּ כָּל עַמֻּמָּא עַל מָא עֲבַד יֵי כְּדִין לְאַרְעָא הָהִיא מָא תִקּוּף רוּגְזָא רַבָּא הָדִין:</p>	<p>23 וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מַה עָשָׂה יְהוָה כֹּכָה לְאֶרֶץ הַזֹּאת מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:</p>
<p>24 then men shall say: ‘Because they forsook the covenant of the LORD, the God of their fathers, which He made with them when He brought them forth out of the land of Egypt;</p>	<p>וַיֹּמְרוּ עַל דְּשִׁבְקוּ יֵת קִיּוּמָא דִּי אֱלֹהָא דְאַבְהֵתְהוֹן דִּגְזַר עִמָּהוֹן בְּאַפְסִקוּתֶיהָ יִתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>24 וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>25 and went and served other gods, and worshipped them, gods that they knew not, and that He had not allotted unto them;</p>	<p>וַאֲזָלוּ וּפְלַחוּ לְטַעֲנֵת עַמֻּמָּא וּסְגִידוּ לֵהוֹן דְּחָלָן דְּלֹא יַדְעוּיִן וְלֹא אוֹשִׁיבָא לֵהוֹן:</p>	<p>25 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:</p>
<p>26 therefore the anger of the LORD was kindled against this land, to bring upon it all the curse that is written in this book;</p>	<p>וַתִּקּוּף רוּגְזָא דִּי בְּאַרְעָא הָהִיא לְאַיְתָאָה עֲלֶיהָ יֵת כָּל לְוִטְיָא דְכְּתִיבִין בְּסִפְרָא הָדִין:</p>	<p>26 וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּאַרֶץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה:</p>
<p>27 and the LORD rooted them out of their land in anger, and in wrath, and in great indignation, and cast them into another land, as it is this day’.—</p>	<p>וַטְלִיגִינוּן יֵי מַעַל אֶרְעָהוֹן בְּרָגִז וּבְחִמָּא וּבְתִקּוּף רַב וְאַגְלִינוּן לְאַרְעֵי אוּחְרֵי כִיּוּמָא הָדִין:</p>	<p>27 וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאַףּ וּבְחִמָּה וּבְקִצְף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵם אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כִּיּוֹם הַזֶּה:</p>

(25) לא ידעום. לא ידעו זהם גבורת אלהות: ולא חלק להם. לא נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם ולא אוטיבא להון, לא המיבז להם שום טובה, ולשון לא חלק, אותו אלוה שצמחו להם, לא חלק להם שום נחלה ושום חלק: (27) ויתשם ה'. כמרגומו וטלטלניו, וכן הגני נתשם מעל אדמקס (ירמיה יב, יד):

28	<p>The secret things belong unto the LORD our God; but the things that are revealed belong unto us and to our children for ever, that we may do all the words of this law.</p>	<p>הַנְּסִתֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגִלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (ס)</p>	ע"כ צחול
XXX	<p>And it shall come to pass, when all these things are come upon thee, the blessing and the curse, which I have set before thee, and thou shalt bethink thyself among all the nations, whither the LORD thy God hath driven thee,</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֶיךָ וְהִשְׁבַּתָּ אֶל-לִבְבְּךָ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָדִיתָ: יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שִׁמָּה:</p>	רביעי (שני)
2	<p>and shalt return unto the LORD thy God, and hearken to His voice according to all that I command thee this day, thou and thy children, with all thy heart, and with all thy soul;</p>	<p>וּשְׁבַתָּ עַד-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל פְּקֹדֵי אֱשֶׁר-אֶנְכִי מְצִוֶּה הַיּוֹם אִתָּה וּבְנֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:</p>	2
3	<p>that then the LORD thy God will turn thy captivity, and have compassion upon thee, and will return and gather thee from all the peoples, whither the LORD thy God hath scattered thee.</p>	<p>וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שִׁמָּה:</p>	3
4	<p>If any of thine that are dispersed be in the uttermost parts of heaven, from thence will the LORD thy God gather thee, and from thence will He fetch thee.</p>	<p>אִם-יְהוּנוּ גִלְתָּךְ בְּסִיפֵי שָׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ:</p>	4
5	<p>And the LORD thy God will bring thee into the land which thy fathers possessed, and thou shalt possess it; and He will do thee good, and multiply thee above thy fathers.</p>	<p>וְהֵבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְיִרְשָׁתָהּ וְהִיטִבָּהּ וְהָרְבָּהּ מֵאֲבֹתֶיךָ:</p>	5

(28) הנסתרות ל'ה' אלהינו. ואם תאמרו מה צידנו לעשות, אתה מעניש את הרבים על ההורי היחיד, שנאמר (לעיל כ"א) פן יש צדק איש וגו' ואח"כ וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע מטמונותיו של חצירו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו, לצער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין צדק, יענוש את הרבים. נקוד על לנו ולבנינו, לדרוש שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן (סנהדרין מג:), משקבלו עליהם את השבעה צהר גרזים וצהר עיזל, ונעשו ערבים זה לזה:

(3) ושב ה' אלהיך את שבותך. היה לו לכתוב והשיב את שבותך, רבותינו למדו מכאן (מגילה כט.), כזיכור שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלין הקטיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם. ועוד י"ל שגדול יום קצוץ גליות, וזקוקי, כאילו הוא עצמו צריך להיות אחוז צידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר וְאִתָּם תִּלְכְּדוּ וְאִתָּם תִּלְכְּדוּ וְאִתָּם תִּלְכְּדוּ (ישעיה כז, יב), ואף בגליות שאר האומות מצינו כן, וְאִתָּם תִּלְכְּדוּ וְאִתָּם תִּלְכְּדוּ (יחזקאל כט, יד):

<p>6 And the LORD thy God will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, that thou mayest live.</p>	<p>וּמַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-לִבְּךָ וְאֶת-לִבְבִי זֶרַעַךְ לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:</p>	<p>6 וּמַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-לִבְּךָ וְאֶת-לִבְבִי זֶרַעַךְ לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:</p>
<p>7 And the LORD thy God will put all these curses upon thine enemies, and on them that hate thee, that persecuted thee.</p>	<p>וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל-הָאֲלֹת הָאֵלֶּה עַל-אֹיְבֶיךָ וְעַל-שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:</p>	<p>חמישי (שלישי) 7 וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל-הָאֲלֹת הָאֵלֶּה עַל-אֹיְבֶיךָ וְעַל-שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:</p>
<p>8 And thou shalt return and hearken to the voice of the LORD, and do all His commandments which I command thee this day.</p>	<p>וְאַתָּה תָּשׁוּב וְתִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם:</p>	<p>8 וְאַתָּה תָּשׁוּב וְתִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם:</p>
<p>9 And the LORD thy God will make thee over-abundant in all the work of thy hand, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, for good; for the LORD will again rejoice over thee for good, as He rejoiced over thy fathers;</p>	<p>וְהוֹתִירָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפִרְי בִטְנְךָ וּבְפִרְי בְהֶמְתָּךְ וּבְפִרְי אֲדָמָתְךָ לְטָבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לְשׂוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר-שָׂשׂ עַל-אֲבוֹתֶיךָ:</p>	<p>9 וְהוֹתִירָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפִרְי בִטְנְךָ וּבְפִרְי בְהֶמְתָּךְ וּבְפִרְי אֲדָמָתְךָ לְטָבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לְשׂוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר-שָׂשׂ עַל-אֲבוֹתֶיךָ:</p>
<p>10 if thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which are written in this book of the law; if thou turn unto the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul.</p>	<p>כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: (ס)</p>	<p>10 כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: (ס)</p>
<p>11 For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off.</p>	<p>אֲרִי תִפְקִידָתָא הַדָּא דְאַנָּא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לֹא מְפָרָשָׁא הִיא מִנָּךְ וְלֹא רְחִיקָא הִיא:</p>	<p>ששי כד 11 אֲרִי תִפְקִידָתָא הַדָּא דְאַנָּא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לֹא מְפָרָשָׁא הִיא מִנָּךְ וְלֹא רְחִיקָא הִיא:</p>
<p>12 It is not in heaven, that thou shouldst say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'</p>	<p>לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא לְמִימַר מִן יַעֲלֶה-לָנוּ הַשְּׁמִימָה וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:</p>	<p>12 לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא לְאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשְּׁמִימָה וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:</p>

- (11) לא נפלאות היא ממך. לא מכוסה היא ממך, כמו שנאמר כי יפלא (דברים יז, ח), אֲרִי יִפְסִי, וְתָרַד פְּלִאִים (איכה א, ט), וְתָרַד צַמְמוֹנוֹת, מְכֹסָה, חֲזוּשָׁה צַמּוֹן;
(12) לא בשמים היא. שאלו הייתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה (עירובין נה.).

13	Neither is it beyond the sea, that thou shouldest say: 'Who shall go over the sea for us, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'	וְלֹא־מֵעֵבֶר לָיָם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר־לָנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂהָ:	וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִיא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר מִן יַעֲבֹר לָנוּ לְעֵיבֶר יָמָא וְיִסְבֶּה לָנוּ וְיִשְׁמַעְנָא יִתֵּה וְנַעֲבֹדְנָה:
14	But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it.	כִּי־קְרוֹב אֵלַיִךְ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ: (ס)	אֲרִי קְרִיב לָךְ פִּתְגָמָא לְחֻדָּא בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לְמַעֲבֹדֶיהָ:
15	See, I have set before thee this day life and good, and death and evil,	רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע:	חֲזִי דִּיהֲבִית קְדָמְךָ יוֹמָא דִּין יֵת חַיִּי וְיֵת טָבָתָא וְיֵת מוֹתָא וְיֵת בְּשָׂתָא:
16	in that I command thee this day to love the LORD thy God, to walk in His ways, and to keep His commandments and His statutes and His ordinances; then thou shalt live and multiply, and the LORD thy God shall bless thee in the land whither thou goest in to possess it.	אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצִּוְיָהּ הַיּוֹם לֵאמֹר אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֵייתָ וּרְבִיתָ וּבִרְכָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אָתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	דִּאֲנָא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יָת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַהֲדָּא בְּאֻרְחָן דְּחֻקָּן קְדָמוֹהִי וּלְמַטָּר פְּקוּדוֹהִי וּקְיָמוֹהִי וְדִינּוֹהִי וְתִיחִי וְתִסְגִּי וּיְבָרְכֶנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַרְעָא דְּאֵת עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
17	But if thy heart turn away, and thou wilt not hear, but shalt be drawn away, and worship other gods, and serve them;	וְאִם־יִפְגַּה לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמַע וְנִדְחַת וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם:	וְאִם יִתְפַּנִּי לְבָבְךָ וְלֹא תִקְבִּיל וְתַטְעִי וְתִסְגִּיד לְטַעֲנוֹת עַמֻּמָּיָא וְתַפְלַחְנוּן:
18	I declare unto you this day, that ye shall surely perish; ye shall not prolong your days upon the land, whither thou passest over the Jordan to go in to possess it.	הַגִּדַתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲבָד תֵּאבְדוּן לֹא־תֵאבְדוּן יָמִים עַל־הַאֲדָמָה אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	חֲוִיתִי לָכֹן יוֹמָא דִּין אֲרִי מִיבַד תִּיבְדוּן לֹא תִירְכּוּן יוֹמִין עַל אֲרַעָא דְּאֵת עֵבֶר יֵת יַרְדֵּנָא לְמִיעַל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
19	I call heaven and earth to witness against you this day, that I have set before thee life and death, the blessing and the curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and thy seed;	הַעֲדַתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבְחִרְתָּ בְּחַיִּים לְמַעַן תְּחִיהַ אֹתָהּ וְזָרַעְךָ:	אֶסְהִידִית בְּכֹן יוֹמָא דִּין יֵת שְׁמִיָּא וְיֵת אֲרַעָא חַיִּי וּמוֹתָא יִהְיִית קְדָמְךָ בְּרָכָן וּלְוִשִׁין וְתִתְרַעִי בְּחַיִּי בְּדִיל דְּתִיחִי אֵת וּבְנֶנְךָ:

(14) כי קרוב אליך. המורה נמנה לכם צמתצ וצעל פה:

(15) את החיים ואת הטוב. זה תלוי צוה, אם תעשה עוז הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך המות, והכחצ מפרש והולך היאך:

(16) אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי המוצצ וצו תלוי: וחיית ורביית. הרי החיים:

(17) ואם יפנה לבבך. הרי הרע:

(18) כי אבד תאבדון. הרי המות:

(19) העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ. שהם קיימים לעולם, וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני

המריתי צכם צכל זאת. דצר אחר העידותי צכם היום את השמים וגו', אמר להם הקצ"ה לישראל, הסתכלו צשמים צצרתי

to love the LORD thy God, to
hearken to His voice, and to cleave
unto Him; for that is thy life, and
the length of thy days; that thou
mayest dwell in the land which the
LORD swore unto thy fathers, to
Abraham, to Isaac, and to Jacob, to
give them.

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשָׁמֶעַ פְּקֻלּוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי
הוּא חַיִּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: (פ)

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשָׁמֶעַ פְּקֻלּוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי
הוּא חַיִּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: (פ)

ל
פסוקים

The Haftara is Isaiah 61:10 – 63:9 on page 174. This Haftara is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

XXXI

And Moses went and spoke these
words unto all Israel.

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל:

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל:

וילך

And he said unto them: 'I am a
hundred and twenty years old this
day; I can no more go out and come
in; and the LORD hath said unto me:
Thou shalt not go over this Jordan.

וַיֹּאמֶר לְהוֹן בֶּר מֵאָה וְעֶשְׂרִין
שָׁנִין אָנָּה יוֹמָא דִּין לִית אָנָּה
יָכִיל עוֹד לְמַפֵּק וּלְמִיעַל נִי
אָמַר לִי לֹא תַעֲבֹר יֵת יַרְדֵּנָא
הַדִּין:

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה אֲנִכִּי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל עוֹד
לְצֵאת וּלְבֹא וַיְהוֹה אָמַר אֵלַי
לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

2

The LORD thy God, He will go over
before thee; He will destroy these
nations from before thee, and thou
shalt dispossess them; and Joshua,
he shall go over before thee, as the
LORD hath spoken.

יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר קִדְמוֹךָ הוּא
יֹשִׁיעֲךָ יֵת עַמְמֵינָא הָאֵלִין מִן
קִדְמוֹךָ וְתִירְתַּנּוּן יְהוֹשֻׁעַ הוּא
עֹבֵר קִדְמוֹךָ כְּמָא דְּמִלִּיל יְיָ:

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ
הוּא־יִשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא
עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

3

And the LORD will do unto them as
He did to Sihon and to Og, the
kings of the Amorites, and unto
their land; whom He destroyed.

וַיַּעֲבִיד יְיָ לְהוֹן כְּמָא דְּעַבֵּד
לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מְלָכֵי אֲמֹרִי
וּלְאַרְצֵהוֹן דְּשִׁיעִי יִתְהוֹן:

וַיַּעֲשֵׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מְלָכֵי הָאֲמֹרִי
וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

שני

לשמש אחכס, שמש שני את מדחס, שמש לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר וְיָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ
(קהלת א, ה), הסתכלו בצרך שצראתי לשמש אחכס, שמש שנמה מדחה, שמש זרעתם אותה ולא זמחה, או שמש זרעתם חטים
והעלתה שעורים, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורענות, לא שני
את מדחס, אחס, שאס זכיתם תקבלו שכר ואס חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה: ובחרת בחיים. אני מורה
לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על חלק היפה, ואומר לו את זה ברוך לך,
ועל זה נאמר ה' מִנְתָּ קֶלְכִּי וְכֹסִי אֶסֶף הַיּוֹמִיךָ גֹּזְלִי (תהלים טז, ה), הנחת ידִי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:
(2) וילך משה וגר אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי, ביום זה נולדתי וביום זה אמות (סוטה יג): וד' אמר אלי.
זה פירוש לא אוכל עוד ללכת ולבוא לפי שה' אמר אלי: לא אוכל עוד לצאת ולבוא. יכול שתשש כחו, תלמוד לומר לא
קָהֶסָה עֵינָיו וְלֹא נָס לָמָּה (דברים לד, ז), אלא מהו לא אוכל, איני ראוי, שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. דבר אחר, ללכת
ולבוא בדברי תורה, מלמד שנשמתו ממנו מסורות ומעיונות החכמה (שם):

5	And the LORD will deliver them up before you, and ye shall do unto them according unto all the commandment which I have commanded you.	וַיִּמְסְרוּנִי יְיָ קְדָמִיכֹן וְתַעֲבֹדוּן לְהֵם כְּכָל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי דְּפַקִּידַת יְתִכּוֹן: אֲתָכֶם:	וַנִּתְּנֵם יְהוָה לִפְנֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֲתָכֶם:	5
6	Be strong and of good courage, fear not, nor be affrighted at them; for the LORD thy God, He it is that doth go with thee; He will not fail thee, nor forsake thee.	תִּקְּפוּ וְעִילְמוּ לֹא תִדְחַלּוּ וְלֹא תִתְּבֹרֵן מִן קְדָמִיהוֹן אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִימְרֵיהָ מְדַבֵּר קְדָמָךְ לֹא יִשְׁבַּקְנֶךָ וְלֹא יִרְחַקְנֶךָ:	חֲזָקוּ וְאַמְצּוּ אֶל-תִּירְאוֹ וְאַל- תִּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא תְּהַלֵּךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ: (ס)	6
7	And Moses called unto Joshua, and said unto him in the sight of all Israel: 'Be strong and of good courage; for thou shalt go with this people into the land which the LORD hath sworn unto their fathers to give them; and thou shalt cause them to inherit it.	וַקָּרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַאֲמַר לִיה לְעֵינַי כָּל-יִשְׂרָאֵל תִּקְּרָה וְעִילַם אֲרִי אֶת תִּיעוּל עִם עַמָּא הַדִּין לְאַרְעָא דְקַיִים יְיָ לְאַבְהִתְהוֹן לְמִתֵּן לָהוֹן וְאַתָּה תִּחְסַנְנָה לָהוֹן:	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי כָּל-יִשְׂרָאֵל חֲזַק וְאַמֶּץ כִּי אִתָּה תְּבוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתֶּם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחִילֵנָה אוֹתָם:	שלישי (חמישי)
8	And the LORD, He it is that doth go before thee; He will be with thee, He will not fail thee, neither forsake thee; fear not, neither be dismayed.	יְיָ הוּא מְדַבֵּר קְדָמָךְ מִימְרֵיהָ יְהִי בְסַעֲדְךָ לֹא יִשְׁבַּקְנֶךָ וְלֹא יִרְחַקְנֶךָ לֹא תִדְחַל וְלֹא תִתְּבֹר:	וַיְהִי הָיָה הוּא לְפָנֶיךָ הוּא יְהִיָה עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת:	8
9	And Moses wrote this law, and delivered it unto the priests the sons of Levi, that bore the ark of the covenant of the LORD, and unto all the elders of Israel.	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	9
10	And Moses commanded them, saying: 'At the end of every seven years, in the set time of the year of release, in the feast of tabernacles,	וַפִּקֵּד מֹשֶׁה יְתָהוֹן לְמִימַר מִסּוּף שִׁבְעַ שָׁנִים בְּזִמַּן שְׁתָּא דְּשִׁמְטָתָא בְּחֻגָא דְּמִטְלִיא:	וַיִּצְוּ מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחֻג הַסֻּכּוֹת:	רביעי
11	when all Israel is come to appear before the LORD thy God in the place which He shall choose, thou shalt read this law before all Israel in their hearing.	בְּמִיתִי כָל-יִשְׂרָאֵל לְאַתְחַזָּא קְדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרֵשִׁי תִקְרִי יְתָ אֲוִרִיתָא הָדָא קְדָם כָּל-יִשְׂרָאֵל וְתִשְׁמַעְנוּ:	בְּבוֹא כָל-יִשְׂרָאֵל לְרְאוֹת אֶת- פָּנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:	11

(6) לא ירפך. לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו:

(7) כי אתה תבוא את העם הזה. חֲרִי אִסְפָּא פְּעוּל עִם עַמָּא דְּדִין, מֹשֶׁה אָמַר לַיהוֹשֻׁעַ, זִקְנִים שְׂדוּר יִהְיוּ עִמָּךְ, הַכֹּל לְפִי דַעְתִּי וְעִנְיָנִי, אֲבָל הַקִּדְיָה אָמַר לַיהוֹשֻׁעַ כִּי אִתָּה תְּבוֹא אֶת צְנִי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם (לְקַח פְּסוּק כג), תְּבוֹא עַל כִּרְחֹם, הַכֹּל תְּלוֹי צָךְ, טוֹל מִקַּל וְהֵךְ עַל קִדְקִדָן, דְּצָר אֶחָד לְדוֹר וְלֹא שְׁנֵי דְצָרִים לְדוֹר (סְנֵה דְרִין ח).

(9) ויכתוב משה וגר ויתנה. כְּשִׁנְגִמְרָה כוֹלָה נִתְּנָה לְצִנִּי שְׂטָנוֹ:

(10) מקץ שבע שנים. צִנְיָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁמִטָּה שֶׁהִיא שְׁנֵי שָׁמִינִית, וְלִמָּה קוֹרָא אוֹתָהּ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה, שְׁעִדִּין צִנְיָתִית נוֹהֲגָתָא צֶה, צִקְרִיר שֶׁל צִנְיָתִית הַיּוֹלָא לְמוֹרָאֵי צִנְיָתִית (רֵאשׁ הַשְּׁנָה יצ):

<p>12 Assemble the people, the men and the women and the little ones, and thy stranger that is within thy gates, that they may hear, and that they may learn, and fear the LORD your God, and observe to do all the words of this law;</p>	<p>הַקָּהָל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ וִירְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:</p>	<p>12</p>
<p>13 and that their children, who have not known, may hear, and learn to fear the LORD your God, as long as ye live in the land whither ye go over the Jordan to possess it.'</p>	<p>וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־חַיְרֹגְךָ שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)</p>	<p>ע"כ כחול</p>
<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Behold, thy days approach that thou must die; call Joshua, and present yourselves in the tent of meeting, that I may give him a charge.' And Moses and Joshua went, and presented themselves in the tent of meeting.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּנִי יְמוֹד לְמוֹת קָרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶצְוֶנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד:</p>	<p>חמישי (ששי) כה</p>
<p>15 And the LORD appeared in the Tent in a pillar of cloud; and the pillar of cloud stood over the door of the Tent.</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה בְּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד עַמּוּד הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>	<p>15</p>
<p>16 And the LORD said unto Moses: 'Behold, thou art about to sleep with thy fathers; and this people will rise up, and go astray after the foreign gods of the land, whither they go to be among them, and will forsake Me, and break My covenant which I have made with them.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה וְאַחֲרָיו אֱלֹהֵי נֹכְר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא־שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וְעִזְּבֵנִי וְהִפְרֹ אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:</p>	<p>16</p>

- (11) תקרא את התורה הזאת. המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים, כדאיחא במסכת סוטה (דף מא.), על צימה של עץ שהיו עושין בעזרה:
 (12) האנשים. ללמוד: והנשים. לשמוע: והטף. למה צאו, לתת שכר למציאיהם (חגיגה ג.).
 (14) ואצונו. ואזונו:
 (16) נכר הארץ. גויי הארץ:

17	<p>Then My anger shall be kindled against them in that day, and I will forsake them, and I will hide My face from them, and they shall be devoured, and many evils and troubles shall come upon them; so that they will say in that day: Are not these evils come upon us because our God is not among us?</p>	<p>וַיִּתְקַף רוּגְזִי בַּהֹן בְּעֵדָנָא הָהוּא וְאַדְחִיקֵנוּן וְאַסְלִיק שְׂכִינָתִי מִנְּהוֹן וַיְהִיו לָמָז וַיֵּעָרְעַן וַיִּתְּחוּן בִּישָׁן סִגְיָאן וַעֲקָן וַיִּימָר בְּעֵדָנָא הָהוּא הֲלֹא מִדְּלִית שְׂכִינַת אֱלֹהֵי בִינִי עָרַעְנִי בִישָׁתָא הָאֵלִין:</p>	<p>וַחֲרָה אִפִּי בּוֹ בְיוֹם-הַהוּא וְעֹזְבָתַיִם וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לָאֵלָל וּמִצָּאָהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי-אֵין אֱלֹהֵי בְקִרְבִּי מִצָּאוֹנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה:</p>	17
18	<p>And I will surely hide My face in that day for all the evil which they shall have wrought, in that they are turned unto other gods.</p>	<p>וְאָנָּה סִלְקָא אֲסִלִּיק שְׂכִינָתִי מִנְּהוֹן בְּעֵדָנָא הָהוּא עַל כָּל בִּישָׁתָא דְעִבְדוּ אֲרִי אֲתַפְּנִיאוּ בְּתַר טַעוֹת עַמּוּמָא:</p>	<p>וְאָנֹכִי הִסְתַּר אִסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם הַהוּא עַל כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָּנָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים:</p>	18
19	<p>Now therefore write ye this song for you, and teach thou it the children of Israel; put it in their mouths, that this song may be a witness for Me against the children of Israel.</p>	<p>וְכַעַן פְּתוּבוּ לְכוֹן יֵת תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא וְאַלְפָּה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל שׁוֹנִיָּה בְּפִומְהוֹן בְּדִיל דְּתַהֵי קִדְמֵי תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא לְסַהִיד בְּכִנֵּי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְעַתָּה כְּתְבוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שִׁמְמָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה-לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּכִנֵּי יִשְׂרָאֵל:</p>	19
20	<p>For when I shall have brought them into the land which I swore unto their fathers, flowing with milk and honey; and they shall have eaten their fill, and waxen fat; and turned unto other gods, and served them, and despised Me, and broken My covenant;</p>	<p>אֲרִי אֶעֱלֵנוּן לְאַרְעָא דְקִנְיִמִית לְאַבְהִתְהוֹן עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבַשׁ וַיִּכְלוּן וַיִּסְבְּעוּן וַיִּתְפַּנְקוּן וַיִּתְפַּנּוּן בְּתַר טַעוֹת עַמּוּמָא וַיִּפְלְחוּן לַהֹן וַיִּרְגְּזוּן קִדְמֵי וַיִּשְׁנוּן יֵת קִימִי:</p>	<p>כִּי-אָבִיאֲנִי אֶל-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתּוֹ וְזֶבֶת חֶלֶב וְדָבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשַׁן וּפְנָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וַנִּצְאֹנִי וְהִפַּר אֶת-בְּרִיתִי:</p>	ששי (שציעי)
21	<p>then it shall come to pass, when many evils and troubles are come upon them, that this song shall testify before them as a witness; for it shall not be forgotten out of the mouths of their seed; for I know their imagination how they do even now, before I have brought them into the land which I swore.'</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי וַעֲרַעַן וַיִּתְּחוּן בִּישָׁן סִגְיָאן וַעֲקָן וְתַתִּיב תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא קִדְמוֹהִי לְסַהִיד אֲרִי לֹא תַחְנִשִּׁי מִפֶּם בְּנִיחוֹן אֲרִי גְלִי קִדְמֵי יִצְרְהוֹן דְּאֵנוּן עֲבָדִין יוֹמָא דִּין עַד לֹא אֶעֱלֵנוּן לְאַרְעָא דְקִנְיִמִית:</p>	<p>וְהָיָה כִּי-תִמְצָאֵן אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעַנְתָּה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעַתִּי אֶת-יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עָשָׂה הַיּוֹם בְּטָרָם אָבִיאֲנִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי:</p>	21
22	<p>So Moses wrote this song the same day, and taught it the children of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה יֵת תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא בְּיוֹמָא הַהוּא וְאַלְפָּה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	22

- (17) והסתרתי פני. כמו שאני רואה צרותם:
 (19) את השירה הזאת. האזינו השמים (לקמן לב, ח), עד וכפר אדמתו עמו (שם מג):
 (20) ונאצוני. והכעיסוני, וכן כל נאון לשון כעס:
 (21) וענתה השירה הזאת לפניו לעד. שהמרייתו צו צמחה על כל המולאות אותו: כי לא תשכח מפִּי זרעו. הרי זו הצמחה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי (שבת קלח:):

<p>23 And he gave Joshua the son of Nun a charge, and said: 'Be strong and of good courage; for thou shalt bring the children of Israel into the land which I swore unto them; and I will be with thee.'</p>	<p>וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אֵתָּה תָבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵתָּה עִמָּךְ׃</p>	<p>23 וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אֵתָּה תָבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵתָּה עִמָּךְ׃</p>
<p>24 And it came to pass, when Moses had made an end of writing the words of this law in a book, until they were finished,</p>	<p>וַהֲנִיחַ כֹּד שִׁיעֵי מֹשֶׁה לְמִכְתָּב יֵת פְּתֻמֵּי אוֹרֵיתָא הָדָא עַל סִפְרָא עַד דְּשָׁלִימוּ׃</p>	<p>24 וַיְהִי כְכָלֹות מֹשֶׁה לְכַתֵּב אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תִּמְּלֵם׃</p>
<p>25 that Moses commanded the Levites, that bore the ark of the covenant of the LORD, saying:</p>	<p>וַפִּקֵּיד מֹשֶׁה יֵת לִיוָאִי נְטָלֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃</p>	<p>שְׂנֵיעִי וַיִּצֹו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃</p>
<p>26 'Take this book of the law, and put it by the side of the ark of the covenant of the LORD your God, that it may be there for a witness against thee.</p>	<p>סִבּוּ יֵת סִפְרָא דְאוֹרֵיתָא הָדִין וּתְשׁוּוּן יִתְיָה מִסְטֵר אֲרוֹן קִימָא דִּי אֶלְהִכּוֹן וַיְהִי תַמָּן בְּדָ לְסַחִיד׃</p>	<p>26 לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וּשְׂמַתָּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שָׁם בְּךָ לְעֵד׃</p>
<p>27 For I know thy rebellion, and thy stiff neck; behold, while I am yet alive with you this day, ye have been rebellious against the LORD; and how much more after my death?</p>	<p>אֲרִי אֲנָא יָדַעְנָא יֵת סִרְבּוּתָךְ וַיֵּת קִדְלָךְ קִשְׂיָא הָא עַד דְּאֲנָא קַיִּים עִמָּכּוֹן יּוֹמָא דִּין מִסְרָבִין תְּוִיתּוֹן קָדָם יְיָ וְאַף בְּתַר דְּאֲמוּת׃</p>	<p>27 כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מִרְיָךְ וְאֶת־עֲרֻפְךָ תִקְשֶׁה תָן בְּעוֹדִנִי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמֶּרִים הָיִתֶם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אַחֲרַי מוֹתִי׃</p>
<p>28 Assemble unto me all the elders of your tribes, and your officers, that I may speak these words in their ears, and call heaven and earth to witness against them.</p>	<p>כְּנוּשׁוּ לְוִתִּי יֵת כָּל סְבִי שְׁבִטִיכּוֹן וְסִרְכִיכּוֹן וְאַמְלִיל קְדָמִיהוֹן יֵת פְּתֻמָּא הָאֲלִין וְאַסְחִיד בְּהוֹן יֵת שְׁמִיָּא וַיֵּת אֲרַעָא׃</p>	<p>מַפְטִיעִי תִקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זְקֵנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וְאַדְבָּרְהָ בְּאָזְנוֹהֶם אֶת דְּבָרַיִם הָאֵלֶּה וְאַעֲיִדָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ׃</p>

(23) ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכינה, כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם: (26) לקוח. כמו זכור, שמור, הלוך: מצד ארון ברית ה'. נחלקו צו חכמי ישראל בצבא צתרא (יד); יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מצחוץ ושם היה מונח, ויש אומרים מצד הלוחות היה מונח צחוץ הארון: (28) הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום צחצחות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר עֲשֵׂה לָךְ (צמדצרי י, צ), ולא השליט יהושע עליהם, ואף צחינו נגנזו קודם יום מותו (ס"א ציוס מותו), לקיים מה שנאמר, וְאִין שְׁלִטוֹן צִיוֹס הַקָּנוֹת (קהלת ח, ח): ואעידה בם את השמים ואת הארץ. ואם חאמר הרי כבר העיד למעלה העידתי צָקִים הַיּוֹם וגו' (לעיל ל, יט), התם לישראל אמר, אכל לשמים ולארץ לא אמר, ועכשיו צא לומר האזינו השמים וגו':

For I know that after my death ye
will in any wise deal corruptly, and
turn aside from the way which I
have commanded you; and evil will
befall you in the end of days;
because ye will do that which is evil
in the sight of the LORD, to provoke
Him through the work of your
hands.'

כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־
הִשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּן וְסָרְתֶּם מִן־
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם
וְקִלְאֵת אֶתְכֶם הִרְעָה בְּאַחֲרֵית
הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה
יָדֵיכֶם:

And Moses spoke in the ears of all
the assembly of Israel the words of
this song, until they were finished:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל־קְהֵל
יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת עַד תָּמָּם: (פ)

The Haftara is Isaiah 55:6 - 56:8 on page 176. This Haftara is read on Shabbat Shuva. On the Shabbat
before Rosh HaShana, read the Haftara for Nitzavim on page 174.

For brevity, the layout of the Song of Moses is not noted here. For the proper formatting for this passage,
see page 158.

Give ear, ye heavens, and I will
speak; And let the earth hear the
words of my mouth.

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאִדְבַּרְהָ
וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי:

My doctrine shall drop as the rain,
My speech shall distil as the dew; As
the small rain upon the tender grass,
And as the showers upon the herb.

יַעֲרֹף כַּמָּטֶר לִקְחוֹי תִזְלַ
כַּטֹּל אִמְרָתִי כַשְׂעִירָם עָלַי־
דְּשָׁא וְכַרְבִּיבִים עָלַי־
עֲשָׂב:

For I will proclaim the name of the
LORD; Ascribe ye greatness unto
our God.

כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבּוּ
גִדְל לְאֵלֵהֵינוּ:

(29) אחרי מותי כי השחת תשחיתון. והרי כל ימות יהושע לא השחיתו, שנאמר וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ (יהושע כד, לא), מכאן שתלמידו של אדם חציב עליו כגופו, כל זמן שיהושע חי, היה נראה למשה כאילו הוא חי: (1) האזינו השמים. שאני מתרה בהם בישראל, ומהיו אתם עדים בדבר שכן אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ. ולמה העיד בהם שמים וארץ, אמר משה, אני בשר ודם למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית מי בל ומכחישם, לפיכך העיד בהם שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם, ועוד שאם יזכו יצואו העדים ויתנו שכרם, הַגָּפֶן תִּפְּסֶן פְּרִיָּה וְהָאֶרֶץ תִּפְּסֶן אֶת יְבוּלָהּ וְהַשָּׂמִים יִתְּנוּ טֶלֶם (זכריה ח, יז), ואם יתחייבו, תהיה בהם יד העדים תחלה, וְעֲזַר אֶת הַשָּׂמִים וְלֹא יִהְיֶה מְטֵר וְהָאֶרֶץ לֹא תִפְּסֶן אֶת יְבוּלָהּ (דברים יא, יז), ואח"כ וַיִּבְרָךְ אֶת מֶלֶכָהּ (שם) על ידי האומות: (2) יערוף כמטר לקחי. זו היא העדות, שמעידו שאני אומר בפניכם תורה שנתי לישראל שהיא חיים לעולם, כמטר הזה שהוא חיים לעולם (ספרי שו) כאשר יערפו השמים טל ומטר: יערוף. לשון יטיף, וכן יַעֲרֹפֹן דָּשָׁן (תהלים סה, יז), יַעֲרֹפֹן טֶל (לקמן לג, כח): תזל כטל. שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עוצים לצריות (ס"א יש עוצים בו), כגון הולכי דרכים ומי שהיה צורו מלא יין (ספרי שו): כשעירם. לשון רוח סערה, כתרומתו פְּרוּסִי מִטָּרָא, מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן: וכרביבים. טיפי מטר, ונראה לי על שם שירה כח נקרא רביב, כמה דאם אמר לָכָה קָשָׁת (בראשית כא, כ): דשא. ארצרי"ץ. עטיפת הארץ מכוסה צירק: עשב. קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב:

<p>4 The Rock, His work is perfect; For all His ways are justice; A God of faithfulness and without iniquity, Just and right is He.</p>	<p>תְּקִיפָא דְשִׁלְמִין עֹבְדוּהִי אֲרִי כָּל אוֹרְחֵיהִי דִינָא אֱלֹהָא מְהִימְנָא דְמִן קְדָמוּהִי עוֹלָא לֹא נִפְיֵק מִן קְדָם דְּזִכְרֵי וְקָשִׁיט הוּא:</p>	<p>הַצּוּר תָּמִים פָּעָלוֹ כִּי כָל־דִּרְכָּיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עוֹל צָדִיק וְיֵשֶׁר הוּא:</p>
<p>5 Is corruption His? No; His children's is the blemish; A generation crooked and perverse.</p>	<p>חֲבִילוֹ לָהוֹן לֹא לִיה בְּנֵיָא דְּפִלְחוּ לְטַעוּתָא דְרָא דְאִשְׁנֵי עֹבְדוּהִי וְאִשְׁתַּנּוּ:</p>	<p>5 שִׁחַת לוֹ לֹא בָנָיו מוֹמָם דוֹר עָקֹשׁ וּפְתִלְתֵּל:</p>
<p>6 Do ye thus requite the LORD, O foolish people and unwise? Is not He thy father that hath gotten thee? Hath He not made thee, and established thee?</p>	<p>הָא קְדָם יִי אֶתוֹן גְּמִלִין דָּא עָמָא דְקָבִילוּ אוֹרְיָתָא וְלֹא חֲבִימוּ הֵלֵא הוּא אָבוּךְ אֵת דִּילִיָּה הוּא עֲבָדְךָ וְאִתְקַנְךָ:</p>	<p>6 ה' לִי־הִנֵּה (בספרי תימן תְּלִי־הִנֵּה בְּתִיבָה אַחַת) תִּגְמְלוּ־ זֹאת עִם נָבֵל וְלֹא חָכָם הֲלֹא־הוּא אָבִיךָ קִנְךָ הוּא עֲשֶׂךָ וַיְכַנְנֶךָ:</p>
<p>7 Remember the days of old, Consider the years of many generations; Ask thy father, and he will declare unto thee, Thine elders, and they will tell thee.</p>	<p>אֲדַכֵּר יוֹמִין דְּמִן עֲלָמָא אִסְתַּכַּל בְּשָׁנֵי דִּר וְדִר שְׂאֵל אָבוּךְ וַיַּחֲזִי לְךָ סִבְדָּא וַיִּמְרִין לְךָ:</p>	<p>זְכֹר יָמֹת עוֹלָם בֵּינֵינוּ שָׁנוֹת דִּר־ וְדִר שְׂאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ זִקְנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ לְךָ:</p>
<p>8 When the Most High gave to the nations their inheritance, when He separated the children of men, He set the borders of the peoples according to the number of the children of Israel.</p>	<p>בְּאַחֲסָנָא עֲלָאָה עַמֻּמֵּיָא בְּפִרְשִׁיתֵיהּ בְּנֵי אָנְשָׁא כְּיָם תְּחוּמֵי עַמֻּמֵּיָא לְמִנְנִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>8 בְּהִנָּחֵל עֲלִיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

- (3) כי שם ה' אקרא. הרי כי משמש בלשון כאשר, כמו פי קצאו אל הארץ (ויקרא כג, י), כשאקרא ואזכיר שם ה', אתם הצו גדל לאלהינו וזכרו שמו (יומא לז), מכאן אמרו, שעוין ברוך שם כבוד מלכותו אחר ברכה שבמקדש (תענית טז):
- (4) הצור תמים פעלו. אע"פ שהוא חזק, כשמציא פורענות על עוזרי רגונו, לא בשטף הוא מציא, כי אם בדין, כי תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לנדיקים נדקתם לעולם הבא, ואע"פ שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים משלם שכר נדקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא. הכל מנדיקים עליהם את דינו, וכך ראו וישר להם, נדיק מפי הצריות, וישר הוא וראוי להנדיקו:
- (5) שחת לו וגר. כמרגמו וצילו להזין לא ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו היה, ולא מומו: דור עקש. עקום ומעוקל, כמו ואת כל הישרה יעקשו (מיכה ג, ט), ובלשון משנה, חולדה ששיניה עקומות ועקושות: ופתלתל. אנטורטי"ליש כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל, מן המיצות הכפולות, כמו ירקרק, אדמדם, סחרחר, סגלגל:
- (6) ה' לה' תגמלו זאת. לשון תימה, וכי לפניו אתם מעציצין, שיש צידו להפרע מכם ושהיטיב לכם בכל הטובות: עם נבל. ששכחו את העשוי להם: ולא חכם. להבין את הנולדות שיש צידו להיטיב ולהרע: הלא הוא אביך קנך. שקנאך, שקנך בקן הסלעים וצארץ חזקה, שתקנך בכל מיני תקנה: הוא עשך. אומה באומות: ויכנך. אחרי כן בכל מיני בסיס ופן. מכם כהנים, מכם נביאים, ומכם מלכים, כרך שהכל תלוי בו:
- (7) זכור ימות עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: בינו שנות דור ודור. דור אנוש שהציף עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטפם. דבר אחר, לא נתחם לצדכם על שעבר, בינו שנות דור ודור, להכיר להבא, שיש צידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו הנביאים שנקראים אבות, כמו שנאמר בצליהו אזי אזי רכב ישראל (מלכים ב, ז, יז): זקניך. אלו החכמים: ויאמרו לך. הראשונות:

9	For the portion of the LORD is His people, Jacob the lot of His inheritance.	כִּי חֶלֶק יְהוָה עַמּוֹ חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:	יַעֲקֹב אֲרִי חוֹלָקָא דִּי עַמּוּיהּ יַעֲקֹב עֲדָב אַחֲסִנְתִּיהּ:	9
10	He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye.	יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְץ מִדְבָּר וּבְתַהוֹ יִלָּל יִשְׁמֹן יִסְבְּנָהוּ יְבֻנְנָהוּ יִצְרָנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:	סוֹפִיק צִרְכִּיהוֹן בְּאַרְעַ מִדְבָּרָא וּבֵית צִהֲוָנָא אֲתֵר דְּלִית מִיָּא אֲשֶׁרִינוֹן סְחוֹר סְחוֹר לְשִׁכְנִיתִיהּ אֵלִיפְנוֹן פְּתִגְמִי אוֹרִיתִיהּ נְטִרְנוֹן כְּכַבֶּת עֵינָהוֹן:	10
11	As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions—	כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ יִשְׂאֵהוּ עַל-אַבְרָתוֹ:	כְּנֶשֶׁרָא דְמַחֲשִׁי לְקִנְיָהּ עַל בְּנוֹתֶיהּ מִתְחַפֵּף פְּרִיס גְּדִפּוּתִי מִקְבִּילָהוֹן מְנַטִּילָהוֹן עַל תְּקוּף אֲבָרוּתִי:	11
12	The LORD alone did lead him, And there was no strange god with Him.	יְהוָה בִּדְדוֹ יִנְהֹגוּ עַמּוֹ אֵל נֹכַר:	יְיִ בְּלַחוּדִיהוֹן עֲתִיד לְאֲשֶׁרִיוֹתָהוֹן בְּעֶלְמָא דְהוּא עֲתִיד לְחַדְתָּא וְלֹא יִתְקִיִּם קְדָמוּתִי פּוֹלְחַן טַעֲוֹן:	ע"כ בחול 12

(8) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקב"ה למכעיסיו את חלק נחלתם, הניפס ושטפס: בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה צידו להעצירם מן העולם, ולא עשה כן, אלא יצג גבולות עמים, קיימם ולא אצדם: למספר בני ישראל. כשזל מספר בני ישראל שעתידין לנאת מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הניצ גבולות עמים. שבעים לשון:

(9) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כבדו ביניהם, ועמיד לנאת, ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו. יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי באבות, המשולש בשלש זכויות, זכות אבי אבות וזכות אבות, הרי ג', כחצל הזה שהוא עשוי בג' גדלים, והוא ובניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק:

(10) ימצאהו בארץ מדבר. אותם מלא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר וַיִּרְחַם מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מֶהָר פֶּאֶרְחָן (לקמן לג, ז): ובתהו ילל ישמון. ארץ ציה ושוממה, מקום יללת תנינים וזנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך נלא למדברות מקום ציה ושוממן, כענין שנאמר לְכַפֵּךְ אֶתְרִי צִמְדָּךְ (ירמיה ז, ז): יסבבנהו. שם סבצם והקיפם צעננים, וסבצם צדגלים לארבע רוחות, וסבצם בתחתית ההר שכפהו עליהם כגיגית: יבוננהו. שם בתורה וצינה: יצרנהו. מנחש שרף ועקרב ומן האומות: כאישון עינו. הוא השחור שבעין שהמאור יואל הימנו, ואונקלוס תרגם ימצאהו, יספיקהו כל זרכו צמדבר, כמו וּמָצָא לָהֶם (צמדבר יא, כז), לא יִמָּצָא לָנוּ הָהָר (יהושע יז, טז). יסבבנהו. אֲשֶׁרֶנוֹן סְחוֹר סְחוֹר לְשִׁכְנִיתָהּ, אוהל מועד צאמנע וארבעה דגלים לארבע רוחות:

(11) כנשר יעיר קנו. נהגם צרחמים וצחמלה, כנשר הזה, רחמני על בניו ואינו נכנס לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו כנפיו צין אילן לאילן, צין שוכה לחצרתה, כדי שֶׁיַּעֲוֹרֻ צִינוֹ ויהא צהם כח לקצלו: יעיר קנו. יעורר צינו: על גוזליו ירחף. אינו מכביד עצמו עליהם, אלא מחוסף, נוגע ואינו נוגע, אף הקב"ה שְׁדִי לֹא מִצְאָהוּ שְׁדִיָּא כַּח (איוב לו, כג), כשצא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות, שנאמר ה' מְסִינִי צִבְּרוֹן־רַחַם מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מֶהָר פֶּאֶרְחָן וְאֶתָּה מִרְצֶצֶת קָדֶשׁ (לקמן לג, ז), אֵלֹהִים מְסִימֵן יְצוֹא (צחקוק ג, ג) וזו רוח צדיעית: יפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ. כשצא ליעטלן ממקום למקום, אינו נוטלן צרגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגציה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן צרגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר, מוטב שיכנס החץ צי ולא יכנס צצני, אף הקב"ה, וְאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נְשָׁרִים (שמות יט, ד), כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום (חונים) על הים, היו זורקים צהם חאים ואבני צליטראות, מיד וַיִּשַׁע מֶלֶאֶךְ הָאֱלֹהִים וגו' וַיִּצָּא צִין מִתְּהִי מִצְרַיִם וגו' (שם יד, יט-כ):

(12) ה' בודד. ה' צדד וצטמ נהגם צמדבר: ואין עמו אל נכר. לא היה כח צאחד מכל אלהי הגויים להראות כח ולהלחם עמהם. ורצותיו דרשוהו על העמיד (ספרי שט"ו), וכן תרגם אונקלוס. ואינו אומר צדרי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ,

<p>13 He made him ride on the high places of the earth, And he did eat the fruitage of the field; And He made him to suck honey out of the crag, And oil out of the flinty rock;</p>	<p>יִרְכַּבְהוּ עַל- (כ' במותי) אֶשְׁרֵינוּ עַל תּוֹקֵפֵי אֲרָעָא בְּמַתִּי אֶרֶץ וַיֹּאכֵל אוֹכְלֵנוּ בִּזְת שְׁנֵאִיהוֹן יִתְב תְּנוּבַת שְׂדֵי וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ לְהוֹן בִּזְת שְׁלִישִׁי קְרוּיִן וְנִכְסֵי מִסְלַע וְשֶׁמֶן מִחִלְמִישׁ יִתְבִּי פֶרְכִּין תִּקְיִפִּין: צֹר:</p>	<p>שלישי</p>
<p>14 Curd of kine, and milk of sheep, With fat of lambs, And rams of the breed of Bashan, and he-goats, With the kidney-fat of wheat; And of the blood of the grape thou drankest foaming wine.</p>	<p>יִתְב לְהוֹן בִּזְת מִלְכִּיהוֹן וְשְׁלִישִׁיהוֹן עִם עוֹתָר רְכַבְבִּיהוֹן וְתִקְיִפִּיהוֹן עִמָּא דְאַרְעֵהוֹן אֲחִסְנֵתְהוֹן עִם בִּזְת חִילִּיהוֹן וּמִשְׁרִיתְהוֹן וְדָם גְּבַרְיֵהוֹן אֲתֵאֲשֵׁד כְּמִיָּא: חֲמָאֵת בָּקָר וְחִלְבִּי צֹאן עִם-חִלְבִּי כְרִים וְאֵילִים בְּנִי-בָשָׁן וְעִתּוּדִים עִם-חִלְבִּי כְלִיֹּת חֲטָה וְדָם-עֵנָב תִּשְׁתֶּה-חֶמֶר:</p>	<p>14</p>
<p>15 But Jeshurun waxed fat, and kicked— Thou didst wax fat, thou didst grow thick, thou didst become gross— And he forsook God who made him, And contemned the Rock of his salvation.</p>	<p>עֵתֵר יִשְׂרָאֵל וּבָעַט אֲצִלָּה תִקּוּף קָנָא נִכְסִין שְׂבַק פּוֹלְחָן אֱלֹהָא דְעַבְדֵּיהּ אֲרִיזִי קְדָם תִּקְיָא פֶרְקִיָּה: וַיִּשְׁמָן יִשְׂרָוִן וַיִּבְעֹט שְׁמֹנֶת עֲבִית כְּשִׁית וַיַּטֵּשׁ אֱלֹהֶה עֲשֹׂה וַיִּנְבֵּל צֹר יִשְׁעֵתוֹ:</p>	<p>15</p>
<p>16 They roused Him to jealousy with strange gods, With abominations did they provoke Him.</p>	<p>אֲקִיָּאוּ קְדְמוּהִי בְּפוֹלְחָן טַעֲוִין בְּתוֹעֵיבָתָא אֲרִיזִי קְדְמוּהִי: יִקְנָאוּהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבָתוֹ יִכְעִיסוּהוּ:</p>	<p>16</p>

ותהא השירה להם לעד, שסופן לצגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עמיד לעשות להם. לפיכך נרין ליישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם זינו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עמיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

(13) ירכבהו על במותי ארץ. כל המקרא כתרוממו: ירכבהו וגו'. על שם שארץ ישראל גבוה מכל הארצות (ספרי שט"ז): ויאכל תנובת שדי. אלו פירות ארץ ישראל, שנקלים לנוז ולהתצטל מכל פירות הארצות: וינקהו דבש מסלע. מעשה בחד שחמר לצנו צסיכני, הצא לי קציעות מן החצית, הלך ומצא הדבש נף על פיה, אמר לו זו של דבש הוא, אמר לו השקע ידך לחוכה ואתה מעלה קציעות מתוכה (ספרי שט"ז): במותי ארץ. לשון גובה: שדי. לשון שדה: חלמיש צור. תקפו וחזקו של סלע. כשאנו דבוק למיזה שלחארינו נקוד תלמיש, וכשהוא דבוק נקוד תלמיש: ושמן מחלמיש צור. אלו זיתים של גוש חלב:

(14) חמאת בקר וחלב צאן. זה היה צימי שלמה, שנאמר עֲשֶׂה דְבַר צֶדֶק וְצֶדֶק יִשְׁעֵי וְעֲשֶׂה דְבַר צֶדֶק וְעֲשֶׂה דְבַר צֶדֶק (מלכים"א ה, ג): עם חלב כרים. זה היה צימי עשרת השצטים, שנאמר וְאֶלְכִּים קָרִים מֵאֵלָן (עמוס ו, ד): חלב כליות חטה. זה היה צימי שלמה, שנאמר וַיְהִי לָסֵם שְׁלֹמֹה וְגו' (מלכים"א ה, ג): ודם ענב תשתה חמר. צימי עשרת השצטים השקים צמון וקיי יין (עמוס ו, ו): חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גבי הקלב: וחלב צאן. קלב של צאן, וכשהוא דבוק נקוד תלב, כמו תלב צמון: כרים. כצטים: ואילים. כמשמעו: בני בשן. שמיים היו: כליות חטה. חטים שמיים כחלב כליות וגסין ככוליא: ודם ענב. היה שומה יין טוב, וטעם יין חסוב: חמר. יין בלשון ארמי: חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משבח צטעם, ווינ"ש בלע"ז, ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אוגוסטין, אשכנזי על פקפי ארץ וגו':

(15) עבית. לשון עובי: כשית. כמו פסיק, לשון פי קפה פקיו צקלצו (איוב טו, כז), כדשם ששמן מצפנים וכסליו נכפלים מבחוץ, וכן הוא אומר וַיַּעַשׂ פִּימָה עֲלֵי קָקֶל (שם): כשית. יש לשון קל בלשון כסוי, כמו ולקח קלון ערים (משלי יב, טז), ואם כתב פקיו דגוש היה נשמע פסיק את אחרים, כמו פי קפה פקיו (איוב טו, כז): וינבל צור יצועתו. גנוה וצוהו, כמו שנאמר וַיִּתְּנֵם אֱלֹהֵי ה' וְגו' (יחזקאל ט, טז), אין נבול גדול מזה:

(16) יקנאוהו. הצעירו חמתו וקנאוהו: בהיעבורו. צמעשים תעוצים, כגון משכב זכור וכשפים שנאמר זהם תועבה:

17	They sacrificed unto demons, no-gods, Gods that they knew not, New gods that came up of late, Which your fathers dreaded not.	יִזְבְּחוּ לַשְּׁדִים לֹא אֱלֹהִים בְּהוֹן צִרוּף דְּחָלָן דְּלֹא יָדְעוּנִין חֲדָתִין דְּמִקְרִיב אֲתַעְבִּידָא דְּלֹא אֲתַעֲסִקוּ בְּהוֹן אֲבֹהֵתְכוֹן:	17
18	Of the Rock that begot thee thou wast unmindful, And didst forget God that bore thee.	צֹר יִלְדֶךָ תִּשִׁי וְתִשְׁכַּח אֵל דְּחָלַת תְּקִיפָא דֵי בְרָאָךְ אֲתַנְשִׂיתָא שְׁבַקְתָּא פּוֹלְחָן אֱלֹהָא דְּעַבְדָּךְ:	18
19	And the LORD saw, and spurned, Because of the provoking of His sons and His daughters.	וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנָּאץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבָנֹתָיו: וַיִּתְקִיף רוּגְזָהּ מִדְּאֲרִיזוֹ קִדְמוֹתֵי בָנִין וּבָנִין:	רביעי
20	And He said: 'I will hide My face from them, I will see what their end shall be; For they are a very froward generation, Children in whom is no faithfulness.	וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֲרֹאָה מָה אַחֲרֵיתָם כִּי דֹר תִּהְיֶה לְהָמָה בָּנִים לֹא-אֱמֹן בָּם:	20
21	They have roused Me to jealousy with a no-god; They have provoked Me with their vanities; And I will rouse them to jealousy with a no-people; I will provoke them with a vile nation.	הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל כַּעֲסוּנִי בְּהַבְלִיָּהֶם וַאֲנִי אֲקִיָּאֵם בְּלֹא-עָם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעֲסֵם:	21
22	For a fire is kindled in My nostril, And burneth unto the depths of the nether-world, And devoureth the earth with her produce, And setteth ablaze the foundations of the mountains.	כִּי-אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאַפִּי וַתִּיקַד עַד-שְׂאוֹל תַּחֲתִית וַתֹּאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וַתִּלְהַט מוֹסְדֵי הָרִים:	22
23	I will heap evils upon them; I will spend Mine arrows upon them;	אֲסַפֶּה עָלֵימוֹ רָעוֹת חֲצִי אֲשִׁיזִי בְּהוֹן מִכְתָּשִׁי אֲכַלֶּה-בָּם:	23

(17) לא אלה. כתרגומו דלית צהון צרוף, חילו היה צהם צרוף לא היתה קנאה כפולה כמו עכשיו: חדשים מקרוב באו. אפילו האומות לא היו רגילים צהם (ספרי שיח), נכרי שהיה רואה אותם היה אומר, זה צלם יהודי: לא שערות אבותיכם. לא יראו מהם, לא עמדה שערקס מפניהם, דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש צספרי (שס). ויש לפרש עוד, שערות, לשון ופעירים ורקדו פס (ישעיה יג, כה). שערות הם שדים, לא עשו אצותיכם שערות הללו: (18) תשי. תשכח. ורצותינו דרשו, כשצא להיטיב לכם, אחס מעיסינן לפניו ומתישים כחו מלהיטיב לכם (ספרי שי"ט): אל מחוללך. מוסיף מרחם, לשון וחולל חללות (תהלים כט, ט), חיל פיו לך (שם מח, ז): (20) מה אחריתם. מה תעלה צהם צסופס: כי דור תהפוכות המה. מהפכין רצוני לכם: לא אמון בם. אין גדולי נקרים צהם, כי הוריתם דרך טובה וסרו ממנה: אמון. לשון ויהי אמון (אסתר ז, ז), נודריתור"ה צלע". דבר אחר אמון, לשון אמונה כתרגומו, אמרו בסיני נעשה ונשמע, וצעה קלה צטלו הצטחתם ועשו העגל: (21) קנאוני. הצעירו חמת: בלא אל. דדבר שאינו אלוה: בלא עם. צאומה שאין לה שם, שנאמר הן ארץ פשדים זה הפס לא היה (ישעיה כג, יג), וצעשו הוא אומר צזוי פסה מאד (עזריה א, צ): בגוי נבל אכעסם. אלו הכופרים, וכן הוא אומר פמר קל צלצו אין אלהים (תהלים יד, א): (22) קדחה. צערה: ותיקד. צנס עד היסוד: ותאכל ארץ ויבולה. ארצנס ויבולה: וישראל המיוסדת על ההרים, שנאמר ירושלם הרים קציב לה (שם קכה, צ):

24	The wasting of hunger, and the devouring of the fiery bolt, And bitter destruction; And the teeth of beasts will I send upon them, With the venom of crawling things of the dust.	מִזֵּי רָעָב וּלְחָמִי רֶשֶׁף וְקֶטֶב וּשְׁן-בְּהֵמָה וְשֵׁן-חַיַּת בְּרָא אֲשֶׁלַח-בָּם עַם-חֲמַת זֶחְלִי עֶפֶר:	24
25	Without shall the sword bereave, And in the chambers terror; Slaying both young man and virgin, The suckling with the man of gray hairs.	מִחוּץ תִּשְׁכַּל-חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אִימָה גַם-בְּחוּרִי גַם-בְּתוּלָה יוֹנֵק עִם-אִישׁ שִׁיבָה:	25
26	I thought I would make an end of them, I would make their memory cease from among men;	אָמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם אֲשַׁבִּיתָה מֵאֲנוּשׁ וְזָכְרָם:	26
27	Were it not that I dreaded the enemy's provocation, Lest their adversaries should misdeem, Lest they should say: Our hand is exalted, And not the LORD hath wrought all this.'	לֹא־לִי כָעַס אוֹיֵב אֲגֹר פֶּן- יִנְכְּרוּ צָרֵימוֹ פֶּן-יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה וְלֹא יְהוָה פָּעַל כָּל- זֹאת:	27
28	For they are a nation void of counsel, And there is no understanding in them.	כִּי-גֵוִי אֲבָד עֲצוֹת הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:	28

(23) אספה עלימו רעות. אחזיר רעה על רעה, לשון ספּו שָׁנָה על שָׁנָה (ישעיה כט, א), ספּות הָרָוָה (לעיל כט, יח), עלוּתִיקִס ספּו על וְזִכְרִיקִס (ירמיה ז, כה). דצר אחר, אספה, אכלה, כמו פֶּן תִּסָּפֶה (בראשית יט, טו): חצי אכלה בם. כל חצי אשלים זהם, וקללה זו לפי הפורענות לזכרה היא, חצי קלים והם אינם קלים:

(24) מזי רעב. אונקלוס תרגם נפּיחי קָפֶן, ואין לי עד מוכיח עליו, ומשמו של רבי משה הדרשן מטולושא שמעתי, שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על צפרו: מזי. לשון ארמי שער מַזִּינָא, דהוה מהפך צִמְיָנָא (מגילה יח): ולחומי רשף. השדים נלחמו זהם, שנאמר וּבְנֵי קֶשֶׁף יִגְדִּיחוּ עוֹף (איוב ה, ז), והם שדים: וקטב מרירי. וכריתות שד ששמו מרירי (פסחים קיא:). קטב. כריתה, כמו אֶהֱי קָטֵבָךְ שָׂאוֹל (הושע יג, יד): ושן בהמות. מעשה היה, והיו הרחלים נושכין וממיתין (ספרי שכל): חמת זוחלי עפר. ארס נחשים, המהלכים על גחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ. זחילה, לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דצר המשפּף על העפר והולך:

(25) מחוץ תשכל חרב. מחוץ לעיר תשכלם חרב גייסות: ומחדרים אימה. כשצורח וגמלט מן החרב, חדרי לבו נוקפים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך זה. דצר אחר, ומחדרים אימה, שצבית תהיה אימת דָּצָר, כמו שנאמר פִּי עֲלֶה מְוֹת דְּחֹלִינִי (ירמיה ט, כ), וכן תרגם אונקלוס. דצר אחר מחוץ תשכל חרב, על מה שעשו בחולות, שנאמר וּמִסָּפֶר חֲלוֹת יְרוּשָׁלַם שִׁמְשָׁם מִן-חֲלוֹת לְצִדָּת (שם יא, יג ספרי שם): ומחדרים אימה. על מה שעשו בחדרי חדרים, שנאמר אֲשֶׁר זָקְנִי צִית יִשְׁרָאֵל עֲשִׂים בְּחֶפֶז אִישׁ בְּחֶפֶז מִשְׁפִּיתוֹ (יחזקאל ח, יג):

(26) אמרתי אפאיהם. אמרתי בצלי אפאה אותם, ויש לפרש אפאיהם אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר, ודוגמתו מזינו בעזרא, וּשְׁתַּן לָהֶם מִמְּלֻכּוֹת וּמִמְּמִים וּשְׁתַּלְקִים לְפָנֶה (נחמיה ט, כב), להפקר, וכן חזרו מנחם. ויש פותרים אותו כתרגומו, יחול רוגזי עליהן, ולא יתכן, שאם כן היה לו לכתוב אפאיהם, אחת לשמוש ואחת ליסוד, כמו אֲלֹאֲרָךְ (ישעיה מה, ה), אֲלֹאֲרָךְס דָּמוֹ פִּי (איוב טו, ה), והאל"ף התיכונה אינה ראויה בו כלל, ואונקלוס תרגם אחר לשון הצרייתא השנויה בספרי (שכב), החולקת תיבה זו לשלשה תיבות, אמרתי אף אי הם, אמרתי צאפי אֲפִסָּם כאילו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם איה הם:

(27) לולי כעס אויב אגור. אם לא שכעס אויב כעס עליהם להשחית, ואם יוכל להם וישחיתם, יתלה הַגְּדָלָה בו וצאלהיו ולא יתלה הַגְּדָלָה בו, והוא שנאמר פֶּן יִנְכְּרוּ צָרֵימוֹ. ינכרו הדבר לתלות גבורתם בנכרי שאין הגדולה שלו. פֶּן יִנְכְּרוּ צָרֵימוֹ.

29	If they were wise, they would understand this, They would discern their latter end.	לֹא חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יְבִינּוּ אֱלֹהֵי חֲכִימוֹ אֶסְתַּכְּלוּ בְּדָא סִבְרוּ מָא יְהִי בְּסוֹפָהוֹן: לְאַחֲרֵיהֶם:	חמישי
30	How should one chase a thousand, And two put ten thousand to flight, Except their Rock had given them over And the LORD had delivered them up?	אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם וּתְרֵין יַעֲרִקוּן עֶשְׂרִיתָא לֹא כִּי־צוּרָם מְכָרָם וַיהוָה אֶשְׁלִימָנּוּן: הַסְּגִירָם:	30
31	For their rock is not as our Rock, Even our enemies themselves being judges.	כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם וְאֵיבֵינוּ אֲרִי לֹא כְתוֹקֶפְנָא תוֹקֶפְהוֹן וּבְעָלֵי דְבִבְנָא הֵווּ דִּי־יִנָּא: פְּלִיָּלִים:	31
32	For their vine is of the vine of Sodom, And of the fields of Gomorrah; Their grapes are grapes of gall, Their clusters are bitter;	כִּי־מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם וּמִשְׁדֵּמַת עֲמֻרָה עֲנַבְמוֹ עֲנַב־רוֹשׁ אֶשְׁכֵּלֹת מְרֹרֹת לָמוֹ: עוֹבְדֵיהוֹן כְּמִרְרוֹתֵיהוֹן: כֶּסֶם פּוֹרְעָנוּתֵיהוֹן וּלְקוֹתֵיהוֹן כְּעֵם עֲמוּרָה מִחֲתֵיהוֹן בִּישָׁן כְּרִישֵׁי חֵיוִן וְתוֹשְׁלָמַת עוֹבְדֵיהוֹן כְּמִרְרוֹתֵיהוֹן:	32
33	Their wine is the venom of serpents, And the cruel poison of asps.	חֲמַת תַּנִּינָם יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֶכְזָר: הָא כְּמַרְתַּת תַּנִּינָא כֶּסֶם פּוֹרְעָנוּתֵיהוֹן וּכְרִישׁ פְּתָנֵי חֵיוִן אֶכְזָרָאִין:	33
34	'Is not this laid up in store with Me, Sealed up in My treasuries?	הֲלֹא־הוּא כְּמִסַּ עֲמָדֵי חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתַי: הֲלֹא כָל עוֹבְדֵיהוֹן גִּלְן קְדָמִי גְּנִיזִין לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצְרֵי:	34
35	Vengeance is Mine, and recompense, Against the time when their foot shall slip; For the day of their calamity is at hand, And the things that are to come upon them shall make haste.	לִי נֶקֶם וְשָׁלָם לַעֲתַת תְּמוּט רִגְלָם כִּי קְרוּב יוֹם אִידֵם וְחֹשׁ עֲתֹדֶת לָמוֹ: קְדָמִי פּוֹרְעָנוּתָא וְנָנְא אֶשְׁלִים לַעֲדָן דִּיגִלְוִן מֵאֲרַעְהוֹן אֲרִי קְרִיב יוֹם תִּבְרָהוֹן וּמִבַּע דַּעֲתִיד לְהוֹן:	35

(28) פון יאמרו ידנו רמה וגו'. כי אותנו גוי אונד עצות המה. ואין זהם מצוה. שאלו היו חכמים, ישכילו זאת איכה ירדוף וגו'.

(29) יבינו לאחריתם. יתנו לב להתצונן לסוף פורענותם של ישראל:

(30) איכה ירדוף אחד. ממנו אלף משראל: אם לא כי צורם מכרם וד' הסגירם. מכרם ומסרם צידנו דילצר"ר כלע"ו:

(31) כי לא כצורנו צורם. כל זה היה להם לאויבים להצין, שהשם הסגירם ולא להם ולאליהם הנצחון, שהרי עד הנה לא יכלו כלום אליהם כנגד צורנו, כי לא פסלענו סלעם, כל צור שמקרא לשון סלע: ואויבינו פלילים. ועכשיו אויבינו שופטים אותנו, שהרי צורנו מכרנו להם. (ס"א הרי שצורנו מכרנו להם):

(32) כי מגפן סדום גפנם. מוסב למעלה, אמרתי בלצי אפליהם ואשצית זכרם, לפי שמעשיהם מעשה קדוש ועמורה: שדמות. שדה תבואה, כמו וּשְׁדָמוֹת לא עָשָׂה אֶלָּל (חצקוק ג, יז), בְּשִׁדְמוֹת קְדָרוֹן (מלכים-ב כג, ד): ענבי רוש. עשב מר: אשכולות מרורות למו. משקה מר ראוי להם, לפי מעשיהם פורענותם, וכן תרגם אונקלוס וְשִׁלְשָׁמַת עוֹצְדֵיהוֹן כְּמִרְרוֹתֵיהוֹן:

(33) חמת תנינם יינם. כתרגמום הא קמרת תנינא כס פורענותהו, הנה כמרירות נחשים כוס משתה פורענותם: וראש פתנים. כוס, שהוא אכזר לשון, אויב אכזרי יצא ויפרע מהם:

(34) הלא הוא כמוס עמדי. כתרגמו, כצוריס הם ששכחתי מעשיהם, כולם גנוזים ושמורים לפני: הלא הוא. פרי גפנם ותבואת שדמותם כמוס עמדי:

(35) לי נקם ושלם. עמי נכון ומזומן פורענות נקם, וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים ושלם,

36	For the LORD will judge His people, And repent Himself for His servants; When He seeth that their stay is gone, And there is none remaining, shut up or left at large.	כִּי־יִדִין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־ עַבְדָּיו יִתְנַחֵם כִּי יֵרָאֶה כִּי־אַזְלַת יָד וְאַפָּס עָצוֹר וְעֵזוֹב: אֲרִי יָדִין יְיָ דִּינָא דְעַמִּיה וּפְנִירְעָנוֹת עַבְדֵּיהִי צְדִיקָא יִתְפַּרַע אֲרִי גְלִי קְדָמוֹהִי דְּבַעֲדָן דְּתַתְּשַׁף עֲלֵיהוֹן מַחַת שְׁנָאָה יְהוֹן מְטוּלְטָלִין וּשְׂבִיקִין:	36
37	And it is said: Where are their gods, The rock in whom they trusted;	וַיֹּאמֶר אֵי אֱלֹהֵיהֶמוּ צוֹר חֲסִיו בּוֹ: וַיֹּאמֶר אֵן דְּחִלְתְּהוֹן תְּקִיפָא דִּחְוֹ רְחִיצִין בֵּיה:	37
38	Who did eat the fat of their sacrifices, and drank the wine of their drink-offering? Let him rise up and help you, Let him be your protection.	אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵיהֶמוּ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם יִקוּמוּ וְיַעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה: דְּתַרְב נְכִסְתְּהוֹן הוּוּ אֹכְלִין שִׁתּוֹן חֲמֵר נְסִיחֵיהוֹן יְקוּמוֹן כְּעַן וַיִּסְעֲדוּנְכוֹן וְהוֹן עֲלִיכוֹן לְמַגִּין:	38
39	See now that I, even I, am He, And there is no god with Me; I kill, and I make alive; I have wounded, and I heal; And there is none that can deliver out of My hand.	רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֶחֱיָה מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל: חֲזוּ כְעַן דְּאַנָּא אַנָּא הוּא וְלִית אַלְהָה בְּרַ מְנִי אַנָּא מְמִית וּמְחִי מְחִינָא וְאַף מְסִינָא וְלִית מִן יָדִי מְשִׁיזִיב:	39
40	For I lift up My hand to heaven, And say: As I live for ever,	כִּי־אֶשָּׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חִי אֲנִכִּי לְעֹלָם: אֲרִי אֲתַקִּינִית בְּשָׁמַיָא בֵּית שְׁכִינָתִי וְאָמַרְתִּי קִיָּם אַנָּא לְעֹלָמִין:	ששי

שם דבר, כמו וְשָׁלוֹם, והוא מגזרת וְהַדְּבָר חֵין דְּהָם (ירמיה ה, יג), כמו וְהַדְּבָר. ואימתי אשלם להם: לעת תמוש רגלם. כְּשֶׁתֵּמַס זכות אבותם שהם כמוכין עליו: כי קרוב יום אידם. כשארצה להציא עליהם יום אידם, קרוב ומוזמן לפני להציא על ידי שלוחים הרבה: וחדש עתדות למו. ומהר יצאו העתידות להם: וחדש. כמו יִמְהַר יְחִישָׁה (ישעיה ה, יט). עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, כשתבא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתי מראש, מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיצאו עליהם ככלות הפורענות, ככל אשר אמר למעלה, וְהָיָה כִּי יֵצְאוּ עֲלֵיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַדְּבָרִים וְהַקְּלָה וְגו' (לעיל ל, ה) וְשָׂבָה ה' קִלְקִיף קַת שְׁבוּתָךְ וְגו' (שם ג):

(36) כי ידין ה' עמו. כשישפוט אותם זיכורין הללו האמורים עליהם, כמו פי דָּם קָדִין עַמִּים (איוב לו, לא), כי זה אינו משמש בלשון דהא, לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו פי תִּצְאוּ אֶל הָאָרֶץ (ויקרא כה, ז), כשיצאו עליהם משפטים הללו, ויתנחם הקד"ה על עצדיו לשוֹב ולרחם עליהם: יתנחם. לשון הפך מחשבה, להיטיב או להרע: כי יראה כי אזלת יד. כשיראה כי יד האויז הולכת וחוזקת מאד עליהם, ואפס בהם עָזָר וְעֻז: עצור. נוסע ע"י עוֹזֵר וּמוֹשֵׁל שיעזור בהם: עזוב. ע"י עוזב. הוא המושל העוזר בהם שלא ילכו מפוזרים בלחץ על האויז, בלשון לע"י מיינטינדר. עזר, הוא הנושע במעור המושל. עוזב, מחזק, כמו וַיַּעֲזֹב יְרוּשָׁלַם עַד הַחוּמָה (נחמיה ג, ח), חֵין לֹא עֲזָבָה עִיר תְּהִלָּה (ירמיה מט, כה). עזר, מייטונדי"ר. עזוב, אינפולרי"ד:

(37) ואמר. הקד"ה עליהם: אי אלהימו. עבדות אלילים שעבדו: צור חסיו בו. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והלנה, כלומר שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה:

(38) אשר חלב זבחימו. היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריבין לפנייהם ושותין יין נסיכס: יהי עליכם סתרה. אותו הנזיר יהיה לכם מחסה ומסתור:

(39) ראו עתה. הצינו מן הפורענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה ביד: אני אני הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים עמדי. עומד כנגדי למחות: עמדי. דוגמתי וכמוני: ואין מידתי מציל. הפושעים ב:

(40) כי אשא אל שמים ידי. כי בחרון אפי אשא ידי אל עצמי בשנעיה: ואמרתי חי אנכי. לשון שנעיה הוא, [כמו סי

<p>41 If I whet My glittering sword, And My hand take hold on judgment; I will render vengeance to Mine adversaries, And will recompense them that hate Me.</p>	<p>אם על חד תרין כחיו בִּרְקָא מסוף שְׁמִיָּא ועד סוף שְׁמִיָּא תתגלי חרְבִי ותתקף בְּדִינָא יְדֵי אֲתִיב פּוֹרְעֵנוּתָא לְשָׁנָא וּלְבַעַלִי דְּבָבִי אֲשֵׁלִים:</p>	<p>41 אִם־שְׁנוּתִי בִּרְקָא חֲרָבִי וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יְדֵי אֲשִׁיב נָקָם לְצָרִי וְלִמְשָׁנָאִי אֲשֵׁלִים:</p>
<p>42 I will make Mine arrows drunk with blood, And My sword shall devour flesh; With the blood of the slain and the captives, From the long-haired heads of the enemy.'</p>	<p>אֲרֹנִי גִרְרִי מִדָּמָא וְחֲרָבִי תִּקְטִיל בְּעַמְמִיָּא מִדָּם קְטִילִין וּשְׁבִין לְאַעְדָּאָה בְּתֵרִין מְרִישׁ שְׁנָאָה וּבַעִיל דְּבָבָא:</p>	<p>42 אֲשַׁכִּיר חֲצִי מִדָּם וְחֲרָבִי תֹאכַל בֶּשָׂר מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָהּ מֵרָאשׁ פְּרָעוֹת אֹיֵב:</p>
<p>43 Sing aloud, O ye nations, of His people; For He doth avenge the blood of His servants, And doth render vengeance to His adversaries, And doth make expiation for the land of His people.</p>	<p>שִׁבְּחוּ עַמְמִיָּא עֲמִיָּה אֲרִי פּוֹרְעֵנוּת עֲבָדֵיהִי צְדִיקָא יִתְפָּרַע וּפּוֹרְעֵנוּתָא יִתִּיב לְשָׁנָאֵיהִי וּיְכַפֵּר עַל אֲרֵעִיהּ וְעַל עֲמִיָּה:</p>	<p>43 הֲרִנֵּנוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דָם־עֲבָדָיו יִקְוֶם וְנָקָם יֵשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֵּר אֲדָמָתוֹ עַמּוֹ: (פ)</p>

אָנִי נֶאֱמַר ה' אֵס לֹא פֶאֶשֶׁר דְּצִרְקָס בְּאַנְיָ (במדבר יד, כח), אֵף כֹּאן אֲנִי נִשְׁצַע חַי אֲנִי: (41) אִם שְׁנוּתִי בִּרְקָא חֲרָבִי. אֵס אֲשֵׁנן אֶת לֵהצַּחְרָבִי, כְּמוֹ לְמַעַן יִהְיֶה לָּהּ צִרְקָא (יחזקאל כ"א, טו) פִּלְגְּדוֹרִי: וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יְדֵי. לְהַנִּיחַ מִדַּת רַחֲמִים צְלוּיִי שֶׁהֲרֵעוּ לָכֵס, פֶּאֶשֶׁר אָנִי קִנְיָנִי מִטְּעֵן וְהָמָּה עֲזָרוּ לָרָעָה (זכריה א, טו). ד"א, וְתֹאחֲזוּ יְדֵי אֶת מִדַּת הַמִּשְׁפָּט, לְהַזְכִּיר צֶה וּלְנָקוּס נָקָם: אֲשִׁיב נָקָם וְגו'. לְמַדּוּ רְצוֹנֵינוּ צֹאגָה מִתּוֹךְ לְשׁוֹן הַמִּקְרָא שֶׁאֵמַר וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יְדֵי, לֹא כַּמִּדַּת בֶּשָׂר וְדָם מִדַּת הַקֶּבֶץ, מִדַּת בֶּשָׂר וְדָם זֶרֶק חֵץ וְאִינוּ יִכּוֹל לְהַשִּׁיב, וְהַקֶּבֶץ זֶרֶק חֵץ וִישׁ צִידוֹ לְהַשִּׁיב כֹּאֵלּוֹ אֲחֻזָּן צִידוֹ, שֶׁהֵרִי צִרְקָא הוּא חָלוּ, שֶׁאֵמַר כֹּאן צִרְקָא חֲרָבִי וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יְדֵי, וְהַמִּשְׁפָּט הוּא לְשׁוֹן פּוֹרְעֵנוּת הוּא בְּלַעַ"ו יוֹשֵׁטִיָּאָה: (42) אֲשַׁכִּיר חֲצִי מִדָּם. הָאוֹיֵב: וְחֲרָבִי תֹאכַל בֶּשָׂר. בֶּשָׂר: מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָהּ. זֹאת תִּהְיֶה לָּהֶם מַעֲוֹן דָּם חָלָל (ס"א חֲלָלִי דָם) יִשְׂרָאֵל וְשִׁבְיָהּ שֶׁשָּׂדוּ מֵהֶם: מֵרָאשׁ פְּרָעוֹת אֹיֵב. מִפְּשַׁע תַּחֲלַת פְּרָעוֹת הָאוֹיֵב, כִּי כִשְׁהַקֶּבֶץ נִפְרַע מִן הָאוֹמוֹת, פּוֹקֵד עֲלֵיהֶם עוֹנֵס וְעוֹנוֹת אֲצוּתֵיהֶם, מֵרָאשִׁית פְּרָעָה שִׁפְרָנוּ יִשְׂרָאֵל: (43) הֲרִנֵּנוּ גוֹיִם עַמּוֹ. לְאוֹתוֹ הַזֶּמֶן יִשְׁבְּחוּ הָאוֹמוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, רָאוּ מֵה שִׁבְחָהּ שֶׁל אוֹמֶה זו, שֶׁדְּבָקוֹ בְּהַקֶּבֶץ כָּל הַתְּלָאוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם וְלֹא עֲזָבוּהוּ, יוֹדְעִים הָיוּ בְּטוֹבוֹ וּבִשְׁבָחוֹ: כִּי דָם עֲבָדָיו יִקְוֶם. שְׁפִיכוֹת דַּמִּיהֶם כִּמְשַׁמְעוֹ: וְנָקָם יֵשִׁיב לְצָרָיו. עַל הַגּוֹז וְעַל הַחֲמָם, כַּעֲנִין שֶׁאֵמַר מִקְרָאִים לְשִׁמְמָה תִּהְיֶה וְאִדּוֹס לְמַדְצָר שִׁמְמָה תִּהְיֶה מִקְרָאִים גְּנִי יְהוּדָה (יואל ד, יט), וְאוֹמֵר מִקְרָאִים יִקְרָב וְגו' (עוזיָה א, י): וְכִפֵּר אֲדָמָתוֹ עַמּוֹ. וּפִיִּי אֲדָמָתוֹ וְעַמּוֹ עַל הַכְּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם וְשַׁעֲשֵׂה לָּהֶם הָאוֹיֵב: וְכִפֵּר. לְשׁוֹן רָאוּ וּפִיִּי, כְּמוֹ לְכַפֵּרָה פָּנָיו (בִּרְאשִׁית לז, כ"א), לְחִנּוּיָהּ לְרוֹגְזָהּ: וְכִפֵּר אֲדָמָתוֹ. וְמֵה הִיא אֲדָמָתוֹ, עַמּוֹ, כִּשְׁעַמּוֹ מִתְנַחֲמִים אֲרָצוֹ מִתְנַחֲמָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר קִרְיָהּ ה' אֶרְצָהּ (תְּהִלִּים פ"ה, ז), בְּמֵה רָאִית אֶרֶץ, שֶׁצָּבָה שְׂבִיָּהּ יִקְרָב (שם). צַפְנִים אַחֲרֵיהֶם הִיא נִדְרָשָׁה בְּסַפְרֵי (שְׁכוֹ), וְנִחְלָקוּ צֶה רִצִּי יְהוּדָה וְרִצִּי נַחֲמִיָּה, רִצִּי יְהוּדָה דּוֹרֵשׁ כּוֹלֵה כְּנָגֵד יִשְׂרָאֵל וְרִצִּי נַחֲמִיָּה דּוֹרֵשׁ כּוֹלֵה כְּנָגֵד הָאוֹמוֹת, רִצִּי יְהוּדָה דּוֹרֵשׁ כְּלָפִי יִשְׂרָאֵל, אֲמַרְתִּי אֲפֹאֲהֶם כְּמוֹ שִׁפְרִשְׁתִּי עַד וְלֹא ה' פִּעַל כָּל זֹאת. כִּי גוֹי אֲוִיד עֲלוֹת הֵמָּה, אֲצִדּוֹ תּוֹרַתִּי שֶׁהִיא לָּהֶם עֲלֵה נְכוֹנָה. וְאִין צֶהָ תְּצוּנָה, לְהַצְנוֹן אִיכָּה יִרְדּוֹף אֶחָד מִן הָאוֹמוֹת אֶלְף מֵהֶם, אֵס לֹא כִי לְזֹרֵם מִכְרֵם. כִּי לֹא כִּלְזֹרֵנוּ לְזֹרֵם, הֵכֵל כְּמוֹ שִׁפְרִשְׁתִּי עַד תַּחֲלִיתוֹ. וְרִצִּי נַחֲמִיָּה דּוֹרֵשׁ כְּלָפִי הָאוֹמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים, כִּי גוֹי אֲוִיד עֲלוֹת הֵמָּה, כְּמוֹ שִׁפְרִשְׁתִּי תַּחֲלָה עַד וְאִינוּ צִלְלִים: כִּי מִגֶּבֶן סְדוּם גִּבְנָם. שֶׁל אוֹמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים: וּמִשְׁדַּמַּת עֲמוּרָה וְגו'. וְלֹא יִשְׁמְרוּ לָצֵד לְתַלְמוֹת הַגְּדוּלָּה צִי: עֲנַבְמוּ עֲנַבִּי רוּשׁ. הוּא שֶׁאֵמַר לוֹלִי כַּעֲס אוֹיֵב אֲגוֹר עַל יִשְׂרָאֵל, לְהַרְעִילֵם וְלְהַמְרִירֵם, לְפִיכֵךְ אֲשַׁכְּלוֹת מִרְרוֹת לָמוֹ, לְהַלְעִיט אוֹתָם עַל מֵה שֶׁשָּׂדוּ לָצְנִי: חֲמַת תְּחִינִים יִנָּם. מוֹכֵן לְהַשְׁקוֹתָם עַל מֵה שֶׁשָּׂדוּ לָהֶם: כְּמוֹ עַמְדִּי. אוֹתוֹ הַכּוֹס שֶׁאֵמַר פִּי כּוֹס צִידֵהּ ה' וְגו' (תְּהִלִּים ע"ה, ט): לַעֲת תִּמְוֹט רִגְלָם. כַּעֲנִין שֶׁאֵמַר תְּרַמְסֶנָּה רָגְלִי (ישעיה כו, ו): כִּי יִדִּין ה' עַמּוֹ. בְּלִשׁוֹן זֶה מִשְׁמַשׁ כִּי יִדִּין בְּלִשׁוֹן דֵּהָ, וְאִין יִדִּין לְשׁוֹן יִסּוּרִין, אֲלֵא כְּמוֹ כִּי יִרִיב אֶת רִיבֵם מִיַּד עוֹשְׁקֵיהֶם, כִּי יִרְאֶה כִּי אֲלֹת יִד וְגו': וְאֵמַר אִי אֵלֵהִימוֹ. הָאוֹיֵב יֹאמֵר אִי אֵלֵהִימוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאֵמַר טִיטוֹס הֲרַשַׁע כִּשְׁגִידֵר אֶת הַפְּרוּכִת (גִּיטִין נו:), כַּעֲנִין שֶׁאֵמַר וְיִתְּרָא אֲצִיבִי וְיִתְּרָא אֲצִיבִי וְיִתְּרָא אֲצִיבִי וְיִתְּרָא אֲצִיבִי אִי ה' יִתְּרָא אֲצִיבִי (מִיכָה ז, י): רָאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי וְגו'. אִזּוּ יִגְלֶה הַקֶּבֶץ יִשׁוּעָתוֹ וְיֹאמֵר, רָאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא, מֵאֲתִי בָּאת עֲלֵיהֶם הֲרַעָה, וּמֵאֲתִי תִצַּח עֲלֵיהֶם הַטּוֹבָה: וְאִין מִיַּדִּי מִצִּיל. מִי שִׁינִיל אֶתְכֶם מִן הֲרַעָה אֲשֶׁר אֲצִיב עֲלֵיכֶם: כִּי אֲשֵׁא אֶל

44	And Moses came and spoke all the words of this song in the ears of the people, he, and Hoshea the son of Nun.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן:	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן:	סביעי
45	And when Moses made an end of speaking all these words to all Israel,	וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:	וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:	45
46	he said unto them: 'Set your heart unto all the words wherewith I testify against you this day; that ye may charge your children therewith to observe to do all the words of this law.	וַיֹּאמֶר לָהֶוּן שׁוּבוּ לִבְכּוֹן לְכָל־פְּתוּמֵי דַעְתְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיִד בְּכֶם תִּצְוֶם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁימוּ לִבְכּוֹם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוֶם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:	46
47	For it is no vain thing for you; because it is your life, and through this thing ye shall prolong your days upon the land, whither ye go over the Jordan to possess it.'	אֲרִי לֹא פֶתֶם רִיקוֹן הוּא מִנְּכֹן אֲרִי הוּא חַיִּיכוֹן וּבְפִתְגָמָא הַדִּין תִּירְכוֹן יוֹמִין עַל אֶרֶץ דְּאִתּוֹן עֲבְרִין ית יַרְדֵּנָא לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:	כִּי לֹא־דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיִּיכֶם וּבְדַבַּר הַזֶּה תִּאָּרִיכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)	47
48	And the LORD spoke unto Moses that selfsame day, saying:	וַיְדַבֵּר יְיָ עִם מֹשֶׁה בַּכֶּרֶן יוֹמָא הַדִּין לְמִימַר:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בַּעֲנָם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:	מפטיר

שמים ידי. כמו כי נשאתי, תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כהרגומו, אפילו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון, וכל שכן שגבור מלמעלה וחלש מלמטה: ידי. מקום שכינתי, כמו איש על ידו (במדבר ז, יז), והיה בידי להפרע מכס, אבל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממנהר לפרוע לפי שיש לי שהות בדבר, כי אני חי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכולת בידי להפרע מן המתים ומן החיים, מלך בשר ודם שהוא הולך למות ממנהר נקמתו להפרע בחייו, כי שמא ימות הוא או אויבו, ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו, אבל אני חי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע בחייהם, אפרע בזמנתי: אם שנותי ברק חרבי. הרבה אם יש שאינם תלויין, כשאשגן צרק חרבי ותאחז במשפט ידי וכו', כמו שפירשתי למעלה:

(44) הוא והושע בן נון. שבת של דיון גי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה (סוטה יג:), העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להרים ראש, ולמה קוראו כאן הושע, לומר שלא זזה דעתו עליו, שאע"פ שניתנה לו גדלה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו (ספרי שלד):

(46) שימו לבבכם. צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך וגו' (יחזקאל מ, ד), הרי דברים קל וחומר, ומה תבנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה, צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים להבין, דברי תורה שהן כהררין התליון בשערה על אחת כמה וכמה:

(47) כי לא דבר רק הוא מכם. לא לחנם אתם יגיעם זה, כי הרבה שכן תלוי זה, כי היא חייכם. דבר אחר, אין לך דבר ריקן בתורה שאם תדרשנו שאין בו מתן שכר, תדע לך שכן אמרו ויחזות לזמן פתגם (בראשית לו, כב), ופתגם ה' יתגלה וגו' (שם יז), לפי שאמרה איני כדאי להיות לו לאשה, הלאי ואהיה פילגשו, וכל כך למה, להודיע שזכו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאווים לידבק בזרעו:

(48) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה. בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח צעקס היום הזה בן נח וגו' (שם ז, יג), במראית אורו של יוס, לפי שהיו בני דורו אומרים, בכן וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו ליכנס בתביעה, ולא עוד, אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין את התיבה, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחצי היום וכל מי שיש

<p>49 'Get thee up into this mountain of Abarim, unto mount Nebo, which is in the land of Moab, that is over against Jericho; and behold the land of Canaan, which I give unto the children of Israel for a possession;</p>	<p>עֲלֵה אֶל־הָרֹם הַזֶּה הָר־נֶבֹז אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרִיחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחֻזָּה:</p>	<p>49 עֲלֵה אֶל־הָרֹם הַזֶּה הָר־נֶבֹז אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרִיחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחֻזָּה:</p>
<p>50 and die in the mount whither thou goest up, and be gathered unto thy people; as Aaron thy brother died in mount Hor, and was gathered unto his people.</p>	<p>וּמֹת בְּהָרֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֵאָסַף אֶל־עַמֶּיךָ כַּאֲשֶׁר־מָת אַהֲרֹן אַחִיךָ בְּהָרֹם הַהוּא וַיֵּאָסַף אֶל־עַמּוֹ:</p>	<p>50 וּמֹת בְּהָרֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֵאָסַף אֶל־עַמֶּיךָ כַּאֲשֶׁר־מָת אַהֲרֹן אַחִיךָ בְּהָרֹם הַהוּא וַיֵּאָסַף אֶל־עַמּוֹ:</p>
<p>51 Because ye trespassed against Me in the midst of the children of Israel at the waters of Meribath-kadesh, in the wilderness of Zin; because ye sanctified Me not in the midst of the children of Israel.</p>	<p>עַל דִּשְׁקָרְתוֹן בְּמִיַּמִּי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מַצֹּת רָקִם מִדְּבָרָא דְּצִין עַל דִּלָּא קִדִּישְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>51 עַל דִּשְׁקָרְתוֹן בְּמִיַּמִּי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מַצֹּת רָקִם מִדְּבָרָא דְּצִין עַל דִּלָּא קִדִּישְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>52 For thou shalt see the land afar off; but thou shalt not go thither into the land which I give the children of Israel.'</p>	<p>אֲרִי מִקְבִּיל תַּחֲזִי יֵת אֶרֶץ וְלֹתֵמֶן לֹא תֵיעוֹל לְאֶרֶץ דָּאָנָא יְהִיב לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>52 כִּי מִמְּגֹד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תִבּוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>

The Haftara is II Samuel 22:1 – 22:51 on page 177. This Haftara is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara on page 176.

זידו כח למחות יצא וימחה, במזרים נאמר צָעֲקָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיָּא ה' (שמות יז, נח), לפי שהיו מזרים אומרים, בןך וכן אם אנו מרגישים זהם אין אנו מניחין אותן לנאח, ולא עוד, אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגין זהם, אמר הקב"ה, הריני מוֹצִיָּאן בְּחַיֵּי הַיּוֹם, וכל מי שיש בו כח למחות יצא וימחה, אף כאן במיתתו של משה נאמר צָעֲקָם הַיּוֹם הַזֶּה, לפי שהיו ישראל אומרים, בןך וכן אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממזרים, וקרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השליו, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בְּחַיֵּי הַיּוֹם וכו'.

(50) כאשר מת אהרן אחיך. באותה מיתה שראית וחמדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי, וראה בנו בכבודו, א"ל משה, אהרן אחי, עָלֶיךָ לַמָּוֶת, ועלה, פשוט ידיך, ופשט, פשוט רגליך, ופשט, עזום עיניך, ועזם, קמוץ פֶּיךָ, וקמוץ והלך לו, אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו:

(51) על אשר מעלתם בי. גרמתם למעול בי: על אשר לא קדשתם אותי. גרמתם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע (במדבר כ, ח), והם הכוהו, והוצרכו להכותו פעמים, ואלו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים, ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפורענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו לוקה, כך מקיים מצוות בוראו, אנו לא כל שכן:

(52) כי מנגד. מרחוק: תראה וגו'. כי אם לא תראנה עכשיו לא תראנה עוד בחיך: ושמה לא תבוא. וידעתי כי חביבה היא לך, על כן אני אומר לך עלה וראה:

XXXIII

And this is the blessing wherewith
Moses the man of God blessed the
children of Israel before his death.

וְזֹאת הַבְּרִכָּה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לִפְנֵי מוֹתוֹ:

וזאת
הברכה
כו

And he said: The LORD came from
Sinai, And rose from Seir unto
them; He shined forth from mount
Paran, And He came from the
myriads holy, At His right hand was
a fiery law unto them.

וַיֹּאמֶר יְהוָה מְסִינִי בָּא וְזָרַח
מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִתֵּר פָּאֲרָן
וְאַתָּה מִרְבֶּבֶת קָדֶשׁ מִיְמִינוֹ (כ')
אֲשֶׁדֶת [ק' אֵשׁ דָּת] לָמוֹ:
אֹרִיתָא יְהִיב לָנָא:

2

Yea, He loveth the peoples, All His
holy ones—they are in Thy hand;
And they sit down at Thy feet,
Receiving of Thy words.

אֵף חֲבִיבֹנִי לְשִׁבְטֵיָא כָּל
קְדִישׁוֹתֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָא
אֲפִיק מִמַּצְרִים וְאֲנֹן מִדְּבָרִין
תַּחֲוֹת עֲנֻךְ נְטָלִין עַל מִימְרֶךְ:

3

Moses commanded us a law, An
inheritance of the congregation of
Jacob.

תּוֹרָה צִוִּיתָנוּ מֹשֶׁה מוֹרֶשֶׁה
קְהֵלֶת יַעֲקֹב:

4

And there was a king in Jeshurun,
When the heads of the people were
gathered, All the tribes of Israel
together.

וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ בְּהַתְּאִסְףָּ
רָאשֵׁי עָם יַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:
שִׁבְטֵיָא דִּישְׂרָאֵל:

5

(1) וזאת הברכה. לפני מותו. סמוך למיתתו (ספרי שמז), שאם לא עכשיו אימתי:
(2) ויאמר ה' מסיני בא. פסח תחלה בשבחו של מקום ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל (ספרי שמג) ובשבח שפתח בו יש
בו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצוי הוא, כלומר, כדאי הם אלו שחול עליהם צרכה: מסיני בא. יאל לקראתם כשצאו
להתייצב בתחמת ההר, כחתן היוצא להקביל פני כלה, שנאמר לקראת ה' (שמות יט, יז) למדנו שיצא כנגדם: וזרח
משעיר למו. שפתח לצני עשו שיקבלו את התורה ולא ראו (ספרי שמג): הופיע. להם: מדה פארן. שהלך שם ופתח
לצני שמעאל שיקבלו ולא ראו (שם): ואתה. לישראל: מרבבות קדש. ועמו מקמת רבבות מלאכי קדש, ולא כולם ולא
רובם, ולא כדרך צער ודם שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ציוס חופתו: אש דת. שהיתה כחוצה מאז לפניו באש שחורה
על גבי אש לבנה, נתן להם בלחות כתב יד ימינו. דבר אחר, אש דת, כתרומה, שנתנה להם מתוך האש:
(3) אף חובב עמים. גם חנה יתירה חצצ את השבטים, כל אחד ואחד קרוי עס, שהרי צנימין לצדו היה עמיד להוולד
כשאמר הקב"ה ליעקב גוי וקהל גוים יקרה ממך (בראשית לה, יא): כל קדשיו בידך. נפשות הנדיקים גנוזות אמו,
כענין שנאמר, וקרה נפש אלדני קרוכה בקרור הסיים את ה' ה' לקדש (שמואל א כה, כט): והם תכו לרגלך. והם ראויים
לכך, שהרי תכו עזמן לתוך תחמת ההר לרגלך צניי, תכו לשון פועלו, והתווכחו לתוך מרגלותיך: ישא מדברתיך. נשאו
עליהם עול תורתך: המ"ס בו קרוב ליסוד, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (צמדז ז, פט), וקאשמע את מדבר
אליו (יחזקאל ז, ב), כמו מדבר אלי, אף זה מדברתיך, מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם טישפורפלידור"ש בלע"ז,
ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דברך, והמ"ס בו שמוש משמשת לשון מן. דבר אחר, אף חצצ עמים, אף בשעת חצתן של
אומות העולם, שהראית להם פנים שחוקות ומסרת את ישראל צידם: כל נדיקיהם וטוניהם דבקו בך
ולא משו מאחריך, ואתה שומרם: והם תכו לרגלך. והם מתמנעים ומתכנסים לתחת לך: ישא מדברותיך. מקבלין
גורותיך ודמותיך בשמחה. ואלה דבריהם:
(4) תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזניה ולא נעזבנה:
(5) ויהי. הקצ"ה: בישרון מלך. תמיד עול מלכותו עליהם: בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם: ראשי.
כמו כי תשא את ראש (שמות ל, יז), ראיון אלו שאזכרם. דבר אחר, בהתאסף. בהתאסף יחד באגודה אחת ושלוש ציניהם,

6	Let Reuben live, and not die In that his men become few.	יְחִי רְאוּבֵן וְאַל־יָמָת וְיִהְיֶה מִתּוֹ תִּנְיָא לֹא יָמוּת וְיִקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אֶחָסְנָתְהוֹן בְּמִנְיָנְהוֹן:	יְחִי רְאוּבֵן וְאַל־יָמָת וְיִהְיֶה מִתּוֹ מִסְפָּר: (ס)	6
7	And this for Judah, and he said: Hear, LORD, the voice of Judah, And bring him in unto his people; His hands shall contend for him, And Thou shalt be a help against his adversaries.	וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר קִבֵּל יְיָ צְלוֹתֶיהָ דִּיהוּדָה בְּמִפְקֶיהָ לְקַרְבָּא וּלְעֵמִיהָ תִּתִּיבְנֶיהָ בְּשָׁלֹם יְדוּחֶיהָ יַעֲבֹדֶן לַיהוָה פּוֹדְעָנוּתָא מִשְׁנְאוּחֶיהָ וְסָעִיד מִבְעִיל דְּבִבְכָא הָיוּ לַיהוָה:	וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל־עֲמּוּ תִּבְיָאֵנוּ יְדֵי רַב לֹא וְעֹזֶר מִצָּרָיו תִּתֶּנָּה: (פ)	7
8	And of Levi he said: Thy Thummim and Thy Urim be with Thy holy one, Whom Thou didst prove at Massah, With whom Thou didst strive at the waters of Meribah;	וּלְלֹוֹי אָמַר תּוֹמִיָּא וְאוּרִיָּא אֲלִבִּישָׁתָא לְגִבֹּר דְּאַשְׁתַּכַּח חֲסִידָא קְדָמָךְ דְּנִסִּיתָהּ בְּנִסִּיתָא וְהָיוּ שְׁלִים בְּחִנְתָּהּ עַל מִי מִצְוֶתָא וְאַשְׁתַּכַּח מִהֵימָן:	וּלְלֹוִי אָמַר תּוֹמִיָּא וְאוּרִיָּא לְאִישׁ חֲסִידָךְ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמִסָּה תִּרְיָבְהוּ עַל־מִי מְרִיבָה:	שני
9	Who said of his father, and of his mother: 'I have not seen him'; Neither did he acknowledge his brethren, Nor knew he his own children; For they have observed Thy word, And keep Thy covenant.	דְּעַל אָבוּהֵי וְעַל אִמֵּיהָ לֹא רָחִים כִּד חֲבֹו מִן דִּינָא וְאַפִּי אֲחוּהֵי וּבְנוּהֵי לֹא נָסִיב אָרִי נָטְרוּ מִטְּרַת מִימְרָךְ וּקְיָמָךְ לֹא אֲשִׁנְיָאוּ:	הָאָמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אֲחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדָע כִּי שְׁמָרוּ אִמְרָתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ:	9

הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם:

(6) יחי ראובן. צעולם הזה: ואל ימות. לעולם הצא. שלא יזכר לו מעשה בזה: ויחי מתיו מספר. נמנין במנין שאר אחיו, דוגמא היא זו, כענין שנאמר וישפכ את בלֵהָ, ויהיו בני יעקב שנים עשר (בראשית לה, כז), שלא ילא מן המנין: (7) וזאת ליהודה. סמן יהודה לראובן, מפני שניהם הודו על קלקול שבדים שנאמר אֶשֶׁר תִּקְמִים יְגִידוּ וְגו' (איוב טו, יח) לָהֶם לְצִדָּם וְגו' וְלֹא עָצָר זָר בְּתוֹכָם (שם יט) ועוד פירשו רבותינו, (מכות יא: צא קמא צא) שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בצרון, מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר וְקָטַרְתִּי לְאָזְנִי כָל הַיָּמִים (בראשית מד, לב), אמר משה, מי גרם לראובן שידה, יהודה וכו': שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים וחזקיה מפני סנחריב: ואל עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ס"א מן המלחמה): ידיו רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו: ועזר מצריו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד ויעקב יהושפט וה' עָזְרוּ (דברי הימים ב יח, לא). דבר אחר, שמע ה' קול יהודה, כאן רמוז צרכה לשמעון מתוך צרכותיו של יהודה (ספרי שמח), ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר מִקְדָּל בְּנֵי יְהוּדָה נָחֵלַת בְּנֵי שְׁמֹעוֹן (יהושע יט, ט) (ומפני מה לא ייחד לו צרכה בפני עצמו, שהיה בלבו עליו על מה שעשה בשטים, כ"כ באגדת תהלים (מדרש תהלים ז, ג)):

(8) וללוי אמר. ועל לוי אמר: תומיך ואוריך. כלפי שכניה הוא מדבר: אשר נסיתו במסה. שלא נתלוננו עם שאר המלינים: תריביו וגו'. כתרומו. דבר אחר תריביו על מי מריבה, נִסְפָּקְסָם לו לצוא בעלילה, אם משה אמר שִׁמְעוּ נָא הַמְּרִים (במדבר כ, י) אהרן ומרים מה עשו:

(9) האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו צעגל ואמרתו מי לה' אֵלֵי (שמות לב, כו), נאספו אלי כל בני לוי, וזויתים להרוג את אבי אמו והוא מישראל, או את אחיו מאמו או בן בתו וכן עשו, ואי אפשר לפרש אביו ממנו ואחיו מאביו וכן בניו ממנו, שהרי לויים הם, ומשפט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר כָּל בְּנֵי לְוִי (שם): כי שמרו אמרתך. לא יהיה לך אלהים אחרים: ובריתך ינצורו. צרית מילה, שאותם שנולדו במדבר, של ישראל לא מלו את בנייהם, והם היו מוליך ומלין את בנייהם, (ס"א אותם שנולדו במדבר, שישאל לא מלו את בנייהם והם היו מוליך):

10	They shall teach Jacob Thine ordinances, And Israel Thy law; They shall put incense before Thee, And whole burnt-offering upon Thine altar.	יִוְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרֹתֶיךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמֹו קְטֹוֶרֶת בְּאַפֶּךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:	10
11	Bless, LORD, his substance, And accept the work of his hands; Smite through the loins of them that rise up against him, And of them that hate him, that they rise not again.	בָּרַךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפְעָל יָדָיו תִּרְצֶנָּה מִחֵץ מְתַנִּים קִמּוֹ וּמִשְׁנָאִיו מִן־יְקוֹמוֹן: (ס)	11
12	Of Benjamin he said: The beloved of the LORD shall dwell in safety by Him; He covereth him all the day, And He dwelleth between his shoulders.	לְבִנְיָמִן אָמַר יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטְחָה עָלָיו חֲפָה עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתֻפָּיו שָׁכֵן: (ס)	12
13	And of Joseph he said: Blessed of the LORD be his land; For the precious things of heaven, for the dew, And for the deep that coucheth beneath,	וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרָכַת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמְּגֵד שָׁמַיִם מִטֶּל וּמִתְהוֹמוֹת רִבְצֹת תַּחַת:	שלישי
14	And for the precious things of the fruits of the sun, And for the precious things of the yield of the moons,	וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרָכַת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמְּגֵד שָׁמַיִם מִטֶּל וּמִתְהוֹמוֹת רִבְצֹת תַּחַת:	14
15	And for the tops of the ancient mountains, And for the precious things of the everlasting hills,	וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קֶדֶם וּמִמְּגֵד גְּבְעוֹת עוֹלָם:	15

(10) יורו משפטיך. ראויין אלו לך: וכליל. עולה (יומא כו).
(11) מחץ מתננים קמיו. מחץ קמיו מכת מתנים, כענין שנאמר ומתקנים קמיו (תהלים סט, כד), ועל המעוררין על הכהונה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאי וצניי להלחם עם היונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"צ צני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רצבות, לכן נאמר בך ה' חילו ופועל ידיו תרצה: ומשנאו מן יקומו. מחץ קמיו ומשנאו מהיות להם תקומה:
(12) לבנימין אמר. לפי שצרכת לוי בעצדת הקרצנות, ושל בנימין בצנין בית המקדש בחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה צנוי בחלקו, שנאמר וימאס בצלל יוסף וגו' (שם עח, סז), ולפי שצית עולמים חצי משילה, לכן הקדים בנימין ליוסף: חופף עליו. מכסה אותו ומגין עליו: כל היום. לעולם, משנצחנה ירושלים לא שרתה שכניה במקום אחר: ובין כחפיו שכן. צגוצה ארצו היה בית המקדש צנוי, אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטס (יומא לא), ושם היה דעתו של דוד לצנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים (וצחים נד), אמרי נחתי ביה פורתא משום דכתיב וצין כחפיו שכן, אין לך נאה צשור יותר מכתפיו:
(13) מברכת ה' ארצו. שלא היתה צנחלת השצטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף: מוגד. לשון עדינים ומקס: ומתהום. שהתהום עולה ומלחלת אותה מלמטה. אמה מואל בכל השצטים צרכתו של משה מעין צרכתו של יעקב:
(14) וממגד תבואות שמש. שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות: גרש ירחים. יש פירות שהלצנה מנשלחן, ואלו הן קשואין ודלועין. דבר אחר, גרש ירחים, שהארץ מגרשת ומוציאה מחודש לחודש:
(15) ומראש הררי קדם. ומצורכת מראשית צישול הפירות, שהרריה מקדימין לצכר צישול פירותיהם. דבר אחר, מגיד

<p>16 And for the precious things of the earth and the fulness thereof, And the good will of Him that dwelt in the bush; Let the blessing come upon the head of Joseph, And upon the crown of the head of him that is prince among his brethren.</p>	<p>וּמִטּוֹב אֶרֶץ וּמִלֵּאָה רְעִי לִיהוֹשֻׁעַ דִּשְׁכַּנְתִּיהָ בְּשִׁמְיָא וְעַל מִשְׁחָה אֶתְגִּיל בְּאַסְנָא יִיתֵן כָּל אֱלֹהִין לְרִישָׁא דְיוֹסֵף גּוֹבְרָא פְּרִישָׁא דְּאַחֵיהּ:</p>	<p>16 וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמִלֵּאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סִנֵּה תְבוֹאֶתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֹדֶד נִזִּיר אָחִיו:</p>
<p>17 His firstling bullock, majesty is his; And his horns are the horns of the wild-ox; With them he shall gore the peoples all of them, even the ends of the earth; And they are the ten thousands of Ephraim, And they are the thousands of Manasseh.</p>	<p>רִבְא דְּבִנְהִי זִינָא לִיהוֹשֻׁעַ וּגְבוּרָן אֶתְעִבִּידָא לִיהוֹשֻׁעַ מִן קָדָם דְּתוֹקְפָא וְרוֹמָא דִּילִיהוֹשֻׁעַ בְּגִבּוּרְתִּיהָ עִמָּמָא יִקְטִיל כַּחֲדָא עַד סִיפֵי אֶרֶץ וְאַנּוּן רַבּוּתָא דְּבֵית אֶפְרַיִם וְאַנּוּן אַלְפֵי דְּבֵית מְנַשֶּׁה:</p>	<p>ע"כ צחול 17 בְּכוֹר שׁוֹרֹו הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רֹאשׁ קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַח יַחְדָּו אֶפְסֵי־אֶרֶץ וְהֵם רַבְבוֹת אֲפָרַיִם וְהֵם אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה: (ס)</p>
<p>18 And of Zebulun he said: Rejoice, Zebulun, in thy going out, And, Issachar, in thy tents.</p>	<p>וּלְזִבּוּלֹן אָמַר חֲדִי זְבוּלֹן בְּמִפְקֵד לְאַחָא קְרָבָא עַל בְּעָלֵי דְּבִבְקָד וְיִשְׁשַׁכֵּר בְּמַחֲקָד לְמַעַבֵּד זְמַנִּי מוֹעֲדֵי בִּירוּשָׁלַם:</p>	<p>רביעי 18 וּלְזִבּוּלֹן אָמַר שִׂמְחָה זְבוּלֹן בְּצֵאתָהּ וְיִשְׁשַׁכֵּר בְּאֵהְלִיךְ:</p>
<p>19 They shall call peoples unto the mountain; There shall they offer sacrifices of righteousness; For they shall suck the abundance of the seas, And the hidden treasures of the sand.</p>	<p>שְׁבִטֵי דִּישְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא יִתְכַּנְשׁוּן תַּמָּן יִכְסֹון נִכְסֵי קוֹדֶשִׁין לְרַעְנָא אֲרִי נִכְסֵי עִמָּמָא יִכְלוּן וְסִימָן דְּמִטְמָרן בְּחָלָא מִתְגַּלְין לְהוֹן:</p>	<p>19 עַמִּים הֲרִי־יִקְרָאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי־צֶדֶק כִּי שֹׁפַע יָמִים יִנָּקוּ וְשִׁפְנֵי טְמוּנֵי חוֹל: (ס)</p>

שקדמה צריאתן לשאר הרים: גבעות עולם. גבעות העושות פירות לעולם ואין פוסקות מעורר הגשמים: (16) ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מצורכת מרצונו ונחת רוחו של הקב"ה, הנגלה עליה תחלה בסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שצמקרא: תבואתה. צרכה זו לראש יוסף: נזיר אחיו. שהופרש מאחיו צמקרתו: (17) בכור שורו. יש צבור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר אף אני צבור אֶתְגִּהוּ (תהלים פט, כח), וכן צני צברי יִשְׂרָאֵל (שמות ד, כז): בכור. מלך היוצא ממנו, והוא יהושע: שורו. שכתו קשה כשור לכבש כמה מלכים: הדר לו. נתון לו, שנאמר וְנִסְתָּה מִהוֹדֶק עָלָיו (צמדז כז, כ): וקרני ראם קרניו. שור כמו קשה ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כמו קשה, נתן ליהושע כמו של שור ויופי קרני ראם: אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים, אפשר שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזת בארץ ישראל, שחשבה לכולם היא, שנאמר נָתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ (ירמיה ג, יט): והם רבבות אפרים. אותם המנוגחים הם הרצוצות שהרג יהושע שצא מאפרים: והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גבעון צמדין, שנאמר וְצִמָּה וְלָמַעַץ צִמְצִימָה וְגו' (שופטים ח, י): (18) ולזבולן אמר. אלו חמשה שבטים שצרך באחרונה, וזבולן גד דן נפתלי ואשר, כפל שמותיהם לחזקם ולהצדיקם, לפי שהיו חלשים שצכל השבטים, הם הם שהולך יוסף לפני פרעה, שנאמר וּמִקְנֵה אֶתְיוּ לָקַח תְּמַשָּׁה הַנָּאִשִּׁים (צראשית מז, ז), לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. וזבולן ויששכר עשו שותפות, וזבולן לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות, ומשחקר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים צמורה, לפיכך הקדים וזבולן ליששכר, שחורמו של יששכר על ידי וזבולן היתה: שמח זבולן בצאתך. הלא צאתך לסחורה: ויששכר. הלא ציציט אהליך למורה לישב ולעבד שנים ולקצוה חדשים כמו שנאמר וּמִצְנֵי יִשְׂשַׁכָּר יוֹדְעֵי צִינָה לְעֵתִים רָאשֵׁיכֶם מֵאֲתָמָּה (דברי הימים א יב, לג), ראשי סנהדרות היו עוסקים צכך. ועל פי קציעות עתיהם ועצוריהם:

20	And of Gad he said: Blessed be He that enlargeth Gad; He dwelleth as a lioness, And teareth the arm, yea, the crown of the head.	וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מְרַחֵב גֹּד כְּלִבְיָא שְׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אֶפְרָיִם עִם מַלְכֵינִי:	20
21	And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the LORD, And His ordinances with Israel.	וַיִּרְא רִאשִׁית לוֹ כִּי-שֵׁם חִלְקָת מַחֲקֵק סִפּוֹן וַיָּתֵא רִאשֵׁי עַם צִדְקַת יְהוָה עֲשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם-יִשְׂרָאֵל: (ס)	21
22	And of Dan he said: Dan is a lion's whelp, That leapeth forth from Bashan.	וּלְדָן אָמַר דָּן תְּקִיף כְּגֹוֹר אֲרִינֹו אֶרְשִׁיהָ שְׂתִיָּא מִן נַחֲלִיָּא דְּנִגְדִין מִן מַחֲבֵן:	חמישי
23	And of Naphtali he said: O Naphtali, satisfied with favour, And full with the blessing of the LORD: Possess thou the sea and the south.	וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שָׂבַע רָצוֹן וּמָלֵא בִרְכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִרְשֶׁה: (ס)	23

(19) עמים. של שבטי ישראל: הר יקרא. להר המוריה יאספו, כל אסיפה ע"י קריאה היא, ושם יזכו צְרִיגֵי זְכוּת כי שבע ימים יינקו. יששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסוק בצורה: ושפני שמוני חול. כסויי טמוני חול, טְרִית וחלון וזכוכית לצננה היוצאים מן הים ומן החול, וזכלקו של יששכר וזבולן היה, כמ"ש במסכת מגילה (ו), וצבולן עם חרף נפשו למוט (שופטים ה, יח), משום דנפסלי על מרומי אָדָה (שם), שהיה מתרעס וצולן על חלקו, לאחי נחת שדות וכרמים וכו': ושפני לשון כסוי, כמו שנאמר וַיִּסְפֹּן אֶת הַבַּיִת (מלכים א' ו, ט), וַיִּסְפֹּן צֶאֱזָרָא (שם ז, ג), ותרגומו ומטלל ככירי (ס"א בכסוי) ארזא. דבר אחר, עמים הר יקראו, ע"י פרקמטיא של וזבולן, תגרי אומות העולם באים אל ארזו, והוא עומד על הסֶפֶר, והם אומרים, הואיל וננטרנו עד כאן, נלך עד ירושלים ונראה מה יראה של אומה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלוה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעכו"ם אלוהות של זה לא כאלוהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים, אין אומה כשרה כזו ומתגייסין שם, שנאמר שם יזכו וזכו צְרִיגֵי זְכוּת כי שבע ימים יינקו. וצולן ויששכר, הים נותן להם ממון בשפע:

(20) ברוך מרחיב גוד. מלמד, שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח: כלביא שכן. לפי שהיה סמוך לסֶפֶר, לפיכך נמשל כאריות, שכל הסמוכים לסֶפֶר צריכים להיות גבורים: וטרף זרוע אֶפְרָיִם חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת:

(21) וירא ראשית לו. ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ: כי שם חלקת מחקק. כי ידע אשר שם נחלתו חלקת שדה קצורת מחוקק, והוא משה: ספון. אותה חלקה, ספונה וטמונה מכל צריה, שנאמר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִבְּרֹתָא (לקמן לז, ו): ויתא. גד: ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלון בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר וְאִסְסוּ פְעֻזָּתָא לְפָנֵי חֲטִיקָא וְגו' (לעיל ג, יח): צדקת ד' עשה. שהאמינו דצריהם, ושמרו הצטחם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו. דבר אחר, ויתא משה, ראשי עם. צדקת ה' עשה. על משה אמור:

(22) דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לסֶפֶר, לפיכך מושלו כאריות: יונק מן הבשן. כתרומתו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לָשֶׁם, שהיא בחלקו של דן, שנאמר וַיִּקְרָא לָשֶׁם דָּן (יהושע יט, מז), וזינוקו וקילוחו מן הבשן. דבר אחר, מה זינוק זה יוצא ממקום אחד וחלק לשני מקומות, כך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונות מערבית עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, וצאו ונלחמו עם לשם שהיא פמייאס, והיא בצפונות מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמייאס, והוא במזרחה של ארץ ישראל, וצא מהנפון לדרום וקָלָה בַקָּה ים המלח, שהוא במזרח יהודה שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפורש בספר יהושע, והוא שנאמר וַיֵּצֵא גִבּוֹל צִיִּי דָן וַיִּלָּחֲמוּ עִם לָשֶׁם וְגו' (שם), יצא גבולם מכל אותו הרוח שהתחילו לנחול בו:

(23) שבע רצון. שהיתה ארזו שבעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל חָסֶם

24	And of Asher he said: Blessed be Asher above sons; Let him be the favoured of his brethren, And let him dip his foot in oil.	וְלֹאֲשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנִים אֲשֶׁר יְהִי רִצּוֹי אָחִיו וְטָבַל בַּשֶּׁמֶן יְהִי רַגְלוֹ: וְלֹאֲשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ אֲמַר בְּרִיךְ מִבְּרָכָה בְּנֵי אֲשֶׁר יְהִי רִצּוֹ לְאֶחָיו וַיִּתְּרָבָא בְּתַפְנוּקֵי מֶלֶכִּין:
25	Iron and brass shall be thy bars; And as thy days, so shall thy strength be.	בְּרִזְלִי וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלָי וְכִימִיךָ דְּבַאֲדָ: תְּקִיף כְּבִרְזִלָא וְכִנְחָשָׁא בֵּית מוֹתְבָךְ וְכִימִי עוֹלִימוֹתְךָ תוֹקְפָךְ:
26	There is none like unto God, O Jeshurun, Who rideth upon the heaven as thy help, And in His excellency on the skies.	אֵין כָּאֵל יִשְׁרוּן רֶכֶב שָׁמַיִם בְּעִזָּרְךָ וּבְגָאוֹתָו שְׁחָקִים: לֵית אֱלֹהִי אֱלֹהִי אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל דְּשָׁכִינְתִּיה בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲדָךְ וְתוֹקְפִיה בְּשָׁמַיָא שְׁמַיָא:
27	The eternal God is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before thee, And said: 'Destroy.'	מְעִנָּה אֱלֹהֵי קֹדֶם וּמִתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשֶּׁמֶד: מְדוּרָא אֱלֹהָא דְּמִלְקַדְמִין דְּבִמְיָמְרִיהּ אֲתַעְבִּיד עֲלֵמָא וְתַרְיָךְ מִן קִדְמָךְ שְׁנָאָה וַאֲמַר שִׁיזִי:
28	And Israel dwelleth in safety, The fountain of Jacob alone, In a land of corn and wine; Yea, his heavens drop down dew.	וַיִּשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טָל: וְיִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל לְרוּחָן בְּלַחְוִדִּיהוֹן כְּעֵין בְּרַכְתָּא דְּבִרְיָכְנוֹן יַעֲקֹב אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ עֲבָדָא עֲבוּר וְחִמְרָא שְׁמַיָא דְּעִלְוִיהוֹן יִשְׁמְשׁוּנוֹן בְּטָלָא:

זדרומה (צ"ק פא): לפרוש חרמים ומכמורות: ירשה. לשון זווי, כמו עלה רש (לעיל א, כא), והטעם שלמעלה צרי"ש מוכית, כמו ירש, ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה, שְׁמַעָה, יְדַעָה, קִלְקָה, לְקַחָה, אף כאן ירשה לשון זווי, ובמסורת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון זווי דטעמיהו מלעיל:

(24) ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי (שנה) אין לך ככל השצטים שנתצרך צנים כאשר, ואיני יודע כיצד: יהי רצוי אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אֲנִיִּיקִינוֹן וְצִקְלָאוֹת, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר, יהי רצוי אחיו, שהיו צנותיו נאות, והוא שנאמר דצרי הימים (ח"א ז, לא) הוא חֲצִי צָרָא, שהיו צנותיו נאות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית: וטובל בשמן רגלו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פִּילִמְיוֹקְטוֹס אחד וכו' (ספרי שנה), כדאיחא צמנחות (פה):

(25) ברזל ונחשת מנעליך. עכשיו הוא מדבר נגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים צערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויצים ליכנס בה כאלו היא סגורה במנעולים וצריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר, ברזל ונחשת מנעליך, ארצכם נעולה צהרים שחוצצין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: וכימין דבאך. וכימין שהם טוצים לך, שהן ימי תחלתך ימי נעורך, כך יהיו ימי זקנתך, שהם דואבים וזים ומחוטטים. דבר אחר, וכימין דבאך, וכימין שהם טוצים לך כמנין ימך, כל הימים אשר אחס עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות דוצאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מצורכת צפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקולנ"ט, הכסף והזהב קָלָה מהם שהם מוצאות אותם לארצכם:

(26) אין באל ישורון. דע לך ישורון, שאין כאל בכל אלהי העמים, ולא כצורך צורם: רוכב שמים. הוא אותו אלוה צבעורך, ובגאותו הוא רוכב שחקים:

(27) מעונה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וצירר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים: זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגזרתו של עולם, לפיכך על כרחם יחרדו ויזעזעו וכחם חלש מפניו, לעולם אימת הגזירה על הנמוך, והוא שהכח והגזירה שלו צעורך: ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך השמד אותם: מענה. כל חידה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה (יצמות יג):

Happy art thou, O Israel, who is like unto thee? A people saved by the LORD, The shield of thy help, And that is the sword of thy excellency! And thine enemies shall dwindle away before thee; And thou shalt tread upon their high places.

טובך ישראל לית דכותך
עמא דפוךקניה מן קדם יי
תקור כסעדך ודמן קדמוהי
נצחון גברותך ויתכדבון סנאך
לך ואת על פרקת צורי
מלכיהון תדרוך:

אשריך (בספרי תימן אשריך
באלף גדולה) ישראל מי
כמוד עם נושע ביהודה מגן
עזרך ואשר-חרב גאותך
ויכששו איביך לך ואתה
על-במותימו תדרך: (ס)

And Moses went up from the plains of Moab unto mount Nebo, to the top of Pisgah, that is over against Jericho. And the LORD showed him all the land, even Gilead as far as Dan;

וסליק משה ממישריא דמואב
לטורא דנבו ריש דמתא דעל
אפי יריחו ואחזויה יי ית כל
ארעא ית גלעד עד דן:

ויעל משה מערבית מואב אל-
הר נבו ראש הפסגה אשר על-
פני יריחו ויראהו יהוה את-כל-
הארץ את-הגלעד עד-דן:

and all Naphtali, and the land of Ephraim and Manasseh, and all the land of Judah as far as the hinder sea;

וית כל נפתלי וית ארע
אפרים ומנשה וית כל ארע
יהודה עד ונא מערבא:

ואת כל-נפתלי ואת-ארץ
אפרים ומנשה ואת כל-ארץ
יהודה עד הים האחרון:

and the South, and the Plain, even the valley of Jericho the city of palm-trees, as far as Zoar.

וית דרומא וית מישרא בקעת
יריחו קרית דקליא עד
צוער:

ואת-הנגב ואת-הכר בקעת
יריחו עיר התמרים עד-צוער:

And the LORD said unto him: 'This is the land which I swore unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, saying: I will give it unto thy seed; I have caused thee to see it with thine eyes, but thou shalt not go over thither.'

ונאמר יי ליה דא ארעא
דסיימית לאברהם ליצחק
וליעקב למימר לבנה אתננה
אחזיתך בעיניך וילתמן לא
תעבר:

ויאמר יהוה אליו זאת הארץ
אשר נשבעתי לאברהם
ליצחק וליעקב לאמר לזרעך
אתננה הראיתך בעיניך
ושמה לא תעבר:

(28) בשח בדד. כלי יחיד ויחיד, איש תחת גופו ותחת חלמיתו מפוזרין, ואין צריכין להתאסף ולישש יחד מפני האויב: עין יעקב. כמו ושינו פניו הדין (במדבר יא, ז), כעין הזכרה שזכר יעקב, לא כדד שומר ירמיה דדד יצחקי (ירמיה טו, ז), אלא כעין הצטחה שהצטיח יעקב, והיה הלהים עמם והשיז אחסך אל ארץ אלמיתם (בראשית מח, כא): יערפו. יטופו: אף שמי יערפו טל. אף זכרנו של יצחק נוספת על זכרנו של יעקב, ויטון לך הלהים משל השמים וגו' (שם כו, כח): (29) אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הזכרות, אמר להם מה לי לפרוט לכם, קלל דבר הכל שלכם: אשריך ישראל מי כמוד. תשועתך זה אשר הוא מגן עזרך (ואשר הוא) חרב גאותך: ויכששו איביך לך. כגון הגזעונים שאמרו מארץ חמקה מאלד צאו עזדיך וגו' (יהושע ט, ט): ואתה על במותימו תדרוך. כענין שנאמר שימו את רגליכם על זארי המלכים הלה (שם י, כד):

(1) מערבית מואב אל הר נבו. כמה מעלות היו, ופסען משה צפסיעה אחת (סוטה יג): את כל הארץ. הראה את כל ארץ ישראל פלגה, והמזיקין העתידים להיות מזיקין לה: עד דן. הראה בני דן עוזדים עבודה זרה שנאמר ויקימו להם בני דן את הפסל (שופטים יח, ל), והראהו שמשון שעתיד לנחש למנוע:

(2) ואת כל נפתלי. הראהו ארצו בשלומה וחורבנה, והראהו דבורה וזרק מקדש נפתלי, נלחמים עם סיסרא וחילותיו: ואת ארץ אפרים ומנשה. הראהו ארצו בשלומה וחורבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שצא מאפרים, וגדעון שצא ממנשה נלחם עם מדן ועמלק: ואת כל ארץ יהודה. בשלומה וחורבנה, והראהו מלכות בית דוד ונחשונים: עד הים האחרון. ארץ המערב בשלומה וחורבנה. דבר אחר אל תקרי הים האחרון אלא היום האחרון הראהו הקב"ה כל המאורעות שעתידין ליארע לישראל עד שיחיו המתים:

(3) ואת הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר, מערת המכפלה, שנאמר ויעלו צנגב ויצא עד קצרין (במדבר יג, כה): ואת הכבר. הראהו שלמה יוסף כלי בית המקדש, שנאמר כצפר הירדן ינקם המלך צמעצה האדמה (מלכים א, מו):

5	So Moses the servant of the LORD died there in the land of Moab, according to the word of the LORD.	וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה: וּמִיַּת תָּמֹן מֹשֶׁה עֶבְדָּא דִּי בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב עַל מִימְרָא דִּי:	וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה:	5
6	And he was buried in the valley in the land of Moab over against Beth-peor; and no man knoweth of his sepulchre unto this day.	וַיִּקְבְּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא אִישׁ יָדַע אֵנֶשׁ יֵת קְבוּרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וַיִּקְבֵּר יְהוָה יִתְּנוּ:	וַיִּקְבְּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	6
7	And Moses was a hundred and twenty years old when he died: his eye was not dim, nor his natural force abated.	וּמֹשֶׁה בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כָהֶתָה עֵינּוֹ וְלֹא־נָס לִחָה: וּמֹשֶׁה בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה כִּד מִית לֹא כָהֶת עֵינֵיהּ וְלֹא שָׁנָא זִי יִקְרָא דְאַפּוּהִי:	וּמֹשֶׁה בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כָהֶתָה עֵינּוֹ וְלֹא־נָס לִחָה:	7
8	And the children of Israel wept for Moses in the plains of Moab thirty days; so the days of weeping in the mourning for Moses were ended.	וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְּכִי אָבֵל מֹשֶׁה: וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְּכִי אָבֵל מֹשֶׁה:	וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְּכִי אָבֵל מֹשֶׁה:	8
9	And Joshua the son of Nun was full of the spirit of wisdom; for Moses had laid his hands upon him; and the children of Israel hearkened unto him, and did as the LORD commanded Moses.	וַיְהִי־שֹׁשֶׁן בֶּן־נֹון אֶתְמָלִי רוּחַ חֲכָמָה אֲרִי סִמְךָ מֹשֶׁה יֵת יְדוּחֵי עֲלוּתֵי וְקִבְּלוּ מִנִּיה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כְּמֹא דְפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה: וַיְהִי־שֹׁשֶׁן בֶּן־נֹון מְלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־סִמְךָ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:	וַיְהִי־שֹׁשֶׁן בֶּן־נֹון מְלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־סִמְךָ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:	9
10	And there hath not arisen a prophet since in Israel like unto Moses, whom the LORD knew face to face;	וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים: וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה דְּאֶתְגַּלִּי לֵיהּ יְיָ אַפְּסִין בְּאַפְּסִין:	וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:	10

- (4) לאמר לזרעך אתגננה הראיתך. כדי שחלך ותאמר לאזניהם ליחזק וליעקב, שזועה שנשבע לכס הקד"ה קיימה, וזהו לאמר, לכן הראיתיה לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך, הייתי מקיימן עד שתראה אותם נטועים וקבועים זה, וחלך ותגיד להם:
- (5) וימת שם משה. אפשר משה מת וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר אפשר ספר המורה חסר כלום, והוא אומר לקוח את ספר המורה הזה (לעיל לא, כו), אלא הקד"ה אומר, ומשה כותב דְּקָמַע (בצא בתרא טו): על פי ה'. בנשיקה (שם יז):
- (6) ויקבור אותו. הקד"ה בזכודו (סוטה יד). רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו, וזה הוא אחד משלשה אמתין שהיה רבי ישמעאל דורש כן, וכיוצא בו ציוס מלאת ימי נזרו ציא אָמו (במדבר ו, יג), הוא מביא את עצמו, כיוצא בו וְהַשִּׁיאוּ אוֹתָם עוֹן אֲשָׁמָה (ויקרא כג, טז), וכי אחרים משיאים אותם, אלא הם משיאים את עצמם: מוֹל בֵּית פְּעוֹר. קצרו היה מוכן שם מששת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור (שם), וזה אחד מן הדברים שנזכרו בערב שבת צִין השמשות (אבות פ"ה מ"ו):
- (7) לא כהתה עינו. אף משמת: ולא נס לחה. לחלוטית שבו, לא שלט בו רקצון ולא נהפך תואר פניו:
- (8) בני ישראל. הזכרים, אבל נאשרן, מתוך שהיה רודף שלום וותן צִין איש לרעהו וצִין אשה לבעלה, נאמר כל צִית שְׁקָלָל (במדבר כ, כט), זכרים ונקבות:
- (10) אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לצוגס בו ומדבר אליו בכל עת שרואה, כענין שנאמר וְעָפָה אֶעֱלֶה אֶל ה' (שמות לב, ל), עמדו וְאֶשְׁמָעָה מִה יִקְוֶה ה' לָקֵם (במדבר ט, ח):

<p>11 in all the signs and the wonders, which the LORD sent him to do in the land of Egypt, to Pharaoh, and to all his servants, and to all his land;</p>	<p>לְכָל-הָאֲתֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל-עַבְדָּיו וּלְכָל-אֶרֶצוֹ:</p>	<p>11</p>
<p>12 and in all the mighty hand, and in all the great terror, which Moses wrought in the sight of all Israel.</p>	<p>וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>מא פסוקים</p>

The Haftara is Joshua 1:1 – 1:18 on page 181. Sepharadim read Joshua 1:1 – 1:9.

חזק חזק ונתחזק

(12) ולכל היד החזקה. שקבל את המורה כלומות צידיו: ולכל המורא הגדול. נסים וגזרות שצמדצר הגדול והנורא: לעיני כל ישראל. שנשאו לצו לשבור הלומות לעיניהם, שנאמר וְאֶשְׁצָרֶם לְעֵינֶיךָ (דברים ט, יז), והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר אֲשֶׁר שָׁצַרְפָּ (שמות לד, א), יישר כחך ששצרת (שבת פז):

עשרת הדברות והאזינו

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים
אַחֲרָיִם עַל-פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבְאֶרֶץ מִתְחַת
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתְחַת לָאָרֶץ לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָדָשׁ פֶּקֶד עֵינֵי אַבֹת עַל-בָּנִים וְעַל-שָׁלָשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשָׁנָאִי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאֶהֱבִי
וּלְשֹׁמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה
אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוֹא: שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֵׁשֶׁת
יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתְךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה
אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן
יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כָּמוֹךָ וְזָכַרְתָּ כִּי-עָבַד הֵינִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְיִצְאָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל-כֵּן צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס) כִּבְדֹּךָ
אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטִב לְךָ עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס) לֹא תִרְצָח: (ס) וְלֹא תִנָּאֵף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס)
וְלֹא-תַעֲנֶה בְּרֵעֶךָ עֵד שָׂוֵא: וְלֹא תַחֲמֹד אִשֶּׁת רֵעֶךָ (ס) וְלֹא תִתְּאוֹהַּ בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ
וְאִמָּתוֹ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (ס)

האזינו

Ha'azinu is printed here in the 70-line layout found in Ashkenazic and Sephardic Sifrei Torah. Yemenite Sifrei Torah and the Aleppo Codex have a 67-line layout.

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:
תִּזְלַל כְּטַל אִמְרָתִי
וּכְרִבִּיּוֹת עַל-יַעֲשֹׁב:
הִבּוּ גִדְלֵי לֵאלֹהֵינוּ:
כִּי כָל-דֹּרְכָיו מִשְׁפָּט
צִדִּיק וְיָשָׁר הוּא:
דֹּר עֲקָשׁ וּפְתִלְתֵּל:

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה
יַעֲרֹף כְּמָטָר לִקְחֵי
כְּשֹׁעִירָם עַל-יְדֹשָׁא
כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא
הַצִּוֹר תָּמִים פִּעֲלֹ
אֵל אֲמוֹנָה וְאֵין עֹל
שַׁחַת לוֹ לֹא בָּנִיו מוֹמֵם

ה לִיהְיֶה תִגְמְלוּ-זֹאת
 הָלוֹא-הוּא אָבִיךָ קִנְיָה
 זָכַר יְמוֹת עוֹלָם
 שָׁאַל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ
 בְּהִנָּחֵל עֲלִיוֹן גּוֹיִם
 יִצְבַּב גְּבֻלַּת עַמִּים
 כִּי חָלַק יְהוָה עִמּוֹ
 יִמְצָאֵהוּ בָּאָרֶץ מִדְבָּר
 יִסְבְּכֶנּוּהוּ יִבּוֹנְנֶהוּ
 כְּנֹשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ
 יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ
 יִהְיֶה בְּדָד יִנְחֶנּוּ
 יִרְכְּבֵהוּ עַל- (כ' במוות) [ק' בַּמָּתִי] אֶרֶץ
 וַיִּנָּקֵהוּ דָּבֵשׁ מִסְּלַע
 חֲמַאת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן
 וְאֵילִים בְּנִי-בָשָׁן וְעֵתוּדִים
 וְדָם-עֵגֶב תִּשְׁתַּה-חֲמֹר:
 שָׁמַנְתָּ עֲבִית כִּשְׂיֹת
 וַיִּנָּבֵל צֹרֶר יִשְׁעָתוּ:
 בַּתוֹעֵבָת יִכְעִסְהוּ:
 אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם
 לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם:
 וַתִּשְׁכַּח אֵל מַחֲלָלָה:
 מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו:
 אֶרְאֶה מָה אַחֲרֵיתָם
 בָּנִים לֹא-אֲמִן בָּם:
 כַּעֲסוֹנִי בַּהֲבִלֵיהֶם
 בָּגוּי נָבֵל אֲכַעִיסָם:
 וַתִּיקַד עַד-שָׂאוֹל תַּחֲתִית
 וַתִּלְהֹט מוֹסְדֵי הָרִים:
 חֲצִי אֲכַלֶּה-בָּם:
 וְקָטַב מִדִּירֵי
 עַם-חֲמַת זֹחֲלֵי עֶפְרַי:

עִם נָבֵל וְלֹא חֲכָם
 הוּא עֹשֶׂה וַיִּכְנַנְךָ:
 בֵּינוּ שָׁנוֹת דֹּר-דֹּר
 זִמְנִיךָ וַיֹּאמְרוּ לָךְ:
 בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם
 לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 יַעֲקֹב חָבֵל נִחֲלָתוֹ:
 וּבִתּוֹ יִלָּל יִשְׁמֹן
 יִצְרָנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:
 עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹק
 יִשְׁאַחֵהוּ עַל-אֲבֹתָיו:
 וְאִין עִמּוֹ אֵל נֶכֶד:
 וַיֹּאכַל תְּנוּבָת שְׂדֵי
 וַיִּשְׁמֵן מִחֲלָמִישׁ צֹרֶר:
 עַם-חֲלָב כָּרִים
 עַם-חֲלָב כְּלִיֹּת חֲטָה
 וַיִּשְׁמֵן יִשְׂרָאוֹן וַיִּבְעֹט
 וַיִּטַּשׁ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ
 יִקְנָאֵהוּ בְּזָרִים
 יִזְבַּחַו לַשִּׁדִּים לֹא אֱלֹהֵי
 חֲדָשִׁים מִקְרָב כָּאוּ
 צֹרֶר יִלְדֶּךָ תִּשִּׁי
 וַיִּרְא יְהוָה וַיִּנָּאץ
 וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פָנַי מֵהֶם
 כִּי דֹר תַּחֲפֹכֶת הֵמָּה
 הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל
 וְאֲנִי אֲקִנְיָאֵם בְּלֹא-עֵם
 כִּי-אֵשׁ קִדְחָה בְּאִפִּי
 וַתֹּאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה
 אֲסִפָּה עֲלִימוֹ רַעוֹת
 מִזֵּי רָעַב וּלְחָמִי רִשָּׁף
 וְשֹׁן-בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח-בָּם
 מִחוּץ תִּשְׁכַּל-חֶרֶב

וּמַחְדָּרִים אִמָּה
 יוֹנֵק עִם-אִשׁ שִׁיבָה:
 אֲשֶׁר־יִתֶּה מֵאֲנוּשׁ זָכָרָם:
 פֶּן-יִנְכְּרוּ צָרִימוֹ
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל-זֹאת:
 וְאִין פָּהֶם תְּבוּנָה:
 יִבְיִנוּ לְאַחֲרֵיתָם:
 וּשְׁנַיִם יִנְסוּ רִבְכָּה
 וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם:
 וְאִבְיָנוּ פְּלִילִים:
 וּמִשְׁדַּמַּת עֲמֶרְהָ
 אֲשֶׁכֶּלֶת מִרְרַת לָמוֹ:
 וְרֹאשׁ פִּתְנִים אֲכֹזֶר:
 חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתַי:
 לַעֲתַת תִּמְנוּשׁ רִגְלָם
 וְחֹשׁ עֲתֶדֶת לָמוֹ:
 וְעַל-עֲבָדָיו יִתְנַחֵם
 וְאַפֶּס עֲצוּר וְעֶזְוֹב:
 צוּר חֲסִיו בּוֹ:
 יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם
 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
 וְאִין אֱלֹהִים עֲמָדִי
 מִחֲצֵתִי וְאִנִּי אֶרְפָּא
 כִּי-אֲשֶׁא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי
 אִם-שְׁנוּתִי בִּרְקַח חֲרָבִי
 אֲשִׁיב נָקֵם לְצָרִי
 אֲשֶׁפִיר חֲצִי מִדָּם
 מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה
 תִּרְגְּנוּ גוֹיִם עִמּוֹ
 וְנָקֵם יִשִּׁיב לְצָרָיו

גַּם-בְּחֹר' גַּם-בְּתוּלָה
 אֲמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם
 לִוְלִי כַּעַס אוֹיֵב אֲגֹזֵר
 פֶּן-יֹאמְרוּ יִדְּנוּ רָמָה
 כִּי-גֹזֵר אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה
 לֹו חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת
 אִיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלָּה
 אִם-לֹא כִי-צוּרָם מְכָרָם
 כִּי לֹא כְצוּרָנוּ צוּרָם
 כִּי-מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם
 עֲנִבְמוּ עֲנִב־רוּשׁ
 חֲמַת תַּנִּינִם יִינָם
 הֲלֹא-הוּא כָּמֶס עֲמָדִי
 לִי נָקֵם וְשָׁלֵם
 כִּי קְרוֹב יוֹם אִידָם
 כִּי-יִדְּיִן יִהְיֶה עִמּוֹ
 כִּי יִרְאֶה כִּי-אֲזִלַּת יָד
 וְאָמַר אִי אֶלְהִימוֹ
 אֲשֶׁר חֲלָב זִבְחִימוֹ יֹאכְלוּ
 יִקְוִמוּ וַיַּעֲזְרָכֶם
 רָצוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
 אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה
 וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל:
 וְאֲמַרְתִּי חַי אֲנִכִּי לְעֹלָם:
 וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי
 וְלִמְשָׁנָאִי אֲשָׁלֵם:
 וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר
 מִרֹאשׁ פִּרְעוֹת אוֹיֵב:
 כִּי דָם-עֲבָדָיו יִקְוִם
 וְכִפֹּר אֲדַמְתּוֹ עִמּוֹ:

הפטרות

הפטרת דברים

The Haftara is Isaiah 1:1 – 1:27.

חֲזוֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-אֲמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל-
יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אֲחָז
יְחִזְקִיָּהוּ מְלָכֵי יְהוּדָה:

1:1 The Vision of Isaiah the son of Amoz, which he saw concerning Judah and Jerusalem, in the days of Uzziah, Jotham, Ahaz, and Hezekiah, kings of Judah.

שָׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהֶאֱזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר
בָּנִים גִּדְּלָתִי וְרוֹמַמְתִּי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי:

2 Hear, O heavens, and give ear, O earth, For the LORD hath spoken: Children I have reared, and brought up, And they have rebelled against Me.

יָדַע שׁוֹר קִנְיָהוּ וַחֲמֹר אֲבוֹס בַּעֲלָיו
יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן:

3 The ox knoweth his owner, And the ass his master's crib; But Israel doth not know, My people doth not consider.

הָיוּ גֹי חַטָּא עִם כְּבֹד עֲוֹן זָרַע מְרֵעִים
בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת-יְהוָה נֹאצָּו אֶת-
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אַחֲוֹר:

4 Ah sinful nation, A people laden with iniquity, A seed of evil-doers, Children that deal corruptly; They have forsaken the LORD, They have contemned the Holy One of Israel, They are turned away backward.

עַל מָה תִּכּוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל-רֹאשׁ
לְחָלִי וְכָל-לֵב דָּוִי:

5 On what part will ye yet be stricken, Seeing ye stray away more and more? The whole head is sick, And the whole heart faint;

מִכַּף-רֶגֶל וְעַד-רֹאשׁ אֵין-בּוֹ מָתָם פָּצַע
וַחֲבוּרָה וּמָכָה טָרִיָּה לֹא-זָרוּ וְלֹא חִפְּשׁוּ
וְלֹא רִפְּקָה בַשֶּׁמֶן:

6 From the sole of the foot even unto the head There is no soundness in it; But wounds, and bruises, and festering sores: They have not been pressed, neither bound up, Neither mollified with oil.

אַרְצְכֶם שְׁמָמָה עָרֵיכֶם שָׂרָפוֹת אֵשׁ
אֲדַמְתֶּכֶם לְנֹגְדֵיכֶם זָרִים אֲכָלִים אֹתָהּ
וּשְׁמָמָה כְּמַהֲפַכֶּת זָרִים:

7 Your country is desolate; Your cities are burned with fire; Your land, strangers devour it in your presence, And it is desolate, as overthrown by floods.

וְנוֹתָרָה בַּת-צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְּכָרֶם כְּמִלּוּנָה
בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה:

8 And the daughter of Zion is left As a booth in a vineyard, As a lodge in a garden of cucumbers, As a besieged city.

לִּוְלֵי יְהוָה צָבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד
כְּמַעֲט כְּסֹדֶם הָיִינוּ לְעַמָּה דְּמִינוּ: (פ)

9 Except the LORD of hosts Had left unto us a very small remnant, We should have been as Sodom, We should have been like unto Gomorrah.

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה קִצִּינִי סֹדֶם הֶאֱזִינִי
תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עַמָּה:

10 Hear the word of the LORD, Ye rulers of Sodom; Give ear unto the law of our God, Ye people of Gomorrah.

לְמַה-לִּי רַב-זִבְחֵיכֶם יֹאמַר יְהוָה שְׁבַעֲתִי
עֹלֹת אֵילִים וַחֲלֵב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים
וּכְבָּשִׁים וְעִתּוּדִים לֹא חִפְּצָתִי:

11 To what purpose is the multitude of your sacrifices unto Me? Saith the LORD; I am full of the burnt-offerings of rams, And the fat of fed beasts; And I delight not in the blood Of bullocks, or of lambs, or of he-goats.

כִּי תָבֹאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם
רָמַס חֲצָרַי:

12 When ye come to appear before Me, Who hath required this at your hand, To trample My courts?

לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְחַת־שָׁוָא קִטְרַת
תוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וּשְׁבַת קָרָא מִקְרָא
לֹא־אוּכַל אֲנִי וְעֲצֻרָה:

13 Bring no more vain oblations; It is an offering of abomination unto Me; New moon and sabbath, the holding of convocations— I cannot endure iniquity along with the solemn assembly.

חֲדָשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׁנָא נַפְשִׁי הֵיוּ עָלַי
לְטָרַח נִלְאִיתִי נֶשֶׂא:

14 Your new moons and your appointed seasons My soul hateth; They are a burden unto Me; I am weary to bear them.

וּבִפְרֹשְׁכֶם כַּפֵּיכֶם אֶעֱלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם
כִּי־תִרְבּוּ תַפְלָה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים
מִלֵּאוּ:

15 And when ye spread forth your hands, I will hide Mine eyes from you; Yea, when ye make many prayers, I will not hear; Your hands are full of blood.

רַחֲצוּ הַנְּפוֹ הִסִּירוּ רָע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְּגֵד
עֵינַי חֲדָלוּ הָרַע:

16 Wash you, make you clean, Put away the evil of your doings From before Mine eyes, Cease to do evil;

לִמְדוּ הֵיטֵב דַּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ
שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוֹ אֶלְמָנָה: (ס)

17 Learn to do well; Seek justice, relieve the oppressed, Judge the fatherless, plead for the widow.

לְכוּ־נָא וְנִדְבָחָה יֹאמַר יְהוָה אִם־יִהְיוּ
חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כְּשֶׁלֶג וְלִבֵּינוֹ אִם־יֵאָדִימוּ
כְּתוֹלַע כְּצֶמֶר יִהְיוּ:

18 Come now, and let us reason together, Saith the LORD; Though your sins be as scarlet, They shall be as white as snow; Though they be red like crimson, They shall be as wool.

אִם־תֵּאָבֱדוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ:

19 If ye be willing and obedient, Ye shall eat the good of the land;

וְאִם־תִּמָּאֲנוּ וּמָרִיתֶם חֶרֶב תֹּאכְלוּ כִּי פִי
יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

20 But if ye refuse and rebel, Ye shall be devoured with the sword; For the mouth of the LORD hath spoken.

אִיכָּה הָיְתָה לְזוֹנָה קִרְיָה נְאֻמָּנָה מִלְּאֲתֵי
מִשְׁפָּט צָדֵק יָלִין בָּהּ וְעֵתָה מִרְצָחִים:

21 How is the faithful city Become a harlot! She that was full of justice, Righteousness lodged in her, But now murderers.

כֶּסֶף הָיָה לְסִיגִים סָבָא מְהוּל בְּמִים:

22 Thy silver is become dross, Thy wine mixed with water.

שָׂרֵיךָ סוֹרְרִים וְחֻבְרֵי גִנְבִים כָּלֹא אֶתְבּ
שָׁחַד וְרֹדֵף שְׁלֵמָנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ
וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא־יָבֹא אֲלֵיהֶם: (ס)

23 Thy princes are rebellious, And companions of thieves; Every one loveth bribes, And followeth after rewards; They judge not the fatherless, Neither doth the cause of the widow come unto them.

לָכֵן נֹאֵם הָאֱדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֱבִיר
יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֵם מִצָּרֵי וְאֶנְקָמָה מֵאוֹיְבָי:

24 Therefore saith the Lord, the LORD of hosts, The Mighty One of Israel: Ah, I will ease Me of Mine adversaries, And avenge Me of Mine enemies;

וְאֶשִׁיבָה יָדִי עָלֶיךָ וְאַצְרֹף כֶּבֶד סִיגֶיךָ
וְאַסִּירָה כָּל־בְּדִילֶיךָ:

25 And I will turn My hand upon thee, And purge away thy dross as with lye, And will take away all thine alloy;

וְאֶשְׁיבָהּ שְׁפִטֶיהָ כְּבִרְאשֻׁנָּה וְיַעֲצִינָהּ
כְּבִתְחִלָּה אַחֲרֵי־כֵן יִקְרָא לָהּ עִיר
הַצֶּדֶק קִרְיָה נְאֻמָּנָה:

26

And I will restore thy judges as at the first, And thy counsellors as at the beginning; Afterward thou shalt be called The city of righteousness, The faithful city.

צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וְשׁוֹבֶיהָ בְּצֶדֶק:

27

Zion shall be redeemed with justice, And they that return of her with righteousness.

הפסרת ואתחנן

The Haftara is Isaiah 40:1 – 40:26.

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹהֵיכֶם:

XL:1

Comfort ye, comfort ye My people, saith your God.

דַּבְּרוּ עַל־לֵב יְרוּשָׁלַם וּקְרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי
מָלְאָה צִבְאוֹתָהּ כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לָקַחַהּ
מִיַּד יְהוָה כָּפָלִים בְּכָל־חַטָּאתֶיהָ: (ס)

2

Bid Jerusalem take heart, and proclaim unto her, that her time of service is accomplished, that her guilt is paid off; that she hath received of the LORD's hand double for all her sins.

קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פָּנּוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יִשְׁרֹוּ
בְּעֶרְבָה מִסְלָה לְאֵלֵהֶינוּ:

3

Hark! one calleth: 'Clear ye in the wilderness the way of the LORD, make plain in the desert a highway for our God.

כָּל־גֵּיא יִנָּשָׂא וְכָל־הָר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ
וְהָיָה הָעֻקֵּב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבָקְעָה:

4

Every valley shall be lifted up, and every mountain and hill shall be made low; and the rugged shall be made level, and the rough places a plain;

וְנִגְלָה כְבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי
כִּי יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

5

And the glory of the LORD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the LORD hath spoken it.'

קוֹל אֹמֵר קוֹרֵא וְאֹמֵר מֶה אֶקְרָא כָּל־
הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל־חֲסֵדוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה:

6

Hark! one saith: 'Proclaim!' And he saith: 'What shall I proclaim?' 'All flesh is grass, And all the goodness thereof is as the flower of the field;

יִבֶּשׂ חֲצִיר נָבֵל צִיץ כִּי רִיחַ יְהוָה נִשְׁבָּה
כִּי אֶכֶן חֲצִיר הָעֵשׂ:

7

The grass withereth, the flower fadeth; Because the breath of the LORD bloweth upon it— Surely the people is grass.

יִבֶּשׂ חֲצִיר נָבֵל צִיץ וְדִבְר־אֱלֹהֵינוּ יָקוּם
לְעוֹלָם: (ס)

8

The grass withereth, the flower fadeth; But the word of our God shall stand for ever.'

עַל הַר־גִּבְעָה עָלִי־לָךְ מִבְּשֻׁרַת צִיּוֹן
הָרִימִי בְּכַח קוֹלְךָ מִבְּשֻׁרַת יְרוּשָׁלַם
הָרִימִי אֶל־תִּירְאִי אֹמְרִי לְעָרֵי יְהוּדָה
הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם:

9

O thou that tellest good tidings to Zion, Get thee up into the high mountain; O thou that tellest good tidings to Jerusalem, Lift up thy voice with strength; Lift it up, be not afraid; Say unto the cities of Judah: 'Behold your God!'

הִנֵּה אֲדֹנֵי יְהוָה בְּחֹזֶק יָבוֹא וְזִרְעוֹ מִשְׁלָה
לֹא הִגָּה שְׂכָרוֹ אֹתוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנָיו:

10

Behold, the Lord GOD will come as a Mighty One, And His arm will rule for Him; Behold, His reward is with Him, And His recompense before Him.

כִּרְעָה עֲדָרוֹ יִרְעֶה בְּזֶרְעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים
וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא עֲלוֹת יְנֵהָל: (ס)

11 Even as a shepherd that feedeth his flock, That gathereth the lambs in his arm, And carrieth them in his bosom, And gently leadeth those that give suck.

מִי־מָדַד בְּשַׁעֲלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּכְּנֹן
וְכָל בְּשָׁלֹשׁ עֶפְרָה הָאָרֶץ וְשָׁקֵל בַּפֶּלֶס
הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנִים:

12 Who hath measured the waters in the hollow of his hand, And meted out heaven with the span, And comprehended the dust of the earth in a measure, And weighed the mountains in scales, And the hills in a balance?

מִי־תִכְּנֹן אֶת־רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ
יִוְדִיעֵנִי:

13 Who hath meted out the spirit of the LORD? Or who was His counsellor that he might instruct Him?

אֶת־מִי נִוְעֵץ וַיְבִינֵהוּ וַיְלַמְּדֵהוּ בְּאֶרֶח
מִשְׁפָּט וַיְלַמְּדֵהוּ דָּעִת וַיְדַרְךְ תְּבוּנוֹת
יִוְדִיעֵנִי:

14 With whom took He counsel, and who instructed Him, And taught Him in the path of right, And taught Him knowledge, And made Him to know the way of discernment?

הֵן גּוֹיִם כְּמַר מִדְּלִי וּכְשֹׁחַק מֵאֲזִנִּים
נִחְשְׁבוּ הֵן אֵיִים כְּדָק יִשּׁוּל:

15 Behold, the nations are as a drop of a bucket, And are counted as the small dust of the balance; Behold the isles are as a mote in weight.

וְלִבְנֹן אֵין דֵּי בָעַר וְחִיתוֹ אֵין דֵּי
עוֹלָה: (פ)

16 And Lebanon is not sufficient fuel, Nor the beasts thereof sufficient for burnt-offerings.

כָּל־הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדּוֹ מֵאַפָּס וְתֵהוּ נִחְשְׁבוּ־
לֹ:

17 All the nations are as nothing before Him; They are accounted by Him as things of nought, and vanity.

וְאֶל־מִי תִדְמִינוּ אֵל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ
לֹ:

18 To whom then will ye liken God? Or what likeness will ye compare unto Him?

הַפֶּסֶל נִסָּךְ חָרָשׁ וְצִרְיָה בְּזִתָּב יִרְקַעֲנֻהוּ
וְרִתְקוֹת כֶּסֶף צוּרָה:

19 The image perchance, which the craftsman hath melted, And the goldsmith spread over with gold, The silversmith casting silver chains?

הַמִּסְכָּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא־יִרְקַב וּבָחַר
חָרָשׁ חָכֵם יִבְקֹשׁ־לֹ לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא
יָמוּט: (ס)

20 A holm-oak is set apart, He chooseth a tree that will not rot; He seeketh unto him a cunning craftsman To set up an image, that shall not be moved.

הֲלֹא תִדְעוּ הֲלֹא תִשְׁמְעוּ הֲלֹא הֵגַד
מֶרֶאשׁ לָכֶם הֲלֹא הִבִּינוּתֶם מוֹסְדוֹת
הָאָרֶץ:

21 Know ye not? hear ye not? Hath it not been told you from the beginning? Have ye not understood the foundations of the earth?

הַיֹּשֵׁב עַל־חֻג הָאָרֶץ וַיִּשְׁבִּיהָ כַּחַגְבִּים
הַנוֹטֶה כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתָּחם כְּאַהֲל
לִשְׁבֶּת:

22 It is He that sitteth above the circle of the earth, And the inhabitants thereof are as grasshoppers; That stretcheth out the heavens as a curtain, And spreadeth them out as a tent to dwell in;

הַנוֹתֵן רוֹזְנִים לְאֵין שְׁפָטִי אֶרֶץ כְּתֵהוּ
עֲשָׂה:

23 That bringeth princes to nothing; He maketh the judges of the earth as a thing of nought.

אֶף בַּל־נִטְעוּ אֶף בַּל־זָרְעוּ אֶף בַּל־שָׂרַשׁ
בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם־נִשָּׁף בָּהֶם וַיִּכְשׁוּ וַיִּסְעֲרָה
בִּקְשׁ תִּשָּׂאֵם: (ס)

וְאֶל־מִי תִדְמִינִי וְאִשּׁוּהָ יֹאמֶר קְדוֹשׁ:

שְׂאוּ־מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי־בָרָא אֱלֹהִים
הַמּוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֹל־שֵׁם
יִקְרָא מְרֹב אוֹנִים וְאִמִּיץ כַּח אִישׁ לֹא
נִפְעָר: (ס)

24 Scarce are they planted, Scarce are they sown, Scarce
hath their stock taken root in the earth; When He
bloweth upon them, they wither, And the whirlwind
taketh them away as stubble.

25 To whom then will ye liken Me, that I should be
equal? Saith the Holy One.

26 Lift up your eyes on high, And see: who hath created
these? He that bringeth out their host by number, He
calleth them all by name; By the greatness of His
might, and for that He is strong in power, Not one
faileth.

הפטרת עקב

The Haftara is Isaiah 49:14 – 51:3.

וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה וְאֵדְנִי שָׁכַחְנִי:

XLIX:14 But Zion said: 'The LORD hath forsaken me, And the
Lord hath forgotten me.'

הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה מִרְחֹם בֶּן־בִּטְנָהּ גַּם־
אֱלֹהִים תִּשְׁכַּחְנָה וְאֵנֹכִי לֹא אֲשַׁכַּח:

15 Can a woman forget her sucking child, That she
should not have compassion on the son of her womb?
Yea, these may forget, Yet will not I forget thee.

הֵן עַל־כַּפַּיִם חֲקַתִּיךָ חוֹמֹתֶיךָ נִגְדִי תָמִיד:

16 Behold, I have graven thee upon the palms of My
hands; Thy walls are continually before Me.

מִהָרִי בְנִיךָ מִהָרְסִיךָ וּמִחֲרִיבֶיךָ מִמָּוֶה
יֵצְאוּ:

17 Thy children make haste; Thy destroyers and they that
made thee waste shall go forth from thee.

שְׂאִי־סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָל־שֵׁם נִקְבְּצוּ בְּאוֹר־
לֵךְ חִי־אֲנִי נֹאם־יְהוָה כִּי כָל־שֵׁם כְּעַדִּי
תִּלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כַּפְלָה:

18 Lift up thine eyes round about, and behold: All these
gather themselves together, and come to thee. As I live,
saith the LORD, Thou shalt surely clothe thee with
them all as with an ornament, And gird thyself with
them, like a bride.

כִּי חֲרִבְתִּיךָ וְשִׁמְמֹתֶיךָ וְאֶרֶץ הָרְסָתְךָ כִּי
עָתָה תִּצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרִחְקוֹ מִבְּלָעֶיךָ:

19 For thy waste and thy desolate places And thy land
that hath been destroyed— Surely now shalt thou be
too strait for the inhabitants, And they that swallowed
thee up shall be far away.

עוֹד יֹאמְרוּ בְּאֶזְנוֹךָ בְּנֵי שִׁבְלֶיךָ צֹר־לִי
הַמָּקוֹם גֹּשֶׁה־לִּי וְאֲשַׁכָּה:

20 The children of thy bereavement Shall yet say in thine
ears: 'The place is too strait for me; Give place to me
that I may dwell.'

וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ מִי גִלְד־לִי אֶת־אֱלֹהִים וְאֲנִי
שְׂכוּלָה וְגִלְמוּדָה גְּלוּהָ וְסוֹרָה וְאֱלֹהִים מִי
גִדֵּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבָדִי אֱלֹהִים אִיפֹה
הֵם: (פ)

21 Then shalt thou say in thy heart: 'Who hath begotten
me these, Seeing I have been bereaved of my children,
and am solitary, An exile, and wandering to and fro?
And who hath brought up these? Behold, I was left
alone; These, where were they?'

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנֵּה אֲשָׂא אֶל-גּוֹיִם
יָדַי וְאֶל-עַמִּים אֲרִים נָסִי וְהֵבִיאוּ בְנֵיךָ
בְּחֶצֶן וּבִנְתִיךָ עַל-כַּתֶּף תִּנְשָׂאנָה:

וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנִּיךָ וְשָׂרוּתֵיהֶם מִיְּנִיקֶיךָ
אֲפִים אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעַפְר רַגְלֶיךָ
יִלְחֲכוּ וַיִּדְעֵתָ כִּי-אֲנִי יְהוֹה אֲשֶׁר לֹא-יִבָּשׁוּ
קִיָּי: (ס)

הִיָּקַח מִגְבוּר מַלְקוֹת וְאִם-שָׁבִי צָדִיק
יִמְלֹט: (ס)

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוֹה גַּם-שָׁבִי גִבּוֹר יִקָּח
וּמַלְקוֹת עָרִיץ יִמְלֹט וְאֶת-יְרִיבֶךָ אֲנִכִּי
אֲרִיב וְאֶת-בְּנֵיךָ אֲנִכִּי אוֹשִׁיעַ:

וְהֵאכְלֵתִי אֶת-מוֹנֵיךָ אֶת-בָּשָׂרָם וְכַעֲסִים
דָּמָם יִשְׁכָּרוּן וַיִּדְעוּ כָּל-בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוֹה
מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב: (ס)

כֵּהוּ אָמַר יְהוֹה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת
אֲמַכֶּם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ אוֹ מִי מְנוּשֵׁי אֲשֶׁר-
מָכַרְתִּי אֶתְכֶם לֹו הֵן בַּעֲוֹנוֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם
וּבַפִּשְׁעֵיכֶם שְׁלַחָה אֲמַכֶּם:

מִדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה
הִקְצֹוֹר קִצְרָה יָדִי מִפְּדוּת וְאִם-אֵין-כִּי
כֹחַ לְהַצִּיל הֵן בְּגַעַרְתִּי אֲחֲרִיב יָם אֲשִׁים
נְהָרוֹת מִדְּבַר תִּבְכְּשׁ דְּגָתָם מֵאֵין מַיִם
וְתָמַת בַּצָּמָא:

אֶלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים
פְּסוּתָם: (פ)

אֲדַנִּי יְהוֹה נָתַן לִי לְשׁוֹן לְמוֹדִים לְדַעַת
לְעוֹת אֶת-יָעַף דְּבַר יַעִיר בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר
יַעִיר לִי אֲזֵן לִשְׁמֹעַ פִּלְמוּדִים:

אֲדַנִּי יְהוֹה פָּתַח-לִי אָזֶן וְאֲנִכִּי לֹא מָרִיתִי
אֲחֹר לֹא נִסּוּגְתִּי:

22 Thus saith the Lord GOD: Behold, I will lift up My hand to the nations, And set up Mine ensign to the peoples, And they shall bring thy sons in their bosom, And thy daughters shall be carried upon their shoulders.

23 And kings shall be thy foster-fathers, And their queens thy nursing mothers; They shall bow down to thee with their face to the earth, And lick the dust of thy feet; And thou shalt know that I am the LORD, For they shall not be ashamed that wait for Me.

24 Shall the prey be taken from the mighty, Or the captives of the victorious be delivered?

25 But thus saith the LORD: Even the captives of the mighty shall be taken away, And the prey of the terrible shall be delivered; And I will contend with him that contendeth with thee, And I will save thy children.

26 And I will feed them that oppress thee with their own flesh; And they shall be drunken with their own blood, as with sweet wine; And all flesh shall know that I the LORD am thy Saviour, And thy Redeemer, the Mighty One of Jacob.

L:1 Thus saith the LORD: Where is the bill of your mother's divorcement, Wherewith I have put her away? Or which of My creditors is it To whom I have sold you? Behold, for your iniquities were ye sold, And for your transgressions was your mother put away.

2 Wherefore, when I came, was there no man? When I called, was there none to answer? Is My hand shortened at all, that it cannot redeem? Or have I no power to deliver? Behold, at My rebuke I dry up the sea, I make the rivers a wilderness; Their fish become foul, because there is no water, And die for thirst.

3 I clothe the heavens with blackness, And I make sackcloth their covering.

4 The Lord GOD hath given me The tongue of them that are taught, That I should know how to sustain with words him that is weary; He wakeneth morning by morning, He wakeneth mine ear To hear as they that are taught.

5 The Lord GOD hath opened mine ear, And I was not rebellious, Neither turned away backward.

גוֹי נָתַתִּי לְמַכִּים וּלְחַנִּי לְמַרְטִים פָּנֵי לֹא
הִסְתַּרְתִּי מִכָּל־מוֹת וְרָק:

6 I gave my back to the smiters, And my checks to them
that plucked off the hair; I hid not my face from
shame and spitting.

וְאֲדֹנִי יְהוָה יַעֲזֹר־לִי עַל־כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי
עַל־כֵּן שָׁמַתִּי פָנֵי כַח־לְמִישׁ וְאִדַּע כִּי־לֹא
אֲבוֹשׁ:

7 For the Lord GOD will help me; Therefore have I not
been confounded; Therefore have I set my face like a
flint, And I know that I shall not be ashamed.

קָרוֹב מִצַּדִּיקִי מִי־יָרִיב אֹתִי נִעֲמָדָה יַחַד
מִי־בָעַל מִשְׁפָּטִי יִגֹּשׁ אֵלָי:

8 He is near that justifieth me; Who will contend with
me? let us stand up together; Who is mine adversary?
let him come near to me.

הֵן אֲדֹנִי יְהוָה יַעֲזֹר־לִי מִי־הוּא יִרְשִׁיעֵנִי
הֵן כָּל־כַּפְּגַד יִבְלֹוּ עָשׂ יֵאָכְלֻם: (ס)

9 Behold, the Lord GOD will help me; Who is he that
shall condemn me? Behold, they all shall wax old as a
garment, The moth shall eat them up.

מִי בָכֶם יִרְאֵה יְהוָה שְׁמַע בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר
הִלְךְ חֹשְׁכִים וְאֵין נֹגֵה לֹו יִבְטַח בְּשֵׁם
יְהוָה וְיִשָּׁעַן בְּאֱלֹהָיו: (ס)

10 Who is among you that feareth the LORD, That
obeyeth the voice of His servant? Though he walketh
in darkness, And hath no light, Let him trust in the
name of the LORD, And stay upon his God.

הֵן כָּל־כֶּם קִדְחִי אֵשׁ מֵאֲזֵרֵי זִיקוֹת
לָכוּ בְּאוּר אֲשֶׁכֶם וּבְזִיקוֹת בַּעֲרֹתֵם
מִיָּדִי הִיתָה־נָּאת לָכֶם לְמַעַצְבָּה
תִּשְׁכְּבוּן: (ס)

11 Behold, all ye that kindle a fire, That gird yourselves
with firebrands, Begone in the flame of your fire, And
among the brands that ye have kindled. This shall ye
have of My hand; Ye shall lie down in sorrow.

שְׁמַעוּ אֵלָי רְדָפִי צֶדֶק מִבְּקִשֵּׁי יְהוָה
הַבִּיטוּ אֶל־צוּר חֲצִבְתֶּם וְאֶל־מַקְבַּת בּוֹר
נִקְרְתֶּם:

LI:1 Hearken to Me, ye that follow after righteousness, Ye
that seek the LORD; Look unto the rock whence ye
were hewn, And to the hole of the pit whence ye were
dugged.

הַבִּיטוּ אֶל־אַבְרָהָם אָבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה
תַּחוּלְלֶכֶם כִּי־אַחַד קָרָאתִיו וְאַבְרָהָמוֹ
וְאַרְבֵּהוּ:

2 Look unto Abraham your father, And unto Sarah that
bore you; For when he was but one I called him, And I
blessed him, and made him many.

כִּי־נָחַם יְהוָה צִיּוֹן נָחַם כָּל־חֲרֻבֶיהָ
וַיִּשְׂם מִדְּבָרָהּ כְּעֵדֶן וְעַרְבָתָהּ כִּגְן־יְהוָה
שִׂשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמָּצֵא בָּהּ תוֹדָה וְקוֹל
זִמְרָה: (ס)

3 For the LORD hath comforted Zion; He hath
comforted all her waste places, And hath made her
wilderness like Eden, And her desert like the garden of
the LORD; Joy and gladness shall be found therein,
Thanksgiving, and the voice of melody.

הפטרות ראה

The Haftara is Isaiah 54:11 – 55:5. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 184. Most read the Haftara for Rosh Hodesh when that occurs (and combine this Haftara with Ki Tetze), but the special Haftara for Erev Rosh Hodesh is not read when this week is Erev Rosh Hodesh.

עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא נִחַמָּה הִנֵּה אֲנֹכִי מִרְבִּיץ
בַּפּוֹךְ אֲבִנָיִךְ וְיִסְדֵּיתִךְ בַּסַּפִּירִים:

LIV:11

O thou afflicted, tossed with tempest, and not comforted, behold, I will set thy stones in fair colours, And lay thy foundations with sapphires.

וְשִׁמְתִי כְדָכֶד שְׁמֹשֹׁתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאַבְנֵי
אֶקְדָּח וְכָל-גְּבוּלֶךָ לְאַבְנֵי-חֹפֶץ:

12

And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones.

וְכָל-בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

13

And all thy children shall be taught of the LORD; and great shall be the peace of thy children.

בַּצְדִּיקָה תִּפְוֹנָנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק פִּי-לֹא
תִירָאִי וּמִמְחָתָה כִּי לֹא-תִקְרַב אֵלַיךְ:

14

In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee.

הֵן גֹּזֵר יִגְוֹר אָפֶס מֵאוֹתֵי מִי-גָר אֶתָּה עָלֶיךָ
יָפוּל:

15

Behold, they may gather together, but not by Me; Whosoever shall gather together against thee shall fall because of thee.

(כ' הן) [ק' הנה] אֲנֹכִי בְרָאתִי חֶרֶשׁ נֶפֶחַ
בָּאֵשׁ פָּחָם וּמוֹצִיא כָּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי
בְרָאתִי מִשְׁחִית לְחַבֵּל:

16

Behold, I have created the smith That bloweth the fire of coals, And bringeth forth a weapon for his work; And I have created the waster to destroy.

כָּל-כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל-
לְשׁוֹן תִּקּוּם-אֶתָּה לְמִשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת
נִחַלַת עַבְדִּי יְהוָה וְצִדְקָתְךָ מֵאֵתִי נָא-
יְהוָה: (ס)

17

No weapon that is formed against thee shall prosper; And every tongue that shall rise against thee in judgment thou shalt condemn. This is the heritage of the servants of the LORD, And their due reward from Me, saith the LORD.

הוּי כָל-צִמָּא לָכוּ לָמִים וְאִשֶּׁר אֵין-לוֹ
כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאָצְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא-
כֶּסֶף וּבְלוֹא מַחִיר גֵּין וְחָלָב:

LV:1

Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price.

לָמָּה תִּשְׁקְלוּ-כֶּסֶף בְּלוֹא-לֶחֶם וַיִּגִּיעְכֶּם
בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׂמֵעוּ שְׂמֵעוּ אֵלַי וְאֶכְלוּ-
טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשׁן נַפְשְׁכֶם:

2

Wherefore do ye spend money for that which is not bread? And your gain for that which satisfieth not? Hearken diligently unto Me, and eat ye that which is good, And let your soul delight itself in fatness.

הִטּוּ אָזְנוֹכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׂמֵעוּ וְתִחִי נַפְשְׁכֶם
וְאֶכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֶסֶדִי דָוִד
הַנֶּאֱמָנִים:

3

Incline your ear, and come unto Me; Hear, and your soul shall live; And I will make an everlasting covenant with you, Even the sure mercies of David.

הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּתִיו נָגִיד וּמִצְוָה
לְאֻמִּים:

4

Behold, I have given him for a witness to the peoples, A prince and commander to the peoples.

הֵן גּוֹי לֹא-תִדְעַתְּ תִקְרָא וְגוֹי לֹא-יִדְעוּךָ
אֵלֶיךָ יָרוּצוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקָדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי פָאֲרָךְ: (ס)

5

Behold, thou shalt call a nation that thou knowest not, And a nation that knew not thee shall run unto thee; Because of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, for He hath glorified thee.

הפטרת שופטים

The Haftara is Isaiah 51:12 – 52:12.

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִי־אֶת וַתִּירְאֵי
מֵאֲנָשׁ יָמוּת וּמִבֶּן־אָדָם הֶצְרִיר יָנִתָּן:

LI:12

I, even I, am He that comforteth you: Who art thou, that thou art afraid of man that shall die, And of the son of man that shall be made as grass;

וַתִּשְׁכַּח יְהוָה עֹשֶׂה נֹטָה שָׁמַיִם וְיִסַּד
אֶרֶץ וַתִּפְחֹד תָּמִיד כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת
הַמְּצִיק כַּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית וְאֵיהָ חֲמַת
הַמְּצִיק:

13

And hast forgotten the LORD thy Maker, That stretched forth the heavens, And laid the foundations of the earth; And fearest continually all the day Because of the fury of the oppressor, As he maketh ready to destroy? And where is the fury of the oppressor?

מִהָרָצָה לְהִפָּתֵחַ וְלֹא־יָמוּת לִשְׁחַת וְלֹא
יִחָסֵר לַחֲמוֹ:

14

He that is bent down shall speedily be loosed; And he shall not go down dying into the pit, Neither shall his bread fail.

וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רֹגֵעַ הַיּוֹם וַיִּהְיוּ גִלְיוֹ
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ:

15

For I am the LORD thy God, Who stirreth up the sea, that the waves thereof roar; The LORD of hosts is His name.

וְאֲשֶׁם דְּבָרִי בִּפִּיךָ וּבִצֶּל יָדִי כִסִּיתִיךָ
לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִי־סֹד אֶרֶץ וְלֹא־אֶמַר לְצִיּוֹן
עַמִּי־אֶתָּה: (ס)

16

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

הַתַּעֲוֹרָרִי הַתַּעֲוֹרָרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
שָׁתִית מִיָּד יְהוָה אֶת־כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת־
קִבְעַת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה שָׁתִית מְצִית:

17

Awake, awake, Stand up, O Jerusalem, That hast drunk at the hand of the LORD The cup of His fury; Thou hast drunken the beaker, even the cup of staggering, And drained it.

אֵין־מְנַתֵּל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָּה וְאֵין
מַחְזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָהּ:

18

There is none to guide her Among all the sons whom she hath brought forth; Neither is there any that taketh her by the hand Of all the sons that she hath brought up.

שְׁתֵּים הֵנָּה קִרְאֲתֶיךָ מִי יָנוּד לָךְ הַשָּׁד
וְהַשֶּׁבֶר וְהָרָעָב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֶיךָ:

19

These two things are befallen thee; Who shall bemoan thee? Desolation and destruction, And the famine and the sword; How shall I comfort thee?

בְּנֶיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת
כְּתוּא מִכְמָר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גְּעֵרַת
אֱלֹהֶיךָ:

20

Thy sons have fainted, they lie at the head of all the streets, As an antelope in a net; They are full of the fury of the LORD, The rebuke of thy God.

לִכֵּן שְׁמַע־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכָרַת וְלֹא
מִיּוֹן: (פ)

21

Therefore hear now this, thou afflicted, And drunken, but not with wine;

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָיִךְ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ יִרְיֵב עִמּוֹ
הֵנָּה לִקְחָתִי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתַּרְעֵלָה
אֶת־קִבְעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תִסְיֵפִי
לְשִׁתוּתָהּ עוֹד:

22

Thus saith thy Lord the LORD, And thy God that pleadeth the cause of His people: Behold, I have taken out of thy hand The cup of staggering; The beaker, even the cup of My fury, Thou shalt no more drink it again;

וּשְׁמַתִּיהָ בְּיַד-מוֹלִיךְ אֲשֶׁר-אָמְרוּ לְנַפְשָׁךְ
שְׁחִי וְנִעְבְּרָה וְנַשִּׁימִי כְּאָרֶץ גִּדּוֹל וְכַחוּץ
לְעֹבְרִים: (פ)

23 And I will put it into the hand of them that afflict thee; That have said to thy soul: 'Bow down, that we may go over'; And thou hast laid thy back as the ground, And as the street, to them that go over.

עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׂי עֹד צִיּוֹן לְבָשִׂי בְּגָדֵי
תַּפְאֲרֶתָךְ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא
יִסִּיף יְבֹא-בָךְ עוֹד עָרֵל וְטָמֵא:

LII:1 Awake, awake, Put on thy strength, O Zion; Put on thy beautiful garments, O Jerusalem, the holy city; For henceforth there shall no more come into thee The uncircumcised and the unclean.

הַתְּנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם (כ)
הַתַּפְתְּחִי [ק] הַתַּפְתְּחִי מוֹסְרֵי צִנּוֹרְךָ
שְׁבִיָּה בַת-צִיּוֹן: (ס)

2 Shake thyself from the dust; Arise, and sit down, O Jerusalem; Loose thyself from the bands of thy neck, O captive daughter of Zion.

כִּי-כֹה אָמַר יְהוָה חֲנֹם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא
בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ: (ס)

3 For thus saith the LORD: Ye were sold for nought; And ye shall be redeemed without money.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה מִצְרַיִם יִרְדּוּ-עַמִּי
בְּרָאשְׁנָה לְגִוֵּר שָׁם וְאֲשׁוּר בְּאַפָּס עֲשָׂקוּ:

4 For thus saith the Lord GOD: My people went down aforetime into Egypt to sojourn there; And the Assyrian oppressed them without cause.

וְעַתָּה מַה-לִּי-פֹה נְאֻם-יְהוָה כִּי-לָקַח עַמִּי
חֲנֹם מִשְׁלֹו יְהִלִּילוּ נְאֻם-יְהוָה וְתִמִּיד
כָּל-הַיּוֹם שְׁמִי מִנְאָץ:

5 Now therefore, what do I here, saith the LORD, Seeing that My people is taken away for nought? They that rule over them do howl, saith the LORD, And My name continually all the day is blasphemed.

לִכֵּן יֵדַע עַמִּי שְׁמִי לִכֵּן בֵּינוֹם הַהוּא כִּי-
אֲנִי-הוּא הַמְדַּבֵּר הַגָּנִי: (ס)

6 Therefore My people shall know My name; Therefore they shall know in that day That I, even He that spoke, behold, here I am.

מַה-נָּאוּ עַל-הַהָרִים רַגְלֵי מְשִׁיַע
שְׁלוֹם מְבַשֵּׁר טוֹב מְשִׁיַע יְשׁוּעָה אָמַר
לְצִיּוֹן מִלֶּךְ אֱלֹהֶיךָ:

7 How beautiful upon the mountains Are the feet of the messenger of good tidings, That announceth peace, the harbinger of good tidings, That announceth salvation; That saith unto Zion: 'Thy God reigneth!'

קוֹל צִפְיֶיךָ נִשְׁאֹו קוֹל יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ כִּי עֵין
בְּעֵין יִרְאוּ בָשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן:

8 Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The LORD returning to Zion.

בִּצְחֹו רִנְנוּ יַחְדּוֹ חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי-נָחַם
יְהוָה עַמּוֹ גָּאֹל יְרוּשָׁלַם:

9 Break forth into joy, sing together, Ye waste places of Jerusalem; For the LORD hath comforted His people, He hath redeemed Jerusalem.

חֲשֹׁף יְהוָה אֶת-זְרוֹעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל-
הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָל-אַפְסֵי-אָרֶץ אֶת יְשׁוּעַת
אֱלֹהֵינוּ: (ס)

10 The LORD hath made bare His holy arm In the eyes of all the nations; And all the ends of the earth shall see The salvation of our God.

סוּרוּ סוּרוּ צֵאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל-תִּגְעוּ צֵאוּ
מִתּוֹכָהּ הַבְּרוּ נִשְׂאֵי כָלִי יְהוָה:

11 Depart ye, depart ye, go ye out from thence, Touch no unclean thing; Go ye out of the midst of her; be ye clean, Ye that bear the vessels of the LORD.

כִּי לֹא בְחַפְזוֹן תֵּצְאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכוּן
כִּי־הוֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאַסְפְּכֶם אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל: (ס)

12 For ye shall not go out in haste, Neither shall ye go by flight; For the LORD will go before you, And the God of Israel will be your rearward.

הפטרות כי תצא

The Haftara is Isaiah 54:1 – 54:10. If the Haftara from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftara. It is on page 167.

רְנֵי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פִּצְחֵי רִנָּה וְצַהֲלֵי
לֹא־חָלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי
בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה:

LIV:1 Sing, O barren, thou that didst not bear, Break forth into singing, and cry aloud, thou that didst not travail; For more are the children of the desolate Than the children of the married wife, saith the LORD.

הִרְחִיבִיו מְקוֹם אֹהֶלְךָ וִירֵיעוֹת
מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ וְשׁוּ אֶל־תַּחֲשָׁכִי הָאֲרִיכִי
מִתְרַיֵךְ וּיְתַדְתֶּיךָ חֲזָקִי:

2 Enlarge the place of thy tent, And let them stretch forth the curtains of thy habitations, spare not; Lengthen thy cords, and strengthen thy stakes.

כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְיָרֵעַ גּוֹיִם יְיָשׁ
וְעָרִים נִשְׁמֹת יוֹשִׁיבוּ:

3 For thou shalt spread abroad on the right hand and on the left; And thy seed shall possess the nations, And make the desolate cities to be inhabited.

אֵל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבוֹשִׁי וְאֵל־תִּכְלָמִי כִּי
לֹא תַחֲפִירִי כִּי בָשֶׁת עַל־וִמָּךְ תִּשְׁכַּחִי
וְחִרְפַּת אֶלְמְנוּתְךָ לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד:

4 Fear not, for thou shalt not be ashamed. Neither be thou confounded, for thou shalt not be put to shame; For thou shalt forget the shame of thy youth, And the reproach of thy widowhood shalt thou remember no more.

כִּי בַעֲלֶיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֹאֲלֶךָ
קִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא:

5 For thy Maker is thy husband, The LORD of hosts is His name; And the Holy One of Israel is thy Redeemer, The God of the whole earth shall He be called.

כִּי־כָאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאךָ
יְהוָה וְאִשָּׁת נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר
אֱלֹהֶיךָ:

6 For the LORD hath called thee As a wife forsaken and grieved in spirit; And a wife of youth, can she be rejected? Saith thy God.

בְּרֵגע קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים
אֶקְבֹּץךָ:

7 For a small moment have I forsaken thee; But with great compassion will I gather thee.

בְּשַׁעַף קָצָף הִסְתַּרְתִּי פָנִי רָגע מְמוֹךְ
וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמַתִּיךָ אָמַר גֹּאֲלֶךָ
יְהוָה: (ס)

8 In a little wrath I hid My face from thee for a moment; But with everlasting kindness will I have compassion on thee, Saith the LORD thy Redeemer.

כִּי־מִי נָחַ נְאֻת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְר
מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף
עָלֶיךָ וּמִגֶּעֶר־בָּךְ:

9 For this is as the waters of Noah unto Me; for as I have sworn that the waters of Noah should no more go over the earth, so have I sworn that I would not be wroth with thee, nor rebuke thee.

כִּי הַהָרִים יִמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמְוָטֶינָה
וְחֶסְדִּי מֵאֲתָנָךְ לֹא יִמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא
תִמּוּט אָמַר מֶרְחֶמֶךָ יְהוָה: (ס)

10 For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the LORD that hath compassion on thee.

הפטרת כי תבוא

The Haftara is Isaiah 60:1 – 60:22.

קוּמִי אֲרִי כִּי בָא אֹרֶךְ וּכְבוֹד יְהוָה
עָלֶיךָ זָרַח:

LX:1 Arise, shine, for thy light is come, And the glory of the LORD is risen upon thee.

כִּי־הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה־אֶרֶץ וְעֶרְפֹּל
לְאֻמִּים וְעָלֶיךָ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ
יִרְאֶה:

2 For, behold, darkness shall cover the earth, And gross darkness the peoples; But upon thee the LORD will arise, And His glory shall be seen upon thee.

וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ וְרָחֶק:

3 And nations shall walk at thy light, And kings at the brightness of thy rising.

שְׂאֵי־סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָל־מְקַבְּצֵי בָאוֹ־
לְךָ בְּנוֹת מֶרְחֹק יָבֹאוּ וּבָנוֹתֶיךָ עַל־צֶדֶד
תֵּאֱמָנָה:

4 Lift Up thine eyes round about, and see: They all are gathered together, and come to thee; Thy sons come from far, And thy daughters are borne on the side.

אֲזִי תִרְאִי וְנִתְרַתְּ וּפָתַד וּרְחֹב לִבְבְּךָ כִּי־
יִהְיֶה עָלֶיךָ הַמָּוֶן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ:

5 Then thou shalt see and be radiant, And thy heart shall throb and be enlarged; Because the abundance of the sea shall be turned unto thee, The wealth of the nations shall come unto thee.

שְׂפֹעַת גַּמְלִים תִּכְסֹּף בְּכָרִי מִדִּין וְעִפְיָה
כָּל־מְשַׁבָּא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבוֹנָה וְיִשְׂאוּ
וּתְהַלֵּלְתָּ יְהוָה יְבַשְּׂרוּ:

6 The caravan of camels shall cover thee, And of the young camels of Midian and Ephah, All coming from Sheba; They shall bring gold and incense, And shall proclaim the praises of the LORD.

כָּל־צֹאן קֶדָר יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילֵי נִבְיוֹת
יִשְׁרְתוּנֶךָ יַעֲלוּ עַל־רָצוֹן מִזִּבְחִי וּבֵית
תִּפְאֶרְתִּי אֶפְאֵר:

7 All the flocks of Kedar shall be gathered together unto thee, The rams of Nebaioth shall minister unto thee; They shall come up with acceptance on Mine altar, And I will glorify My glorious house.

מִי־אֵלֶּה כְּעָב תַּעֲוִפֶינָה וְכִיוֹנִים אֶל־
אֲרֻבֵּיהֶם:

8 Who are these that fly as a cloud, And as the doves to their cotes?

כִּי־לִי אֵיִים יִקְוּ וְאֶנְיֹת תַּרְשִׁישׁ בְּרֵאשִׁיטָה
לְהָבִיא בְּנוֹת מֶרְחֹק כְּסָפָם וְזָהָבָם אִתָּם
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי
פָאֲרָךְ:

9 Surely the isles shall wait for Me, And the ships of Tarshish first, To bring thy sons from far, Their silver and their gold with them, For the name of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, because He hath glorified thee.

וּבְנוֹ בְנֵי־נֹכַר חֲמִתֶיךָ וּמְלִכֵיהֶם יִשְׁרְתוּנֶךָ
כִּי בְקֶצֶפִי הִכִּיתִיךָ וּבְרַצוֹנִי רַחֲמִתִּיךָ:

10 And aliens shall build up thy walls, And their kings shall minister unto thee; For in My wrath I smote thee, But in My favour have I had compassion on thee.

וּפְתָחוּ שַׁעְרֶיךָ תָמִיד יוֹמָם וּלְיָלָה לֹא
יִסְגְּרוּ לְהָבִיא אֵלֶיךָ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם
נְהוּגִים:

11 Thy gates also shall be open continually, Day and night, they shall not be shut; That men may bring unto thee the wealth of the nations, And their kings in procession.

כִּי־הַגּוֹי וְהַמְּמַלְכָּה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ
יֵאָבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֵב יִחָרְבוּ:

12 For that nation and kingdom that will not serve thee shall perish; Yea, those nations shall be utterly wasted.

כְּבוֹד הַלְבָנוֹן אֵלֶיךָ יָבֹא בְרוֹשׁ תְּדַהֵר
וּתְאֲשׁוּר יִחָדְדוּ לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם
רַגְלִי אֲכַבֵּד:

13 The glory of Lebanon shall come unto thee, The cypress, the plane-tree and the larch together; To beautify the place of My sanctuary, And I will make the place of My feet glorious.

וְהַלְכוּ אֵלֶיךָ שָׁחוֹת בְּנֵי מַעֲנִיָּה וְהַשְׁתַּחֲוּוּ
עַל־כַּפְּפוֹת רַגְלֶיךָ כָּל־מִנְאֲצִיָּה וְקִרְאוּ לְךָ
עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

14 And the sons of them that afflicted thee Shall come bending unto thee, And all they that despised thee shall bow down At the soles of thy feet; And they shall call thee The city of the LORD, The Zion of the Holy One of Israel.

תַּחַת הָיִיתָךְ עֲזוּבָה וְשִׁנוּאָה וְאֵין עוֹבֵר
וְשִׁמְתִּיךָ לְגִזְיוֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דָּוָר וְדָוָר:

15 Whereas thou hast been forsaken and hated, So that no man passed through thee, I will make thee an eternal excellency, A joy of many generations.

וְיִנְקָה חֶלֶב גּוֹיִם וְשֹׁד מַלְכִּים תִּינָקֵי
וְיִדְעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶיךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר
יַעֲקֹב:

16 Thou shalt also suck the milk of the nations, And shalt suck the breast of kings; And thou shalt know that I the LORD am thy Saviour, And I, the Mighty One of Jacob, thy Redeemer.

תַּחַת הִנָּחֶשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבְּרֹזֶל
אָבִיא כֶּסֶף וְתַחַת הָעִצִּים נָחֶשֶׁת וְתַחַת
הָאֲבָנִים בְּרֹזֶל וְשִׁמְתִּי פְקֻדָתְךָ שָׁלוֹם
וְנִגְשִׁיךָ צְדָקָה:

17 For brass I will bring gold, And for iron I will bring silver, And for wood brass, And for stones iron; I will also make thy officers peace, And righteousness thy magistrates.

לֹא־יִשְׁמַע עוֹד חֲמָס בְּאַרְצֶיךָ שָׁד וְשֹׁבֵר
בְּגִבּוֹלֶיךָ וְקִרְאָת יְשׁוּעָה חוֹמָתֶיךָ וּשַׁעְרֶיךָ
תִּהְיֶה:

18 Violence shall no more be heard in thy land, Desolation nor destruction within thy borders; But thou shalt call thy walls Salvation, And thy gates Praise.

לֹא־יִהְיֶה־לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם
וְלַלַּיְלָה תִּהְיֶה לֹא־יָאִיר לְךָ וְהַיָּה־לְךָ יְהוָה
לְאוֹר עוֹלָם וְאֵלֶיךָ לְתַפְאֲרָתְךָ:

19 The sun shall be no more thy light by day, Neither for brightness shall the moon give light unto thee; But the LORD shall be unto thee an everlasting light, And thy God thy glory.

לֹא־יָבֹא עוֹד שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ לֹא יִאֲסֹף כִּי
יְהוָה יִהְיֶה־לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוֹ יָמֶי
אָבְלֶיךָ:

20 Thy sun shall no more go down, Neither shall thy moon withdraw itself; For the LORD shall be thine everlasting light, And the days of thy mourning shall be ended.

וְעַמְּךָ כָּל־מִצְדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ
נֶצֶד (כ' מַטְעוֹ) [ק' מַטְעִי] מַעֲשֵׂה יָדַי
לְהַתְּפָאֵר:

21 Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory.

הַקָּטָן יִהְיֶה לְאַלְף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם אֲנִי
יְהוָה בְּעֵתָהּ אֲחִישָׁנָה: (ס)

22

The smallest shall become a thousand, And the least a mighty nation; I the LORD will hasten it in its time.

הפטרת נצבים

The Haftara is Isaiah 61:10 – 63:9. This Haftara is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

שׁוֹשׁ אָשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגְלַנְּךָ נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִי
הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי־יֵשַׁע מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי
כִּתְּנִי יָכְתֵּן פָּאֵר וְכִפְלֵה תַעֲדָה כְּלִיהָ:

LXI:10

I will greatly rejoice in the LORD, My soul shall be joyful in my God; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels.

כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמּוּחַהּ וּכְגִנָּה זְרוּעֶיהָ
תִּצְמִיחַ כִּן אֲדֹנָי יְהוָה יִצְמִיחַ צְדָקָהּ
וְתִהְיֶה נִגַּד כָּל־הַגּוֹיִם:

11

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the Lord GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations.

לִמְעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשָׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם
לֹא אֶשְׁקוּט עַד־יֵצֵא כְּנֹגַהּ צְדָקָהּ וּישׁוּעָתָהּ
כָּל־פֶּיֶד יִבְעֹר:

LXII:1

For Zion's sake will I not hold My peace, And for Jerusalem's sake I will not rest, Until her triumph go forth as brightness, And her salvation as a torch that burneth.

וְרָאוּ גוֹיִם צְדָקָתְךָ וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדְךָ
וְקָרָא לְךָ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ:

2

And the nations shall see thy triumph, And all kings thy glory; And thou shalt be called by a new name, Which the mouth of the LORD shall mark out.

וְהָיִיתָ עֹטֶרֶת תְּפָאֶרֶת בְּיַד־יְהוָה (כ)
וּצִנּוּרָה [ק' וְצִנּוּרָה] מְלִיכָה בְּכַף־אֱלֹהִים:

3

Thou shalt also be a crown of beauty in the hand of the LORD, And a royal diadem in the open hand of thy God.

לֹא־יֵאמָר לְךָ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאֶרֶצְךָ לֹא־
יֵאמָר עוֹד שְׁמֵמָה כִּי לְךָ יִקְרָא חֲפָצִי־
כָּה וּלְאֶרֶצְךָ בְּעוֹלָה כִּי־חֲפֶץ יִהְיֶה בְּךָ
וְאֶרֶצְךָ תִּבְעַל:

4

Thou shalt no more be termed Forsaken, Neither shall thy land any more be termed Desolate; But thou shalt be called, My delight is in her, And thy land, Espoused; For the LORD delighteth in thee, And thy land shall be espoused.

כִּי־יִבְעַל בַּחֹר וּבְתוּלָה יִבְעָלוּךָ בָּנֶיךָ
וּמִשׁוֹשׁ חָתָן עַל־כָּלָה יֵשִׁישׁ עָלֶיךָ
אֱלֹהֶיךָ:

5

For as a young man espouseth a virgin, So shall thy sons espouse thee; And as the bridegroom rejoiceth over the bride, So shall thy God rejoice over thee.

עַל־חֻמְתֶּיךָ יְרוּשָׁלַם הַפְקַדְתִּי שְׁמָרִים
כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יִחָשׂוּ
הַמְּזַכְרִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי דָמִי לָכֶם:

6

I have set watchmen Upon thy walls, O Jerusalem, They shall never hold their peace Day nor night: 'Ye that are the LORD's remembrancers, Take ye no rest,

וְאַל־תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ עַד־יִכּוֹנֵן וְעַד־יֵשִׁים
אֶת־יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאֶרֶץ:

7

And give Him no rest, Till He establish, And till He make Jerusalem A praise in the earth.'

נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמִינוּ וּבִזְרוּעַ עֲזוֹ אִם־אֶתֶּן
אֶת־דִּגְלֶךָ עוֹד מֵאֲכָל לְאֹיְבֶיךָ וְאִם־יִשְׁתּוּ
בְנֵי־נֹכַר תִּירוּשֶׁךָ אֲשֶׁר יִגְעֶתָ בּוֹ:

כִּי מֵאֲסָפוֹ יֹאכְלֶהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה
וּמִקְבָּצָיו יִשְׁתּוּהוּ בְּחִצְרוֹת קִדְשֵׁי: (ס)

עֲבְרוּ עֲבְרוּ בִשְׁעָרִים פָּנוּ דֶרֶךְ הָעָם סְלוּ
סְלוּ הַמִּסְלָה סְקְלוּ מֵאֶבֶן הָרִימוּ גֶס עַל־
הָעַמִּים:

הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל־קִצֵּה הָאָרֶץ אָמְרוּ
לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יֵשֶׁעַךְ בָּא הִנֵּה שָׂכְרוּ אֹתוֹ
וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנֵיו:

וְקִרְאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵּי יְהוָה וְלֵךְ
יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזָבָה: (ס)

מִי־זֶה בָּא מֵאֶדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה
זֶה הַדּוֹר בְּלָבוּשׁוֹ צִעָה בָּרָב כַּחוֹ אֲנִי
מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

מִדּוֹעַ אָדָם לְלָבוּשֶׁךָ וּבִגְדֶיךָ כְּדֶרֶךְ בָּגָת:

פּוֹרְקוּ דְרָכָתִי לְבָדִי וּמַעֲמִים אֵין־אִישׁ
אֹתִי וְאֶדְרָכֶם בְּאַפִּי וְאֶרְמָסֶם בְּחַמְתִּי וְזוֹ
נִצָּחֶם עַל־בְּגָדִי וְכָל־מְלָבוּשִׁי אֶגָּאֲלָתִי:

כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלֵּי בָּאָה:

וְאֶבִּיט וְאֵין עֹזֵר וְאֶשְׁתוּמָם וְאֵין סוֹמֵךְ
וְתוֹשַׁע לִי זֶרְעִי וְחַמְתִּי הִיא סִמְכָתִּי:

וְאֶבּוֹס עַמִּים בְּאַפִּי וְאֶשְׁכָּרֶם בְּחַמְתִּי
וְאֶזְרִיד לְאָרֶץ נִצָּחֶם: (ס)

חֲסִדֵּי יְהוָה וְאֶזְכֹּר תַּחֲלֹת יְהוָה כְּעֹל כָּל
אֲשֶׁר־גִּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר־גִּמְלָם כְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסִדָּיו:

The LORD hath sworn by His right hand, And by the
arm of His strength: Surely I will no more give thy
corn To be food for thine enemies; And strangers shall
not drink thy wine, For which thou hast laboured;

But they that have garnered it shall eat it, And praise
the LORD, And they that have gathered it shall drink it
In the courts of My sanctuary.

Go through, go through the gates, Clear ye the way of
the people; Cast up, cast up the highway, Gather out
the stones; Lift up an ensign over the peoples.

Behold, the LORD hath proclaimed Unto the end of
the earth: Say ye to the daughter of Zion: 'Behold, thy
salvation cometh; Behold, His reward is with Him,
And His recompense before Him.'

And they shall call them 'The holy people, The
redeemed of the LORD; And thou shalt be called
Sought out, A city not forsaken.'

LXIII:1 'Who is this that cometh from Edom, with crimsoned
garments from Bozrah? This that is glorious in his
apparel, stately in the greatness of his strength?'— 'I
that speak in victory, mighty to save.'

2 'Wherefore is Thine apparel red, and Thy garments like
his that treadeth in the winevat?'—

3 'I have trodden the winepress alone, and of the
peoples there was no man with Me; yea, I trod them in
Mine anger, and trampled them in My fury; and their
lifeblood is dashed against My garments, and I have
stained all My raiment.

4 For the day of vengeance that was in My heart, and My
year of redemption are come.

5 And I looked, and there was none to help, and I
beheld in astonishment, and there was none to
uphold; therefore Mine own arm brought salvation
unto Me, And My fury, it upheld Me.

6 And I trod down the peoples in Mine anger, and made
them drunk with My fury, and I poured out their
lifeblood on the earth.'

7 I will make mention of the mercies of the LORD, and
the praises of the LORD, according to all that the
LORD hath bestowed on us; and the great goodness
toward the house of Israel, which He hath bestowed
on them according to His compassions, and according
to the multitude of His mercies.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים-עִמִּי הֲמָה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי
לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ:

8 For He said: 'Surely, they are My people, children that will not deal falsely'; so He was their Saviour.

בְּכָל-צָרָתָם (כ' לא) [ק' לו] צָר וּמַלְאָךְ
פָּנָיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא
גָּאֻלָּם וַיִּנָּטְלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל-יְמֵי עוֹלָם:

9 In all their affliction He was afflicted, and the angel of His presence saved them; in His love and in His pity He redeemed them; And He bore them, and carried them all the days of old.

הפסרת וילך

The Haftara is Isaiah 55:6 – 56:8. This Haftara is read on Shabbat Shuva. On the Shabbat before Rosh HaShana, read the Haftara for Nitzavim on page 174.

דַּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאתוֹ בְּהִיּוֹתוֹ
קְרוֹב:

LV:6 Seek ye the LORD while He may be found, Call ye upon Him while He is near;

יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אֲוֵן מַחֲשַׁבְתּוֹ
וַיָּשָׁב אֶל-יְהוָה וַיִּרְחַמֵּהוּ וְאֶל-אֱלֹהֵינוּ
כִּי-יִרְבֶּה לְסֻלּוֹת:

7 Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the LORD, and He will have compassion upon him, And to our God, for He will abundantly pardon

כִּי לֹא מַחֲשַׁבּוֹתַי מַחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם וְלֹא
דַּרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נֶאֱמַר יְהוָה:

8 For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways My ways, saith the LORD.

כִּי-גִבְהוֹ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גִּבְהוֹ דַּרְכֵי
מִדַּרְכֵיכֶם וּמַחֲשַׁבְתִּי מִמַּחֲשַׁבְתֵיכֶם:

9 For as the heavens are higher than the earth, So are My ways higher than your ways, And My thoughts than your thoughts.

כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן-הַשָּׁמַיִם
וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם-תִּרְוַח אֶת-הָאָרֶץ
וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם
לַאֲכָל:

10 For as the rain cometh down and the snow from heaven, And returneth not thither, Except it water the earth, And make it bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to the eater;

כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא-יָשׁוּב
אֵלַי רֵיקָם כִּי אִם-עֲשֵׂה אֶת-אֲשֶׁר חָפְצָתִי
וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו:

11 So shall My word be that goeth forth out of My mouth: It shall not return unto Me void, Except it accomplish that which I please, And make the thing whereto I sent it prosper.

כִּי-בְשִׂמְחָה תֵּצְאוּ וּבְשָׁלוֹם תּוּבְלוּן
הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ יִפְצְחוּ לְפָנֵיכֶם רִנָּה
וְכָל-עֵצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחָאוּ-כָף:

12 For ye shall go out with joy, And be led forth with peace; The mountains and the hills shall break forth before you into singing, And all the trees of the field shall clap their hands.

תַּחַת הַנֶּעְצוּץ יֵעָלֶה כִּרְזִישׁ (כ' תחת) [ק'
ותחת] תִּסְרַפֵּד יֵעָלֶה הַדָּס וְתִהְיֶה לַיהוָה
לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: (פ)

13 Instead of the thorn shall come up the cypress, And instead of the brier shall come up the myrtle; And it shall be to the LORD for a memorial, For an everlasting sign that shall not be cut off.

כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ
צְדָקָה כִּי־קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לָבוֹא וְצִדְקָתִי
לִהְיוֹת:

LVI:1 Thus saith the LORD: Keep ye justice, and do righteousness; For My salvation is near to come, And My favour to be revealed.

אֲשֶׁר יֵאָנוּשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבֶן־אָדָם יַחֲזִיק
בָּהּ שְׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלָּלוֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מִמַּעֲשׂוֹת
כָּל־רָע: (ס)

2 Happy is the man that doeth this, And the son of man that holdeth fast by it: That keepeth the sabbath from profaning it, And keepeth his hand from doing any evil.

וְאַל־יֵאמַר בֶּן־הַנֶּכֶד הַנִּלְוָה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר הִבָּדֵל יַבְדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ
וְאַל־יֵאמַר הַסֵּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: (פ)

3 Neither let the alien, That hath joined himself to the LORD, speak, saying: 'The LORD will surely separate me from His people'; Neither let the eunuch say: 'Behold, I am a dry tree.'

כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה לְסֵרִיסִים אֲשֶׁר
יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבָּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בְּאֲשֶׁר חָפְצָתִי
וּמְחֻזְּקִים בְּבְרִיתִי:

4 For thus saith the LORD Concerning the eunuchs that keep My sabbaths, And choose the things that please Me, And hold fast by My covenant:

וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְנֶשֶׁם טוֹב
מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֶׁם עוֹלָם אֶתֶּן־לָוֹ אֲשֶׁר לֹא
יִכָּרֵת: (ס)

5 Even unto them will I give in My house And within My walls a monument and a memorial Better than sons and daughters; I will give them an everlasting memorial, That shall not be cut off.

וּבְנֵי הַנֶּכֶד הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה לְשָׂרְתּוֹ
וְלֵאמֹר אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהִיוֹת לוֹ
לְעֲבָדִים כָּל־שְׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלָּלוֹ
וּמְחֻזְּקִים בְּבְרִיתִי:

6 Also the aliens, that join themselves to the LORD, to minister unto Him, And to love the name of the LORD, To be His servants, Every one that keepeth the sabbath from profaning it, And holdeth fast by My covenant:

וְהִבִּיאֹתִים אֶל־הַר קֹדֶשִׁי וְשִׂמְחָתִים
בְּבֵית תַּפְלָתִי עוֹלֹתֵיהֶם וּזְבָחֵיהֶם לְרָצוֹן
עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תַּפְלָה יִקְרָא
לְכָל־הָעַמִּים:

7 Even them will I bring to My holy mountain, And make them joyful in My house of prayer; Their burnt-offerings and their sacrifices Shall be acceptable upon Mine altar; For My house shall be called A house of prayer for all peoples.

נֹאם אֲדֹנָי יְהוָה מִקְבֶּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד
אֶקְבֹּץ עֲלָיו לְנִקְבְּצָיו:

8 Saith the Lord GOD who gathereth the dispersed of Israel: Yet I will gather others to him, beside those of him that are gathered.

הפטרות האזינו

The Haftara is II Samuel 22:1 – 22:51. This Haftara is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara on page 176.

וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת בַּיּוֹם הַצֵּיל יְהוָה אֶתוֹ מִכַּף
כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל:

XXII:1 And David spoke unto the LORD the words of this song in the day that the LORD delivered him out of the hand of all his enemies, and out of the hand of Saul;

וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמְצֻדָּתִי וּמִפְלְטִי-לִי:	2	and he said: The LORD is my rock, and my fortress, and my deliverer;
אֱלֹהֵי צוּרֵי אֲחֻסָּה-בּוֹ מִגֹּנִי וּקְרֹן יִשְׁעֵי מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסִי מִשְׁעֵי מַחְמָס תִּשְׁעֵנִי:	3	The God who is my rock, in Him I take refuge; My shield, and my horn of salvation, my high tower, and my refuge; My saviour, Thou savest me from violence.
מִהֲלֵל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאִבִּי אֲנֹשֶׁעַ:	4	Praised, I cry, is the LORD, and I am saved from mine enemies.
כִּי אֶפְפָּנִי מִשְׁבְּרֵי-מוֹת נַחְלִי בְּלִיעַל וּבַעֲתָנִי:	5	For the waves of Death compassed me. The floods of Belial assailed me.
חֲבָלֵי שְׂאוֹל סָבְנוּ קֶדְמָנִי מִקִּשְׁי מוֹת:	6	The cords of Sheol surrounded me; the snares of Death confronted me.
בְּצַר-לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל-אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מִהִיכְלוֹ קוֹלִי וְשׁוֹעֲתִי בְּאָזְנוֹ:	7	In my distress I called upon the LORD, yea, I called unto my God; and out of His temple He heard my voice, and my cry did enter into His ears.
(כִּי וּתְגַעַשׁ) [ק' וַיִּתְגַּעַשׁ] וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְגַּעַשׁוּ כִּי-תָרַח לוֹ:	8	Then the earth did shake and quake, the foundations of heaven did tremble; they were shaken, because He was wroth.
עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכַל גִּחְלִים בָּעָרוּ מִמֶּנּוּ:	9	Smoke arose up in His nostrils, and fire out of His mouth did devour; coals flamed forth from Him.
וַיִּט שָׁמַיִם וַיִּרַד וַעֲרָפֶל תַּחַת רַגְלָיו:	10	He bowed the heavens also, and came down; and thick darkness was under His feet.
וַיִּרְכַּב עַל-כְּרוּב וַיַּעֲף כַּנְּפֵי-רוּחַ:	11	And He rode upon a cherub, and did fly; Yea, He was seen upon the wings of the wind.
וַיַּשֵּׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סָבֹת חֶשֶׁת-מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים:	12	And He made darkness pavilions round about Him, gathering of waters, thick clouds of the skies.
מִנְגֵּה נִגְדּוֹ בָּעָרוּ גִחְלֵי-אֵשׁ:	13	At the brightness before Him coals of fire flamed forth.
יִרְעַם מִן-שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִיזוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ:	14	The LORD thundered from heaven, and the Most High gave forth His voice.
וַיִּשְׁלַח חֲצִיצִים וַיִּפְיֹצֵם בָּרָק (כִּי וַיַּחֲמֹם) [ק' וַיִּהָם]:	15	And He sent out arrows, and scattered them; lightning, and discomfited them.
וַיִּבְרָא אֶפְקֵי יָם וַיִּגְלוּ מוֹסְדוֹת תִּבְלָה בְּגַעַרַת יְהוָה מִנְּשֹׁמֶת רוּחַ אָפּוֹ:	16	And the channels of the sea appeared, the foundations of the world were laid bare by the rebuke of the LORD, at the blast of the breath of His nostrils.

יִשְׁלַח מִמָּרוֹם יָקָחֵנִי רַבִּים:	17	He sent from on high, He took me; He drew me out of many waters;
יִצִּילֵנִי מֵאֹיְבֵי עָז מִמְּנֵי:	18	He delivered me from mine enemy most strong, from them that hated me, for they were too mighty for me.
יִקְדְּמֵנִי בַּיּוֹם אִיְדִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי:	19	They confronted me in the day of my calamity; but the LORD was a stay unto me.
וַיֵּצֵא לְמִדְבָּר אֶתִּי יִחְלָצֵנִי כִּי־חִפְצָן בִּי:	20	He brought me forth also into a large place; He delivered me, because He delighted in me.
וַיִּמְלֵנִי יְהוָה כְּצַדִּיקָתִי כִּכְר יְדֵי יוֹשִׁיב לִי:	21	The LORD rewarded me according to my righteousness; According to the cleanness of my hands hath He recompensed me.
כִּי שָׁמַרְתִּי דִרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִיתִי מֵאֲלֹהֵי:	22	For I have kept the ways of the LORD, And have not wickedly departed from my God.
כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִדִי וְחֻקֹּתָיו לֹא־אָסוּר מִמֶּנּוּ:	23	For all His ordinances were before me; And as for His statutes, I did not depart from them.
וְאֵדֵיָה תָמִים לוֹ וְאֶשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנֵי:	24	And I was single-hearted toward Him, And I kept myself from mine iniquity.
וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי כְּצַדִּיקָתִי כִּכְרִי לְנֶגֶד עֵינָיו:	25	Therefore hath the LORD recompensed me according to my righteousness, According to my cleanness in His eyes.
עִם־חֲסִיד תִּתְחַסֵּד עִם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתְמָם:	26	With the merciful Thou dost show Thyself merciful, With the upright man Thou dost show Thyself upright,
עִם־נָכָר תִּתְבָּר וְעִם־עָקֹשׁ תִּתְפָּל:	27	With the pure Thou dost show Thyself pure; And with the crooked Thou dost show Thyself subtle.
וְאֶת־עַם עָנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיהָ עַל־ רָמִים תִּשְׁפִּיל:	28	And the afflicted people Thou dost save; But Thine eyes are upon the haughty, that Thou mayest humble them.
כִּי־אַתָּה נִירִי יְהוָה וַיְהִי חֹשֶׁךְ חֲשָׁכִי:	29	For Thou art my lamp, O LORD; And the LORD doth lighten my darkness.
כִּי בְכָה אָרוּץ גִּדּוּד בְּאַלְתֵּי אֲדָלָג־ שׁוֹר:	30	For by Thee I run upon a troop; By my God do I scale a wall.
הָאֵל תָּמִים דִּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֹסִים בּוֹ:	31	As for God, His way is perfect; The word of the LORD is tried; He is a shield unto all them that take refuge in Him.
כִּי מִי־אֵל מִבְּלַעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוֹר מִבְּלַעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ:	32	For who is God, save the LORD? And who is a Rock, save our God?

הָאֵל מְעוֹזי חֵיל וַיִּתֵּן תָּמִים (כ')	33	The God who is my strong fortress, And who letteth my way go forth straight;
דָּרְכוֹ (ק' דָּרְכֵי):		
מְשֻׁנָּה (כ' רגליו) [ק' רגליו] כְּאַיִלּוֹת	34	Who maketh my feet like hinds', And setteth me upon my high places;
וְעַל בָּמֹתַי יַעֲמִדֵנִי:		
מְלַמֵּד יָדַי לַמִּלְחָמָה וַיְנַחֵת קֶשֶׁת-	35	Who traineth my hands for war, So that mine arms do bend a bow of brass.
נְחוּשָׁה זֶרְעֹתִי:		
וַתִּתֵּן-לִי מִגֵּן יִשְׁעָךָ וַעֲנִתָּךְ תִּרְבֵּנִי:	36	Thou hast also given me Thy shield of salvation; And Thy condescension hath made me great.
תִּרְחִיב צַעְדֵי תַחְתָּנִי וְלֹא מַעְדּוֹ קִרְסָלִי:	37	Thou hast enlarged my steps under me, And my feet have not slipped.
אֶרְדָּפָה אֹיְבֵי וְאַשְׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב	38	I have pursued mine enemies, and destroyed them; Neither did I turn back till they were consumed.
עַד-כָּלוּתָם:		
וְאֹכְלֵם וְאַמְחָצֵם וְלֹא יִקְוּמוּן וַיִּפְּלוּ	39	And I have consumed them, and smitten them through, that they cannot arise; Yea, they are fallen under my feet.
תַּחַת רַגְלֵי:		
וַתִּזְרְנֵי חֵיל לַמִּלְחָמָה תִּכְרִיעַ קִמִּי	40	For Thou hast girded me with strength unto the battle; Thou hast subdued under me those that rose up against me.
תַּחְתָּנִי:		
וְאֹיְבֵי תַתָּה לִי עָרַף מְשֻׁנָּאִי	41	Thou hast also made mine enemies turn their backs unto me; Yea, them that hate me, that I might cut them off.
וְאַצְמִיתָם:		
יִשְׁעוּ וְאִין מִשְׁיַע אֶל-יְהוָה וְלֹא עָנָם:	42	They looked, but there was none to save; Even unto the LORD, but He answered them not.
וְאַשְׁחַקֵם כַּעֲפַר-אָרֶץ כְּטִיט-	43	Then did I beat them small as the dust of the earth, I did stamp them as the mire of the streets, and did tread them down.
חוֹצוֹת אֲדָקֵם אֲרַקֵּם:		
וַתִּפְּלֹטֵנִי מִרִּיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ	44	Thou also hast delivered me from the contentions of my people; Thou hast kept me to be the head of the nations; A people whom I have not known serve me.
גוֹיִם עִם לֹא-יָדַעְתִּי יַעֲבֹדֵנִי:		
בְּנֵי נָכָר יִתְכַחֲשׁוּ-לִי לְשִׁמוּעַ אֲזֵן וְשִׁמְעוּ לִי:	45	The sons of the stranger dwindle away before me; As soon as they hear of me, they obey me.
בְּנֵי נָכָר יִפְּלוּ וַיִּחַגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם:	46	The sons of the stranger fade away, And come halting out of their close places.
חַי-יְהוָה וּבָרוּךְ צוּרִי וַיְרֹם אֱלֹהֵי	47	The LORD liveth, and blessed be my Rock; And exalted be the God, my Rock of salvation; .
צוּר יִשְׂרָאֵל:		
הָאֵל תִּנְתֵּן נִקְמַת לִי וּמִרִיד עַמִּים	48	Even the God that executeth vengeance for me, And bringeth down peoples under me,
תַּחְתָּנִי:		
וּמוֹצִיאִי מֵאֹיְבֵי וּמִקְמִי תִרְוַמְנֵנִי	49	And that bringeth me forth from mine enemies; Yea, Thou liftest me up above them that rise up against me; Thou deliverest me from the violent man.
מֵאִישׁ חָמָסִים תַּצִּילֵנִי:		

על־כֵּן אוֹדֶךָ יְהוָה בְּגוֹיִם וְלִשְׁמֹךְ
אֶזְכֹּר:

50 Therefore I will give thanks unto Thee, O LORD,
among the nations, And will sing praises unto Thy
name.

(כ' מגדיל) [ק' מגדול] יְשׁוּעוֹת מִלְּפִי
וְעֲשֵׂה־חֶסֶד לְמִשִּׁיחִי לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ
עַד־עוֹלָם: (פ)

51 A tower of salvation is He to His king; And showeth
mercy to His anointed, To David and to his seed, for
evermore.

הפטרת וזאת הברכה

The Haftara is Joshua 1:1 – 1:18.

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון מִשְׁרֵת מֹשֶׁה
לֵאמֹר:

1:1 Now it came to pass after the death of Moses the
servant of the LORD, that the LORD spoke unto
Joshua the son of Nun, Moses' minister, saying:

מֹשֶׁה עֲבָדִי מָתָּה וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־
הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

2 'Moses My servant is dead; now therefore arise, go over
this Jordan, thou, and all this people, unto the land
which I do give to them, even to the children of Israel.

כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלֶיךָ בּוֹ
לָכֶם נָתַתִּיו כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה:

3 Every place that the sole of your foot shall tread upon,
to you have I given it, as I spoke unto Moses.

מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר
הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחִתִּים
וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה
גְּבוּלְכֶם:

4 From the wilderness, and this Lebanon, even unto the
great river, the river Euphrates, all the land of the
Hittites, and unto the Great Sea toward the going
down of the sun, shall be your border.

לֹא־יִתְצַב אִישׁ לִפְנֶיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ
כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא
אֶרְפֶּךָ וְלֹא אֶעְזֹבְךָ:

5 There shall not any man be able to stand before thee
all the days of thy life; as I was with Moses, so I will be
with thee; I will not fail thee, nor forsake thee.

חֲזַק וַיֵּאמֶר כִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתָם לָתֶת
לָהֶם:

6 Be strong and of good courage; for thou shalt cause
this people to inherit the land which I swore unto
their fathers to give them.

רַק חֲזַק וַיֵּאמֶר מֵאֵד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּךְ מֹשֶׁה עֲבָדִי אֶל־תִּסּוּר
מִמֶּנּוּ יְמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן תִּשְׁכַּל בְּכָל־
אֲשֶׁר תִּלְךָ:

7 Only be strong and very courageous, to observe to do
according to all the law, which Moses My servant
commanded thee; turn not from it to the right hand
or to the left, that thou mayest have good success
whithersoever thou goest.

לֹא-יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ
בוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן תִּשְׁמָר לַעֲשׂוֹת
כְּכָל-הַכְּתוּב בּוֹ כִּי-אָז תִּצְלִיחַ אֶת-
דְּרָכְךָ וְאָז תִּשְׁכִּיל:

הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וְאַמֵּץ אֶל-תַּעֲרֹץ וְאֶל-
תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר
תֵּלֵךְ: (פ)

וַיֹּצֵנוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-שָׂטְרֵי הָעָם לֵאמֹר:

עֲבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וּצְווּ אֶת-הָעָם
לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בְּעוֹדוֹ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא
לָרֶשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
נָתַן לָכֶם לְרֶשֶׁתָּהּ: (פ)

וְלָרֵאשִׁיטֵי וְלַגִּדִּי וּלְחֻצֵי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה
אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר:

זְכוֹר אֶת-הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה
עֲבַד-יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מֵנִיחַ
לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת:

נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם
תַּעֲבְרוּ חֲמֹשִׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי
הַחֵייל וְעִזְרָתֶם אוֹתָם:

עַד אֲשֶׁר-יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם
וְיָרְשׁוּ גַם-הֵמָּה אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבָתָם לְאָרֶץ
יְרֻשָּׁתְכֶם וְיִרְשָׁתֶם אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם
מֹשֶׁה עֲבַד יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶחַ
הַשָּׁמֶשׁ:

וַיַּעֲנוּ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר-צִוִּיתָנוּ
נַעֲשֶׂה וְאֶל-כָּל-אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ נֵלֵךְ:

8 This book of the law shall not depart out of thy mouth, but thou shalt meditate therein day and night, that thou mayest observe to do according to all that is written therein; for then thou shalt make thy ways prosperous, and then thou shalt have good success.

9 Have not I commanded thee? Be strong and of good courage; be not affrighted, neither be thou dismayed: for the LORD thy God is with thee whithersoever thou goest.'

10 Then Joshua commanded the officers of the people, saying:

11 'Pass through the midst of the camp, and command the people, saying: Prepare you victuals; for within three days ye are to pass over this Jordan, to go in to possess the land, which the LORD your God giveth you to possess it.'

12 And to the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of Manasseh, spoke Joshua, saying:

13 'Remember the word which Moses the servant of the LORD commanded, you, saying: The LORD your God giveth you rest, and will give you this land.

14 Your wives, your little ones, and your cattle, shall abide in the land which Moses gave you beyond the Jordan; but ye shall pass over before your brethren armed, all the mighty men of valour, and shall help them;

15 until the LORD have given your brethren rest, as unto you, and they also have possessed the land which the LORD your God giveth them; then ye shall return unto the land of your possession, and possess it, which Moses the servant of the LORD gave you beyond the Jordan toward the sunrising.'

16 And they answered Joshua, saying: 'All that thou hast commanded us we will do, and whithersoever thou sendest us we will go.

כָּכֹל אֲשֶׁר-שָׁמַעְנוּ אֶל-מֹשֶׁה בֵּן נִשְׁמָע
אֵלָיו רַק יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר
הָיָה עִם-מֹשֶׁה:

17

According as we hearkened unto Moses in all things,
so will we hearken unto thee; only the LORD thy God
be with thee, as He was with Moses.

כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-יִמְרָה אֶת-פִּיו וְלֹא-יִשְׁמָע
אֶת-דְּבָרַי לְכֹל אֲשֶׁר-תִּצְוֶנּוּ יוֹמָת רַק
חֲזַק וְאַמֵּץ: (פ)

18

Whosoever he be that shall rebel against thy
commandment, and shall not hearken unto thy words
in all that thou commandest him, he shall be put to
death; only be strong and of good courage.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה
תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֲשָׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבְתוֹ עַל-עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כִּבְשִׁים
בְּנֵי-שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֲשָׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֲשָׂרִים סֵלֹת
מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֹן עֲשָׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחַח אֲשֶׁה
לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַחֵין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת
הַחֵין לְאַיִל וּרְבִיעִית הַחֵין לְכֶבֶשׂ גֵּין נֹאת
עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחַטָּאת לַיהוָה
עַל-עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15. The Haftarah is Isaiah 66:1 – 24.

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ תַּחֲתַי
רִגְלֵי אִי־זָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי וְאִי־זָה
מְקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֵת-כָּל-אֱלֹהֵי יָדַי עָשִׂתָּה וַיְהִיו כָּל-אֱלֹהֵי
נֶאֱמַר יְהוָה וְאֵל־זָה אֲבִישׁ אֶל-עֵנִי
וְנִכְחַל-רוּחַ וְחָרַד עַל-דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְקָה
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דָם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מְבָרֵךְ אֵוֹן גַּם הִמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נִפְשָׁם חָפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בַּתְּעַלְלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יָעַן קָרָאתִי וְאֵין עֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבְאָשָׁר
לֹא-חָפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיהֶם שְׂנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שֹׁאוֹן מְעִיר קוֹל מַהֲיָכָל קוֹל יְהוָה
מִשָּׁלֵם גָּמוֹל לְאֵיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲוִיל יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹא תֶּכֶל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִגְלַד גּוֹי בַּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בָּנֶיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר אֱלֹהִים:
(ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וּגִילוּ בָּהּ כָּל-אֲתֵבֶיהָ
שִׂישׂוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמֶּיהָ
לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְּגֶתֶם מִזֵּי כְבוֹדָהּ:
(ס)

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה-אֶלֶּיהָ כְּנָהָר
שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקָתָם
עַל-צֵד תִּנְשָׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנוּ בֶן אֲזָכִי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וְרֵאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרָחְנָה וְנִדְעָה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֵיבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבָתוֹ לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלַחֲבֵי־אֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבַחֲרָבוֹ
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגִּזְנוֹת אַחֵר
(כִּי אַחַד) [קִי אַחַת] בְּתוֹךְ אֲכָלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבָר יַחְדָּו יִסְפוּ
נֶאֱמַר יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וַרְאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד מְשֻׁכֵּי קֶשֶׁת
תִּבַּל וַיּוֹן הָאֵיִים הָרְחֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבִרְכָב וּבַצִּבִּיִּם
וּבַפָּרָדִים וּבַכְּרָוֹת עַל הָר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כְּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כְאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לְפָנַי
נֶאֱמַר יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדִּי־שַׁבָּת
בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי
אָמַר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפָנָיו הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי
כִּי תוֹלַעֲתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל-בָּשָׂר׃ וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ
בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת יָבוֹא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses
of the men that have rebelled against Me; For their
worm shall not die, Neither shall their fire be
quenched; And they shall be an abhorring unto all
flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשָׁבְךָ׃

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new
moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשִׁלַּשְׁתָּ תִּתְרַד מָאֹד וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָּ
אֶצֶּל הָאֶבֶן הָאֵזֶל׃

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and
come to the place where thou didst hide thyself in the
day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשֶּׁת הַחֲצִים צִדָּה אֹרֶחַ
לְשִׁלַּח-לִי לַמַּטְרָה׃

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as
though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנֶּעֱר לְךָ מֵצָא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַר אֲמַר לַנֶּעֱר הִנֵּה
הַחֲצִים׃ מִמֶּנּוּ וְהִנֵּה קָחְנוּ וּנְבָאָה כִּי-שָׁלוֹם
לָךְ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה׃

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows.
If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this
side of thee; take them, and come; for there is peace to
thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנּוּ
וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה׃

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are
beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee
away.

וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד-עוֹלָם׃ (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have
spoken of, behold, the LORD is between me and thee
for ever.

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיָּשָׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אֶל-] הַלֶּחֶם לֵאכֹל׃

24 So David hid himself in the field; and when the new
moon was come, the king sat him down to the meal to
eat.

וַיָּשָׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעַם כַּפְּעַם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיָּשָׁב אֲבִנֶר
מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד׃

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even
upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and
Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא-דִבֶּר שְׂאוּל מֵאֲוָמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקֶּרֶה הוּא בִלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי-לֹא
טָהוֹר׃ (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he
thought: 'Something hath befallen him, he is unclean;
surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֹו
מִדּוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִּׁי גַם־תָּמוּל גַּם־הַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד
מֵעַמָּדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צֹוֶה־לִּי אֶחָי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֲמַלְטָה נָא וְאַרְאֶה
אֶת־אֶחָי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נַעֲוֹת הַמְּרִדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אַתָּה לְבֶן־יִשִּׁי לְבִשְׁתֶּךָ וּלְבִשְׁתַּת עֲרֹנֹת
אִמֶּךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִּׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוּמָת מִֹה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכָּתוֹ וַיָּדַע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַר־אַף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשֶּׁדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעְרֹו רֵץ מָצָא נָא אֶת־הַחֲצִיצִים
אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־זָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹר:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנֶּעֱר עַד־מָקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנֶּעֱר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנָּה וְהִלָּאָהּ׃

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנֶּעֱר מְהֵרָה חֲוֹשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט גֶּעֶר יְהוֹנָתָן אֶת־כִּי
(הַחֲצִי) [ק' תַּחֲצִים] וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו׃

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעֱר לֹא־יָדָע מְאוּמָה אֶדְי יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־תַּדְבָּר׃ (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעֱר אֲשֶׁר־לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר׃

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעֱר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֶל הַגִּבּוֹב וַיִּפֹּל
לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים
וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל׃

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין
זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם׃ (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'